"कृषि पर्यटन र पूर्बाधार समृद्ध चिङ्गाडको आधार"

आवधिक योजना
२०७५

तयार गर्नेः–

चिङ्गाड गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, कर्णाली प्रदेश, सुर्खेत

प्राविधिक सहयोग गर्नेः–

सक्रिय परामर्श सेवा प्रा.लि., वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

फोन नं. ०८३५२३१६३ इमेलः sakarya@yahoo.com

शव्द-संक्षेप

गासस	गाउँ समन्वय समिति
गाप	गाउँपालिका
आयो	आवधिक योजना
नपा	नगरपालिका
आगवियो	आवधिक गाउँविकास योजना
अगैसस	अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था
सगापाविका	सहभागितात्मक गाउँ विकास कार्यक्रम
मविशा	महिला विकास शाखा
गा.खा.पा.शा.	गाउँ खानेपानी शाखा
गा.स्वा.शा.	गाउँ स्वास्थ्य शाखा
गा.आ.स्वा.के.	गाउँ आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र
गा.कृ.वि.शा.	गाउँ कृषि विकास शाखा
गाउँ.प.से.शा.	गाउँ पशु सेवा शाखा
सं	संख्या
उ.वा.स.	उद्योग वाणिज्य संघ
गाउँ.व.शा.	गाउँ वन शाखा
ने.वि.प्रा.	नेपाल विद्युत प्राधिकरण
गाउँ.शि.शा.	गाउँ शिक्षा शाखा
आवि	आधारभूत विद्यालय
मा.वि.	माध्यमिक विद्यालय
उ.स.	उपभोक्ता समिति
ग्रा.स्वा.का.	ग्रामीण स्वास्थ्य कार्यकर्ता
मे.ट.	मेट्रिक टन
हे.	हेक्टर
के.जी.	किलोग्राम
को.ले.नि.का.	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय
गा.प्र.शा.	गाउँ प्रशासन शाखा
ने.दु.सं.सं.	नेपाल दूर संचार संस्थान
रा.वा.वै.	राष्ट्रिय वाणिज्य वैंक
ने.वै.लि.	नेपाल वैंक लिमिटेड
सु.म.क.स.	सुस्त मनस्थिति कल्याण संस्था
कृ.सा.सं.	कृषि सामग्री संस्थान
आ.व.	आर्थिक बर्ष
डव्लु एल एल	वयरलेश लोकल लुप
मेडेप	लघु उद्यम विकास परियोजना
लेविका	लेखाजोखा विश्लेषण कार्यान्वयन
एडिवि र एन	एग्रिकल्चर डेभलपमेन्ट बैंक र नेपाल
एन.गाउँ.ओ.सि सि	गैरसरकारी संस्था समन्वय समिति
खापाआ	खानेपानी आयोजना
पिआरए	पार्टिसिपेटोरी र्‍यापिडररुरल एप्राईजल
जउस	जल उपभोक्ता समिति
साविस	सामुदायिक विकास संस्था
युनिसेफ	संयुक्त राष्ट्र संघीय वाल कोष
युएनडीपी	संयुक्त राष्ट्र संघ विकास कार्यक्रम
डीपीसीपी	बालबालिकाको निम्ति विकेन्द्रित कार्ययोजना
पीडीडीपी	सहभागितात्मक गाउँ विकास कार्यक्रम
एलजीपी	स्थानीय स्वशासन कार्यक्रम
गाजस्वाका	गाउँ जन स्वास्थ्य शाखा
उस	उपभोक्ता समिति
पहेन	पव्लिक हेल्थ नर्स
मेसु	मेडिकल सुपरिन्टेण्डेन्ट
प्रप्रअ	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
हेअ	हेड असिस्टेण्ट
मासिका	मातृशिशु कार्यकर्ता
अहेव	अक्जिलरी हेल्थ वर्कर
ग्रा.स्वा.का	ग्रामीण स्वास्थ्य कार्यकर्ता
ल्या.टे.	ल्याव टेक्निशियन
सिअहेव	सिनियर असिष्टेण्ट हेल्थवर्कर
सलेपा	सह लेखापाल
प्रा.स्वा.के	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र
स्वा.के.	स्वास्थ्य केन्द्र
उ.स्वा.के	उपस्वास्थ्य केन्द्र
क्यू.मि	क्यूविक मिटर
NGOs	Non-governmental Organizations
HMG	His Majesty's Government
udle	Urban Development Through local Effort
MLD	Ministry of Local Development
SABD	Situation Analysis of Banke District
DWSO	गाउँ खानेपानी तथा ढल निकास शाखा
OFMP	Operational Forest Management Plan
Triple A	Assessment Analysis Action
HURDEC	Human Resource Development Centre

LTFB	Local Trust Fund Board
INGOs	International Non-governmental Organizations
C to C	Child to Child
CPR	Contraceptive Prevalence Rate
EMIS	Education Management Information System
TMIS	Teacher Management Information System
SIP	School Improvement Plan
NISP	Nepal Irrigation Sector Project
NGO	Non Govermantel Organization
VDC	Village Development Committee
DFID	Department of International Development
MLD	Ministry of Local Development
LDTA	Local Development Treaning Academy
HAN	Hotel Assiciation of Nepal
TAN	Treaking Assiciation of Nepal
IPM	Intigrated Pest Management
BSP	Bio Gas Support Project
INGO	International non governmental Organization
NTV	Nepal Telivision
PDDP	Participatory District Development Programme
ADB	Asian Development Bank
RUPP	Rural Urban Partnership Programme
TDF	Town Development Fund
ILO	International Labour Organization
UNDP	United Nations Development Programme
UNICEF	United Nations International Children's Education Fund
HURDEC	Human Resource Development Center
IAP	Intigrated Action Plan
CBOs	Community Based Organizations

~ विषय सूची ~

विषयवस्तु	पृष्ठ नं.
खण्ड-एकः परिचय	**१**
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य	२
१.३ आवधिक योजनाको कार्यपरिधि	३
१.४ अपनाइएका विधि	३
१.५ अध्ययन विधि	४
१.६ योजना तर्जुमाका चरण	५
१.७. सिमाहरू	५
खण्ड-दुईः गाउँपालिकाको अवधारणा	**६**
२.१ भूमिका	६
२.२ गाउँपालिकाका चुनौति तथा अवसरहरू	६
२.२.१ विकासका प्रमुख चुनौतिहरू	६
२.२.२ गाउँपालिकाका विकासका प्रमुख समस्याहरू	७
२.२.३ गाउँपालिकाका विकासका उपलब्ध अवसर र सम्भावनाहरू	८
२.२.४ गाउँपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू	९
२.३ गाउँपालिकाको दिर्घकालिन सोच तथा सिद्धान्तहरू	१०
२.३.१ दिर्घकालिन सोच	१०
३.३.२ निर्देशक सिद्धान्तहरू	११
२.४. गाउँपालिकको समष्टीगत उद्देश्य, सूचक तथा रणनीतिहरू	१३
२.४.१ समष्टिगत लक्ष्य उद्देश्य तथा सूचकहरू	१३
२.५. विकासका विगतका प्राथमिकताहरू	१४
२.६. गाउँपालिकाका लागि प्रमुख रणनीतिहरू	१५
२.७. प्रमुख जोखिमका पक्षहरू	१७
२.८. पूर्व शर्तहरू	१७
खण्ड-तीनः विषयगत उद्देश्य प्राथमिकता रणनीतिहरू	**१८**
३.१ आर्थिक विकास	१८
३.१.१ सूचकहरू	१९
३.१.२. कार्यनीतिहरू	२९
३.२. सामाजिक विकास	३२
३.२.१ शिक्षा तथा खेलकुद	३३
३.२.२. कार्यनीतिहरू	३७
३.३.. भौतिक तथा पूर्वाधार विकास	४१
३.३.१ सूचकहरू	४२
३.३.२. कार्यनीतिहरू	४५

विषयवस्तु	पृष्ठ नं.
३.४. वन तथा वातावरण विकास	४८
३.४.१ सूचकहरू	४९
३.४.२. कार्यनीतिहरू	५२
३.५. संस्थागत विकास	५३
३.५.१ सूचकहरू	५४
३.५.२. कार्यनीतिहरू	५७
खण्ड चारः बजेट तथा कार्यक्रम	**६०**
४.१. आर्थिक विकास	६०
४.२. सामाजिक विकास समूह	६५
४.३. भौतिक पूर्वाधार विकास समूह	६८
४.४. वन, वातावरण व्यवस्थापन	६९
४.५. संस्थागत विकास समूह	७१
खण्ड पाँचः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना	**७३**
५.१. अनुगमान तथा मूल्याङ्कन पद्धति	७३
५.२. अनुगमान तथा मूल्याङ्कन संरचना	७३
५.२.१.सुपरिवेक्षण तथा अनुगमान समिति	७३
५.२.२.सुपरिवेक्षण तथा अनुगमान उपसमिति	७३
५.२.३ .संयुक्त अनुगमान समिति	७४
५.२.४. विषयगत समिति	७४
५.२.५. सम्बन्धित निकाय तथा परियोजना	७४
५.३. अनुगमान प्रक्रिया	७४
५.३.१. पकेट तथा समिति अनुगमान	७४
५.३.२. नागरिक अनुगमान	७४
५.३.३. प्रतिफलमा आधारित अनुगमान ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा	७५
५.३.४. मध्यावधि मूल्याङ्कन	७५
५.३.५. अन्तिम मूल्याङ्कन	७५
५.३.६. प्रतिफलमा आधारित अनुगमन	७५
५.४. प्रतिफलमूलक अनुगमन खाका	७६
खण्ड छ : बजेट प्रक्षेपण	**७७**
६.१. आयको अवस्था र लचकता	७७
६.२. व्यय अनुमानका आधारहरू	७८
६.३. अपुग श्रोत परिचालनको लागि गाउँपालिकाले लिने रणनीति	७८
६.४. पूर्व शर्तहरू	७९
६.५. अन्तर गाउँपालिका सम्बन्ध	८०
६.६. आवधिक योजना र अन्य योजनाबीच अन्तरसम्बन्ध	८०
अनुसूचीहरूः	**८२ - १३५**

खण्ड-एक
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

योजना भन्नाले कुनै पनि काम के, कसरी, कति, कुन, कसको लागि, के प्रतिफल, आउन सक्छ भनेर गरिने तर्कबद्ध खाका हो वा छोटकरीमा भन्दा यसले आयोजना तथा कार्यक्रमलाई जनाउँछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन दफा २४ योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने उपदफा (१) गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा गाउँपालिकाको विकासका लागि दिर्घकालिन, मध्यकालिन, आवधिक र बार्षिक रणनीतिसहितको योजना बनाउनु पर्ने भन्ने अधिकार प्रयोग गरी आवधिक योजना बनाउने कार्य गरिएको छ । प्रत्येक गाउँपालिकाले गाउँका समग्र पक्षहरूलाई समेटी आवधिक गाउँपालिका योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने र त्यसैका आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी संचालन गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरेको छ। आवधिक भनेको निश्चित अवधि हो, जो निश्चित बर्षको लागि तर्जुमा गरिन्छ । गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, भौतिक पूर्वाधार विकास, वन तथा वातावरण विकास र सस्थागत विकासका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू निर्धारण गरी निश्चित अवधिभित्र सो हासिल गर्न उपयुक्त नीति, सिद्धान्त, रणनीति तथा प्राथमिकताहरू पहिचान एवम् परिभाषित गरिएको दस्तावेज आवधिक योजना हो ।

गाउँपालिकाबासीहरूको आधारभूत आर्थिक अवसरहरू तथा सामाजिक सेवाहरूमा पहुँच कसरी अभिवृद्धि गर्ने ? गाउँपालिकाको प्राकृतिक, आर्थिक तथा सामाजिक स्रोतको दिगो उपयोग सुनिश्चित गर्न सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी लगानीलाई कसरी प्रोत्साहित र निर्देशित गर्ने ? गाउँपालिकाको वातावरण संरक्षण र सम्बर्द्धन कसरी गर्ने ? गाउँपालिकाको आर्थिक सामाजिक विकास र जनसङ्ख्याको वितरण तथा बस्ती विकासलाई उपयुक्त दिशातर्फ कसरी प्रवाहित गर्ने ? गाउँपालिकाको स्थानगत स्वरूपलाई ख्याल गरी विकासमा सन्तुलन कसरी ल्याउने ? आदि जस्ता विकासका महत्वपूर्ण पक्षहरूका सम्बन्धमा उचित किसिमको निर्णयमा पुग्न आगावियोले पथ प्रदर्शन गर्नेछ ।

गाउँपालिकाले आफ्नो गाउँपालिकाको विकासका लागि दीर्घकालीन सोचका आधारमा आवधिक र वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । आवधिक योजना कम्तिमा ३ वर्षको हुनुपर्ने व्यवस्था समेत स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन तथा नियमावलीले गरेको छ । यसै सन्दर्भमा विगतका अभ्यासलाई निरन्तरता दिने प्रयास स्वरूप गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

(१) स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ को उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा उपदफा (२) मा देहायका विषयहरूलाई प्राथमिकता राखिएको छ ।
- (क) आर्थिक विकास गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने,
- (ख) उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने,
- (ग) जनताको जीवनस्तर आम्दानी र रोजगार बढ्ने हुनुपर्ने,

(घ) स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता जुट्ने, स्वयं सेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने,
(ङ) स्थानीय श्रोत, साधन र सीपको अधिकतम प्रयोग हुने,
(च) महिला बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने,
(छ) लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने,
(ज) दिगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्न सघाऊ पुऱ्याउने,
(झ) भाषिक तथा सांस्कृतिक पक्षको जगेर्ना र सामाजिक सद्भाव तथा एकता अभिवृद्धिमा सघाऊ पुऱ्याउने ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिने काम भएको छ ।

(४) गाउँपालिकाले उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा मध्यम तथा दिर्घकालीन प्रकृतिका आयोजनाहरूको सूची समेत तयार पार्नुपर्नेछ ।

(५) गाउँपालिकाले योजना बनाउँदा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजीवि, विषयविज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाहरूको अधिकतम सहभागिता भएको छ ।

(६) गाउँपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा योजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोतसाधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकीकरण, योजना कार्यान्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गरिएको छ ।

(७) संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रमका लागि अनुदान प्रदान गरी सो कार्यान्वयन गर्न प्रक्रिया निर्धारण गरेकोमा गाउँपालिकाले सोही प्रक्रिया बमोजिम सो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गरी योजना तयार गरिएको छ ।

(८) गाउँपालिकाले नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारसँगको संयुक्त लगानी वा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा कुनै योजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(९) गाउँपालिकाले संघीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग गर्नुपर्नेछ ।

(१०) गाउँपालिकाले स्थानीयस्तरका विकास आयोजनाको आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्य गर्न सक्नेछ ।

१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य

(क) स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ तथा स्थानीय तहको व्यवस्थित काम, कर्तव्य र अधिकारलाई निर्देशित गर्न आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने दायित्व पूरा गर्ने ।

(ख) बदलिंदो राजनैतिक परिवेश र समावेशी विकासको मागलाई नौलो तरिकाले सम्बोधन गर्ने नीतिहरू अवलम्बन गर्ने ।

(ग) गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोचअनुरूप विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न दीर्घकालीन सोचअनुरूप योजनाको तर्जुमा गर्ने ।

(घ) विकासको उद्देश्य लिएको आगायो अन्तर्गत आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण व्यवस्थापन र संस्थागत विकास जस्ता विषयगत क्षेत्रहरू र तदनुरूप लक्ष्य, उद्देश्य, प्रतिफल, रणनीति, कार्यक्रमहरू, बजेट निर्धारण तथा सहभागितामूलक योजना तथा लगानी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

१.३ आवधिक योजनाको कार्य परिधि

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरूले आवधिक योजनाको प्रमुख पक्षहरूलाई निम्न कार्य परिधिद्वारा उजागर गरिएको छ :

(क) गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण अद्यावधिक एवं तयारी गरी आवधिक गाउँपालिकाको योजना आ.व. २०७५/०७६ देखि २०७७/०७८ सम्म) तर्जुमाका लागि तथ्याङ्कीय आधार तय गर्ने ।

(ख) दीर्घकालीन सोचका साथै स्रोत सम्भावना र विकासलाई निर्देशित गर्न सक्ने अग्रणी क्षेत्रको पहिचान, र अन्तर्निहित अवसर, समस्या तथा चुनौतिको पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने ।

(ग) दीर्घकालीन विकास योजनाको तर्जुमा गर्दा भविष्यको भौतिक स्वरूप, भू-उपयोग, बजार क्षेत्रहरूको विस्तार र वातावरणीय संवेदनशील क्षेत्रहरू, भौतिक पूर्वाधारहरू समावेश ।

(घ) तर्कबद्ध प्रणाली (Logical Framework Technique) विधि अपनाई विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य प्रतिफल, सूचकहरू, पुस्ट्याईका आधारहरू, जोखिम पक्षहरू, कार्यक्रमको पहिचान ।

(ङ) योजना कार्यान्वयन, अनुगमन मूल्याङ्कनका पक्षहरूको उल्लेख ।

(च) गाउँपालिकाको भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक विकाससँग सम्बन्धित विषयगत मध्यमकालीन योजना, कार्ययोजना र रणनीतिक योजनाहरू (पर्यटन, प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापन, बालमैत्री योजना, अपाङ्गता, एच.आई.भी./एड्स आदि) लाई आबद्ध (align) गर्दै लैजाने ।

(छ) विगतमा सफलतापूर्वक सम्पन्न गरिएका उत्कृष्ट प्रयोगहरू (Best practices) लाई समावेश गर्ने ।

(ज) आयश्रोतको वास्तविक धरातललाई दृष्टिगोचर गरी लगानी योजना प्रस्ताव गर्ने ।

१.४ अपनाइएका विधि

(१) आवधिक योजना तयारीका लागि मूल समिति र विषयगत उपसमितिहरूको गठन, राजनैतिक दल, सरकारी गैरसरकारी संघसंस्था, समितिहरू, नागरिक समाज, बुद्धिजिवीहरू, समाजसेवीहरू सहभागी गराई सहभागितात्मक रूपमा पूर्व कार्यशाला गरिएको थियो ।

(२) योजना तर्जुमाको लागि सबै वडागत रूपमा सुझाव संकलन र समीक्षाबाट प्राप्त सारहरूको आधारमा नवीन सम्भावना र अवसरहरूको खोज गरी समस्याहरूका साथ उद्देश्यहरूको निर्माण गरी अघि बढेको ।

(३) तर्कबद्ध प्रणालीमा आधारित विषयगत विकास योजना तथा लगानी कार्यक्रम तर्जुमा ।
- यी विधिको अभ्यास गरिंदा निम्न कदमहरूको अवलम्बन गरिएको थियो,
- कार्य विवरणमा उल्लेख भएका विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरू गाउँपालिकाको वर्तमान वस्तुस्थितिहरूको

अवलोकन तथा समीक्षा (situation analysis) को आधारमा सापेक्षिक मूल समस्या, सवालहरू तथा चुनौती र अवसरहरूको पहिचान गरियो ।

- वस्तुस्थिति र समस्या/सवालहरूको आधारमा लक्ष्य, उद्देश्य तथा प्रतिफलहरू/कार्य नीतिको प्रतिपादन गरी विभिन्न विषयगत योजनाहरू तथा दीर्घकालीन भौतिक एवं सामाजिक विकास योजनाको तर्जुमा र कार्यक्रमहरूको प्रस्तावना ।
- प्राविधिक, आर्थिक र संस्थागत पक्षलाई दृष्टिगत गरी योजनाहरू कार्यान्वयनको लागि वित्तीय विश्लेषण र लगानी योजना ।

१.५ अध्ययन विधि

(१) अध्ययनको सिलसिलामा विभिन्न पुस्तक, लेख, अनुसन्धानात्मक कृतिहरू, तत्कालिन गाविसका वार्षिक प्रतिवेदन, वार्षिक कार्यक्रम, आवधिक योजना तर्जुमाको राष्ट्रिय अवधारणा, योजना मापदण्ड, भौतिक विकास योजना प्रतिवेदन आदिको संकलन तथा अध्ययन गरिएको थियो ।

(२) वार्षिक समीक्षा कार्यशाला गोष्ठीबाट निर्देशन भएका समिति गठन, विषयगत उपसमितिहरू (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, भौतिक तथा पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा संस्थागत विकास) गठन गरिएको थियो ।

(३) दीर्घकालीन सोचका (Long Term Vision) बारे गाउँ कार्यपालिकाको सबै तहमा छलफल भई गाउँपालिकाले लिएको सोच आशातित उपलब्धि हासिल गर्न केही कठिनाई भएको अवस्थामा र समयको परिवर्तनसँगै विकासका नयाँ सिद्धान्त, सम्भावना र समस्याहरूलाई समेत सम्बोधन गर्ने उद्देश्यले दीर्घकालीन सोंचको (Long Term Vision) को तर्जुमा गरी अगाडि बढ्ने सहमति भएको छ ।

(४) विषयगत तथ्याङ्क संकलन गर्न विशेषज्ञ टोलीले विभिन्न सरकारी, अर्धसरकारी, सामाजिक संस्थाहरू र अन्य निकायहरूका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल गरी सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक एवं पूर्वाधार सम्बन्धी प्राप्त विविध सूचना/तथ्याङ्कको विश्लेषणका आधारमा गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण (Village Profile) परिमार्जन र अद्यावधिक गरिएको छ ।

(५) विभिन्न राजनैतिक दल, विषयगत शाखा कार्यालय, गैसस, सामुदायिक विकास संस्थाहरू, नागरिक समाज, अगुवा व्यक्तित्व, यूवा, महिला, बालबालिका, लक्षित वर्गहरू, समाजसेवीहरू तथा गाउँपालिकाका विभिन्न क्लस्टरहरूमा (वडाहरू) समेत अन्तरक्रिया गरी सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा विकासका अवसरहरू तथा समस्याहरूको पहिचान, प्राथमिकीकरण तथा सुझावहरू संकलन गरिएको छ ।

(६) तर्कबद्ध प्रणालीमा आधारित विषयगत क्षेत्रका विकास योजनाहरू तथा बहुक्षेत्रगत लगानी कार्यक्रम मस्यौदा सम्बन्धित उपसमितिहरू र निर्देशन समितिमा प्रस्तुतीकरण तथा सुझावहरू संकलन गरिएको छ ।

(७) सहभागितात्मक कार्यशाला गोष्ठीमा आवधिक योजनाको मस्यौदा प्रस्तुतीकरण र सुझाव संकलन तथा आवधिक योजनाको अन्तिम मस्यौदा तयारी गरिएको छ ।

१.६ योजना तर्जुमाका चरण

पहिलो आवधिक योजनाको निर्माण नभएको कारणले समीक्षाको आधार वार्षिक योजनालाई उदाहरणको रूपमा लिने काम गरियो । गोष्ठीबाट प्राप्त भएका सुझाव तथा अन्तरक्रियाहरूलाई समेटी आवधिक योजना (२०७५/०७६ देखि २०७७/०७८) को आवधिक गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंचको निर्माण सम्बन्धी गाउँपालिकाको कार्यशाला गोष्ठीमा प्रस्तुत गरी सोको अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो । आवधिक योजना तर्जुमाका लागि तथ्याङ्कीय मूल आधार गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण र विषयगत शाखाले उपलब्ध गराएको विवरणलाई नै लिइएको छ ।

१.७. सीमाहरू

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको निर्देशन र गाउँ कार्यपालिका चिङ्गाडको निर्णयानुसार प्रस्तुत आवधिक योजना आगामी ३ वर्षका लागि तर्जुमा गरिएको छ । जस अनुसार योजनाको आधार वर्ष आ.व. २०७५/०७६ र लक्षित वर्ष आ.व. २०७७/०७८ लाई निर्धारण गरिएको छ । तथापि, योजना तर्जुमाका सिलसिलामा आश्यक पर्ने द्वितीय स्रोतका तथ्याङ्कहरू अधिकांश विषयगत निकायहसँग हालको अवस्थाका नरहेको हुँदा, कतिपय अवस्थामा विगत वर्षका तथ्याङ्कहरूलाई क्रमागत रूपमा अगाडि बढाई सोको आधारमा आ.व. २०७५/०७६ लाई आधार वर्षको रूपमा तय गरिएको छ । भविष्यमा प्राप्त हुने नयाँ तथ्याङ्कहरूले मद्यावधि मूल्याङ्कनलाई सहयोग पुचाउने छन् ।

खण्ड-दुई

योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा

२.१ भूमिका

नेपाली समाजमा आएको परिवर्तन तथा राज्यले लिएको संरचनागत परिवर्तनको नीति अनुसार स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लागू भएको छ । विकासका सम्भावनाहरू तथा स्थानीय बासिन्दाहरूको आधारभूत मागको आधारमा गाउँपालिका स्तरमा आवधिक योजनाको सुरूवात भए अनुसार चिङ्गाड गाउँपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने यो प्रथम प्रयास हो । योजना निर्माण गर्दा सर्वप्रथम दिर्घकालिन, मध्यकालिन, आवधिक र बार्षिक गरेर अगाडि बढनु पर्ने अवस्थाको जानकारी भएर पनि विभिन्न कारणले सबै चरण पूरा गर्न सकिएन । समय र आर्थिक कारणले दिर्घकालिन लक्ष्य मात्र निर्धारण गरेर अगाडि बढने काम भएको छ । जन आन्दोलन २०६२/०६३ ले ल्याएको परिवर्तनका मूल मर्म र भावना तथा नेपालको संविधानको भावनाको आधारमा गाउँपालिकाको विकासको गतिलाई तीब्रता दिनका लागि आवश्यक आवधिक गाउँपालिकाको योजना तयार गर्दा मूलतः देशको राष्ट्रिय लक्ष्यलाई ध्यानमा राखी गाउँपालिकाका प्रमुख समस्याहरू, विभिन्न क्षेत्रहरूको उपलब्धि, संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकाको विकासको लागि प्राप्त अनुदान तथा गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत साधनहरूको अधिकतम् मात्रामा परिचालन गरी गाउँपालिकाका कार्यक्रमहरूलाई क्रमिक रूपमा अगाडि बढाउँदै लैजाने उद्देश्यका साथ आवधिक योजना तर्जुमाको प्रयास भएको छ । आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा यस गाउँपालिकाले हालसम्ममा गरेका महत्वपूर्ण प्रयास तथा उपलब्धिहरूको सूक्ष्म रूपमा विश्लेषण तथा सम्भावना र चुनौतिहरूको पनि विश्लेषण गरिएको छ ।

२.२ गाउँपालिकाको विकासका चुनौती र समस्या तथा अवसर र सम्भावनाहरू

२.२.१ विकासका प्रमुख चुनौतीहरू

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण तथा वडागत रूपमा संचालन गरिएका कार्यक्रमहरूको आधारमा विकासका प्रमुख चुनौतीहरू देहाय बमोजिम देखिएका छन् :

सबैभन्दा ठूलो चुनौति नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले गरेका कानुनी व्यवस्थाहरूको सही कार्यान्वयन नै रहन गएको छ ।

१. आर्थिक अभावको कारणले योजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गरी सोही अनुसार स्रोत परिचालनका आधारमा योजना र कार्यक्रम संचालन हुन नसक्नु ।

२. संगठनात्मक संरचना र क्षमता विकासमा ध्यान दिन नसकेको तथा परम्परागत संगठनात्मक संरचनामा आधुनिकीकरण गर्ने तर्फ ध्यान जान नसकेको ।

३. विषयगत शाखाहरू बीच आवश्यक कार्य सञ्जालको निर्माण, समन्वय तथा सहकार्यमा कमी ।

४. गाउँपालिकाको मानव संसाधनको विकासलाई भन्दा भौतिक पूर्वाधारको विकासमा मात्र ध्यान दिइएकोले उपलब्ध प्राकृतिक श्रोतको सदुपयोग गर्ने जनशक्तिको अभावले गाउँपालिकाको दीर्घकालीन आर्थिक समृद्धिमा सहयोग पुग्न नसकेको ।

५. नयाँ नयाँ कार्यक्रमका माध्यमबाट गाउँपालिकाको आर्थिक विकासमा ध्यान दिनुपर्नेमा विषयगत शाखाले परम्परागत तथा सालबसाली कार्यक्रमलाई मात्र ध्यान दिंदा त्यसबाट गाउँबासीको अपेक्षा अनुसारको प्रगति हासिल हुन नसकेको ।

६. आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पिछडिएका वर्गको जीवनस्तर उठाउने खालका कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन भएतापनि उक्त वर्गको समग्र विकास हुन नसकेको ।

७. योजना वितरणमा हुनु पर्ने स्थानगत सन्तुलन कायम हुन नसक्नु ।

८. गाउँभित्र कार्यरत विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूबीच समन्वयात्मक तथा एकीकृत रूपमा कार्यक्रम संचालन हुने प्रणालीको निर्माण हुन नसक्नु ।

९. योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको जिम्मेवारी लिनुपर्ने कार्यालयहरूको भौतिक अवस्था आफैमा कमजोर हुनु ।

१०. आधुनिक प्रविधि र प्रक्रियाको प्रयोग एवं उपयोग सम्बन्धी ज्ञान सीपको अभाव हुनु ।

११. अव्यवस्थित बसोबास र वातावरणीय समस्याहरू र वातावरणको संरक्षण विकासका चुनौतिको रूपमा रहन गएका छन् ।

१४. बस्ती विकास र फोहर व्यवस्थापन शहरी विकासको चुनौति बनेको छ ।

१५. विपद् व्यवस्थापन र त्यसले सिर्जना गरेका समस्याहरू ।

१६. प्राकृतिक प्रकोप र विपद व्यवस्थापनमा चुनौतिहरू बढेर जानु विकासमा थप चुनौति छ ।

१७. खानेपानीको समस्या बढेर गएको छ ।

१८. विद्यालयमा विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात मिलेको छैन ।

यसका अतिरिक्त सहभागितामूलक गोष्ठीबाट प्राप्त भएका सुझावको आधारमा तयार गरिएको गाउँपालिकाका मुख्य समस्याहरू, तिनका कारणहरू र समस्या समाधानका सम्भावित उपायहरूलाई प्रत्येक विषयगत क्षेत्रमा समावेश गरिएका छन् ।

२.२.२. गाउँपालिकाका विकासका प्रमुख समस्याहरू

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषणका आधारमा चिङ्गाड गाउँपालिकाको विकासका प्रमुख समस्याहरू देहायबमोजिम देखिएका छन् :

१. जनसहभागितामा आधारित योजना कार्यान्वयन विधिको पालना हुनु पर्नेमा स्थानीय उपभोक्ता समितिले पनि योजना कार्यान्वयनमा ठेकेदारको प्रयोगले सुशासनमा समस्या देखिनु ।

२. दीर्घकालीन सोंचका आधारमा योजनावद्ध विकास प्रक्रिया अघि बढाउने परिपाटीको थालनी भएतापनि सोही अनुरूप कार्यान्वयन हुनमा समस्या देखिनु ।

३. गाउँपालिकाभित्र रहेका विषयगत शाखाहरूमा जनशक्तिको अभाव हुनु तथा कर्मचारीको छिटो छिटो सरुवा हुने प्रणालीको विकासका कारण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या हुनु ।
४. विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, वातावरणको संरक्षण जस्ता विषयमा आवश्यकता अनुसार नयाँ प्रविधि प्रयोग गर्न नसक्नु तथा यसको प्रभाव न्यूनिकरणमा ठोस कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या ।
५. भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी योजनाहरू एउटा पूरा नहुँदै अर्को नयाँ योजना छनौट गर्ने प्रकृयाले एकातिर लक्षित लाभ लिन नसकेको अवस्था छ भने अर्कोतर्फ स–साना योजना छनौट गर्दा त्यसबाट सिर्जना हुने लाभ सानो जनसंख्याले मात्र प्राप्त गर्ने अवस्था हुनु विकासको सिद्धान्त विपरीत भएको देखिन्छ ।
६. गाउँपालिकामा उपलब्ध स्रोत, साधन र सीपको सदुपयोग गर्ने तर्फ अपेक्षित रूपमा ध्यान पुग्न नसक्दा गाउँपालिका बाह्यस्रोतमा निर्भर रहनु पर्ने अवस्था ।
७. वन विनाश र वातावरणको संरक्षण विकासको समस्याको रूपमा देखिएका छन् ।
८. विकासका आधारभूत मापदण्डहरूको संरक्षणमा समस्या देखिएको छ ।
९. एक वडा एक पहिचानका कार्यक्रमहरू संचालन गर्न सकिएको छैन ।
१०. विकासका पूर्वाधारहरूको समान वितरण गर्न सकेको अवस्था छैन ।
११. उत्पादन भएका वस्तुहरूको बजार र मूल्य निर्धारणको समस्या देखिएको छ ।
१२. शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रमा देखापरेका समस्याहरूको समधान नै विकासको ठूलो समस्या देखिएको छ ।
१३. विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात नमिलेको कारणले थप समस्या भएको छ ।
१४. गाउँपालिकाको वातावरण (सबै विषयगत क्षेत्रमा) सोचनीय रूपमा रहन गएको छ ।
१९. पर्यटन गुरुयोजना बनाउन सकिएको छैन ।
२०. चिङ्गाडको कृषि र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारको लागि (DPR) तयार हुन सकेको छैन ।

२.२.३. गाउँपालिकाका विकासका उपलब्ध अवसर र सम्भावनाहरू

१. गगटे आरनटुडा हुँदै चिङ्गाड भएर सडक खोलिएमा यस गाउँपालिकाको विकासले फडको मार्ने सम्भावना छ ।
२. मालिका ३ जिल्लाको सीमानामा पर्ने भएकाले यसको विशेष महत्व र पर्यटन विकासको सम्भावना रहन गएको छ ।
३. सूचना संकलनको क्रममा देखिएको वस्तु विवरणको आधारमा एक घर, एक व्यवसायको विशेष सम्भावना रहन गएको छ ।
४. चिङ्गाड गाउँपालिकाको हावापानी तथा स्थान विशेष कृषियोग्य भूमिको उपलब्धताका कारण यस गाउँपालिकालाई पहिचानिक कृषि उत्पादन गर्न सक्ने गाउँपालिकाका रूपमा विकास गर्न सकिन्छ ।
५. कृषिजन्य उत्पादित वस्तुको लागि आवश्यक बजारको समस्या नरहेको, यस गाउँपालिकामा उत्पादन हुने तरकारी र कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनले राम्रो बजार पाउने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।
६. अदुवा, टिमुर, भटमास, लसुन, अलैंची, केरा, किवी, आल्मण्डाको खेती, मौरीपालन जस्ता कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनका लागि यस गाउँपालिकाले आफ्नो पहिचान स्थापित गर्न सक्ने र यस क्षेत्रको आधुनिकीकरण गर्न

सकेको अवस्थामा यसको उत्पादकत्वमा बृद्धि आई थप आर्थिक उपलब्धि हासिल गर्न सकिने देखिन्छ ।
७. यस गाउँलाई धार्मिक तथा जैविक विविधतामा आधारित पर्यटन केन्द्रका रूपमा विकास गर्न सकिन्छ ।
८. गाउँपालिकामा रहेको वन जंगललाई संरक्षण गरी त्यसबाट प्राप्त गर्न सकिने लाभ जस्तैः प्रागरिक मल, जडिबुटी र मसला उत्पादन जस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट आर्थिक उपार्जन गर्न सकिने देखिन्छ ।
९. गाउँपालिकाको सबै क्षेत्रमा फलफूल खेतीको व्यापक सम्भावना रहन गएको छ ।
१०. वनमा आधारित विविध खालका उद्योग स्थापनाको सम्भावना रहन गएको छ ।
११. चिङ्गाडमा विधुत उत्पादनको विशेष सम्भावना रहन गएको छ ।
१२. यस गाउँपालिका भएर जुम्ला जोडने सुरुङमार्गको सम्भावना रहन गएको छ ।
१३. पशुपालन व्यबसायको विशेष सम्भावना रहन गएको छ ।
१४. एकघर एक धाराको सम्भावना एक तर्फ छ भने अर्को तर्फ हरियाली चिङ्गाडको पनि व्यापक सम्भावना रहन गएको छ ।
१५. चिङ्गाडमा जलासयको सम्भावना छ ।

२.२.४. गाउँपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू

१. गाउँमा उपलब्ध स्रोत, साधन र सीपको सदुपयोग गर्ने तर्फ अपेक्षित रूपमा ध्यान दिएर गाउँपालिकालाई वाह्य स्रोतमा निर्भर रहनु पर्ने अवस्थालाई प्राथमिकतामा राख्न नीति लिइने छ ।
२. भौतिक पूर्वाधार सम्बन्धी योजनाहरू एउटा पूरा नहुंदै अर्को नयाँ योजना छनौट गर्ने प्रकृयाले एकातिर लक्षित लाभ लिन नसकेको अवस्था छ भने अर्कोतर्फ ससाना योजना छनौट गर्दा त्यसबाट सिर्जना हुने लाभ सानो जनसंख्याले मात्र प्राप्त गर्ने अवस्थालाई नियन्त्रण गर्ने नीति लिइने छ ।
३. कृषि, पर्यटनलाई गाउँ विकासको प्रमुख आधारका रूपमा अंगिकार गर्ने नीति लिइने छ ।
४. आधुनिक विकासका माध्यमबाट चिङ्गाड गाउँपालिकालाई आकर्षित गर्ने नीति लिइने छ ।
५. पूर्वाधारको विकास वातावरणको संरक्षण र गुणस्तर सुनिश्चितता कायम गर्ने कुरालाई नीति बनाई लागू गरिने छ ।
६. कृषिमा आधारित उद्यमशीलताको विकासमा जोड दिइने छ ।
७. सुशासन सुनिश्चित गर्न सूचना प्रविधिको अधिकतम् प्रयोगमा जोड दिइने छ ।
८. लक्षित वर्गको उत्थानका लागि विशेष कार्यक्रम संचालनमा ल्याइने छ ।
९. विपद् तथा जलवायु उत्थानशील व्यवस्थापन सम्बन्धी दीर्घकालीन रणनीति तयार गरी प्राथमिकताका साथ लागू गरिने छ ।
१०. वन तथा वातावरण संरक्षणका लागि एकीकृत कार्यक्रम संचालनमा ल्याइने छ ।
११. युवा रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने खालका विकास योजनामा जोड दिइने छ ।
१२. जलविकासको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ ।
१३. कृषिमा व्यबसायीकरणको लागि विशेष खालको नीति अवलम्बन गरिने छ ।

१४. गाउँपालिकालाई जनसभागितामा आधारित विकास विस्तार र स्वच्छतामा आधारित रही व्यवस्थापन गर्न साथी विकासको अवधारणा प्रयोग गरिनेछ ।
१५. संघीय र प्रदेश संरचनालाई फाईदा पुग्ने खालका सबै कार्यक्रमहरू संचालनमा ल्याइने छ ।
१६. सम्पूर्ण गाउँपालिकाबासीहरूको घरआगन सफा राख्न एक घर एक धारा, एक पक्की जुठेल्नो सहितको कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
१७. धरम पोखरा ठाटी सडक एक बर्ष भित्रमा स्तर उन्नति गरिने छ ।
१८. धरमपोखरा ढाडखेत, जितेजुवा बादाशाल सडकको स्तर उन्नति योजना बर्षभित्रमा गरिने छ ।
१९. पाम्का र अवलचिङ जोड्ने सडक १ बर्षमा सम्पन्न गरिने छ ।
२०. रानीबास बाउनधारा लापन गोगने सडकको ३ बर्षमा ट्याक खोलिने छ ।
२१. काडापोखरी लिफ्ट खानेपानी ३ वर्षमा सम्पन्न गरिने छ ।
२२. रजेना हलेदे अवलचिङ सडक ३ वर्षमा पूरा गरिने छ ।
२३. डोजर खरिद र त्यसको प्रयोगलाई प्राथमिकतामा राखिने छ ।

२.३ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोंच तथा निर्देशक सिद्धान्तहरू

२.३.१ दीर्घकालीन सोंच (Vision)

चिङ्गाड गाउँपालिकामा उपलब्ध विकासका अवसरहरू, तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरू, भौगोलिक एवं प्राकृतिक विशिष्टता, बजारको अवसर समेतलाई आधार मानेर आगामी बर्षहरूमा गाउँबासीको जीवनमा गुणात्मक परिवर्तन ल्याउने परिकल्पना बोकेर गाउँकार्यपालिका एवं सर्वपक्षीय सहमति एवं प्रतिवद्धताका साथ "कृषि पर्यटन र पूर्वाधार समृद्ध चिङ्गाडको आधार" दीर्घकालीन सोंच निर्धारण गरिएको छ ।

दीर्घकालीन सोंचलाई मूर्तरूप दिनका लागि निम्नलिखित प्रमुख रणनीति तथा कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछन् :

१. गाउँपालिकामा कृषि र पर्यटनका लागि उपयुक्त ठानिएका क्षेत्रहरूको (DPR) गरी उक्त क्षेत्रहरूलाई पकेट र पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास गर्न आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्थापन तथा आधुनिक प्रविधिमा आधारित कृषि सम्बन्धी क्रियाकलापमा जोड दिने,
२. पर्यटकीय स्थल लगायतका अन्य ऐतिहासिक, प्राकृतिक एवं धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पर्यटन विकास केन्द्रित क्रियाकलापहरू अगाडि बढाइनेछ,
३. कृषि तथा पर्यटन व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति, संघसंस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गर्नका लागि आवश्यक प्रविधि तथा आर्थिक सहयोग उपलव्ध गराउने,
४. दीर्घकालीन सोंचलाई कार्य रूपमा परिणत गर्न कृषिको व्यवसायीकरणका लागि आवश्यक गुणस्तरीय सिंचाइ सुविधा, संकलन केन्द्र, बजार व्यवस्थापन एवं प्रवर्द्धन, बीउ विजन, मलखादको सहज आपूर्ति र प्रविधिको पहुँच, सहज, पारदर्शी सेवा तथा वन जंगल संरक्षणमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगमा सहयोग पुऱ्याउने,

५. सहकारीमा आधारित कृषि उत्पादन तथा बजारीकरणमा सहयोग पुऱ्याउने,
६. कृषि, पर्यटनको विकासका लागि नीजि, सरकारी साझेदारीलाई प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक क्रियाकलाप तर्जुमा गरी अगाडि बढाउने,
७. आधुनिक मनोरञ्जन प्राप्त स्वच्छ गाउँपालिकाको रूपमा विकासका माध्यमबाट चिङ्गाडलाई बस्ती तथा मनोरञ्जनस्थलका रूपमा विकास गर्ने,
८. जनताको पहुँच सिर्जना हुने गरी गुणस्तरयुक्त सडक, सिंचाइ, लगायत अन्य भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा निश्चित मापदण्ड बनाई लागू गर्ने,
९. वन वातावरण संरक्षण गर्दै विकास क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्ने ।
१०. १ वडालाई नमुना कृषि क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने नीति कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
११. कृषि र पर्यटनको विकासका लागि प्रदेशको राजधानी जोडने सडकलाई प्राथमिकतामा राखेर कार्यक्रम अगाडि बढाइने छ ।

२.३.२. गाउँपालिकाका लागि निर्देशक सिद्धान्तहरू (Guiding Principles)

नेपालको बदलिदो राजनैतिक, सामाजिक र कानूनी आधार र तेह्रौं राष्ट्रिय योजनालाई समेत ध्यानमा राखेर निम्न निर्देशक सिद्धान्तहरूलाई पालन गरी चिङ्गाड गाउँपालिकाको प्रथम आगबियो तर्जुमा गरिएको छ साथै, आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्दा सबै सरोकारवाला संस्था/निकाय तथा समूहहरूले निम्नलिखित विकासका सिद्धान्तहरूलाई अनिवार्य रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

१. **जनकेन्द्रीत तथा प्रतिफलमुखी विकासः** गाउँपालिकाको विकासका लागि भूगोल, स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारका साथै जनसंख्याको सापेक्षतामा प्रतिफलमुखी विकास हासिल गर्ने सिद्धान्त हुनेछ । जनकेन्द्रित विकास गर्दा गाउँबासी तथा यसमा पनि गाउँका पछि परेका महिला, दलित, बालबालिका, अपागता भएका व्यक्ति र परिवार, जेष्ठ नागरिक, आदिबासी जनजाति, यूवाहरू लक्षित प्रत्यक्ष लाभ लिन सक्ने विकास गतिविधिलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइनेछ ।
२. **वालमैत्री शासन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरणः** जनकेन्द्रित विकासको एक अभिन्न अंगका रूपमा बालबालिकाको सर्वाङ्गिण विकासका लागि बालमैत्री स्थानीय शासन तथा अपांगमैत्री स्थानीय शासनको अवलम्बन गरिनेछ। महिला तथा दलित वर्गको उत्थानका लागि लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण प्रक्रियालाई स्थापित गरिनेछ ।
३. **अवसरमा समता र समानताः** लक्षित वर्गलाई विकासको प्रमुख भागिदारका रूपमा स्थापित गर्न पछि परेका लक्षित वर्ग समुदाय (महिला, दलित, बालबालिका, अपागंता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक)लाई स्थानीय विकास र शासनका प्रक्रियामा प्राथमिकता दिने र सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. **दीगोपना, वातावरण, जलवायु अनुकुलन तथा विपद् व्यवस्थापनमैत्री विकासः** आवधिक योजनामा दिगोपना, वातावरणमैत्री तथा विपद् व्यवस्थापन संवेदनशीलतालाई अनिवार्य रूपमा सबै योजनाको अभिन्न अंगका रूपमा विश्लेषण तथा अंगीकरण गराइनेछ। प्राकृतिक स्रोत साधनको दोहनलाई प्रभाव मूल्याङ्कनका

आधारमा परिचालन गरिनेछ । स्थानीय योजनाहरूलाई जलवायु अनुकुलनयुक्त बनाउन ध्यान दिइनेछ ।

५. **स्थानीयता तथा विश्वव्यापीकरण:** स्थानीय सम्भाव्यता, साधन स्रोतको उपलब्धता अनुसार प्राथमिकताका साथ स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम उपयोग गरिनेछ साथै विश्वव्यापीकरणका लाभहरूलाई स्थानीय विशिष्टता अनुसार अधिकतम् उपयोग गरिनेछ ।

६. **संस्थागत विकास तथा सुशासन:** स्थानीय शासनमा जवाफदेहिता, पारदर्शिता, सार्वजनिक सेवा सुविधाको प्रभावकारी वितरणका लागि गाउँपालिकाका नेतृत्वकर्ता स्थानीय तहहरू र साझेदार निकाय (विषयगत निकाय र गैसस) समेतको क्षमता विकास कार्यलाई सँगसगै अगाडि बढाइनेछ र उपयुक्त लगानी गरिनेछ । विकास साझेदारहरूबीचको समन्वय र सहकार्यलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ । स्थानीय विकासमा नागरिक समाज र सञ्चारक्षेत्रको साझेदारीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

७. **स्थानीय स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन:** स्थानीय विकासका लागि आवश्यक मानवीय तथा वित्तीय साधन स्रोतको स्थानीय स्तरमा अधिकतम परिचालन गरिनेछ । विभिन्न बिषयक्षेत्रमा दक्ष, सीपयुक्त मानव जनशक्ति उत्पादन तथा क्षमता विकासका लागि विशेष लगानी गरिनेछ । स्थानीय विकासमा उपभोक्ता समितिको परिचालन र उपभोक्ता समितिलाई निश्चित आचारसंहिताको पालना गर्न प्रेरित गरिनेछ ।

८. स्थानीय विकास कार्यमा निजी क्षेत्रलाई सँगसँगै अगाडि लैजाने पद्धति र प्रक्रियालाई प्राथमिकताका साथ लिइनेछ । स्थानीय कच्चा पदार्थको अधिकतम् उपयोग, स्तरीकरण बजारीकरण, प्रबिधि तथा सीपको हस्तान्तरणका क्षेत्रमा निजी क्षेत्रलाई काम गर्न उपयुक्त वातावरण तयार गरिनेछ र सार्वजनिक नीजि साझेदारीका आधारमा निजी क्षेत्रको लगानीको संरक्षणमा ध्यान दिइनेछ ।

९. **अभियानात्मक विकास र सामाजिक न्याय:** गाउँपालिकाको द्रुततर विकास तथा सामाजिक न्यायका लागि नियमित विकास प्रक्रियाभन्दा अभियानात्मक विकास गतिविधिलाई अगाडि बढाइनेछ । अभियानात्मक विकासका लागि प्रमुख प्राथमिकताका आधारमा नमूना स्थानीय तहको विकास, महिला उपर हुने भेदभाव विरुद्धका अभियान, दलित उपरका सामाजिक भेदभाव विरुद्धको अभियान, बालविकास र उचित शिक्षाको अभियान, पर्यटन, वातावरण संरक्षण, कृषि तथा पशुपालन प्रणालीमा व्यवसायीकरण तथा सुधार, घरेलु उद्योग तथा रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा केन्द्रित गरिनेछ ।

१०. **समन्वयात्मक विकास:** गाउँपालिकाका साझेदार निकायहरू (सरकारी, गैरसरकारी, निजीक्षेत्र, निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रम, केन्द्रीय योजना) बीच समन्वयको प्रबर्द्धन गरी आगवियोका प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी गर्ने तथा स्थानीय तहको नेतृत्वमा एकद्वार विकास पद्धतिलाई थप सुदृढ गर्दै लगिनेछ ।

११. **आगावियो तथा बार्षिक योजनाबीच तालमेल:** आगवियोका प्राथमिकतायुक्त क्षेत्र, बिषयको सम्बोधन गर्ने गरी गाउँपालिकाको बार्षिक योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन प्रक्रियालाई अगाडि बढाइनेछ । योजनाको बार्षिक समीक्षामा आगवियो अनुसार के कति उपलब्धि हासिल भए भन्ने बिषयमा अनिवार्य रूपमा समीक्षा गर्ने र गाउँपालिकाहरूलाई बार्षिक रूपमा बजेट सिलिंग र मार्गदर्शन प्रदान गर्दा आगवियोको के कुन बिषयक्षेत्रलाई सम्बोधन गर्ने भन्ने समेत खुलाई पठाउनेछ ।

२.४ गाउँपालिकको समष्टिगत उद्देश्य, सूचक तथा रणनीतिहरू

२.४.१ समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा सूचकहरू

विवरणात्मक संक्षेप सूचकहरू	सूचकहरू	पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम तथा मान्यताहरू
गाउँपालिकाबासीको शैक्षिक बृद्धि भएको हुने छ ।	• कुल विद्यालय संख्या: ४० • कुल बाल विकास केन्द्र : १२ • विशेष शिक्षा केन्द्र : ६ • जम्मा श्रोत केन्द्र : १ • कुल क्याम्पस संख्या: १ • प्राविधिक शिक्षालय : १	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन र गाउशिक्षा शाखाको प्रतिवेदन	• निर्वाचित पदाधिकारीबाट स्थानीय तहको नेतृत्व र संचालन हुनेछ • विद्यमान संस्थागत तथा सुशासन संबन्धी नीति र कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्वन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी उपयोग हुनेछ ।
शिशु मृत्युदर घटने छ ।	शिशु मृत्युदर (प्रति हजारमा) ३२ प्रतिह बाट ३१ प्रतिहजार हुने छ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
साक्षरता दर (महिला पुरुष) बृद्धि भएको हुने छ ।	साक्षरता दर ६३ बाट ७० महिला ५३ बाट ६० पुरुष ७३ बाट ८० हुने छ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
प्रति परिवार आय बृद्धि भएको हुनेछ ।	प्रति परिवार आय रु. ७०००० बाट १४०००० हुने छ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
कृषि उत्पादन बृद्धि हुने छ ।	कृषि उत्पादन मे.टन १५४४०बाट १८८०५ हुनेछ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
कृषि उत्पादकत्व बृद्धि हुने छ ।	कृषिजन्य वस्तुको वार्षिक उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बृद्धि भएको हुनेछ	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
पर्यटन पूर्वाधारको विकास हुने छ ।	पर्यटन पूर्वाधारको विकास भएको हुने छ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
सडक पहुच बढेको हुने छ ।	सडक पहुँच (प्रतिशत) १६५ कि.मि. बाट थप हुने छ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
पूर्वाधारको औसत आयु बढेको हुने छ	प्रतिव्यक्ति औसत उत्पादन ८६४ बाट १२०० कि.ग्रा.हुने छ	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।
लक्षित वर्गको क्षमता विकास हुने छ ।	घरेलु हिंसा १०(प्रतिशत)बाट ५ प्रतिसत हुने छ ।	गाउँपालिकाको वार्षिक प्रगति तथा समीक्षा प्रतिवेदन	कार्यक्रम समय सापेक्ष परिमार्जन र उपलब्ध नीति, औजार र कार्यक्रमको प्रभावकारी भएमा ।

२.४.१.१ **गाउँपालिकाको लक्ष्य:**

यस आवधिक योजनाले चिङ्गाड गाउँपालिकाको समग्र विकासका लागि प्रमुख ४ लक्ष्य निर्धारण गरेको छ: सडक, कृषि, पर्यटन र सामाजिक विकास लगायतका क्षेत्रमा गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधारका माध्यमबाट जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याइनेछ। समावेशी सामाजिक संरचनाका माध्यमबाट चिङ्गाडबासीमा पारस्परिक सद्भाव र एकताको भावना विकास हुनेछ। स्वास्थ्य, शिक्षा तथा सरसफाइमा पहुँच एवम् सफा र शुद्ध खानेपानीको सहज आपूर्तिका माध्यमबाट नागरिकको आधारभूत आवश्यकताको अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ ।

२.४.१.२ **गाउँपालिकाका उद्देश्यहरू**

१. कृषि तथा पर्यटनको विकासका सम्भावनाहरूको अत्यधिक मात्रामा खोजी गरिनेछ,
२. आधुनिक प्रविधि तथा प्रकृयाको प्रयोगका माध्यमबाट कृषि क्षेत्रको विकास गरी जनताको आयआर्जनमा बृद्धि गरिनेछ,
३. कृषिमा आधारित उद्यमशीलताका माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गरि आम्दानीमा बृद्धि ल्याइने छ,
४. प्रविधिमा आधारित पर्यटनको विकास गरी यसलाई रोजगारमूलक उद्योगको रूपमा विकास गरिनेछ,
५. आधुनिक शहरीकरणका माध्यमबाट चिङ्गाडलाई सुबिधासम्पन्न आकर्षक बस्तीका रूपमा विकास गरिनेछ
६. समावेशी र सन्तुलित विकासको माध्यमद्वारा विभेदमुक्त समाज निर्माण गरिनेछ,
७. विकासका पूर्वाधारको गुणस्तर सुनिश्चित गरिनेछ,
८. विकासका पूर्वाधारहरू सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा विपन्न समुदायलाई मूलप्रवाहमा ल्याउने खालका हुनेछन् ।

२.५ विकासका विषयगत प्राथमिकताहरू

गाउँकार्यपालिका वडा संयन्त्र, विषयगत शाखाहरू, दातृ संस्थाहरू, गैसस एवं अन्य पक्षहरूको समेत छलफल र सर्वसम्मतिबाट निर्धारण गरेका विषयगत विकास प्राथमिकता निम्नानुसार रहेका छन् :

गाउँपालिका, चिङ्गाडले निर्धारण गरेका योजना प्राथमिकीकरणमा प्रयोग गरिने सूचकहरू :

१. सुझाब संकलनको क्रममा व्यक्त गरिएका आधार र सर्वसाधरण जनतालाई तत्काल प्रत्यक्ष फाईदा हुने तथा रोजगार प्रवर्द्धन हुने र आयमूलक कार्यमा सेवा पुर्‍याउने ।
२. कृषि पर्यटन र उत्पादन वृद्धि गर्न सघाउ पुग्ने खालका योजनाहरू
३. स्थानीय साधन, सीप र क्षमताको परिचालनबाट सञ्चालन हुन सक्ने ।
४. वातवरण संरक्षणमा सघाउ पुर्‍याउने
५. पिछडिएका तथा उत्पडित जाति, जनजातिको उत्थान हुने ।
६. अशक्त, महिला र बालबालिकाको उत्थान हुने ।
७. बढी क्षेत्र र जनसंख्यालाई फाईदा हुने ।
८. कम लगानीमा बढी प्रतिफल प्राप्त हुने ।

९. बहुउपयोगी योजनाहरू
१०. जनसहभागिताको अंश बढी भएको
११. स्थानीय स्तरबाटै मर्मत सम्भार र योजना निरन्तरताको व्यवस्था भएको ।
१२. आर्थिक प्राविधिक स्रोतहरूको सम्भव भएको
१३. संस्थागत विकास र स्वशासनलाई टेवा पुर्‍याउने ।
१४. परम्परागत सीप, संस्कृतिहरूलाई बढावा दिने ।

यी प्राथमिकताका आधारमा आवधिक योजनाका कार्यक्रमहरूलाई विषयगत रूपमा निम्नानुसार प्राथमिकताक्रम निर्धारण गरिएको छ:

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र	प्राथमिकता क्रम
१	सडक तथा पूर्वाधार विकास	१
२	कृषि/पशु सेवा तथा सहकारी	२
३	पर्यटन/उद्योग बाणिज्य	३
४	शिक्षा र स्वास्थ्य	४
५	खानेपानी तथा सरसफाइ	५
६	वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	६
७	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या	७
८	लक्षित वर्ग/समावेशी विकास	८
९	ऊर्जा/जलस्रोत	९
१०	संस्थागत विकास	१०
११	जल उत्पन्न प्रकोप तथा नदी नियन्त्रण	११
१२	यूवा खेलकुद तथा सँस्कृति	१२
१३	खानी तथा भू-गर्भ	१३
१४	शहरी विकास तथा आवास	१४

२.६ गाउँपालिकाका प्रमुख रणनीतिहरू

१. कृषि, पर्यटन र पूर्बाधारलाई गाउँपालिकाको आर्थिक समृद्धिको मेरुदण्डका रूपमा अंगिकार गरी त्यसको विकासका लागि आवश्यक कार्य योजना लागू गरिने छ ।
२. गाउँपालिकाको पूर्वाधार निर्माणको पहिलो प्राथमिकतामा परेको सडक निर्माण गर्दा सडकको पहुँच नपुगेका वडामा सडक पुऱ्याउने कार्यलाई प्राथमिकता दिइने छ गाउँपालिका र प्रदेशको राजधानी जोड्ने सडकलाई प्राथमिकतामा राखेर डोजरको खरिद प्रक्रियामा समेत लागिने छ ।
३. ट्र्याक खोलिएका सडकको मर्मत, सम्भार, संरचनाको काम गरी सवारी साधनलाई सुचारु गर्न बजेट बाँडफाँड गरिनेछ । सडक निर्माण गर्दा उपभोक्ता समितिलाई क्रियाशील बनाई मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था गरिनेछ । सडकका कारण सिर्जना हुन सक्ने वातावरणीय प्रभावलाई कम गर्न निश्चित बजेट

विनियोजन गरी वातावरण संरक्षण तथा सम्बर्धन कार्यलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

४. गाउँपालिकाको सडक, कृषि र पर्यटन गुरुयोजनाको निर्माण गर्ने, गाउँपालिकाका प्रमुख तथा गौरवका सडक मात्र गाउँपालिकाले हेर्ने, वडाबाट निर्माण भएका र वडाभित्र निर्माण भएका योजनाहरूको मर्मत सम्भार तथा स्तरबृद्धि वडा र उपभोक्ताबाटै गराइने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
५. सडक निर्माण गर्दा क्षति भएको खानेपानी योजना, सिंचाइ कुलोहरू सम्बन्धित योजना संचालन गर्ने उपभोक्ता समितिलाई नै पुनर्निर्माणमा जिम्मेवार बनाइनेछ ।
६. खुला दिशापिसाबमुक्त गाउँ घोषणाको कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा त्यसको व्यवस्थापनका लागि कार्य योजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइएको छ ।
७. एकघर एक धारा र पूर्णसरसफाई सहितको गाउँपालिका बनाउने नीति अबलम्बन गरिने छ ।
८. संघीय, प्रदेश सरकार र दातृ निकाय एवं संघसंस्थासँग गरिने साझेदारी कार्यक्रमका लागि साझेदारी कोषको व्यवस्था गरिने छ ।
९. क्रमागतः तथा अधुरा योजना/कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइएको छ ।
१०. प्रकोपबाट सिर्जना हुने मानवीय तथा आर्थिक क्षतिलाई न्यूनीकरण, वातावरणीय संरक्षण जस्ता कार्यक्रम र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजनालाई आबद्ध गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
११. सामाजिक परिचालनका कार्यक्रममा दोहोरोपन कम गर्न प्रयास गरिनेछ ।
१२. प्रत्येक वडामा संचालन भएको सामाजिक परिचालनको कार्यलाई यथावत राखी यस कार्यलाई अझ व्यवस्थित गरिनेछ ।
१३. गरिबी निवारणका लागि संचालित कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत गरी वास्तविक गरिबहरूको पहिचान र संख्या घटाउने नीति अवलम्बन गरिने छ ।
१४. गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत संकलनमा सार्वजनिक (निजी साझेदारी अर्न्तगत निजी क्षेत्रसँग गरिएको सहकार्यलाई अझ व्यवस्थित र प्रभावकारी गराइनेछ ।
१५. कम लागतका योजनाहरू संचालनमा वडा कार्यालयलाई सिधै अनुदान उपलब्ध गराउने सहज व्यवस्था मिलाइएको छ ।
१६. रु. ५ लाख र सो भन्दा माथिका योजनालाई गाउँपालिका मार्फत कार्यान्वयन गरिने र अन्य योजनाहरू सम्बन्धित वडा मार्फत कार्यान्वयन गरिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१७. समाजमा पछाडि परेका लक्षित वर्गका लागि अनुदान रकम र आन्तरिक स्रोत तर्फको निश्चित बजेट लक्षित वर्गका लागि प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने कार्यक्रममा विनियोजन गरिएकोछ ।
१८. गरिबमुखी कार्यक्रमलाई बिशेष ध्यान दिइएकोछ र भविष्यमा पनि दिइनेछ ।
१९. कृषि, पशु, उद्यम व्यवसाय लगायत आय आर्जन क्षेत्रका कार्यक्रमलाई व्यवसायमूलक र बजारीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन ध्यान दिई कार्यक्रम तय गरिनेछन् ।
२०. महिला, बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने शिक्षा, स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनचेतना अभिबृद्धि र पूर्वाधार विकास तर्फ स्वास्थ्य चौकी निर्माण, प्रसुतिगृह निर्माण, एम्बुलेन्स सेवा संचालन बालविकास केन्द्रहरूको व्यवस्थामा जोड दिइने छ ।

२१. दातृसंस्था, बिषयगत शाखा, संघसंस्था तथा निजी क्षेत्रको कार्यक्रम समावेश गरी एकीकृत योजना तयार गरिनेछ ।
२२. सुशासन, पारदर्शिता, लैङ्गिक सशक्तीकरण, सिंचाइ, बन, खानेपानी, विद्युत, सामाजिक सुरक्षा, पर्यटन विकास, आयमूलक, सीपमूलक कार्यक्रमलाई ध्यान दिई कार्यक्रम निर्माण गरिनेछन् ।
२३. पेश्की तथा बेरुजु फछ्र्यौटलाई कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।
२४. अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति गठन भई कार्य प्रारम्भ भएकोले सो समितिलाई प्रभावकारी बनाई उपभोक्ता तथा ठेक्कापट्टाबाट भएको निर्माणकार्यको अन्तिम भुक्तानी दिदा सार्वजनिक सुनुवाई र अनुगमन समितिको सिफारिसलाई अनिवार्य गरिनेछ ।
२५. गाउँपालिकाको वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा मूलतः आवधिक योजनासँग आवद्ध गरी गाउँपालिकाको योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई वैज्ञानिक बनाइने छ ।

२.७ प्रमुख जोखिम पक्षहरू

आवधिक यस योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्यहरू हासिल गर्ने सिलसिलामा सम्भावित प्रमुख जोखिम पक्षहरू निम्नानुसार हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ :

१. योजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यक्रमका लागि अपेक्षा गरिए अनुसार प्रादेशिक सरकार, संघीय सरकार र दातृ संस्थाहरूबाट आर्थिक र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध हुनुपर्ने ।
२. सबै राजनीतिक दलहरूको सहमति र ठोस प्रतिवद्धताका साथ आवधिक योजना कार्यान्वयनमा सहयोग प्राप्त हुनुपर्ने ।
३. गाउँपालिका तथा सम्बन्धित विषयगत शाखाहरूले दीर्घकालीन सोंचलाई कार्यरूपमा परिणत गर्न आवश्यक स्रोत साधन एवं अनुकूल कार्य वातावरण तयार गर्नुपर्ने ।
४. विषयगत शाखाले संचालन गर्ने कार्यक्रममा दोहोरोपना देखिन सक्ने भएको त्यसलाई व्यवस्थित गर्न कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत र समन्वयात्मक रूपले सञ्चालन गर्नुपर्ने ।
५. योजनाको सवल कार्यान्वयनका लागि शान्ति सुरक्षा एवं सहयोगी वातावरणको आवश्यक पर्ने भएकोले त्यसको सुनिश्चितता हुनुपर्ने ।
६. कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति तथा प्राविधिक जनशक्तिको सदैव उपलब्धता हुनुपर्ने ।

२.८. पूर्व शर्त

गाउँपालिकामा सरोकार भएका सम्पूर्ण संघसंस्था/निकाय/समूह, सम्बन्धित मन्त्रालयहरू र राष्ट्रिय योजना आयोगले गाउँसभाबाट पारित भएको आवधिक गाउँपालिकाको योजनालाई अवलम्बन गर्नेछन् । त्यस्तै योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापनमा संघीय र प्रदेश सरकारबाट समयमा निकाशा तथा दातृ निकायले अपुग बजेट उपलब्ध भएमा मात्र तोकिएको लक्ष्य पूरा गर्न सहज हुनेछ । नीतिगत व्यवस्थाका लागि संघीय र प्रदेश सरकारद्वारा स्वीकृत प्राप्त हुनु जरुरी छ ।

खण्ड तीन

विषयगत उद्देश्य, प्राथमिकताहरू र रणनीतिहरू

विषयगत योजनालाई तर्कबद्ध ढाँचामा प्रस्तुत

३.१ आर्थिक विकास

राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ र कृषि विकास रणनीति २०७० ले व्यावसायिक एवं प्रतिस्पर्धात्मक कृषि प्रणालीद्वारा उच्च एवं दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गरी खाद्यसुरक्षा तथा गरीबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउने उद्देश्य लिएको छ । चिङ्गाड गाउँपालिका पहाडको भिरालो तथा कम उब्जाउयोग्य भूभागमा अवस्थित भएपनि साना साना सिंचाई संचालनमा रहेको हुँदा यहाँ कृषिको व्यवसायीकरणका लागि प्रर्याप्त सम्भावना र अवसरहरू रहेका छन् । गाउँमा खाद्यान्न, दलहन, मसला, तेलहन, फलफूल बालीहरू व्यावसायिक रूपमा उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । यसका अलावा, गाउँपालिकाले पशुपालनका लागि समेत प्रशस्त सम्भावना वोकेको छ । यहाँबाट बजारको सुबिधा टाढा नभएको तथा सडकको विस्तारले कृषकहरूमा पशुपालनप्रतिको आकर्षणमा वृद्धि भएको छ । फलस्वरूप, यहाँ उन्नत नश्लका गाई, तथा भैंसीहरूको व्यवस्थित रूपमा पालन कार्य सुरु गरिएको छ भने विभिन्न वडा क्षेत्रमा उचित चरण, पोषिलो डालेघाँस र बजार व्यवस्थापनको राम्रो सम्भावना भएका कारण बाख्रापालन व्यवसायलाई विशेष योजनाको रूपमा अगाडि बढाउन सकिने सम्भावना समेत देखिएको छ । सूचना संकलनको क्रममा वडाबासीहरूबाट आएका सुझावहरू तथा प्रतिबद्धताले गाउँपालिकालाई व्यवसायीकरण गर्न एक वडा, एक पहिचानको कार्यक्रमको थालनी गर्न उचित छ । वनको संरक्षण गरेर जडिबुटीको सम्भावना जति छ त्यसको साथमा माहुरीपालनको सम्भावना पनि छ । एकघर पाँचघारको नीति अवलम्बन गर्ने हो भने पनि चिङ्गाडको विकासमा थप योगदान हुने देखिन्छ । यस्ता गतिविधिहरूले गाउँमा थप रोजगारीका अवसर तथा आम्दानीमा समेत पर्याप्त वृद्धि गरी कृषकहरूको जीवनस्तरमा सुधार गर्न सहयोग गरिरहेको हुनेछ ।

३.१.१. सूचकहरू

विषयगत उद्देश्य: व्यावसायिक कृषि प्रणालीका माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरण हुनका साथै खाद्य सुरक्षामा वृद्धि हुनेछ ।	योजनाको अन्त्यसम्ममा कृषकहरूको जीवनस्तरमा आएको हुनेछ ।				१. नेपाल सरकार तथा दातृसंस्थाहरूबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त भएमा, २. निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएमा, ३. बजारको पहुँच राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा विस्तार भएमा
	सूचक विवरण	इकाई	०७४/७५	०७६/७७	१. गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रतिवेदनहरू २. जि.वि.स तथा गाउँपालिका, सूचना केन्द्रका अभिलेखहरू, ३. गरीबी मापन मान,
	कृषिका माध्यमबाट प्रति परिवारको वार्षिक आम्दानी	रु.	७०००००	१४०००००	
	कृषिका माध्यमबाट सिर्जित रोजगारी	संख्या	२५००	५०००	
	कृषिजन्य वस्तुको वार्षिक उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।				
	सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७७/७८	
	कूल उत्पादन	मे.टन	१५५४०	१८८०५	
	उपभोग योग्य उत्पादन	मे.टन	१३९८६	१९९२५	
	आवश्यकता	मे.टन	१५५४०	१८८०५	
	खाद्यान्नको उत्पादकत्व	मे.टन /हे.	३	४	
नीतिजाहरू : १. खाद्यान्नको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।					• गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन, • घरेलु तथा साना उद्योग शाखा प्रतिवेदन • उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिवेदन,

१. नेपाल सरकार तथा दातृसंस्थाहरूबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त भएमा, २. निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएमा, ३. बजारको पहुँच राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा विस्तार भएमा

- सम्पूर्ण खेती योग्य भूमिमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएमा
- कृषि अनुकुल मौसम भएमा
- सहजरूपमा गुणस्तरीय कृषि उत्पादन सामग्री (मल, बिषादी) को आपूर्ति भएमा

२. कृषिजन्य उत्पादन जस्तैः मकै, गँहु, दलहन, धान, फलफूल, तरकारी वालीको उत्पादकत्वमा बृद्धि भएको हुनेछ ।

सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
क) खाद्यान्न वाली उत्पदान				
कुल उत्पादन	मे.टन	१५५४०	१७०९५	१८८०५
उपभोग योग्य उत्पादन	मे.टन	१३९८६	१५३८५	१६९२५
प्रशोधित	मे.टन	१५५४०	१७०९५	१८८०५
ख) तरकारी उत्पादन				
कूल उत्पादन	मे.टन	१२	१५	१८
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	४	६	८
गाउँ बाहिर निर्यात वा वचत	मे.टन	८	९	१०
वार्षिक बृद्धि दर	प्रतिशत		२०	२०
ग) फलफूल उत्पादन				
कूल उत्पादन	मे.टन	२	३	५
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	०.५	०.७	१
गाउँ बाहिर निर्यात वा वचत	मे.टन	१.५	२.३	४
वार्षिक बृद्धिदर	प्रतिशत		३३	४०
घ) मह उत्पादन				
कूल उत्पादन	मे.टन	०.२	०.५	१
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	०.२	०.३	०.५
गाउँ बाहिर निर्यात वा वचत	मे.टन	०	०.२	०.५
वार्षिक बृद्धिदर	प्रतिशत		६०	५०
ङ) मसला उत्पदान				
कूल उत्पादन	मे.टन	१००	१२०	१३०
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	०.५	०.७	१
गाउँ बाहिर निर्यात वा वचत	मे.टन	९५	११९.७	१२९
वार्षिक बृद्धिदर	प्रतिशत		१६	८

- गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन,
- घरेलु तथा साना उद्योग शाखा प्रतिवेदन
- उद्योग वाणिज्य संघका आपूर्ति सम्बन्धी अभिलेख

- उच्च गुणस्तरको मल, विउ, विषादी सहज रूपमा उपलब्ध भएमा,
- व्यवस्थित रूपमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएमा,
- निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि भएमा,
- कृषि क्षेत्रमा सरकारी लगानीमा बढोत्तरी भएमा

३. उन्नत वीउ विजन उत्पादनमा बृद्धि भएको हुनेछ ।

सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
सेवा केन्द्रहरूको स्थापना	संख्या			
विउ विजन उत्पादक कृषक समूह	समूह संख्या	२	३	५
कृषिमा आधारित उद्यम तथा नर्सरी	संख्या	२	३	६
धान				
विउ उत्पादन	मे.टन	१५	२१	२५
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	१५	१७.५	१७.५
वचतरन्यून	मे.टन		३.५	७.५
सरदर मूल्य	के.जी.	६०	७०	८०
सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	९०००००	१५७०००००	२००००००
उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		२८	१६
मकै				
विउ उत्पादन	मे.टन	१५	२१	२५
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	१छ	२१	२५
वचतरन्यून	मे.टन	०	०	०
सरदर मूल्य	के.जी.	७०	७५	८०
सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	१५००००	१७५०००	२००००००
उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		२८	१६
गहुं				
विउ उत्पादन	मे.टन	२०६०	२५७५	३०९०
गाउँ भित्र खपत	मे.टन	६०	७५	९०
वचतरन्यून	मे.टन	०	०	०
सरदर मूल्य	के.जी.	६५	७०	८०
सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	३९०००००	५२५००००	७२०००००
उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		८	१६

- गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन

- सामुदायिक तथा नीजि क्षेत्र सहभागिता आकर्षित भएमा,
- जि.वि.स तथा गाउँपालिका, नगरपालीका तथा गाविसले कृषिमा लगानी बढाएमा ।
- वीउ प्रशोधनका लागि आवश्यक मेशिन तथा औजार उपलब्ध भएमा

	तोरी						
	विउ उत्पादन	मे.टन	०.५	१	१.५		
	गाउँ भित्र खपत	मे.टन	०.५	१	१.५		
	वचतरन्यून	मे.टन	०	०	०		
	सरदर मूल्य	के.जी.	१५०	१७५	१९०		
	सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	७५०००	१७५०००	२८५०००		
	उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		५०	३३		
	भटमास						
	विउ उत्पादन	मे.टन	५०.५	३०१	३१५		
	गाउँ भित्र खपत	मे.टन	५०.५	१०१	१.५		
	वचतरन्यून	मे.टन					
	सरदर मूल्य	के.जी.	८०	१००	१२०		
	सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	४००००	१०००००	१८०००००		
	उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		५०	३३		
	मसुरो						
	विउ उत्पादन	मे.टन	०.५	१	१५		
	गाउँ भित्र खपत	मे.टन	०.५	१	१५		
	वचतरन्यून	मे.टन					
	सरदर मूल्य	के.जी.	८०	१००	१२०		
	सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	४००००	१०००००	१२०००००		
	उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		५०	३३		
४. आधुनिक सुविधा सम्पन्न कृषि बजारको विकास हुनेछ।	**सूचकका क्षेत्रहरू**	**इकाई**	**०७५/७६**	**०७६/७७**	**०७७/७८**	जि.वि.स .को वार्षिक प्रतिवेदन गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन।	संकलन केन्द्र, प्रशोधन मेसिन, शीत भण्डार, तथा हाट बजार निर्माणमा सरकारी। निजी क्षेत्रको संलग्नतामा वृद्धि भएमा।
	कृषि संकलन केन्द्र	संख्या	७	७	७		
	कृषि उपज थोक बजार	संख्या	१	१	२		
	गुणस्थ गूल्यका राहकारी पसल	संख्या	१	३	६		
	शीत भण्डार(फलफूल, आलु, तरकारी)	संख्या	०	०	१		
	अदुवा, बेसार आदि प्रशोधन मेशिन	संख्या		१	२		
	संकलन केन्द्रमा टेलिफोन सुविधा	संख्या		७	७		
	संकलन केन्द्रमा ट्वाइलेटको सुविधा	संख्या	७	७	७		

५. गुणस्तरीय कृषि प्राविधिक सेवाको सहज पहुँच सिर्जना भएको हुनेछ।	**सूचकका क्षेत्रहरू**	**इकाई**	**०७५/७६**	**०७६/७७**	**०७७/७८**	गाउँ विकास समिति तथा गाउँ कृषि विकास शाखाको अभिलेख	स्रोत व्यक्ति व्यवस्थापन तथा परिचालनमा जि.वि.स तथा गाउँपालिका, गाविस, नगरपालीका पहल गरेमा
	कृषि प्राविधिक उपलब्धता (कृषक परिवार)	अनुपात	५८०	४८७	३९२		
	आवश्यक प्राविधिक	संख्या	७	१२	१५		
	सेवाग्राही (कृषक)	अनुपात	८३५/१	४९९/१	४४९/१		
६. मह उत्पादनमा अपेक्षित बृद्धि भएको हुनेछ।	**सूचकका क्षेत्रहरू**	**इकाई**				गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन।	सरकारी लगानी तथा नीजि लगानी भटमास उत्पादनमा बृद्धि भएमा।
	मह उत्पादन	मे.टन	०.२	०.५	१		
	गाउँ भित्र खपत	मे.टन	०.२	०.५	१		
	वचतरन्यून	मे.टन	०	०	०		
	सरदर मूल्य	के.जी.	१०००	१२००	१५००		
	सरदर आम्दानी (वार्षिक)	रु.हजारमा	२०००००	६०००००	१५०००००		
	उत्पादन बृद्धिदर	प्रतिशत		६०	५०		

विषयगत : सहकारीमा आधारित प्राङ्गारिक कृषिका माध्यमबाट खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याइका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :				
कृषकलाई प्राङ्गारिक कृषिमा आकर्षित गर्दै कृषि आधुनिकीकरणका माध्यमबाट माग पूर्ति र निर्यात प्रवर्द्धनमा योगदान पुऱ्याउने	हालसम्मको अवस्था(२०७५)	आगामी ३ वर्षसम्ममा	गाउँ कृषि विकास शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	वन, वन्यजन्तु तथा प्राकृतिक प्रकोप र माटोको अम्लियपन
प्रतिफलहरू :				
१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि भएको हुनेछ	१. प्रतिव्यक्ति उत्पादन ८६४ किलो ग्राम २. वाली सघनता ३७ प्रतिशत ३. भकारो (गोठ) सुधार १०० घरधुरीको	प्रतिव्यक्ति १२०० किलो ग्राम .६० प्रतिशत ४००		

२. कृषिमा आधुनिकीकरणका साथ व्यवसायीकरण भएको हुनेछ	१. तरकारी ५० मे.टन (.१० मे.टन प्रति हेक्टर) २. गहु, मकै, धान, जौ, कोदो समेत १६२२७ मे.टन (३ मे.टन प्रति हेक्टर) ३. आलु १२०मे.टन (१२ मे.टन प्रति हेक्टर) ४. फलफुल १५मे.टन (.३ मे.टन प्रति हेक्टर) ५. खाद्य भण्डारण व्यवस्था	१. ७५ मे. टन (१५ मे.टन प्रति हेक्टर) २. २७०४५ मे.टन (५ मे.टन प्रति हेक्टर) ३. १२० मे.टन (१२मे.टन प्रति हेक्टर, १० हेक्टरमा गरिएको हालको आलु उत्पादन क्षेत्रफल बढेर १५ हेक्टर) ४. २५ मे.टन (.५ मे.टन प्रति हेक्टर, २५ हेक्टरमा गरिएको हालको उत्पादन क्षेत्रफल बढेर ३० हेक्टर) ५. आधुनिक खाद्य गोदामको स्थापना
३. गरिबीको संख्या न्यून हुनेछ	१. सुन्तला उत्पादन २ मे. टन २. मौरी पालन ५०० के.जी.	१. सुन्तला उत्पादन ५ मे .टन २. मौरी पालन १५०० के.जी.
४.कृषिमा प्रविधि प्रयोगको विकास भएको हुनेछ	१. .१ वटा आधुनिक तेल मिल २ स्प्रेयर .३ वटा हाइपावर	१. .६ वटा आधुनिक तेल मिल २. १८ वटा स्प्रेयर हाइपावर
५. आधुनिक प्रविधिका माध्यमबाट कृषि गर्न कृषकहरू सक्षम हुनेछन्	१. १० प्रतिशत कृषकमा आधुनिक प्रविधिका बारेमा सिपमुलक ज्ञान २. कृषि सहकारी ६	१. ४० प्रतिशत कृषक २. कृषि सहकारी सबै कृषक

विवरणात्मक संक्षेप उद्देश्य :	सुचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम
उन्नत पशुपंक्षी पालन, पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको गुणस्तरीय व्यवसायीकरण तथा वातावरण अनुकुलन प्रविधिका माध्यमबाट उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्ने	०७५/७६ | ०७६/७७ | ०७७/७८ हाल सम्मको अवस्था	आगामी ३ वर्षमा	गाउँ पशु सेवा शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	प्राकृतिक प्रकोप, जंगली जनावरको आक्रमण तथा महामारी

प्रतिफलहरू :				
१. पशुपंक्षी स्वास्थ्य सुविधा विस्तार भएको हुनेछ	गाउँ पशु सेवा कार्यलय...१ पशु सेवा केन्द्र .....१ पशु औषधी पसल .....४ ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता ..१ पशुपंक्षी उपचार सेवा संस्थाबाट .....वटा सेवा २४	गाउँ पशु सेवा कार्यलय १ पशु सेवा केन्द्र १ पशु औषधी पसल ८ ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता ६ पशुपंक्षी उपचार सेवा संस्थाबाट ६ वटा सेवा		
२. पशु आहारा व्यवस्थापनमा बृद्धि हुनेछ २.१.वडामा बयबसायीक घास खेती हुनेछ	१००००० हेक्टर सबै वडामा	२०००० हेक्टर		
३. व्यावसायिक पशुपालन पोटलिका(Package) कार्यक्रम (भैंसी, कुखुरा, बाख्रा, गाइ, र बंगूर) विस्तार मार्फत युवा रोजगारीमा वृद्धि भएको हुनेछ	२ पोटलिका (प्याकेज) कुखुरा र बाख्रा	६ पोटलिका (प्याकेज)		
४. नश्ल सुधार मार्फत उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ (गैंसी, कुखुरा, बाख्रा, गाइ, र बंगूर)	२५ प्रतिसत नश्ल सुधारिएका गाई, गैंसी, बाख्रार बोका, भेंडा बंगुर, सुंगुर	५० प्रतिसत नश्ल सुधारिएका गाई, भैंसी, बाख्रा बोका, भेंडा, बंगुर र सुंगुर		
५. पशुपंक्षी तथा पशुपंक्षीजन्य पदार्थको गुणस्तरीय उत्पादन हुनेछ	१० प्रतिसत.....	५० प्रतिसत		
६. भकारो सूधारबाट उत्पादन वृद्धि भएको हुनेछ	.....७० प्रतिसत.....	.....९० प्रतिसत.....		

२. उद्योग, व्यवसाय र बजार व्यवस्थापन

विवरणात्मक संक्षेप उद्देश्य :	सुचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
स्थानीय श्रोत साधनमा आधारित उद्यमशीलताको विकासका माध्यमबाट रोजगारी सिर्जना गरी गरिबी न्यूनिकरण हुनेछ	हाल सम्मको अवस्था (२०७४२०७५)	आगामी ३ वर्षमा	घरेलु तथा साना उद्योग शाखाको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, गाउँ विकास योजना तथा गाउँ पार्श्वचित्र र उद्योग वाणिज्य सन्देश	बस्ती स्थानान्तरण र औद्योगिक प्रदुषण

प्रतिफलहरू :		
१. उद्यमशिलता विकासका लागि आवश्यकतामा आधारित सीपमूलक तालिम प्रदान गरिएको हुनेछ	तालिम प्राप्त जनशक्ति ८० जना	१६० जना
२. उद्यमीहरूलाई उपयुक्त नयाँ प्रविधि हस्तान्तरण गरि उद्योगको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ	.....०.....	.....३.....
३. उद्योग व्यवसाय तथा बाणिज्य फर्महरू स्थापनामा विस्तार भइ रोजगारीमा वृद्धि भएको हुनेछ	उद्योग संख्या ....३ बाणिज्य फर्म ..... रोजगार संख्या .....६.. जना	उद्योग संख्या .....६..... बाणिज्य फर्म .....१..... रोजगार संख्या .....१५ जना
४. स्थानीय वस्तु बिक्री केन्द्र तथा साझा सुबिधा केन्द्र स्थापना भइ संचालन भएका हुनेछन्	० वटा	.....३ वटा
५. लक्षित वर्ग कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न विषयमा सीप विकास तालिम प्रदान गरिएको हुनेछ	तालिम प्राप्त जनशक्ति .१ जना	.....९..... जना
६. तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूलाई उद्योग स्थापना तथा प्रविधिमा सहयोग पुगी रोजगारीमा वृद्धि भएको हुनेछ	...०.....	.....९.....जना

विषयगत उद्देश्य: पशुपालन व्यवसायको व्यवसायीकरणका माध्यमबाट आयआर्जनमा बृद्धि भइ गरिबी न्यूनिकरणमा योगदान पुग्नेछ।

योजनाको अन्त्यसम्ममा पशुपालनको क्षेत्रमा आधुनिकीकरण भएको हुनेछ।

सूचक विवरण	इकाई	०७५/७६	२०७७/०७८
पशुपालनबाट प्रति व्यक्ति वार्षिक आम्दानी	रु.	१००००	१५०००
पशुपालनका माध्यमबाट सिर्जित रोजागारी	संख्या	सबै घरगा	व्यबसायिक रोजगारी हुने

- गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख
- केन्द्रिय स्तरबाट संचालन हुने योजनाले निरन्तरता पाएमा।

नतिजाहरू :

१. पशुपालनका माध्यमबाट कृषि उत्पादकत्वमा बृद्धि तथा पोषण आपूर्तिमा सुधार हुनेछ।

कृषिजन्य वस्तुको वार्षिक उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बृद्धि भएको हुनेछ।

सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
दुध	लिटर	२	२.५	३.५
मासु	के.जी.	३	३.५	४
फूल	गोटा	२	२.५	३
पशुपालन क्षेत्रबाट प्राप्त रोजगारी	संख्या			

- गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख
- पशुपालनको क्षेत्रमा प्रशस्त बजेट विनियोजन भएमा।

२. स्थानीय गाई भैंसीमा कृत्रिम र प्राकृतिक गर्भाधान कार्यक्रमबाट उन्नत गाई भैंसीको संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि भएको हुनेछ।

सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
उन्नत गाइ	संख्या	५०	१००	१५०
उन्नत भैंसी	संख्या	५०	१००	१५०

- गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख
- केन्द्रिय योजनाले निरन्तरता पाएमा।

३. गाउँको नपुग पशु आहार आपूर्ति भइ उत्पादन लागत कम भएको हुनेछ।

सूचकका क्षेत्रहरू	लगाएको क्षेत्रफल हेक्टर	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
एक वर्षे हिउँदे घाँस (जै)		१०	१५	२०
एक वर्षे टिथोसेन्टी		५	१०	१५
बहु वर्षे स्टाइलो		२	५	८
बहुवर्षिय ज्याइन्टभेन्चर		३	४	६
वर्षिम		५	१०	१५

- गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख
- केन्द्रिय योजनाले निरन्तरता पाएमा।

४. पशु स्वास्थ्यमा सुधार हुनेछ ।	सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	• गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख • केन्द्रिय योजनाले निरन्तरता पाएमा ।	
	नीजि क्षेत्रबाट संचालित औषधी पसलको विस्तार	संख्या	४	५	५		
	ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताको सेवामा बृद्धि	संख्या	३	४	५		
	पशु स्वास्थ्य तथा घुम्तीकोषबाट प्रदान स्वास्थ्य सुविधा	प्रतिक	१	१	१		
	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी रोकेने रोग पहिचान आधारभुत तालिम	संख्या	१०	१५	२०		
	नेतृत्व विकास तालिम	संख्या		४	५		
५. पशुपालनको लागत प्रतिफल सुनिश्चितताका लागि पशु विमा कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको हुनेछ	सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	• गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख • केन्द्रिय योजनाले निरन्तरता पाएमा ।	
	गाई भैंसी पशु विमा कार्यक्रमको विस्तार	संख्या	१	३	५		
	बाख्रा, भेडा, बंगुर विमा कार्यक्रमको विस्तार	संख्या	२	४	५		
३. पशुजन्य उत्पादनको बिक्री वितरण व्यवस्थित भएको हुनेछ ।	सूचकका क्षेत्रहरू	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	• गाउँ पशु सेवा शाखाका वार्षिक प्रतिवेदन र तथ्याङ्क अभिलेख • केन्द्रिय योजनाले निरन्तरता पाएमा ।	
	पशु हाट बजारको विस्तार	संख्या			१		
	आधुनिक दुध डेरीको विस्तार	संख्या			३		
	दुध चिलिङ सेन्टर विस्तार	संख्या					
	मिल्क भ्यान वितरण	संख्या			२००		
	बचार प्रवर्धन तालिम	संख्या			२०		

३.१.२ कार्यनीतिहरू

आर्थिक क्षेत्रमा तय गरिएका विषयगत उद्देश्य एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्न देहाय बमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

कृषि विकासका कार्यनीतिहरू

१. कृषिको व्यावसायीकरण, विविधीकरण तथा औद्योगिकीकरण तथा प्रविधिको उपयोग गर्न सक्ने कृषक, उद्यमी, युवा तथा स्थानीय विज्ञहरूको क्षमता विकास गरिनेछ ।

२. खेतीयोग्य खाली जमिनलाई कृषि उत्पादन तथा पशुपालनमा उपयोग गर्न स्थानीय बासिन्दा खासगरी युवा वर्गलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

३. माटोको उर्बरा शक्ति दीर्घकालीन रूपमा कायम राख्न भकारो सुधार कार्यक्रमलाई नमूना कार्यक्रमको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

४. आवश्यक ज्ञान, सीप र लगानीको माध्यमद्वारा ग्रामीण कृषि पर्यटन विकास र प्रवर्धनमा युवा तथा कृषकहरूलाई आकर्षण गरिनेछ ।

५. गाउँपालिकामा संचालित प्रमुख प्राथमिकता प्राप्त प्रमुख सडक आयोजना, उत्पादनशिल तथा सिंचाई सुबिधा उपलब्ध क्षेत्रमा कृषि उत्पादन, व्यवसाय तथा उद्यम संचालन गरिनेछ ।

६. कृषि प्रसारको पहुँच वृद्धि गर्न ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता, ग्रामीण पशु स्वास्थ कार्यकर्ता तथा स्थानीय रेडियो र पत्रपत्रिकाको उपयोग गरिनेछ ।

७. कृषि क्षेत्रलाई व्यावसायीकरण, विविधीकरण गरी रोजगारका अवसर बढाउन सरकारी, गैरसरकारी एवं निजी क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति विकास गरी लक्षित क्षेत्र एवं वर्गको आर्थिक उत्थान गरिनेछ ।

८. व्यावसायिक कृषि तथा पशु फर्म संचालन, व्यवसाय विकास र विस्तारको लागि कृषि ऋणको विकास र विस्तार गर्न विकास तथा वित्तीय संस्थासँग समन्वय गरिनेछ ।

१०. वडा-वडामा कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन अभिवृद्धि गर्न थोक बजार, कृषि सडक, विद्युत, संचार, संकलन केन्द्र, शीतभण्डार, हाट बजार जस्ता पूर्वाधारको विकास गरिनेछ ।

११. स्थानीय तह, कार्यालय, गैसस, नीजि क्षेत्रसँग आवश्यक समन्वय एवं छलफल गरी कृषि क्षेत्रको एकीकृत तथ्याङ्कको आधार तयार गरी अद्यावधिक गरिनेछ र तथ्याङ्कमा आधारित योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन अभ्यास गरिनेछ ।

१२. युवाशक्तिलाई उपयुक्त प्रविधि, सीप र पूँजी उपलब्ध गराई कषि क्षेत्रमा आकर्षित गर्दै कृषि पेशालाई व्यावसायिक र सम्मानित बनाइनेछ ।

१३. स्थानीय सरकार मातहत रहने गरी कृषि तथा पशु प्राविधिकसहित प्रत्येक वडामा कृषि तथा पशु प्रसार केन्द्र स्थापना र सेवा संचालन गरिनेछ ।

१४. कृषि क्षेत्रको कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन तथा प्रभावकारिताको लागि सहभागितामूलक अनुगमन र कृषक अनुगमनको अभ्यास गरिनेछ ।

१५. साना र सीमान्त कृषकलाई समूह/सहकारीमा आवद्ध गराई कम आयतन र उच्च मूल्य (High Value and Low Volume) का बाली/वस्तु उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१६. स्थानीय जातका कुखुरा, च्याउ, तथा उच्च मूल्यका मसला बालीहरूलाई विषेश प्राथमिकता दिई सेवा, प्रविधि र क्षमता र लगानी बढाइनेछ ।

१७. गरिब तथा साना कृषक/लक्षित वर्गको पारिवारिक पोषण तथा खाद्य सुरक्षामा टेवा पुऱ्याउन र जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलन हुने जैविक विविधतामा आधारित खेती प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१८. दीर्घकालीन रूपमा कृषि जैविक विविधताको संरक्षण एवं सम्वर्द्धन गरी पर्यावरणीय सन्तुलन अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१९. बीज वृद्धि कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरी कृषक समूह तथा कृषि सहकारीहरूलाई नै बीउ स्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
२०. कृषि व्यवसायीकरणका लागि अगुवा कृषक विकास, आधुनिकीकरण र यान्त्रिकीकरण गर्न जोड दिइनेछ ।
२१. नीजि उद्यमी र सहकारी क्षेत्रको संलग्नता अभिवृद्धि गरी सहकारी तथा करार खेतीको प्रबर्द्धन गरिनेछ ।

पशुपालनका कार्यनीतिहरू

१. उन्नत नश्लका पशुपंक्षीको उपलब्धता सरल र सुलभ तुल्याउनुको साथै कृत्रिम गर्भाधान सेवा विस्तार गर्दै लगिनेछ ।
२. उन्नत जातको पशुपालन व्यावसायिक रूपमा प्रवर्द्धन गरी दूध, मासु, अण्डा र अन्य पशुजन्य उत्पादन वृद्धि गरिनेछ ।
३. पशुजन्य उत्पादनको लागत कम गरी प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढाउन उपयुक्त कृषि प्रविधि खोजी गरी सरल र सुलभ रूपमा कृषक समक्ष पुऱ्याइनेछ ।
४. विकेन्द्रित एवं सहभागितात्मक पशुसेवा अनुसन्धान र प्रसार सेवालाई कृषकको मागमुखी, समावेशी, जवाफदेही तथा परिणाममुखी तुल्याइनेछ ।
५. विशेषताको आधारमा तुलनात्मक लाभ भएका पशुजन्य उत्पादन र वस्तुहरूको विशिष्टताबाट लाभ लिन प्रतिस्पर्धी मूल्य अभिवृद्धि श्रृङ्खलाको स्थापना तथा सुदृढीकरण गरिनेछ ।
६. नश्ल सुधारको माध्यमबाट स्थानीय पशुहरूमा गुणात्मक सुधार ल्याइनेछ ।
७. पशु आहारमा सुधार ल्याउन विभिन्न घाँसेबाली, पशु चरण तथा डालेघाँसको सबै वडामा गर्न एक वडा एक नर्सरीको व्यवस्थापन र सम्वर्द्धन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
८. पशु सेवा प्रवाह तथा विकास कार्यक्रममा गैसस, निजी क्षेत्र र समूहको परिचालन गरिनेछ ।
९. आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरूलाई बढावा दिइने छ ।
१०. गाउँपालिकामा प्रमुख/सम्भाव्य कृषि बाली तथा पशुपालन पकेट क्षेत्रहरूको अद्यावधिकीकरण गरी पकेट क्षेत्रमा सम्बन्धित कृषि बाली/पशुपालनको व्यावसायिक विकासमा विशेष ध्यान दिइनेछ ।
११. कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, तथा मूल्यांकन प्रक्रियामा विकेन्द्रिकृत एवं सहभागितात्मक प्रणाली अवलम्बन गरी कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१२. सामुदायिक पशु तथा कृषि बीमा सुरुआत गरी कृषि तथा पशुपालनको व्यावसायिक विकासमा टेवा पुऱ्याइनेछ ।
१३. कृषि उत्पादन वृद्धिका लागि कृषकहरूलाई कृषि तथा पशु सेवासँग सम्बन्धित सम्पूर्ण सेवाहरू एकीकृत र विस्तारित रूपमा स्थानीय स्तरमा नै उपलब्ध गराइनेछ ।
१४. पशुपंक्षी उपचार, नश्ल सुधार तथा बजारीकरणमा निजी क्षेत्रलाई समेत प्रोत्साहन गरिनेछ ।

सिंचाई

१. तत्काल सम्पन्न हुने एवं प्रतिफल दिने सिंचाई आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताका साथ कार्यन्वयन गरिनेछ
२. सिचाई सेवा शुल्क उठाई सिचाई आयोजनाहरूको दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ ।

३. सिंचाई र कृषि शाखा कार्यालयबीच आवश्यक समन्वय, सहकार्य गरी सिंचाई आयोजनाहरू लागू गरिनेछ ।
४. सिंचाई आयोजनाहरूको डिजाईन तथा कार्यान्वयनमा स्थानीय श्रम, सीप, प्रविधि र निर्माण सामग्रीको प्रयोगमा जोड दिइनेछ ।
५. साना सिंचाईका लागि नीजि तथा सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
६. सिंचाई कार्यक्रम संचालन गर्दा स्थानीय वातावरणमैत्री तालतलैया, पोखरी, खोला र मूलहरूको संरक्षण र सम्वर्धन गर्न सम्बन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
६. सिंचाई सम्बन्धी आयोजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा संचालन गर्दा वातावरण संरक्षण, जलवायु परिवर्तन तथा प्रकोप जोखिम व्यवस्थापनलाई मूल प्रवाहीकरण गरिनेछ
७. जलश्रोतको एकीकृत तथा बहुक्षेत्रगत उपयोग अवधारणा अनुसार सिंचाई आयोजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
८. सिंचाई सुबिधा विस्तारमा सहकारी तथा सिंचाई विकास कोषको आवधारणालाई प्रवर्धन गरिनेछ ।
९. एक वडा एक विशाल पोखरीको कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

उद्योग

उद्योग, वाणिज्य, बैकिङ्ग तथा सहकारी क्षेत्रमा तय गरिएका विषयगत उद्देश्य एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्ने प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने दृष्टिकोणले योजना अवधिमा देहाय बमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

१. सामुदायिक तथा सहकारी संस्थाको अग्रसरतामा लघुउद्यम, घरेलु तथा साना उद्योग ग्राम स्थापन गरिनेछ ।
२. लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धन, विकासको लागि विभिन्न तहमा निजी-सार्वजनिक-साझेदारीको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
३. लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धन, विकास र विस्तारमा योगदान पुऱ्याउन आवश्यक कानूनी व्यवस्था, संस्थागत संरचना तथा पूर्वाधारहरूको निर्माणमा विशेष पहल गरिनेछ ।
४. स्थानीय उत्पादनको उपयोगलाई प्रोत्साहन गर्नको लागि विभिन्न उद्देश्यमूलक कार्यक्रम संचालन गर्नुको साथै बजार विस्तार गरिनेछ ।
५. तालिम प्राप्त उद्यम विकास सहजकर्ता तथा सीपमूलक तालिम प्राप्त जनशक्तिको पहिचान र परिचालन गरी स्थानीयस्तरको लघुउद्यम तथा साना र मझौला उद्यमको सुदृढीकरण, सशक्तीकरण र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
६. उद्योगको लागि विशेष क्षेत्र पहिचान गरेर सोहि अनुसार कार्य संचालनमा विशेष पहल गरिने छ ।

बैंकिङ्ग तथा सहकारी

१. कृषि विकास बैंक तथा अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कार्यक्रमको विस्तार र प्रभावकारी संचालनमा जोड दिइनेछ ।
२. लघु उद्यमी व्यावसायिक सहकारीको विकास गरिनेछ ।
३. लघुउद्यम तथा साना उद्योगमार्फत् स्वरोजगार व्यवसाय सिर्जना र विकासका लागि लघुकर्जा उपलब्ध गराइनेछ ।
४. बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट संकलित पूँजी उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।
५. सहकारीको विकासमा गैरसरकारी संघसंस्थाहरू, डिभिजन सहकारी कार्यालय लगायत अन्य सरकारी कार्यालयहरूको समन्वयमा विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
६. गाउँपालिकामा बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको उपस्थिति सघन बनाइनेछ ।

पर्यटन

१. जिम्मेवार तथा गुणस्तरीय पर्यटनको अवधारणा अनुसार पर्यटन विकास र विस्तार गरिनेछ ।
२. पर्यटकीय पूर्वाधार, सेवा सुबिधा विकास र विस्तारका लागि निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
३. प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरूसम्म पहुँच सहज बनाउन एकीकृत पर्यटकीय र मनोरञ्जनस्थल निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी क्षेत्रसंग सहकार्य गरिनेछ ।
४. खास खास पर्यटकीय उपजमा केन्द्रित भई पर्यटन क्षेत्रहरूको विविधिकरण गरिनेछ ।
५. आन्तरिक, ग्रामीण, साहसिक, कृषि तथा पर्यापर्यटन सम्बन्धी सेवा सुबिधा अभिबृद्धि गरिनेछ ।
६. पर्यटन पूर्वाधार विकासमा स्थानीय तह, समुदाय र नीजि क्षेत्रकोसहभागिता प्रोत्साहन गरिनेछ ।
७. आन्तरिक तथा धार्मिक पर्यटन विकासका लागि ऐतिहासिक, पुरातात्विक, सास्कृतिक महत्वका गन्तव्यस्थलहरूको विस्तृत अध्ययन गरी संरक्षण, सम्बर्द्धनका साथै ग्रामीण तथा पदयात्रा पर्यटनसँग समावेश गरी संचालन गरिनेछ ।

३.२ सामाजिक विकास

सामाजिक विकासको मापन गर्ने सूचकहरू आर्थिक सूचकभन्दा फरक खालका हुन्छन् । विकासको अवस्थालाई मापन गर्ने, त्यसलाई महशुस गर्ने र त्यसलाई सहज उपयोग गर्न सकिने अवस्थाको सिर्जना सामाजिक विकासबाट मात्र संभव रहन्छ । सामाजिक विकास ज्यादै व्यापक अर्थमा प्रयोग हुने अवस्था हो, जस अन्तर्गत विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूलाई समेटिएको हुन्छ । यस अन्तर्गत समेटिएका उपक्षेत्रहरू जस्तै शिक्षा तथा मानव शंसाधन, स्वास्थ्य, जनसंख्या र पोषण, खानेपानी तथा ढल निकास, महिला, बालविकास तथा अपाङ्गता, यूवा तथा खेलकुद, दलित, आदीवासी, जनजाति, अल्पसंख्यक, तेस्रोलिङ्गी र विविध, संस्कृति, कला, भाषा तथा साहित्य आदि रहेका छन् ।
सामाजिक विकास प्रगति हो ? सामाजिक रूपान्तरण, आधुनिकीकरण, सामाजिक संरचनामा परिवर्तन समाज व्यक्तिहरूको विचार, चासो एउटा व्यवस्थाको पहिचानिक रूप हो, जसलाई सबै व्यक्तिले स्वीकारेका हुन्छन् । समाज एउटा संरचनाको रूपमा हुन्छ, जुन ठाउँमा समाजले बनाएका सामाजिक मूल्य मान्यताहरू हुन्छन् । प्राचीन समयमा कायम रहन गएका सामाजिक मूल्य मान्यताहरूको स्वरूपमा परिवर्तन आउन थालेको पाइन्छ । सोचाई अवधारणाहरू एउटै खालको हुनुपर्दछ भन्ने होइन । समाजमा बस्ने हरेक सामाजिक प्राणीबाट आएका फरकफरक खालका अवधारणाहरूलाई विभिन्न ठाउँमा प्रयोग हुने गरी वर्गीकरण गरिएको हुन्छ । समाजमा हरेक परिवर्तनहरूको आ-आफ्नो समय, प्रभाव र त्यसको प्रचलनका कारण सामाजिक सोचाइमा परिवर्तन हुन्छ, त्यो परिवर्तन विकाससाग सम्बन्धित हुन्छ । यो स्थिर अवधारणा होइन परिवर्तन सर्वव्यापी हुन्छ । विकास र सामाजिक परिवर्तन एउटा निरन्तर प्रकियाको रूपमा रहन्छन् । एउटासँग अर्कोको सम्बन्ध रहन गएको देखिन्छ । मानिसको जीवनस्तर, इच्छा, जनचासो, सहभागिता परिवर्तनजस्ता कुराहरू सामाजिक परिवर्तनका रूपमा रहन गएको पाइन्छ । समाज अर्थव्यवस्था, राजनीतिक, सामाजिक, संस्कृतिक व्यवस्था, कला, साहित्यजस्ता क्षेत्रमा सकारात्मक रूपमा आउने फेरबदल सामाजिक परिवर्तन हो । यसले जनचासोमा व्यापक प्रभाव पारेको हुन्छ । मानिसको प्रतिव्यक्ति आय बढ्नु, रोजगारीका अवसरहरू बढ्न, सामाजिक प्रतिष्ठामा बृद्धि हुनु उत्पादनमा पहुँच बढ्नु, मानिसको सोचाइ, लगानी उत्पादन बढ्नु सामूहिक धारणको विकास हुनु सामाजिक परिवर्तन हो । समग्रमा यस्तो अवस्थालाई सामाजिक विकास भनिएको छ ।

३.२.१. शिक्षा तथा खेलकुद

उद्देश्य :	हालसम्मको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ वर्षमा		
गुणस्तरीय शिक्षाका माध्यमबाट गाउँ मानव संसाधनको गण्डारण हुनेछ				नेपाल सरकारको प्रतिवद्धता आवश्यक
प्रतिफलः	• कुल विद्यालय संख्याः ४०		• गाउँ शिक्षा शाखा प्रतिवेदन, गाउँ विकास योजना पुस्तिका, शैक्षिक समाचार, चिङ्गाड	
शिक्षामा सबैको पंहुच सिर्जना हुनेछ	• सामुदायिक विद्यालय संख्याः४२ • कुल बाल विकास केन्द्र : १२ • संस्थागत विद्यालय संख्याः ००			
	• विशेष शिक्षा केन्द्र : ६ • जम्मा श्रोत केन्द्र : १ • कुल बाल विकास केन्द्र : सबै विद्यालयमा ३३			
	• कुल क्याम्पस संख्याः १ • छोटो समयमा शिक्षालय पुन सकेपरी स्कूलको स्थापना हुनेछ			
	• सुरक्षाश्रवण : ०			
	• सुरक्षमनस्थिती : ० • दृष्टिविहीन : ० • प्राविधिक शिक्षालय : १			
	• जम्मा श्रोत केन्द्र : १ • कुल क्याम्पस ०			
	• विद्यालयको समायोजन गरिनेछ			
गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चिता हुनेछ	• साक्षरता दर : ६३.१ % • कक्षा १ मा भर्ना दर : ९८% • प्रा.वि. तहमा भर्ना दर : ९६% • आधारभुत तह भर्ना दरः ९४% • माध्यमिक तह भर्ना दर : ५३% • विद्यार्थी लैंगिक समानताः १.५१ • शिक्षक दरबन्दी : २०४ • गुणस्तरीय पुस्तकालयको पहुच : ० प्रतिशत • विद्यालय व्यवस्थापन समुदायले जिम्मा लिएको संख्या : ० • विद्यालय व्यवस्थापन क्षमता अभिबृद्धि गर्ने तालिम प्रदान : ३० प्रतिशत	• साक्षरता दर : ७० % • कक्षा १ मा भर्ना दर : १००% • प्रा.वि.तहमा भर्ना दर : १००% • आधारभुत तह भर्ना दर : ९८% • माध्यमिक तह भर्ना दर : ५०% • विद्यार्थी लैंगिक समानताः १:६० • शिक्षक दरबन्दी : २५० • गुणस्तरीय ल्याब सुविधाको पहुच : १० प्रतिशत • गुणस्तरीय पुस्तकालयको पहुच : १० % • विद्यालय व्यवस्थापन समुदायले जिम्मा लिएको संख्या : ५ • विद्यालय व्यवस्थापन क्षमता अभिबृद्धि गर्ने तालिम प्रदान : ५० प्रतिशत	• गाउँ शिक्षा शाखा प्रतिवेदन, गाउँ विकास योजना पुस्तिका, शैक्षिक समाचार, चिङ्गाड	

उत्पीडित, दलित, पिछडा वर्गका बालबालिकाहरू उत्साहका साथ विद्यालयमा जाने छन्	• दलित, पिछडिएका वर्गका बालबालिकालाइ केन्द्रीत गरी कापी कलम, पोशाक, खाजाको व्यवस्था भएको • उत्पीडित, दलित, पिछडा वर्गका बालबालिकाहरूको विद्यालय भर्ना दरमा बद्धि : ७० प्रतिशत • उत्पीडित, दलित, पिछडा वर्गका बालबालिकाहरूका लागि आकर्षण गर्न खेलकुद लगायतका अन्य क्रियाकलापमा सहभागी गराउने कार्यको थालनी	• दलित, पिछडिएका वर्गका बालबालिकालाइ केन्द्रीत गरी कापी कलम, पोशाक, खाजाको व्यवस्था : १०० प्रतिशत • उत्पीडित, दलित, पिछडा वर्गका बालबालिकाहरूको विद्यालय भर्ना दरमा बद्धि : ९० प्रतिशत • उत्पीडित, दलित, पिछडा वर्गका बालबालिकाहरूका लागि आकर्षण गर्न खेलकुद लगायतका अन्य क्रियाकलापमा सहभागी	• गाउँ शिक्षा शाखा प्रतिवेदन, • गाउँ विकास योजना पुस्तिका, • शैक्षिक समाचार, चिङ्गाड	

योजनाको सारांश	सूचकहरू	पूष्ट्याइका आधारहरू	जोखिम पक्षहरू
विषयगत उद्देश्यः शैक्षिक गुणस्तरमा अपेक्षाकृत रूपमा सुधार भइ चिङ्गाड गाउँ शिक्षाको केन्द्रविन्दु (Hub) का रूपमा विकास भएको हुनेछ।		गाउँ शिक्षा शाखाको अभिलेख तथा स्थिति अध्ययन प्रतिवेदन, जि.वि.स तथा गाउँपालिका सूचना केन्द्रको शिक्षा सम्वन्धी अभिलेख	नेपाल सरकार र अन्य दातृ संस्थावाट आवश्यक मात्रामा साक्षरता कोटा प्राप्त भएमा। • स्थानीय तहबाट साक्षरता कार्यक्रममा सहयोग भएमा
नतिजाहरूः १. सबै बालबालिका विद्यालय गएका हुनेछन्।		गाउँ शिक्षा शाखाको वार्षिक स्थिति प्रतिवेदन र फ्ल्यास रिपोर्ट	शिक्षा विभागवाट कोटा प्राप्त भएमा तथा स्थानीय तह, समुदाय र संघ संस्थाबाट अपेक्षित सहयोग प्राप्त भएमा

सूचक विवरण	इकाई	२०७५/०७६	०७७/०७८	०७७/७८
सरदर साक्षरता	प्रतिशत	६३		७०
पुरुष साक्षरता	प्रतिशत	७३		८०
महिला साक्षरता	प्रतिशत	५३		६०
दलित साक्षरता	प्रतिशत	४६		५०
दलित पुरुष साक्षरता	प्रतिशत	५७		६५
दलित महिला साक्षरता	प्रतिशत	३५		४५
जनजाति साक्षरता	प्रतिशत	४६		६०
जनजाति पुरुष साक्षरता	प्रतिशत	४८		६०
जनजाति महिला साक्षरता	प्रतिशत	४४		५५

सूचक विवरण	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
कक्षा १ खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९८	९९	१००
प्राथमिक तहमा भर्ना दर	प्रतिशत	९६	९७	९८
आधारभूत तहमा भर्ना दर	प्रतिशत	९४	९५	९६
माध्यमिक तहमा भर्ना दर	प्रतिशत	५३	६०	७०

२. गाउँमा प्राविधिक, निम्न तथा मध्यम तहको जनशक्ति उत्पादन गर्ने संस्थाहरूको स्थापना भएको हुनेछ।		• गाउँपालिकाको सूचना शाखाको शिक्षा सम्वन्धी अभिलेख। • गाउँ शिक्षा शाखाको अभिलेख।	नेपाल सरकार तथा नीजि क्षेत्रको साझेदारीको विकास हुन सकेमा।
३. शैक्षिक संस्थाहरूको गुणस्तरीय भौतिक पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछ।		गाउँ शिक्षा शाखा र तथा गाउँपालिका शाखाको अभिलेख	नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट बजेट थप भइ आएमा तथा नीजि लगानी आकर्षित भएमा
४. शिक्षाको समुल सुधारका माध्यमबाट मानव संसाधनको विकास हुनेछ।		• गाउँ शिक्षा शाखाको प्रतिवेदन • शैक्षिक समाचार, • सूचना तथा अभिलेख शाखा, जि.वि.स तथा गाउँपालिका, चिङ्गाड	• नेपाल सरकारको शिक्षा क्षेत्रको वजेटको बृद्धि भई समयमा निकाशा भएमा • नीजि लगानीको बृद्धिदर कायम रहेमा

सूचक विवरण	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
विद्यालय संख्या	संख्या	४२	४०	४०
प्राविधिक शिक्षालय तथा क्याम्पस	संख्या	०	२	३
	संख्या			
तालिम तथा सिप विकास गर्ने संघसंस्थाहरू	संख्या	१	३	६

सूचक विवरण	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
नयाँ भवन निर्माण	संख्या	५	७	९
खानेपानीको सुविधा भएका विद्यालय	प्रतिशत	१५	३०	४२
छात्र र छात्राका लागि छुट्टाछुट्टै शौचालयको व्यवस्था भएका विद्यालय	संख्या	१४	३०	४२
टेलिफोन सुविधा उपलब्ध विद्यालय	प्रतिशत	०	०	०
इन्टरनेट सुविधा भएका विद्यालय	प्रतिशत			

सूचक विवरण	इकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८
शिक्षण संस्थाहरू (विद्यालय, क्याम्पस, विश्वविद्यालय समेत)	संख्या	४२	४२	
स्नातक उत्तिर्ण गरेका	जना	९९	२००	
स्नाकोत्तर उत्तिर्ण गरेका	जना	२१	५०	
अन्य	जना	०	०	
कूल विद्यार्थी	जना	६२०१	७०००	
कूल शिक्षा क्षेत्रको मानव संसाधन	जना	६३६३	७२९२	

विवरणात्मक सङ्केत	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)			पृष्ठ्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हालको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ वर्षमा			
नागरिकको शारिरिक विकासमा सुधार भएको हुनेछ					
प्रतिफलहरू:					
खेलकूदको विकासका गाथ्स्थगबाट नयाँखेलाडीहरूको उत्पादनमा बृद्धि तथा विकास भएको हुनेछ	• गाउँ स्तरीय क्रिकेट खेलाडी संख्या (० जना) • भलीवलमा गाउँ स्तरीय प्रतिभाशी खेलाडीको संख्या (४६ जना) • विभिन्न क्लब, संघसंस्थाको प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम ७	• गाउँवाट राष्ट्रिय क्रिकेट खेलाडी संख्या (पुरुष ..१५.., महिला ....१५. जना) • भलीवलमा राष्ट्रिय प्रतिष्पर्धी खेलाडीको संख्या (...५० महिला, ..५०.. पुरुष) • विभिन्न क्लब, संघसंस्थाको प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम १५		• राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय खेलकूदमा चिङ्गाड गाउँपालिकाका खेलाडीहरू ले प्रतिनिधित्व गरेका हुनेछन ।	आधुनिक खेल मैदान तथा गुणस्तरीय खेलकुदको पँहुच
खेलकुद विकासका लागि आवश्यक आधुनिक भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा तालिम प्राप्त भएको हुनेछ ।	• राष्ट्रपति रनिङ् शिल्ड प्रतियोगिता प्रत्येक वर्ष १ पटक	• गाउँपालिकामा कम्तीमा ६ वटा खेल मैदान, निर्माण सम्पन्न भएको हुनेछ • राष्ट्रपति रनिङ् शिल्ड प्रतियोगिता प्रत्येक वर्ष १ पटक		• गाउ स्तरको खेल मैदानको निर्माण कार्य सम्पन्न भई प्रतियोगिता संचालन हुनेछन	

३.२.२ *कार्यनीतिहरू*

सामाजिक विकास क्षेत्रमा तय गरिएका विषयगत उद्देश्य एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्ने प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने दृष्टिकोणले योजना अवधिमा देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

शिक्षा

१. विद्यालय छोड्ने दर बढी भएका विद्यालयहरू पहिचान गरी अतिरिक्त क्रियाकलाप, बालमैत्री शिक्षालगायतका कार्यक्रमहरूको विस्तार गर्दै विद्यालयमा विद्यार्थीहरूको आकर्षण कायम राख्ने प्रयास गरिनेछ ।

२. गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरूसँग समन्वय कायम राखी विद्यार्थीहरूको विद्यालयमा नियमित उपस्थितिका लागि अभिभावहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

३. विद्यालयमा बालमैत्री वातावरणको स्थापना र प्रवर्द्धनमार्फत् भर्ना दर तथा विद्यार्थी उत्तीर्ण दरमा वृद्धि तथा पुनरावृत्ति दर र स्कूल छाड्ने दरलाई घटाउने प्रयास गरिनेछ ।

४. न्यूनतम शैक्षिक वातावरणका मापदण्डहरू कार्यान्वयनमा ल्याई न्यूनतम शैक्षिक पूर्वाधारको सुनिश्चितता कायम गरिनेछ । यसका लागि आवश्यक स्रोतका लागि स्थानीय तह, केन्द्रिय निकाय तथा गैससहरूसँग समन्वय गरिनेछ ।

५. शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिमका अवसरहरू प्रदान गरिनेछ ।

६. विद्यार्थीहरूको विषयगत सिकाइ उपलब्धीलाई सम्बन्धित शिक्षकहरूको कार्यसम्पादन मापनको एक महत्वपूर्ण पक्षका रूपमा स्थापित गरिनेछ र कार्य सम्पादनलाई पुरस्कार र दण्डसँग आवद्ध गरिनेछ ।

७. lj Bfno cgludgnufot sf zlxlfs cgludg dNofsgnfO{ lgoldt / k|efj sf/L agfpg zlxlfs cgludg sfo{ flnsf agfO{s8fOsf ; fy sfofGbog ul/g]5 . o; sf nflu ufp“lzIff ; ldlt nfO{ lqmofzn / lhDdtL/ agfOg]5 .

* = j}slNks lzIffsf sfo{qmdx¿nfO{Jojl:yt / ; dGofTds 9Ën]; ~rfng u/Lcfwf/et' lzIffdf kxf' lj:tf/nfO{ k|efj sf/L agfOg]5 . kf/lDes afnljsf; s]Gb|k¿sf]:yfkgf, ; ~rfng / :t/j[4sf nflu ufp'kflnsf, ; dbfo / u}; /sf/L; +yf; 'u ; xsfo{ul/g]5 .

(= lj Bfyl{s]Gb|t| l; sfO{lj lwsf] k|efj sf/L ¿kdf sfofGbogdfkrf{\ ; a}t xsf] lzIffsf] u0f:t/df ; 'wf/ NofOg]5 .

!) = :yfgLo ; /sf/, lghLlfq, u}; /sf/LlfQ; 'usf]; xsfo{j[4 u/Lk|flj lws lzIff t yf Jofj ; flos t flndsf cj ; /x¿ lj:tf/ ul/g]5 .

!! = ufp'kflnsfnfO{k0f{; flif/ ufp'kflnsfsf ¿kdf ¿kfGt/0f ug{; a}; /fhsf/j fnfx¿ ; 'u ; xsfo{u/L cleofg ; ~rfng ul/g]5 .

!@= lj Bfnodf hft hflt , efiff, lnË, wd{ Pr=cfO{eL= ; ª\umd0f nufot s]g}klg cfwf/df ul/g] lj eljnfO{k0f{ Mlgifjw u/L lj Bfnox¿nfO{lj eljb/lxt agfOg]5 .

!#= zlxlfs Jojl:yfkg ; l' gf k|ffnLnfO{; bp / sfo{dhs agfO{zlxlfs ofhgf t hf]df t yf cgludg k|qmofdf pkofl/u ul/g]5 .

!$ = l/Qmb/aGbldf oyfzSo l56f]kbklt {ug{k|bz / ; 3; 'usf]; dGjo k|efj sf/LagfOg]5 t yf lj Bfyl{ / lzIfs ; ¥ofdf ; dfofhg u/LpknAw hgzlQmaf6 clwstd k|ltkm kf|K ug{k|bf; ul/g]5 .

१५. मातृभाषामा प्रारम्भिक तहको पढाई सुरु गरी स्थानीय भाषाको संरक्षण/प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
१६. विद्यालयमा शैक्षिक वातावरण र गुणस्तर अभिबृद्धिका लागि कक्षा कोठा, फर्निचर, शौचालय (छात्रा र छात्रको लागि छुट्टाछुट्टै), खानेपानी सुबिधा तथा साबुनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

खेलकुद

१. विद्यमान भौतिक पूर्वाधारको संरक्षण, सम्बर्धन तथा विकास गर्दै थप भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ ।
२. गाउँमा क्षेत्रीय खेलकुद प्रतियोगिता संचालनको लागि प्रयास गरिनेछ ।
३. खेलाडीहरूको व्यावसायिक क्षमता र सीप विकासका लागि प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
४. खेलकुद तथा स्काउटिङ क्रियाकलापमा विद्यार्थी तथा किशोरकिशोरीहरूलाई आकर्षित गरिनेछ ।
५. क्याम्पस, विद्यालय, यूवा क्लब र सार्वजनिक संस्थाहरूलाई खेलकुद प्रतियोगिताहरू संचालन गर्न प्रेरित गरिनेछ ।

यूवा

१. शिक्षा तथा क्षमता अभिबृद्धि कार्यक्रम मार्फत यूवा उद्यमशिलता तथा स्वरोजगारीमा अभिबृद्धि गरिनेछ ।
२. समाजमा विद्यमान अशिक्षा, छुवाछुत, जातीय विभेद, लैंगिक हिंसा तथा अमानवीय कार्यहरूको न्यूनीकरणका र यूवाहरूलाई परिचालन गरिनेछ ।
३. खेलकुद, जीवनपयोगी सीप, योग तथा व्यक्तित्व विकास सम्बन्धी कार्यक्रम मार्फत यूवाहरूलाई दुर्व्यसन तथा कुलतबाट मुक्त गर्ने प्रयास गरिनेछ ।
४. यूवालाई गाउँ विकासको प्रमुख माध्यमको रूपमा परिचालन गर्न विशेष कार्यक्रम तथा सम्बन्धित कार्यक्रममा विशेष प्राथमिकता प्रदान गरिनेछ ।

साहित्य, कला तथा संस्कृति

१. विद्यालयमा संचालन हुने अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा स्थानीय भाषा, कला, संगीत, संस्कृति तथा साहित्यको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
२. साँस्कृतिक, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरूको समुदायमा आधारित प्रणाली अनुसार संरक्षण, सम्बर्धन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।
३. साँस्कृतिक, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरू संरक्षण र प्रवर्धनलाई पर्यटन विकास एक अभिन्न कार्यक्रमको विकास गरिनेछ र गाउँलाई साहित्य प्रबर्द्धन केन्द्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।

स्वास्थ्य

१. आयुर्वेद, प्राकृतिक चिकित्सा, योग, होमियोप्याथी, युनानी, अकुपञ्चर तथा आम्ची सेवाको एकीकृत विकास एवं विस्तार गरी सेवा सर्वसुलभ बनाइनेछ ।
२. निःशुल्क र सुरक्षित प्रसुति सेवा विस्तार गरी प्रसुतिअघि र पछि स्वास्थ्य सेवा लिन प्रोत्साहन गरिनेछ ।
३. स्वास्थ्य सेवा प्रवाह र उपयोगमा सरकारी, नीजि, सहकारी, सामुदायिक तथा विकासका साझेदार संस्थाहरूसँग सहकार्य अभिबृद्धि गरिनेछ ।
४. स्वीकृत दरबन्दी अनुसार सम्पूर्ण रिक्त स्थान पदपूर्ति गर्न स्वास्थ्य विभागसँग समन्वय गरी दुर्गम र

पिछडिएका क्षेत्रमा स्वास्थ्यकर्मीहरूको नियमित सेवा सुनिश्चित गर्न विशेष प्रयत्न गरिनेछ ।
५. स्थानीय स्रोत परिचालन गरी स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाहरूको पूर्वाधार, क्षमता र सेवा विस्तार गरिनेछ ।
६. सार्वजनिक-निजी साझेदारी तथा अन्तरक्षेत्र समन्वयमा अभिवृद्धि गरी स्वास्थ्य क्षेत्रका लागि आवश्यक जनशक्ति, भौतिक सुबिधा र औषधि उपकरणको न्यूनता कम गरिनेछ ।
७. सूचना, शिक्षा तथा सञ्चारसम्बन्धी कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरी आम नागरिकको पोषण तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सोच र व्यवहार परिवर्तनमा जोड दिइनेछ ।
८. स्वास्थ्य क्षेत्रमा संलग्न स्थानीय गैससहरूको परिचालन तथा विद्यालयमार्फत् स्वास्थ्यसम्बन्धी प्रवर्द्धनात्मक र प्रतिरोधात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी जनचेतना अभिवृद्धिको कामलाई थप प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
९. जडिबुटी संकलन तथा प्रशोधन केन्द्रको स्थापनामार्फत् आयुर्वेदिक औषधी उत्पादन र उपयोगलाई प्रोत्साहन दिइनेछ
१०. प्रजनन् स्वास्थ्य, एच.आइ.भी./एड्स, धूम्रपान, मद्यपान र लागू औषधसम्बन्धी सचेतना र परामर्श कार्यक्रमहरू गाउँव्यापी र निरन्तररूपमा सञ्चालन गरी जोखिममा रहेका जनसंख्याको व्यवहार परिवर्तनमा जोड दिइनेछ ।
११. सार्वजनिक उत्तरदायित्वलाई अभिवृद्धि गर्न सहभागितामूलक योजना तर्जुमा, सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाईको व्यवस्थालाई कार्यान्वयनमा ल्याइनै रहने छ ।
१२. निजी तथा सामुदायिक अस्पताल र अन्य स्वास्थ्य संस्थाको न्यूनतम मापदण्ड कार्यान्वयन गर्न कार्यतालिका बनाई लागू गरिने तथा सोको पालना अनुगमन गरिनेछ ।
१३. स्वास्थ्यकर्मीहरूको दक्षता तथा उत्प्रेरणा अभिवृद्धिमा जोड दिई स्वास्थ्य सेवालाई थप गुणस्तरीय बनाइनेछ ।
१४. लक्षित समूहहरूको पहिचान गरी सानो र गुणस्तरीय परिवार प्रवर्द्धन गर्न सघन रूपमा सचेतना, प्रजनन, मातृशिशु एवम् परिवार नियोजन सेवाहरू उपलब्ध गराइनेछ ।
१५. परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग, जनसंख्या शिक्षा र चेतनाको अभिवृद्धिबाट जनसंख्या वृद्धिदरलाई व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१६. महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविका तथा आमा समूहहरूको क्षमता विस्तार गर्दै स्थानीयस्तरको स्वास्थ्य सञ्जालको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१७. स्वास्थ्य क्षेत्रको गुरुयोजना, यस विषयगत क्षेत्र योजनाको आधारमा बार्षिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन र प्रतिफलमूलक खाका अनुसार अनुगमन योजना बनाई प्रतिफलको अनुगमन गरिनेछ ।
१८. स्वास्थ्य क्षेत्रमा एकीकृत तथ्याङ्कको आधार तथा अनुसन्धान प्रणालीको विकास र उपयोग गरिनेछ ।
१९. उच्च जोखिमा परेका नागरिकको पोषणमा सुधार ल्याउन सुनौलो हजार दिन जस्ता बहुक्षेत्रीय पोषण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

खानेपानी तथा सरसफाई

१. व्यक्तिगत तथा घरायसी सरसफाइ वृद्धि गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूको विस्तार गर्दै खुला दिशामुक्त वडा र गाउँपालिका घोषणाको अभियान गाउँपालिकाभरि विस्तार गरिनेछ ।

२. स्थानीय जनसभागितामा स्यानेटेरी ल्यान्डफिल साइट खोजी गरी उत्पादित फोहोरमैलालाई 3R (Reduce, Reuse, Recycle) पद्धतिमा आधारित रही व्यवस्थापन गरिनेछ ।
३. गाउँस्थित खाने पानीसँगको सहकार्यमा हेरालुहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी खानेपानी आपूर्ति सेवालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
४. खानेपानी तथा सरसफाइ सेवालाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्न खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समितिलाई थप क्रियाशाली बनाइनेछ ।
५. न्यूनतम खर्चमा सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्थापन गर्ने विधि पहिचान गरी आवश्यक खर्चका लागि स्थानीय निकायसँग सहकार्य गरिनेछ ।
६. खानेपानीका परम्परागत स्रोतहरूको संरक्षण गरी दीगो व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिइनेछ ।
७. खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तारका लागि नपुग स्रोत पूर्ति गर्न निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थालगायत अन्य सरोकारवालाहरूसँग वार्षिक योजना तर्जुमाको चरणदेखि नै समन्वय गरिनेछ
८. खानेपानी तथा सरसफाइ निर्माण र उपयोगमा वातावरणमैत्री एवम् जलवायु परिवर्तन अनुकूलन हुने व्यवस्थालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
९. स्थानीय निकाय लगायत सरोकारवालाहरूको सहभागितामा सहभागितामूलक अनुगमन, मूल्याङ्कन पद्धति स्थापित गरी सेवा प्रवाहको प्रभावकारितामा विशेष जोड दिइनेछ ।
१०. खानेपानी र सरसफाई सेवालाई अभियानका रूपमा संचालन गर्न विभिन्न तहमा रहेका खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता समितिहरूको क्षमता विकास तथा क्रियाशिल बनाइनेछ ।
११. घरेलु शौचालय निर्माणलाई खानेपानी आयोजनासँग आवद्ध गरी सरसफाई कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१२. खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना निर्माण र उपयोगमा वातावरणमैत्री एवं जलवायु परिवर्तन अनुकुलन हुने व्यवस्थालाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

लक्षित समुदाय

१. क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी कार्यक्रम तथा चेतनामूलक कार्यक्रमहरूको निरन्तर सञ्चालन गरी बञ्चितिमा परेका समुदायहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।
२. स्थानीय शासनका सबै तह र प्रक्रियामा विपन्न तथा वञ्चितिमा परेका वर्ग तथा समुदायको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनेछ ।
३. लक्षित समुदायहरूको सामाजिक तथा आर्थिक उत्थानका लागि विभिन्न सरकारी, निजी एवम् गैरसरकारी क्षेत्रसँग समन्वय गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
४. लक्षित वर्गको स्वास्थ्य तथा शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रममा बजेट बृद्धिका लागि सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय वृद्धि गरिनेछ ।
५. लक्षित समुदायहरूको सशक्तीकरण तथा सामाजिक सुरक्षाका लागि क्षमता अभिवृद्धि, रोजगारी तथा चेतनामूलक कार्यक्रमहरू अभियानकै रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

६. निर्देशिका तथा कार्यविधि अनुसार लक्षित वर्गको लागि तोकिएबमोजिम रकम विनियोजन सुनिश्चित गरी कार्यक्रम सन्चालन गरिनेछ ।
७. लक्षित समुदायको परम्परागत सीप, भाषा र संस्कृतिको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा विकासका लागि सम्बन्धित समुदायकै अग्रसरतामा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
८. प्राथमिक तहको शिक्षामा मातृभाषा शिक्षणलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
९. अन्तरपार्टी महिला सञ्जाल, महिलासँग सम्बन्धित सहकारी तथा गैरसरकारी संस्था र महिला समूह सक्रिय संलग्नतामा कार्यक्रम सन्चालन गरिनेछ ।
१०. स्थानीय निकाय, संघ-संस्था र नीजि क्षेत्रमा लक्षित वर्ग र समुदायलाई रोजगारीमा प्राथमिकताका लागि आवश्यकताअनुसार नीति तथा पैरवी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
११. लक्षित वर्गको लागि विनियोजित रकमलाई लक्षित वर्गमै लगानी र उपयोग गर्नको लागि पहल गरिनेछ ।
१२. चेलीबेटी, मानव बेचविखन गर्ने, बालश्रम शोषण गर्ने तथा जातीय विभेद गर्नेलाई सामाजिक रूपमा बहिष्कार गर्दै मानव विरोधीको घोषणा गरी कानूनको दायरामा ल्याइनेछ ।
१३. लक्षित वर्गका कार्यक्रमको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा जोड दिइनेछ ।
१४. लक्षित वर्गको समूह/संस्थामार्फत् कार्यक्रम संचालन गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।
१५. गाविस स्तरीय प्यारालिगल समिति तथा निगरानी केन्द्र गठन गरी परिचालन गरिनेछ ।
१६. महिला, दलित, जनजातिका समूहहरूलाई संगठित गर्दै विकास तथा चेतनामूलक गतिविधिमा संलग्न गरिनेछ ।
१७. गाउँमा अपाङ्गता भएका व्यक्ति लगायत लक्षित तथ्याङ्क नियमित रूपमा अद्यावधिक गरिनेछ ।
१९. सामाजिक सुरक्षा सुविधा हस्तान्तरण प्रक्रियालाई सहज, सरल र प्रभावकारी बनाउन जोड दिइनेछ ।

३.३ भौतिक तथा पूर्वाधार विकास

विकासको अवस्थालाई सजिलै महशुस गर्ने, देख्न सकिने र त्यसलाई सहज उपयोग गर्न सकिने अवस्थाको सिर्जना पूर्वाधार विकासबाट मात्र सम्भव रहन्छ । पूर्वाधार ज्यादै व्यापक अर्थमा प्रयोग हुने क्षेत्र हो । यसभित्र समयानुसार विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूलाई समेटिएको हुन्छ, जस्तै यातायात, सिंचाई, खानेपानी, भवन निर्माण, ढल निर्माण, विद्युत, संचार आदि बाहेक पनि अन्य कतिपय यसभित्र पर्दछन् । भौतिक पूर्वाधार आर्थिक तथा सामाजिक विकासकालागि समेत महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा रहेको हुन्छ । सडक तथा पुल, कल्भर्ट, विद्युत्, सञ्चार प्रणाली आदि आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिएका हुन्छन्, जसलाई समेटेर गाउँपालिकाको पूर्वाधार क्षेत्रको योजना तर्जुमा गरिएको छ । गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधारको समग्र विकासका लागि स्थानीय तहको भूमिका नेतृत्वदायी रहेको छ, सोको व्यवस्था स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले साना पूर्वाधार विकासमा स्थानीय निकायहरूको भूमिकालाई औंल्याएको छ । स्थानीय तहमा आवश्यक पूर्वाधारहरूको निर्माण तथा मर्मत संभारमा सहजीकरण गर्न स्थानीय पूर्वाधार विकास नीति २०६१ समेत कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । गाउँको समग्र भौतिक पूर्वाधार क्षेत्रको विकासका लागि देहायबमोजिमका उपक्षेत्र अनुसार सूचकहरू तथा कार्यनीतिहरू प्रस्तुत गरिएको छ:

३.३.१ सूचकहरू

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हालसम्मको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ बर्षमा	गाउँसिचाई योजना	सबैले दिने सेवा र सुविधामा सहकार्य भएको खण्डमा वा सबैको सहयोग हुन नसक्ने
सिंचाई सुविधाको उपलब्धताले कृषि योग्य				
प्रतिफलः सिंचाई सुबिधाको उपलब्धताले कृषि योग्य भूमिमा उत्पादन बढ्न गइ कृषकको जिवनस्तरमा सुधार आउने छ	• कुल क्षेत्रफल : १५१५३ हेक्टर • कृषि योग्य भूमि : ४२२ हेक्टर (.... प्रतिशत) • खेती गरिएको जमिन : ३४८५ हेक्टर • बाह्रै महिना सिंचाइ हुने १७७० हेक्टर (कुल खेती गरिएको जमिनको ....प्रतिशत) • मौसमी सिंचाइ हुने : .... हेक्टर (कुल खेती गरिएको जमिनको ..... प्रतिशत) • असिंचित जमिनः १३३८३ हेक्टर (खेती	• कुल क्षेत्रफल : ..... हेक्टर • कृषियोग्य भूमि : ..... हेक्टर (..... प्रतिशत) • खेती गरिएको जमिन : .... हेक्टर • बाह्रै महिना सिंचाइ हुने ..... हेक्टर (कुल खेती गरिएको जमिनको .... प्रतिशत)	• गाउँ कृषि शाखा प्रतिवेदन, • गाउँ सिंचाइ शाखा प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना	प्राकृतिक विपत्ति, श्रोत पहिचान र स्थानान्तरण
सिंचाइमा आधुनिकीकरण हुनेछ	• ..... कुलाहरू : ..... हे.	सिंचाइ योजनाको दीगोपन सुनिश्चितताका लागि आधुनिक औजारको प्रयोगका माध्यमबाट व्यवस्थित गरिने	• गाउँ कृषि शाखा प्रतिवेदन, • गाउँ सिंचाइ शाखा प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना	अधिकतम् श्रोत र साधन आवश्यक
नदि नियन्त्रणरतटबन्धका माध्यमबाट भूमि संरक्षण हुनेछ	• नदि नियन्त्रण योजना : ... वटा • खोला तटबन्धन संख्या : १ • तारजाली वितरण : ..... मी. • नदि नियन्त्रण तथा तटबन्धन आवश्यकता पहिचान ३ वटा	• नदि नियन्त्रण योजना : .... व • खोला तटबन्धन संख्या : ३ • तारजाली वितरण : १०० मी. • नदि नियन्त्रण तथा तटबन्धन आवश्यकता पहिचान भएका स्थानमा तटवन्ध कार्य सम्पन्न हुने	• गाउँ कृषि शाखा प्रतिवेदन, • गाउँ सिंचाइ शाखा प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना	अधिकतम् श्रोत र साधन आवश्यक

सडक

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हालसम्मको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ बर्षमा		
गुणस्तरीय सडक सञ्जालको विस्तार भइ आर्थिक समृद्धि हासिल हुनेछ				
प्रतिफलहरू : यातायातको विकास तथा विस्तार हुनेछ	• कालोपत्रे सडक ० • ग्राबेल सडक ० • माटे सडक १६५ कि.मि.	• कालो पत्रे सडक • ग्राबेल सडक : ६० कि.मि. • माटे सडक : १५५ कि.मि.	• जि.स.स तथा गाउँपालिका सुचना तथा अभिलेख शाखा, • सडक विभाग, • गाउँपालिका प्रतिवेदनहरू	• ध्वनी प्रदुषण • श्रोत साधनका उपलब्धता • वन्यजन्तु प्रभावित

सूचना तथा संचार

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हालसम्मको अवस्था (२०७०/७१)	आगामी ५ बर्षमा		
सुचना प्रविधि तथा संचारको विकास र विस्तार भएको हुनेछ				
प्रतिफलहरू :	• हुलाक संख्या : ५ • मोवाइल फोन : ८० प्रतिशत • कुल जनसंख्या मध्ये टेलिफोन सेवाको पहुच : ८० प्रतिश • टेलिभिजन संख्या : १ • इन्टरनेट सुविधा प्राप्त जनसंख्या : ३०००	• हुलाक संख्या : ५ • कुल जनसंख्यामध्ये टेलिफोन सेवाको पहुच : ९० • इन्टरनेट सुविधा प्राप्त ७००० जनसंख्या : • टेलिभिजन संख्या : • इन्टरनेट सुविधा प्राप्त जनसंख्या : ४० प्रतिशत	• नेपाल दूर संचार प्राधिकरण, • नेपाल दुर संचार संस्थान, • गाउँ हुलाक शाखा प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका प्रतिवेदन	प्रविधि प्रयोग क्षमता

विपद् व्यवस्थापन

विवरणात्मक सङ्केत	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)			पुरस्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हालको अवस्था (२०७४/७५)	सम्म	आगामी ३ वर्षमा		
विपद् व्यवस्थापनको सञ्चाल निर्माणले प्रभावकारितामा वृद्धि भई जनधनको क्षतिमा कमी आएको हुनेछ					
प्रतिफलहरू:					
	● विपद् व्यवस्थापन योजनालाई पूर्णता दिने		● विपद् व्यवस्थापन योजना ...	● गाउँ विकास समिति, गाउँ प्रशासन शाखा, गाउँ कृषि विकास शाखा, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी गाउँ शाखा गाउँ स्वास्थ्य शाखा,	
	● प्रमुख पहिरो नियन्त्रण क्षेत्र पहिचान कार्यक्रम		● संकटासन्न क्षेत्रमा तटबन्ध २	● गाउँ शिक्षा शाखा,	
	● तटबन्ध निर्माण १ वटा		● एम्बुलेन्सको सेवा उपलब्धता (२ वटा उपलब्ध)	● खानेपानी, सरसफाई हिसिजन शाखा,	
	● एम्बुलेन्सको सेवा उपलब्धता (१ वटा उपलब्ध)		● पूर्व सूचना तथा समन्वय समिति ६	● महिला तथा बालबालिका शाखा	
	● पूर्व सूचना तथा समन्वय समिति १		● रेडक्रसका १ वटा उपशाखा र सुरक्षा तहमा उद्धार टोली निर्माण तथा तालिम प्राप्त		एकिकृत विपद् व्यवस्थापन प्रणालीको निर्माण
	● विद्यालय, बस्तीसहरूमा विपदकालीन अवस्थाका लागि मनन गर्ने शिक्षा संचालन		● खाद्य गोदाम घर १		
	● आवश्यक सूचना प्रणालीको प्रभावकारी आदान प्रदान		● गाउँ स्तरीय विपद्का जोखीम सम्बन्धी १ म्यानुयल प्रकाशन		
	● तालिम प्राप्त जनशक्तिको परिचालन		● १ विपद् जानकारी केन्द्र स्थापना		
	● उद्धार सामग्रीको परिचालन		● ५० जना दक्ष जनशक्ति		
	● राहत प्रदान		● ६ वडाबाट उद्धार सामाग्री परिचालन		
विपद्का समयमा गरिने उद्धारमा प्रभावकारिता आएको हुनेछ					

३.३.२ *कार्यनीतिहरू*

शहरी विकास र आवास तथा निर्माण

१. भवन निर्माण आचारसहिंता परिपालना र नियमित अनुगमन गरिनेछ र यस सम्बन्धी जनचेतना बृद्धि गरिनेछ ।
२. व्यवस्थित शहरी विकासका लागि गाउँका शहरोन्मुख वडाहरूमा शहरी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
३. गाउँका प्रमुख बजारकेन्द्रहरूलाई विशेष आर्थिक सम्भावना क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न बस्ती योजना एवं पूर्वाधारमा लगानी गरिनेछ ।
४. निर्माण कार्यहरूलाई सुरक्षित, किफायति, वातावरणमैत्री बनाउन ध्यान दिइनेछ ।
५. छरिएर रहेका घरगाउँहरूलाई एकीकृत ग्रामीण बजारको रूपमा विकास गर्ने कार्य थालनी गरिनेछ ।
६. सेवा प्रवाहलाई व्यस्थित गर्न एकीकृत रूपमा बस्ती विकास गरिनेछ ।
७. साना बजारहरूमा एकीकृत पूर्वाधार योजना तथा विकास गरिनेछ ।
८. नगरोन्मुख बजारहरूमा फोहोरमैला व्यवस्थापन आधारभूत शहरी पूर्वाधार र सेवाको विकास गर्दै लगिनेछ ।
९. भूकम्प प्रतिरोधात्मक निर्माण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

पूर्वाधार विकास क्षेत्र

१. केन्द्रस्तर र स्थानीयस्तरका भौतिक पूर्वाधारको स्पष्ट वर्गीकरण गरी स्थानीय पूर्वाधार सम्बन्धी कार्यहरू स्थानीय निकायबाट संचालन गरिनेछ ।
२. स्थानीय पूर्वाधार विकासमा जनसहभागिताको माध्यमबाट स्थानीय श्रोत, साधन र सीप परिचालन प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
३. स्थानीय पूर्वाधार निर्माणका लागि न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण गरी सोको पालना गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
४. सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाइन र लागत अनुमानका आधारमा वातावरणमैत्री भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ ।
५. निर्माणमा प्रयोग हुने सामग्री, निर्माण गरिने समय र त्यसमा संलग्न हुने मानव संसाधनको गुणस्तर सुनिश्चित गरी पूर्वाधार निर्माणको गुणस्तर पक्षमा सुधार गरिनेछ ।
६. आयोजना मर्मत संभार र संचालनमा उपभोक्ता भेलाबाट छनौट भएको उपभोक्ता समितिलाई परिचालन गरी परियोजनामा स्थानीय समुदायको अपनत्व वृद्धि गरिनेछ ।
७. लागत सहभागितामा आधारित योजनाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
८. योजना छनौटका लागि प्राथमिकता निर्धारण गर्ने विधिहरूको प्रयोग गरी आयोजना छनोट प्रक्रियालाई वैज्ञानिक र निष्पक्ष बनाइनेछ ।
९. उपभोक्ता समूहको नेतृत्व तहमा महिला तथा लक्षित वर्गको संलग्नता बृद्धि गरी उनीहरूको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१०. सामाजिक परिचालनको माध्यमबाट पूर्वाधारहरूको दीगो प्रयोगका लागि चेतनामूलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
११. पूर्वाधार विकास आयोजनामा वातावरणीय परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण मार्फत पालना अनुगमन तथा जवाफदेहीता बृद्धि गरिनेछ ।

सडक तथा यातायात

१. सडक निर्माण गर्दा संरचना निर्माण, स्तरोन्नति र ट्र्याक खोल्ने काममा सन्तुलन मिलाइनेछ ।
२. सडक निर्माण कार्यमा स्तरोन्नति तथा मर्मत संभारमा प्राथमिकता दिइनेछ र वडा र गाउँपालिका जोडने मुख्य सडकहरूलाई बाह्रै महिना यातायात सञ्चालनयोग्य अवस्थामा ल्याइनेछ ।
३. सिंचाई, पर्यटन, उद्योगलाई सहयोग पुऱ्याउने र कृषि, शिक्षा र स्थास्थ्य सेवामा पहुच अभिवृद्धि गर्ने सडकहरूको निर्माण र स्तरोन्नति गरिनेछ ।
४. सडक किनारा र तलमाथि वायोइन्जिनियरिङ्गको कार्य अनिवार्य रूपमा संचालन गरिने छ । यसको लागि आयोजनाको कम्तीमा २ प्रतिशत रकम वायोइन्जिनियरिङ्ग कार्यमा छुट्याई खर्च गर्ने नीति लागू गरिनेछ ।
५. सडक तथा तथा पुलहरूको निर्माण गर्नुपूर्व अनिवार्य रूपमा सर्भे, डिजाईन, ड्रईङ, लागत इष्टिमेट गरी सोको बारेमा स्थानीय समुदाय एवं सरोकारवालामा अभिमुखीकरण र सु-सूचित गरिनेछ ।
६. ठूला मेशीनको प्रयोगलाई कम गर्दै सडक यातायात निर्माण कार्यमा श्रममूलक एवं स्थानीय रोजगारमूलक प्रविधि अपनाइनेछ ।
७. गाउँका सडकहरूमा सुरक्षित र सर्वसुलभ यातायात व्यवस्था सञ्चालन गर्न निजी वा सामुदायिक क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
८. संचालनमा रहेका पुलहरूको अवस्था नियमित अनुगमन गरी सुरक्षित अवस्थामा राख्न नियमित मर्मत सम्भारका कार्य गरिनेछ ।
९. निर्माण सम्पन्न भइसकेका पुलको नियमित मर्मत सम्भार पहिलो प्राथमिकता र पुलको वृहत मर्मतलाई दोस्रो प्राथमिकतामा राखी पुललाई सुरक्षित अवस्थामा राखिने छ ।
१०. झोलुङ्गे पुल रणनीति २०६२ अनुसार समुदायले १ घण्टाभन्दा बढीको फेरो लगाउन नपर्ने गरी नयाँ निर्माणलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
११. वातावरणीय परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाइने नीति अवलम्बन गरिने छ ।

विद्युत तथा वैकिल्पक ऊर्जा

१. नेपाल सरकारको "सन् २०१७ सम्ममा देशका सम्पूर्ण घरधुरीहरूमा स्वच्छ ऊर्जाका प्रविधिहरू पुऱ्याई घरभित्रको धुवामुक्त गर्ने" अभियानमा आधारित भई वैकल्पिक ऊर्जाको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२. विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जाका माध्यमबाट ग्रामीण जनताको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थामा सुधार तथा वातावरणीय दीगोपनामा सहयोग पुग्ने खालका एकीकृत कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
३. गाउँलाई ऊर्जा उत्पादनमा आत्मनिर्भर तुल्याउन आन्तरिक तथा बाह्य स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।
४. उपभोक्ता समितिमार्फत ऊर्जा उत्पादन गराई उपभोक्ताहरूलाई बढि उत्तरदायी तथा जिम्मेवार बनाइनेछ ।
५. वैकल्पिक ऊर्जा उत्पादन तथा वितरणमा सार्वजनिक, निजी साझेदारी कार्यक्रमलाई अघि बढाइने छ ।
६. जलविद्युत उपभोक्ता समितिको सञ्जाल बनाई परिचालन गरिनेछ ।

सूचना तथा संचार

१. सूचना तथा संचारलाई विकास व्यवस्थापन र सुशासन प्रर्बद्धनको प्रमुख माध्यमको परिचालन गरिनेछ ।

२. सुशासन, सामाजिक समावेशीकरण र सामाजिक उत्तरदायित्व सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यलाई विशेष समय र प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
३. खोज तथा अनुसन्धानमूलक र सुशासन प्रबर्द्धन कार्यक्रममा विशेष जोड दिइनेछ ।
४. सञ्चार सेवाको क्षमता विस्तार र गुणस्तर बृद्धि गर्न जोड दिइनेछ ।
५. निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्दै सार्वजनिक निजी साझेदारीको आधारमा संचार क्षेत्रमा लगानी बृद्धि गरिनेछ ।
६. संचार क्षेत्र र संचारकर्मीको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
७. गाउँस्थित संचार माध्यमबाट गाउँको ऐतिहासिक, धार्मिक र पुरातात्विक क्षेत्रको प्रचारप्रसार र सम्वर्द्धन हुने किसिमका सामाग्रीको उत्पादन तथा प्रसारण एवं प्रकाशनमा जोड दिइनेछ ।
८. ग्रामीण दुरसञ्चार कोषको परिचालन गरी सामुदायिक विद्यालयहरूमा ब्रोडव्याण्ड इन्टरनेट सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।

विपद् व्यवस्थापन

- विपद्सम्बन्धी तथ्य, तथ्याङ्कहरूलाई व्यवस्थित गर्न एकीकृत सूचना केन्द्रको विकास गर्दै योजना, कार्यान्वयन तथा अनुगमनसम्मका सबै चक्रहरूमा विपद्का कारण हुन सक्ने क्षतिको भौतिक तथा आर्थिक मूल्य समेतको विश्लेषण गर्ने पद्धतिलाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ ।
- भौतिक पूर्वाधार (सडक, खानेपानी, सिंचाई, भवन निर्माण आदि) निर्माण सम्बन्धी योजना सञ्चालन गर्दा वातावरण संरक्षण तथा जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यक बजेट सम्बन्धित योजनाको लागतमै अनिवार्यरूपमा समावेश गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
- पचास लाखभन्दा बढी लागतका आयोजनाहरू सञ्चालन गर्दा प्रभावित क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणलाई अनिवार्य गरिनेछ ।
- सबै वडामा विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- सबै वडामा विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना र सञ्चालन गरी वडाहरूको आकस्मिक प्रतिकार्य (Emergency Response) गर्ने क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
- रु. दश लाखभन्दा माथिका पूर्वाधार विकास योजनाहरूमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशिल संघ तथा संस्थाहरूबीच निरन्तर समन्वय कायम गरिनेछ ।
- विपद् व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनमा विकास साझेदारहरूको सहयोग जुटाई नपुग रकम परिचालन गरिनेछ ।
- विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा आवश्यक जनशक्तिको क्षमता विकास गरी स्थानीयस्तरमा विपद् प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
- विपद् सम्बन्धी सूचनाहरूलाई एकीकृत रूपमा संकलन, प्रशोधन र भण्डारण गरी विपद् जोखिम व्यवस्थापनका लागि उपयोगमा ल्याइनेछ ।
- विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई किफायति बनाउन जैविक तथा स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधि समेतको उपयोग गरिनेछ ।

- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिमार्फत् व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा सामुदायिक पूर्वतयारीमा जोड दिइनेछ ।
- सबै सरोकारवालाको सहभागितामा समन्वयात्मक रूपमा एकद्वार प्रणालीबाट विपद् जोखिम व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- गाउँस्थित सम्पूर्ण सुरक्षा निकायलाई उद्धार सामग्री प्रदान गरी सक्षम तुल्याइनेछ ।
- भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री हिसाबले गरिनेछ ।
- वातावरण संरक्षण ऐन २०५३ तथा वातावरण संरक्षण नियमावली २०५४ बमोजिम प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अनिवार्य रूपमा गरिनेछ ।

३.४ वन तथा वातावरण विकास

दीगो विकासको खट्किदो र बढ्दो आवश्यकता सबैतिर महसुस भइरहेको वर्तमान समयमा वातावरण व्यवस्थापनको महत्व उच्च रहेको छ । यस आवधिक योजनामा वातावरण व्यवस्थापनलाई वन, भूसंरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन र विपद् व्यवस्थापनको छुट्टाछुट्टै अध्ययन गरी एकीकृत योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको छ । बढ्दो जनसंख्या तथा उपभोगका कारण प्राकृतिक स्रोतमा निरन्तर चाप वृद्धि भइरहेको छ । ग्रामीण क्षेत्रमा दैनिक ऊर्जाको, पशुपालनका लागि आहारा, औषधी निर्माणका लागि कच्चा पदार्थ, फर्निचरलगायत घरेलु आवश्यकताका सामग्रीको स्रोत तथा दैनिक जीविकोपार्जनका अरु अनेकन आयामहरूमा वनजन्य पैदावरको प्रयोग बढ्दा वनमाथिको चाप तीव्र गतिमा बढ्दै गएको छ । फलस्वरूप वातावरणीय सन्तुलनमा ह्रास आई विश्वव्यापी उष्णता, जलवायु परिवर्तनजस्ता गम्भीर चुनौतिहरू विश्वभरि बढ्दै गएको छ । हालका वर्षहरूमा प्राकृतिक विपद्को आवृत्ति (Frequency) र सघनता (Magnitude) बढ्दै गएको विश्वभरि नै महशुस गरिएको छ ।

यस परिवेशमा नेपालको वातावरण नीतिले प्राकृतिक तथा भौतिक सम्पदाको किफायति उपयोग गर्ने तथा विकासका प्रयास तथा वातावरण संरक्षणमा सन्तुलन कायम गर्दै नागरिकका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्य लिएको छ । यस गाउँपालिकामा प्रायः धेरै वनका प्रजातिहरूका साथै महत्वपूर्ण जडिबूटी तथा वन पैदावरहरूसमेत पाइन्छन् । जलाधार व्यवस्थापन तथा भू-संरक्षणको दृष्टिकोणबाट हेर्दा स्रोतको न्यूनताका कारण आवश्यकताअनुसार भूसंरक्षणसम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकेको देखिदैन । गाउँमा पहिचान गरिएका उपजलाधार क्षेत्रहरूमा उचित जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गरी भूक्षय, बाढी, पहिरो जस्ता समस्याहरूको समाधान गर्नुका साथै जलाधार क्षेत्रको जग्गाको उत्पादकत्व संरक्षण तथा भौतिक पूर्वाधारहरूको संरक्षण र वातावरणीय सेवामा सुधार ल्याउनु पर्ने आवश्यकता छ । वातावरणीय प्रदुषण तथा अन्य समसामयिक वातावरणीय समस्याहरूको समाधान गरी दीगो विकासमा टेवा पुऱ्याउनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । वन तथा वातावरणीय विकासका लागि योजना अवधिमा वन, भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन, र वन तथा वातावरण सम्वन्धि नीतिगत व्यवस्था जस्ता उपक्षेत्रहरू पहिचान गरी सो सम्वन्धि विकासका सूचकहरू र कार्यनीतिहरूको पहिचान गरिएको छ ।

३.४.१ सूचकहरू

विवरणात्मक संक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
	हालसम्मको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ वर्षमा		
जैविक विविधता संरक्षण तथा वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट आय आर्जन गरी गरिबी न्यूनिकरण हुने			● गाउँ वन शाखा प्रतिवेदन, ● केन्द्रीय तथ्यांक विभाग,	अत्यधिक जनसंख्या बृद्धि, अनियन्त्रित चरन प्रणाली
प्रतिफल:	● कुल भूभागको वन क्षेत्र : ५१.०७ प्रतिशत ● घाँसको क्षेत्रफल : ११.६२ प्रतिशत ● खेतियोग्य जमिन २२.००८ प्रतिसत ● झाडी वन : १४.७२ प्रतिशत ● बालुवा ०.९३ प्रतिसत ● समुदायमा हस्तान्तरण गरिएका सामुदायिक वन : २८ वटा (१२१३ हेक्टेयर)	● कुल भूभागको वन क्षेत्र : ..... प्रतिशत ● घासे मैदानको क्षेत्रफल : ..... प्रतिशत ● कोणधारी वन : ..... प्रतिशत ● साल वन : .....प्रतिशत ● संरक्षित वन : ..... प्रतिशत		
वन जंगलको वैज्ञानिक ढंगले व्यवस्थापन भएको हुनेछ				
विपन्न तथा पिछडिएका वर्गले वनका माध्यमबाट आयमूलक क्रियाकलापमा समावेश भएको हुनेछ ।	आयआर्जन क्रियाकलापमा सामुदायीक वनको आम्दानीको ... प्रतिशत विपन्न तथा पिछडिएका वर्गहरू अनिवार्य रूपमा खर्च भएको	आयआर्जन क्रियाकलापमा सामुदायीक वनको आम्दानीको ... प्रतिशत विपन्न तथा पिछडिएका वर्गहरू अनिवार्य रूपमा खर्च भएको	सामूहायिक वन विकास कार्यक्रमको मार्गदर्शन २०६५	
मानव वन्यजन्तु द्वन्द व्यवस्थापन न्यूनिकरण गरिनेछ	● चितुवा लगायतका वन्यजन्तुबाट धनजनको क्षति कम गर्नका लागि व्यापक क्षति भइरहेको ● क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिएको ● जंगली जनावरको आक्रमणबाट बच्ने उपायका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सचालन भइरहेको	● चितुवा लगायतका वन्यजन्तुबाट धनजनको क्षति कम गर्नका लागि आधुनिक तारबार लगाउने कार्य भइ क्षति कम हुने ● क्षतिपूर्तिको व्यवस्थालाइ निरन्तरता दिइएको	राष्ट्रिय निकुञ्ज प्रतिवेदन, गाउँ वन शाखा प्रतिवेदन	

वातावरण, ऊर्जा तथा जलवायु परिवर्तन

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हाल सम्मको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ बर्षमा		
सोलार, सुधारिएको चुलो तथा जलविद्युतका माध्यमबाट गाउँको आर्थिक, शैक्षिक तथा स्वास्थ्य सेवामा सुधार ल्याउने छ				
प्रतिफलः जलविद्युत, सोलार र सुधारिएको चुलोको प्रयोगबाट समुदायले प्रत्यक्ष लाभ हासिल गर्ने छ	• विद्युत लाभान्वित जनसंख्या : .... प्रतिशत • सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार : ९५ प्रतिशत • आंशिक विद्युतीकरण भएका वडा संख्या : .. • विद्युत नपुगेका वडा संख्या : ६ • स(साना खोलाबाट उत्पादित जल विद्युत : .... किलोवाट • खाना पकाउनका लागि गोबर ग्यांसको प्रयोग : २ प्रतिसत • सोलार बत्तिको प्रयोग : ९५	• विद्युत लाभान्वित जनसंख्या : ४० प्रतिशत • सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार : ९५ प्रतिशत • आंशिक विद्युतीकरण भएका वडा संख्या : ४.. • विद्युत नपुगेका वडा संख्या : .... • स(साना खोलाबाट उत्पादित जल विद्युत : .... किलोवाट • खाना पकाउनका लागि गोबर ग्यांसको प्रयोग : २ प्रतिसत • सोलार बत्तिको प्रयोग : ९८ प्रतिसत	• गाउँपालिका योजना प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका, • उद्योग वाणिज्य सन्देश,	लगानीकर्ताहरू, सरकारी तत्परता
प्लाष्टिक निषेधित गाउँका रूपमा विकास भई घरेलु साधनको प्रयोगका माध्यमबाट वातावरणीय स्वस्थ्यता कायम हुनेछ	• प्लाष्टिक प्रतिबन्ध गर्ने निर्णय कार्यान्वयन • घरेलु झोलाका उत्पादन • वातावरण प्रदुषण नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण अभियान	• घरेलु झोलाका उत्पादनबाट रोजगारी र आय सिर्जना • वातावरण प्रदुषण नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण अभियान	• विद्युत प्राधिकरण प्रतिवेदन, • साविक जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	

भूसंरक्षण

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)		पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उद्देश्य :	हालसम्मको अवस्था (२०७४/०७५)	आगामी ३ बर्षमा		
जलाधार क्षेत्रको पहिचान, समूचित तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन भई भूक्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरूको नियन्त्रण भएको हुनेछ	• उपजलाधार योजना प्रति वर्ष १ को दरले ३ वटा भएको हुनेछ।	• उपजलाधार योजना प्रतिवर्ष १ को दरले ३ वटा भएको हुनेछ।		
प्रतिफलः व्यवस्थित जलाधार क्षेत्रको विस्तार भएको हुनेछ			• जि.भू.सं.का.को अभिलेख शाखाको • वार्षिक प्रतिवेदन • निरन्तर अनुगमन/मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	दातृ संस्थाहरूको सहयोग निरन्तर भएको हुनेछ। आवश्यक पर्ने थप प्राविधिहरूको व्यवस्था भएको हुनेछ।
जलाधार क्षेत्रमा बाढी, पहिरो र भूक्षय जस्ता प्रकोपहरूको न्यूनिकरा भई भूमिको उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ	• पहिरो रोकथाम हरेक आर्थिक वर्षमा १ वटाका दरले ३ वटा भएको हुनेछ। • खोला किनार संरक्षण ०.०५० कि.मि.(हरेक आ.व.मा २ कि.मी.) भएको हुनेछ। • खेतबारी संरक्षण, क्षतिग्रस्त भूमि पुर्नस्थापन, फलफूल रोपण कार्यमा बृद्धि हुनेछ। • सिचाई कुलो सुधार हरेक वर्ष छ ०.२ .कि.मि. का दरले हुनेछ।	• पहिरो रोकथाम हरेक आर्थिक वर्षमा .... वटाका दरले .... वटा भएको हुनेछ। • खोला किनार संरक्षण ०.५० कि.मि. (हरेक आ.व. मा १.५० कि.मी.) भएको हुनेछ। • खेतबारी संरक्षण, क्षतिग्रस्त भूमि पुर्नस्थापन, फलफूल रोपण कार्यमा बृद्धि हुनेछ। • सिचाई कुलो सुधार हरेक वर्ष छ .....कि.मि. का दरले हुनेछ।	• जि.भू.सं.का.को अभिलेख शाखाको • वार्षिक प्रतिवेदन • निरन्तर अनुगमन/मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	दातृ संस्थाहरूको सहयोग निरन्तर भएको हुनेछ। आवश्यक पर्ने थप प्राविधिहरूको व्यवस्था भएको हुनेछ।
वातावरीय सेवा भुक्तानी PES paymeny of environment services	• चिङ्गाड नदिको सिरान देखि पुछार सम्म दुबै क्षेत्र संरक्षण			

३.४.२ कार्यनीतिहरू

वन तथा वातावरण क्षेत्रमा तय गरिएका विषयगत उद्देश्य एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्न देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ:

वन वातावरण

१. दीगो विकास र पर्यावरण सन्तुलन कायम गर्न जलाधार, वन तथा संरक्षित क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन पद्धतिलाई समावेशी र सहभागितामूलक बनाउदै लगिनेछ ।

२. स्थानीय समुदाय तथा अन्य सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य, समन्वय गर्दै वन अनुगमनलाई नियमित तथा प्रभावकारी बनाई जडिबुटी, गैरकाष्ठ तथा काष्ठ वनपैदावर चोरी निकासी तथा वनमाथिको अतिक्रमण कम गरिनेछ ।

३. वनस्रोतको बहुउपयोगमार्फत् जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याउँदै वनप्रति स्थानीय समुदायको अपनत्वभाव वृद्धि गरिनेछ ।

४. वन, जलाधार तथा जैविक विविधता व्यवस्थापनमा सहभागितामूलक पद्धती अवलम्बन गरी समग्र वन र वातावरण व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

५. वन क्षेत्रमा सुशासन कायम गरी लक्षित समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चित गरिनेछ, साथै, सम्बन्धित क्षेत्रका सबै घरधुरीलाई वन समूहहरूमा आवद्ध गर्ने प्रयास गरिनेछ ।

६. जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी वनको फडानी तथा खोरिया फडानीलाई न्यूनीकरण गरिनेछ ।

७. वनको पर्यावरणीय महत्वको बारेमा सजग समुदाय निर्माण गर्न प्रयास गरिनेछ । यसका लागि गैससहरूसँग समन्वय गरी सामाजिक परिचालनको कामलाई बढी प्रभावकारी बनाइनेछ ।

८. गाउँपालिकको जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षणको लागि एकीकृत योजना तर्जुमा तयार गरी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

९. वैकल्पिक ऊर्जाको अधिकतम प्रयोग गर्दै वन, वातावरण संरक्षणमा सुधार ल्याइने खालको कार्यक्रमहरू प्रवर्द्धन गरिनेछ । धुवाँरहित भान्सा घोषणासम्बन्धी कार्यक्रमहरूलाई अभियानका रूपमा गाउँपालिकाभरि विस्तार गरिनेछ ।

१०. वन समूहहरूलाई जिम्मेवार बनाई अनियन्त्रित डडेलो तथा अव्यवस्थित चरिचरन नियन्त्रण गरिनेछ ।

११. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई सूचनामा आधारित, अनुसन्धनात्मक र अनुशरणात्मक बनाइनेछ ।

१२. वन तथा वातावरण क्षेत्रबाट स्थानीय तहमा आउने आम्दानीबाट वन तथा वातावरण व्यवस्थापनमा बजेट विनियोजन तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१३. वन अतिक्रमण प्रत्यक्ष तथा परोक्ष सहयोग पुग्ने तथा वातावरणमा नकारात्मक असर पर्ने कार्यक्रम संचालन गरिने छैन र वन विनास, अतिक्रमण तथा वातावरण संरक्षणका लागि अन्य कार्यक्रमहरूमा समेत समावेश गरी सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१४. भूक्षय, पानी मूहान, वन तथा वातावरण संरक्षणलाई भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम समावेश गरी संचालन गर्न प्रयास गरिनेछ ।

१५. वन अतिक्रमण, अवैध कटानी, चोरी, शिकार, वन डडेलो नियन्त्रण गर्न सहभागितामूलक र समन्वयात्मक

संयन्त्र निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१६. जैविक विविधता, पर्यवरणीय सेवा तथा जलवायु परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न भूपरिधि क्षेत्र, जैविक मार्ग, आदिको पहिचान, वर्गीकरण र उपयुक्त व्यवस्थापन गरिनेछ ।

१७. वनपैदावर तथा सम्पदामा आधारित उद्योग व्यवसायको विकास र विस्तारका लागि सार्वजनिक सामुदायिक नीजि, सहकारी क्षेत्रको साझेदारीका माध्यमबाट लगानी प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

१८. वन स्रोतमा आश्रित विपन्न, महिला, दलित, आदिबासी जनजातिहरूको जीविकोपार्जन सुधारका लागि सीप तथा क्षमता अभिबृद्धि, सशक्तीकरण र हरित आयमूलक तथा रोजगारीमूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१९. एक सामुदायिक वन एक उद्यम, जडिबुटी खेती तथा वनमा आधारित अन्य उद्यम विकासका विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट ग्रामीण क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गरिनेछ र

२०. उच्च मूल्यका वनस्पति तथा जडिबुटीहरूको पहिचान, दिगो संकलन, प्रविधि विकास, प्रशोधन, व्यावसायीकरण र बजारीकरण गर्न समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

२१. वन तथा वातावरण क्षेत्रमा लगानी बढाउन नीजि, सरकारी र गैससलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

२२. वन तथा वातावरण क्षेत्रको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई समावेशी, सहभागितामूलक पारदर्शी र जवाफेही बनाइनेछ ।

२३. विकास व्यवस्थापन प्रक्रियामा वातावरणमैत्री स्थानीय शासन अवधारणालाई मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।

३.५ संस्थागत विकास

संस्थागत विकास र सुशासन स्थानीय सरकारका आधारस्तम्भहरू हुन् । सार्वजनिक निकायहरूले संस्थागत विकास र सुशासनको प्रत्याभूति दिन सकेमा मात्र संघीयता र स्थानीय सरकारको जग बलियो हुनेछ । नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ स्थानीय तहको आर्थिक प्रशासन कार्यविधि, स्थानीय तहको स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि लगायत सम्बन्धित विषयगत ऐन, नियम, निर्देशिकाले स्थानीय सरकारलाई गाउँको नेतृत्व गर्ने जिम्मेवारी दिएको छ । उपरोक्त कानुनले गाउँपालिकालाई गाउँ विकास सम्बन्धी गतिविधि सञ्चालन तथा सेवा प्रवाहलाई परिणाममुखी र प्रभावकारी बनाउन नेतृत्वदायी तथा समन्वयकारी भूमिका निर्वाहको अपेक्षा गरेको छ । गाउँको विद्यमान स्थितिको चित्रण गर्ने, गाउँ विकासका सरोकारवाला तथा साझेदार बीच समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारी विकास गर्ने, स्थानीय तथा बाह्य श्रोतसाधनको पहिचान तथा परिचालन गर्ने, गाउँपालिकाका आवश्यकता र सम्भावनाहरूका आधारमा गाउँको रणनीतिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने, स्वीकृत कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने तथा गराउने, आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रतिफलमूलक ढंगले अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने कार्यहरूमा स्थानीय सरकारको प्रमुख दायित्व रहेको हुन्छ । विभिन्न राष्ट्रिय योजनाले कानुनी शासनको मूल्य तथा मान्यताअनुरूप नागरिक संलग्नता, जवाफदेहिता, पारदर्शिता र भ्रष्टाचारमुक्त अवस्थाको सिर्जना र सञ्चालित विकास कार्य तथा प्रवाहित सेवाको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी विकास कार्यलाई प्रतिफलमुखी बनाउन जोड दिएको छ भने स्थानीय सरकारको स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापनले गाउँपालिकाका सम्पूर्ण गतिविधि तथा सेवालाई सरल, सुव्यस्थित, सेवाग्राहीमैत्री र जवाफदेही बनाई स्थानीय सरकारलाई नागरिकप्रति उत्तरदायी बनाउने व्यवस्था गरेको छ ।

३.५.१ सूचकहरू

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)	नतिजा तथा प्रतिफल	पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
उपभोक्ता समितिहरूको संस्थागत क्षमता विकास भएको हुनेछ	• उपभोक्ता समिति गठन, पुर्नगठन तथा सकृयता: ८० प्रतिशत • उपभोक्ता समिति दर्ता : ८० प्रतिशत • नियमित साधारण सभा : ७५ प्रतिशत • उपभोक्ता समितिहरूका सार्वजनिक लेखा परिक्षण: १०० प्रतिशत • उपभोक्ता समितिहरूको बार्षिक कार्ययोजना तथा प्रतिवेदन: ७५ प्रतिशत • उपभोक्ता समितिको व्यवसायिक योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन : ७५ प्रतिशत • उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता विकास योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन : ७५ प्रतिशत • खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित लगत राख्ने वडा : १० प्रतिशत • खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूलाई जवाफदेहिता र पारदर्शिताबारे अभिमुखीकरण कार्यक्रम : ७५ प्रतिशत • आयोजनाको जानकारी तथा होर्डिगं बोर्ड : ७५ प्रतिशत (५ लाख माथि)	• उपभोक्ता समिति गठन, पुर्नगठन तथा सकृयता: ८५ प्रतिशत • उपभोक्ता समिति दर्ता : १०० प्रतिशत • नियमित साधारण सभा : ८५ प्रतिशत • उपभोक्ता समितिहरूका सार्वजनिक लेखा परिक्षण: १०० प्रतिशत • उपभोक्ता समितिहरूको बार्षिक कार्ययोजना तथा प्रतिवेदन: १०० प्रतिशत • उपभोक्ता समितिको व्यवसायिक योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन : ८५ प्रतिशत • उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता विकास योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन ९० प्रतिशत • खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित लगत राख्ने वडा : १०० प्रतिशत • खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूलाई जवाफदेहिता र पारदर्शिताबारे अभिमुखीकरण कार्यक्रम : ८५ प्रतिशत • आयोजनाको जानकारी तथा होर्डिगं बोर्ड : १०० प्रतिशत (५ लाख भन्दा माथिका लागत भएका योजनाहरू	• गाउँको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	• दक्ष जनशक्तिको पर्याप्तता • आवश्यकता अनुसार वजेटको उपलब्धता
तोकिएका समयमा खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरूको गुणस्तरीय निर्माण सम्पन्न भएको हुनेछ	• योजना संख्या : ४३ वटा • आयोजनाबाट लाभान्वीत : ३० प्रतिशत • कुवा निर्माण : ११ वटा • विपद् व्यवस्थापन न्यूनिकरण गरि निर्माण भएको योजना: ५०	• नयाँ निर्माण भई सम्पन्न हुने आयोजनाबाट लाभान्वीत:८० प्रतिशत • निर्माणाधिन योजनाको बार्षिक सम्पन्न दर : २ वटा • निजीधारा जडान भएका आयोजना संख्या : १५ वटा • विपद् व्यवस्थापन न्यूनिकरण	• गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	• दक्ष जनशक्तिको पर्याप्तता • आवश्यकता अनुसार वजेटको उपलब्धता

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)	नतिजा तथा प्रतिफल	पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
खानेपानी उपलब्धतामा बढोत्तरी भएको हुनेछ	• खानेपानी सहज पहुच नपुगेका साना तथा मझौला बस्ती : ३७ वटा • खानेपानी पहुच नभएका घरधुरी : २९ • परम्परागत श्रोत तथा धाराहरूको सुधार : ५ वट	• खानेपानी सहज पहुच नपुगेका साना तथा मझौला बस्ती : १०० वटा • खानेपानी पहुच नभएका घरधुरी :	• गाउँको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	• दक्ष जनशक्तिको पर्याप्तता • आवश्यकता अनुसार वजेटको उपलब्धता
विश्व स्वास्थ्य संगठनको मापदण्ड अनुसारको गुणस्तरीय खानेपानीको आपूर्ति हुनेछ	• खानेपानी शुद्धिकरण विधिको स्थापना : .... • खानेपानी सुधार योजना : ... वटा • खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित पानी परिक्षण: ३० प्रतिशत • खानेपानीका मुहान संरक्षण : ३० प्रतिशत • समुदाय स्तरको सचेतीकरण भएका खानेपानी उपभोक्ता समितिहरू: .... प्रतिशत	• खानेपानी शुद्धिकरण विधिको स्थापना : १८ • खानेपानी सुधार योजना : ..... वटा • खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित पानी परिक्षण: ५० प्रतिशत • खानेपानीका मुहान संरक्षण : १०० प्रतिशत • समुदाय स्तरको सचेतीकरण भएका खानेपानी उपभोक्ता समितिहरू: ८० प्रतिशत	• गाउँको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको प्रतिवेदन, • साविक जि.वि.स तथा गाउँपालिका तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	• दक्ष जनशक्तिको पर्याप्तता • आवश्यकता अनुसार वजेटको उपलब्धता
विद्यालय सरसफाई अभियानका माध्यमबाट विद्यार्थी सचेतनामा बृद्धि हुनेछ	• शौचालय भएका विद्यालय: ८० प्रतिशत • स्वस्थ्यकर शौचालयको प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएका विद्यालय : २० प्रतिशत • लैंगिक तथा वालमैत्रि शौचालय: १५ प्रतिशत • खानेपानीको सेवा पुगेका विद्यालय: ४० प्रतिशत • साबुन पानीले हातधुने सुविधा भएका विद्यालय: ५ वटा • खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन संयन्त्र विकास भएका विद्यालय (समिति गठन, कार्ययोजना निर्माण तथा कार्यान्वयन) : ८०	• शौचालय भएका विद्यालय : १०० प्रतिशत • स्वस्थ्यकर शौचालयको प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएका विद्यालय : ८० प्रतिशत • लैंगिक तथा वालमैत्रि शौचालय: ६० प्रतिशत • खानेपानीको सेवा पुगेका विद्यालय: ८० प्रतिशत • साबुन पानीले हातधुने सुविधा भएका विद्यालय: ४३ वटा • खानेपानी तथा सरसफाई व्यवस्थापन संयन्त्र विकास भएका विद्यालय (समिति गठन, कार्ययोजना निर्माण तथा कार्यान्वयन) : ८० प्रतिशत	• गाउँको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	• पर्याप्त वजेटको उपलब्धता • विभिन्न सम्बन्धित तहहरूको सहकार्य

बिवरणात्मक सक्षेप	सूचक (वस्तुगत तवरले प्रमाणित हुने)	नतिजा तथा प्रतिफल	पुष्ट्याईका आधारहरू	जोखिम पूर्वानुमान
पूर्ण सफलताका साथ खुला दिसापिसाब मुक्त तथा सफा, हराभरा हुनेछ	• शौचालयको स्वस्थ्यकर प्रयोग तथा ब्यवस्थापन : २० • साबुन पानीले हातधुने सुविधा : .... प्रतिशत • बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालयः .. वटा • पुर्ण सरसफाईयुक्त वडा : .... प्रतिशत • सार्वजनिक पार्क निर्माण .... वटा	• शौचालयको स्वस्थ्यकर प्रयोग तथा व्यवस्थापन : ८० • साबुन पानीले हातधुने सुविधा : ८० प्रतिशत • बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालयः ३ वटा • पुर्ण सरसफाईयुक्त वडा : ८० प्रतिशत • सार्वजनिक पार्क निर्माण १ वटा	• गाउँको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखाको प्रतिवेदन, • जि.वि.स तथा गाउँपालिका योजना पुस्तिका	• पर्याप्त वजेटको उपलब्धता • विभिन्न सम्बन्धित तहहरूको सहकार्य
फोहरमैला व्यवस्थापन भएको हुनेछ	गाउँपालिकाले फोहोर व्यवस्थापन कार्यको शुरुवात् गरेको	पुर्ण व्यवस्थित हुनेगरी ..... स्थानमा व्यवस्थापन	आवधिक योजना साथै फोहोर व्यवस्थापन नीति तथा गाउँपालिका बाट अनुमोदन	स्थानीय नागरिकको अपनत्व स्थापनामा कठिन
संगठन संरचना, दरबन्दी र कार्यविवरण व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	संघीय संरचना अनुसार कार्यक्रमको सुरवात	शाखा सबै स्थापना भएका हने	संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी व्यवस्थापन नीति तथा गाउँपालिका बाट अनुमोदन	सबै शाखाहरूमा कर्मचारीको व्यवस्थापन हुन कठीन
सस्थागत, सुशासन र सेवा प्रवाहमा थप सुधार भएको हुनेछ ।	सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई सार्वजनिक परीक्षण योजनाको आधारमा	सामाजिक परीक्षण १ पटक सार्वजनिक सुनुवाई ३ पटक सार्वजनिक परीक्षण १ योजनाको आधारमा	सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई सार्वजनिक परीक्षणका सुझावहरू कार्यान्वयन हुने	आन्तरिक कठीनाई हुन पनि सक्ने
गाउँपालिकाले नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को मातहतमा रहेर कानुनहरू बनाएको हुनेछ ।	ऐन बन्ने छन् । नियमावली बन्ने छन् । कार्यविधिहरू बन्ने छन् ।	ऐन सबै बन्ने छन् । नियमावली सबै बन्ने छन् । कार्यविधिहरू सबै बन्ने छन् ।	गाउँपालिकाका सबै ऐन नियम र कार्यविधिहरू बन्ने	नेपालको संविधानको अनुसूची ८ स्थानीय सरकारको एकल अधिकार र ९ को विचमा समस्या आउन सक्ने

३.५.२ *कार्यनीतिहरू*

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रमा तय गरिएका विषयगत उद्देश्य एवम् प्रतिफलहरू हासिल गर्न देहायबमोजिमका कार्यनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ:

संस्थागत क्षमता विकास

१. स्थानीय सरकारका साझेदारहरू, सेवा प्रदायक, नागरिक समाजका संस्था तथा सरोकारवालाको क्षमता विकास गरी विकास व्यवस्थापन, निर्णय प्रक्रिया तथा सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

२. क्षमता विकास कार्यक्रम सहजीकरणका लागि दक्ष, अनुभवी सेवा प्रदायक छनौट, सेवा करार र परिचालन गरिनेछ ।

३. सार्वजनिक सेवा र वस्तुको उत्पादन र वितरणमा संलग्न निजी तथा नागरिक समाजका संस्थाहरूको नियमन, अनुगमन र क्षमता विकाससम्बन्धी नीतिको तर्जुमा तथा आवश्यक संयन्त्रको निर्माण गरिनेछ ।

४. गाउँपालिकाको संस्थागत भूमिका कार्यान्वयनकर्ताबाट सहजकर्ता, समन्वयकर्ता, नियमनकर्ता, अनुगमनकर्ता तथा मूल्याङ्कनकर्ताको रूपमा केन्द्रित गरिनेछ ।

५. संगठन विकास रणनीतिलाई क्षमता विकास योजनामा समायोजन गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

६. संस्थागत विकास तथा सुशासनसम्बन्धी कार्यक्रमको कार्ययोजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

७. गाउँपालिकाको सेवा प्रवाह, कार्यसम्पादन र कामकार्बाहीलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउन स्थानीय सरकारको नया संगठन संरचनाको अध्ययन गरिनेछ र प्रतिवेदन अनुसार संगठन पुनर्संरचना, मानव संसाधन विकास तथा संगठन सुधार योजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।

८. कर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन प्रणालीलाई मापनीय सूचकका आधारमा गर्ने प्रणालीको विकास गर्न मूल्याङ्कनका उपयुक्त सूचकहरूको पहिचान गरी मूल्याङ्कन परिणामलाई पूर्वानुमानयोग्य बनाइनेछ ।

९. स्थानीय तह, रिक्त पदहरूमा कर्मचारी नियुक्ति गर्ने कार्य उपलब्ध कानूनी व्यवस्था र लैङ्गिक समता तथा सामाजिक समावेशीकरणको रणनीति अनुसार तदारुकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ ।

१०. गाउँपालिकाको कार्यसम्पादन संस्थागत तथा क्षमता विकासमा विशेष जोड दिइनेछ र क्षमता विकास कार्यक्रममा साझेदारको सहयोग परिचालन गरिनेछ ।

११. गाउँपालिकामा NGO डेस्क स्थापना गरी क्रियाशील बनाइनेछ तथा नियमितरूपमा गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्थाले सम्पादन गरेका कार्यहरूको समीक्षा गरिनेछ ।

१२. गाउँपालिकाको संगठन संरचना र कर्मचारीको कार्यविवरण तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । विद्युत् सेवा उपलब्ध वडाहरूमा लेखासम्बन्धी सफ्टवेयर स्थापना, सम्बन्धित कर्मचारीलाई यससम्बन्धी तालिम प्रदान गरी वडाहरूको लेखा व्यवस्थापनलाई आधुनिक भरपर्दो बनाइनेछ ।

स्रोत परिचालन

१. स्थानीय तहलाई स्रोत, साधन र अधिकारको व्यवस्था गरी क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ ।
२. गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोतको संकलन तथा परिचालन बारे आवधिक रूपमा अध्ययन गरी प्राप्त सुझावहरूको कार्यान्वयन गरिनेछ ।
३. स्थानीय विकास निर्माणका आयोजना तथा कार्यहरूमा स्थानीय स्रोत तथा साधनको अधिकतम प्रयोग तथा परिचालनको लागि प्रयास गरिनेछ ।
४. वित्तीय जोखिम न्यूनीकरणका लागि पारदर्शिता तथा सुशासनसम्बन्धी व्यवस्थाहरू कार्यान्वयनका लागि विशेष स्रोत साधनको परिचालन गरिनेछ ।
५. स्थानीय स्रोत, साधन, श्रम, पूँजी, प्रविधि र ज्ञान तथा सीपको अधिकतम र दीगो प्रयोग गरिनेछ ।
६. संस्थागत विकास, क्षमता विकास र स्थानीय सुशासन योजनाको लागि आवश्यक स्रोत, साधन र लगानी तथा स्रोत विनियोजनमा डालो प्रणाली अपनाइनेछ ।

स्थानीय सुशासन

१. विषयगत शाखा, गै.स.स., गाउँपालिका तथा राजनीतिक पार्टी र नागरिकबीचको सम्बन्धलाई सुमधुर बनाउन आवश्यक अन्तरिक्रया तथा वहस कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२. स्थानीय सुशासन अभिबृद्धि तथा सेवा प्रवाहको गुणस्तरीयता तथा प्रभावकारितका लागि क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्रको व्यवस्था र पालना अनुगमन, सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण, स्थानीय सरकारको खर्च पुनरावलोकन, सेवा प्रवाहको पालना अनुगमन, स्थानीय शासन तथा निर्णय प्रक्रियामा नागरिकहरूको संलग्नता सर्वेक्षण, नागरिक अनुगमन लगायत उपलब्ध तथा प्रचलित सामाजिक जवाफदेहिता अभिबृद्धि कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ । यस्ता कार्यक्रमको संचालन तथा सहजीकरणमा नागरिक समाजका संस्था एवं समुदायमा आधारित संस्थाहरूलाई परिचालन गरिनेछ ।
३. स्थानीय तह तथा अन्य सरकारी कार्यालयहरू र गैरसरकारी निकायहरूमा सेवाग्राहीहरू तथा जनगुनासोको अभिलेख राखिनेछ र गुनासो सुनुवाई संयन्त्रलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
४. गाउँस्तरीय सेवाहरू सूचना प्रविधिमा आधारित भई छिटोछरितो ढंगले प्रवाह गरिनेछ । कार्यालयसम्बन्धी विभिन्न समसामयिक सूचनाहरू सम्बन्धित कार्यालयको वेबसाइटमा राखी नियमित अद्यावधिकरण गरिनेछ । साथै, गाउँपालिका तथा सेवाकेन्द्रस्तरको सेवा प्रवाहलाई समेत क्रमशः सूचना तथा प्रविधिमा आधारित बनाउदै लगिनेछ ।
५. योजना तथा बजेट तर्जुमा, बजेट तथा खर्च र प्रगति विवरण मासिक रूपमा विद्युतीय तथा छापा संचार माध्यमद्वारा सार्वजनिक गरिनेछ र प्रतिवेदन प्रणाली एकद्वार प्रणाली अनुसार व्यवस्थित गरिनेछ ।
६. गाउँपालिकाको वेवसाइटको क्षमता विस्तार गरी गाउँस्तरको वेव हव (Web Hub) को रूपमा विकास गरी नियमित अद्यावधिक गरिनेछ ।

विकास व्यवस्थापन

१. सूचनामा आधारित स्थानीय योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्न स्थानीय तहको नेतृत्वमा हुने सहभागितामूलक योजना पद्धतिमा सबै विकास सेवा प्रदायक निकायहरू सहभागी हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिने विकास कार्यक्रम/आयोजनाहरूको विस्तृत वार्षिक कार्यान्वयन तालिका बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ । यसको अनुगमनको जिम्मेवारी स्थानीय शासन ऐन अनुसार गठन हुने अनुगमन सुपरिवेक्षण समितिको हुनेछ ।
३. विकास आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रतिफल अनुगमन तथा प्रभावकारीता अध्ययन/मूल्याङ्कनका लागि विद्यमान अनुगमन सुपरिवेक्षण संरचनालाई प्रभावकारी र क्रियाशील बनाइनेछ ।
४. योजना तर्जुमा तथा अनुगमन प्रणालीलाई पारदर्शी, प्रतिफलमुखी र प्रभावकारी बनाउन गाउँ सूचना केन्द्रलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनुका साथै प्रतिफलमा आधारित अनुगमन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी आवधिक योजनाका सूचकका आधारमा योजना तर्जुमा र अनुगमन, मूल्याङ्कन कार्य सञ्चालन गरिनेछ ।
५. गाउँपालिका योजना अनुगमन र विश्लेषण पद्धति (DPMAS) स्थापना गरी योजना तर्जुमा, अनुगमन, मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनमा यसको प्रयोग गरिनेछ ।
६. सरकारी-निजी, सरकारी-गैरसरकारी-समुदाय, निजी-समुदाय साझेदारी नीति तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी सो बमोजिम आयोजना तथा सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।

लक्षित वर्ग तथा समुदायको सशक्तीकरण

१. सामाजिक परिचालनलाई सेवा प्रवाह प्रक्रियाको माग पक्ष, नागरिक विशेषगरी लक्षित वर्गको संलग्नता, क्षमता विकास र स्थानीय सुशासनको प्रमुख रणनीति तथा माध्यमको रूपमा प्रयोग गरिनेछ ।
२. महिला, दलित, अपाङ्ग तथा जनजातिको गाउँस्तरको समन्वय समितिको भूमिका अभिवृद्धि गरी अधिकारसम्पन्न बनाइनेछ । गाउँ विकास योजना तर्जुमा तथा प्रतिफल अनुगमनमा यी समितिहरूको संलग्नता सुनिश्चित तथा प्रभावकारी बनाइनेछ ।
३. गाउँपालिका तथा समुदायस्तरमा बालमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।
४. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई अझ सरल तथा प्रभावकारी बनाइनेछ तथा तेश्रो पक्ष तथा नागरिक समाजका संस्थाहरू परिचालन गरी यस कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्य गरिने छ ।

खण्ड चार

बजेट तथा कार्यक्रम

४.१ आर्थिक विकास

गाउँ कृषि विकास शाखा

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल वजेट
		इकाई/ प्ररिमाण	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
१	बीउ उत्पादन खाद्यान्न, दलहन, तरकारी अदुवा खेती (धान,गहु,मकै, दलहन, तोरी,अदुवा)	हे	२५	२५	२५	२५०	२५०	२५०	७५०.
२	एकिकृत वाली संघन तथा जल व्यवस्थापन खाद्यान्न उत्पादन सम्वन्धि कृयाकलापहरू	हे				३००	३००	३००	९०००.
३	औजार उपकरण वितरण	हे	५५	६५	५६	१५०	१५०	१५०	४५०.०
४	आलु उत्पादन सम्बन्धि कृयाकलापहरू	हे	१०००	१०००	१०००	२००	२००	२००	१०००.०
५	व्यवसायिक फलफूल खेती सम्बन्धि कृयाकलापहरू	हे	१२००	१२००	१२००	२००	२००	२००	६००.०
६	मसला वाली उत्पादन सम्बन्धि कृयाकलापहरू	हे	२००	२००	२५०	१५०	१५०	२००	५००.०
७	बजार विकास पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धि कृयाकलापहरू	सं	३	३	३	२००	२५०	२५०	७००.०
८	तरकारी खेती सम्बन्धि कृयाकलापहरू	हे	१२५०	१२५०	१२५०	२००	२००	२००	६००.०
९	कृषि जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धि कृयाकलापहरू	सं	१	२	३	१००	१२५	१५०	३७५.०
१०	मौरी तथा च्याउ कार्यक्रम घार तथा बिउ वितरणसम्वन्धि कृयाकलापहरू	सं	२००	४००	६००	१५०	२००	२५०	७५०.०
११	जिविको पार्जनका लागि बगर खेती आयोजना (साझेदारीमा संचालन) सम्वन्धि कृयाकलापहरू	हे	३५	४०	४०	१५०	२००	२५०	६००.०
१२	प्रविधि विस्तार तथा कृषि विकास समन्वय एवं सहयोग कार्यक्रम कृषि उपज उत्पादन सम्बन्धि कृयाकलापहरू	मेटन				३५०	४००	४५०	१२००.०

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल वजेट
		इकाई/ प्ररिमाण	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
१३	साना सिंचाई कार्यक्रम सम्बन्धि कृयाकलापहरू	हे	२००	४००	४००	१०००	१२५	१५००	२६२५.०
१४	समुह सहकारी गठन सम्बन्धि कृयाकलापहरू	स.	२	२	४	४०	४५	५०	१४५.०
	जम्मा					**३४४०**	**३९२०**	**४४००**	**११७६०.०**
ख	**पशु**								
	पशु उत्पादन मासु/दुध पशु आहारा आपुर्ति सेवा कार्यक्रम								
१	विभिन्न हिउँदे/वर्षे/वहुवर्षे/डालेघांस घांस वितरण तथा दानाको श्रोत विकास सेवा अनुदान	संख्या/ हेक्टर	५५	५५	६०	२४२.५	२६०	२७७.५	७८०.०
	पशु प्रजनन् सेवा :								
२	कृत्रिम तथा प्राकृतिक गर्भाधान सेवा, भाले जातका पशु वितरण, चल्ला वितरण, अनुत्पादक भाले पशुवस्तुको छनौट तथा बन्ध्यारण गर्ने	संख्या/ पटक				१८२.५	१९५	२१२.५	५९०.०
	पशुपंक्षिको श्रोत विकास सेवा								
३	उन्नत तथा स्थानिय जातका वढी उत्पादन दिने र राम्रो गुर्ण भएका पशूपंक्षीको छनौट, आपूर्ति तथा व्यवस्थापन	संख्या/ पटक				६०	६७.५	७५	२०२.५
	सहकारीकरण कार्यक्रम सेवा								
४	३ देखि ५ वर्ष समय पूगेका समूह/समितिको सहकारीकरण गर्ने, सहकारी संस्था संचालन गर्न अनुदान व्यवस्था	संख्या/ पटक				३०	३४	३९	१०३
	विभिन्न व्यवसायीक पकेट/प्याकेज कार्यक्रम सेवा								
५	विभिन्न पशूर्पक्षिहरूको नयाँ पकेट छनौट तथा पूरानो पकेटमा फ्लोअप कार्यक्रम	संख्या/ पटक				१०२५	११५०	१२६२.५	३४३७.५
६	विभिन्न पशूस्वास्थ्य, बांझोपन शिवीर, प्रदर्शनी, प्रतियोगिता आदि कार्यक्रम	संख्या/ पटक	२	३	३	६०.५	६५.५	७१.५	१९७.५
७	पशूजन्य पदार्थ तथा उत्पादन सामग्रीहरूको नमूना संकलन तथा संम्प्रेषण आदि	संख्या/ पटक	४	४	४	११	११.५	१२	३४.५
	कोष स्थापना र व्यवस्थापन कार्यक्रम सेवा :								
८	पशू विमा बोका/सांढे पालन तथा ढूवानी आदि	संख्या/ पटक				४५	५०	५५	१५०

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल वजेट
		इकाई/ प्ररिमाण	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
	सूचना संकलन तथा प्रेषण सेवा :								
९	समूह/समितिको पशूपंक्षिहरूको तथ्यांक संकलन तथा प्रेषण गर्ने	संख्या/ पटक				२२.५	२४.५	२७.५	७४.५
	पशुस्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम पशु उपचार सेवा :								
१०	मेडिकल उपचार, माइनर सर्जिकल, मेजर सर्जिकल उपचार,	संख्या/ पटक				१५०	१५०	१७५	४७५
	प्रयोगशाला सेवा :								
११	गोवर, रगत, दूध, माईक्रोवाइलोजिकल परिक्षण, नमूना संकलन तथा संप्रेषण आदि	संख्या/ पटक				३४	३७.५	४२.५	११४
	रोग नियन्त्रण सेवा								
१२	पशूपंक्षिमा विभिन्न खोप, आन्तरिक/वाह्य परजिवी नियन्त्रण, नमूना संकलन सेवा आदि	संख्या/ पटक				६०	६५	७०	९५.०
	जनस्वास्थ्य तथा पशुस्वास्थ्य प्रचार प्रसार सेवा :								
१३	गोष्ठि, तालिम, जूनोटिक रोग वारे स्कूल शिक्षा, जनस्वास्थ्य चेतना अभिवृद्धि,	संख्या/ पटक				१७५	२१२.५	२५०	६३७.५
	ईपिडेमियोलोजिकल सर्भिलेन्स								
२.५	परजीवि रोग सर्भिलेन्स आदि	संख्या/ पटक				११	११.५	१२	४३.५
	नियमन मार्यक्रम :								
१४	भेटरिनरी निरिक्षण, औषधि पसल निरिक्षण,	संख्या/ पटक	३	३	३	९	९	१०	२८
	पशु सेवा तालिम तथा प्रसार कार्यक्रम :								
१५	विभिन्न गोष्ठि, भ्रमण, मेला प्रदर्शनी, प्रतियोगिता,	संख्या/ पटक				१७५	१८७.५	२०२.५	५६५
१६	विभिन्न पशूपंक्षि पालन, पशू आहारा, कृत्रिम गर्भाधान, कृषक/कर्मचारी तालिम	जवान				२१२.५	२३२.५	२५२.५	६९७
	पशूपंक्षि वजार तथ्यांक संकलन प्रवर्द्धन विकास कार्यक्रम :								
१७	पशुपंक्षि तथा पशुजन्य पदार्थहरूको वजार मूल्य, वजारमा खरिद विक्रि अनुगमन	संख्या/ पटक	६	६	६	१५	१५	१५	४५.०

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल वजेट
		इकाई/ प्ररिमाण	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
१८	स्थानिय तह/सहकारी/ व्यवसायिक संघ संस्थाको सहकार्यमा स्थानिय हाटवजार, निर्माण सुधार आदि	संख्या/ पटक	१	१	१	१५०	१५०	१५०	४५०
	सरकारी वजार विकास कार्यक्रम :								
१९	स्थानिय तह, कृषक सहकारी एवं व्यवसायिहरूको समेत सहमति र सहययोगमा सहकारी वजार विकास र विस्तार कार्यक्रम आदि	संख्या/ पटक	१	१	१	१२०	१३०	१४०	३९०.०
	तथ्यांक अध्यावधिक सेवा :								
२०	सेवाकेन्द्र/उपकेन्द्र/गाउस्तर प्रोफाइल अध्यावधिक गर्ने,	संख्या/ पटक				३००	३००	३००	९००.०
	प्रचार प्रसार सेवा :								
२१	कृषि डायरी क्यालेण्डर आदि खरिद	संख्या				७	७.५	८	२२.५
	विभिन्न गोष्ठि कार्यक्रम :								
२२	केन्द्रिय/प्रदेशस्तर प्रगति समिक्षा गोष्ठि तथा वजेट तर्जुमा गोष्ठिमा भाग लिने					४०	४२.५	४६	१२८.५
२३	ट्वाइलेट बाथरुमको मर्मत सुधार					१२०	१३२.५	१४५	३९७.५
	सहकारी खेति सुदृढीकरण कार्यक्रम :								
२४	सहकारी खेती कुखुरापालनमा आहारा, पशूस्वास्थ्य, तालिम आदि फ्लोअप कार्यक्रम :	संख्या/ पटक	६	६	६	१२५	१३५	१५०	४१०.०
	अनूवांशिकी श्रोत संरक्षण सुदृढीकरण कार्यक्रम :								
२५	आहारा, पशूस्वास्थ्य, तालिम आदि फ्लोअप कार्यक्रम :	संख्या/ पटक	१	१	२	३०	३२.५	३५	९७.५
	जम्मा कार्यक्रम वजेट :					**३१४२.५**	**३४४०.५**	**३७६६**	**१०३४९**
ग	**उद्योग तथा हाट वजार**								
३.१	सुइटर, गलैचा, फेर पन्जा र पछेउरा बुनाई सम्बन्धि तालिम ।	वटा	२	२	२	५०	५०	५०	१५०
३.२	तेल पेल्ने मिसिन वितरण	वटा	२	२	२	१००	१००	१००	३००
३.३	खुवा बनाउने तालिम तथा भाडा वितरण	वटा	२	२	२	५०	५०	५०	१५०
३.४	पशुपंक्षी आहार उद्योग	वटा	१	१	१	१००	१००	१००	३००
३.५	फर्निचर उद्योग	वटा	२	२	२	१००	१००	१००	३००

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल वजेट
		इकाई/ प्ररिमाण	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
३.६	कागज उद्योग	वटा	१	०	१	२५०	००	२५०	५००
३.७	छाला प्रशोधन उद्योग	वटा	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
३.८	चिज उद्योग	वटा	१	१	१	१०००	१०००	१०००	३०००
३.९	जडिबुटी उद्योग	वटा	१	०	१	५०	००	५०	१००
३.१०	नेपाली कागज उद्योग	वटा	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
३.११	ढुङ्गाखानी उद्योग	वटा	१	१	१	२००	२००	२००	६००
३.१२	कृषिजन्य कच्चा पद्धार्थमा आधारित उद्योग	वटा	२	२	२	५०	५०	५०	१५०
३.१३	दूधमा आधारित उद्योग	वटा	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
३.१४	पर्यटन उद्योग	वटा	१	१	१	१००	१००	१००	३००
३.१५	गिट्टी, रोडा, ढुङ्गा प्रशोधन केन्द्र	वटा	१	०	०	१०००	२०००	२०००	५०००
३.१६	जुस प्रशोधन केन्द्र	वटा	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
३.१७	सेवामूलक उद्योग	वटा	२	२	२	२५०	२५०	२५०	७५०
३.१८	जडीबुटी प्रशोधन उद्योग	वटा	२	२	२	२००	२००	२००	६००
	हाट वजार								
३.१९	पशु वजार	वटा	१	२	२	३००	३००	३००	९००
३.२०	तरकारी तथा फलफूल वजार	वटा	२	२	२	५००	५००	५००	१५००
३.२१	खाद्यान्न र कृषिजन्य वस्तु वजार	वटा	२	२	२	१०००	१०००	१०००	३०००
३.२२	व्यवस्थित पशु वधशाला	वटा	१	१	१	२००	२००	४००	८००
३.२३	गाउपालिका बजार	वटा				१०००	१०००	१०००	३०००
	जम्मा कार्यक्रम वजेट :					**६६००**	**७३००**	**७५३०**	**८९२००**
घ	**स्वरोजगारका लागि शीप विकास कार्यक्रम**								
४.१	रेडियो,घडि, टि.भि. गाडि मर्मत,फर्निचर निर्माण, व्यवस्थापन तालिम आदि	जना				३०००	३०००	३०००	९०००
	जम्मा कार्यक्रम वजेट :					**३०००**	**३०००**	**३०००**	**९०००**
ङ	**पर्यटन**								
५.१	यातायात सेवा भएका स्थानहरूमा वस पार्क तथा जीप पार्कको निर्माण	वटा	०	०	१	५०००	५०००	५०००	१५०००
५.२	पिक्नीक स्थल निर्माण	वटा	–	–	–	००	००	५०००	५०००

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल वजेट
		इकाई/ प्ररिमाण	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
५.३	पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान र प्रवंद्धन	वटा				१५००	१५००	२०००	३२००
५.४	धार्मिक, सास्कृतिक, एतिहासिक,संरक्षण तथा सम्वद्धन	वटा	१	१	१	१५००	१५००	२०००	३२००
५.५	गेष्टहाउस निर्माण	वटा	–	–	–	००	५०००	००	५०००
५.६	होमस्टे निर्माण	वटा				५००	५००	५००	१५००
५.७	पार्क निर्माण	वटा	१	१	१	२५०	२५०	२५०	७५०
५.८	पिकनिक स्पट निर्माण वडामा	वटा	१	१	१	१००	१००	१५०	३५०
५.९	पर्यटकीय होटल स्थापना	वटा	१	१	१	५००	१०००	१०००	२५००
५.१०	प्रचार प्रसार		–	–	–	२५०	२५०	२५०	७५०
	जम्मा कार्यक्रम वजेट :					**९६००**	**१५१००**	**१६१५०**	**४०८५०**
च	**बैंक तथा वित्तीय संघ संस्था**								
६.१	बचत तथा सहकारी संस्था, आदि	वटा				१५००	१५००	१५००	४५००
६.२	साना किसान वित्तीय संस्था,	वटा				१५००	१५००	१५००	४५००
	जम्मा कार्यक्रम वजेट :					**३०००**	**३०००**	**३०००**	**९०००**
	कुल जम्मा कार्यक्रम वजेट :					**२५७८२.५**	**३२७६०.५**	**३४८४६**	**९३३८९**

४.२. सामाजिक विकास समूह

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कूल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक बर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
१	**शिक्षा**		-	-	-				
१.१	प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा	जना	-	-	-	९७३७.६	९७३७.६	९७३७.६	२९२१२.८
१.२	आधारभूत शिक्षाका लागि वैकल्पिक कार्यक्रम	केन्द्र	-	-	-	२४१.८	२४१.८	२४१.८	७२५.४
१.३	अनौपचारिक प्राथमिक शिक्षा कार्यक्रम	केन्द्र	-	-	-	५०३.७	५०३.७	५०३.७	१५११.१
१.४	नयाँ अनौपचारिक प्राथमिक शिक्षा कार्यक्रम	केन्द्र	-	-	-	११७.५	११७.५	११७.५	३५२.५
१.५	अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय गृहिणी	केन्द्र	-	-	-	४३६.५	४३६.५	४३६.५	१३०९.५
१.६	समाहित शिक्षा कार्यक्रम	कक्षा	-	-	-	२०१४.७	२०१४.७	२०१४.७	६०४४.१

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कूल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक बर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
१.७	धार्मिक विधालयहरूलाई अनुदान सहयोग	विधार्थी/ जना	-	-	-	९४.८	९४.८	९४.८	२८४.४
१.८	माध्यमिक शिक्षाका लागि वैकल्पिक कार्यक्रम	विधालय	-	-	-	२५५.२	२५५.२	२५५.२	७६५.६
१.९	साक्षरता तथा निरन्तर शिक्षा	कक्षा/ जना	-	-	-	१७४६.१	१७४६.१	१७४६.१	५२३८.३
१.१०	शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि	विधार्थी	-	-	-	४३६५१.५	४३६५१.५	४३६५१.५	१३०९५४.५
१.११	निःशुल्क पाठ्यपुस्तकका लागि विद्यालयहरूलाई अनुदान (१ देखि ५)	विधार्थी	-	-	-	२०९५२.७	२०९५२.७	२०९५२.७	६२८५८.१
१.१२	अनुदान सहयोग		-	-	-	५३७.२	५३७.२	५३७.२	१६११.६
१.१३	शिक्षक शिक्षा तथा विकास	जना	-	-	-	३२२३.५	३२२३.५	३२२३.५	९६७०.५
१.१४	आधारभूत शिक्षा	विधार्थी	-	-	-	५९०९.७	५९०९.७	५९०९.७	१७७२९.१
१.१५	क्षमता विकास र छात्रवृत्ति	जना	-	-	-	७६१५.६	७६१५.६	७६१५.६	२२८४६.८
१.१६	द्वन्द्व पिडित छात्रवृत्ति	जना	-	-	-	६७१.६	६७१.६	६७१.६	१८५२.८
१.१७	फिडर छात्रावासका लागि छात्रवृत्ति	जना	-	-	-	२०१.५	२०१.५	२०१.५	६०४.५
१.१८	क्याम्पस स्थापना र व्यवस्थापन		१	-	-	२००००	२००००	२००००	६००००
१.१९	वि.भौतिक सुबिधा विस्तार कार्यक्रम	विधालय	-	-	-	४६३३७.७	४६३३७.७	४६३३७.७	१३९०१३.१
२	**स्वास्थ्य**		-	-	-				
२.१	भौतिक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	वटा	-	-	-	३२२३४.९	३२२३४.९	३२२३४.९	९६७०४.७
२.२	प्रजनन् स्वास्थ्य कार्यक्रम	जना	-	-	-	१७१९.२	१७१९.२	१७१९.२	५१५७६
२.३	नवशिशु र बाल स्वास्थ्यको स्थिति सुधार कार्यक्रम	जना	-	-	-	८५२.८	८५२.८	८५२.८	२५५८.४
२.४	क्षयरोग, कुष्ठरोग, रोग नियन्त्रण	जना	-	-	-	२६६८.२	२६६८.२	२६६८.२	८००४.६
२.५	निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम एम्बुलेन्स सेवा विस्तार	संख्या	-	-	-	१२०२०.९	१२०२०.९	१२०२०.९	३६०६२.७
२.६	महामारी, प्रकोप र आकस्मिक तयारी व्यवस्थापन कार्यक्रम	जना	-	-	-	५३७.२	५३७.२	५३७.२	१६११.६

२.७	एच.आई.भी.एड्स	जना	-	-	-	०	०	०	
२.८	स्वास्थ्य सूचना तथा संचार	पटक	-	-	-	२२८३.३	२२८३.३	२२८३.३	६८४९.९
३	**महिला विकास तथा बाल बालिका विकास**		-	-	-	२१४९	२१४९	२१४९	६४४७
३.१	महिला संस्थाको भौतिक सुविधा विकास	वटा	-	-	-	०	०	०	
३.२	समूह परिचालन (नियमित कार्यक्रम)	समूह संख्या	-	-	-	७९.७	७९.७	७९.७	२३९.१
३.३	व्यावसायिक महिला विकास समूह	समूह संख्या	-	-	-	२५६.८	२५६.८	२५६.८	७७०.४
३.४	घरेलु हिंसा प्रभावितका लागि सेवा केन्द्र स्थापना	वटा	-	-	-	२८३.४	२८३.४	२८३.४	८५०.२
३.५	सामाजिक मध्यस्थता (महिला सचेतना)	संख्या	-	-	-	१७७.२	१७७.२	१७७.२	५३१.६
३.६	बाल क्लवसँग सम्बन्धित विभिन्न कार्यक्रमहरू र बाल उत्थाान स्थापना	संख्या	-	-	-	१७७.२	१७७.२	१७७.२	५३१.६
३.७	असहाय एवं जोखिममा परेका बालबालिकाहरूलाई सहयोग	जना	-	-	-	३३५.८	३३५.८	३३५.८	१००७.४
३.८	बालबालिकासँग सम्बन्धित तालिम, गोष्ठी, अन्तरकृया	जना	-	-	-	२०१.५	२०१.५	२०१.५	६०४.५
३.९	बाल दिवस मनाउने	पटक	-	-	-	२०१.५	२०१.५	२०१.५	६०४.५
३.१०	सचेतना तथा प्रचारप्रसार कार्यक्रम	पटक	-	-	-	६७.२	६७.२	६७.२	२०१.६
३.११	द्वन्द्व पिडित बालबालिका लाई सहयोग	जना	-	-	-	१६७.९	१६७.९	१६७.९	५०३.७
३.१२	आपतकालिन मानवीय सहयोग	पटक	-	-	-	६७.२	६७.२	६७.२	२०१.६
३.१३	जेष्ठ नागरिक, असहाय, एकल महिला संरक्षण (सामाजिक सुरक्षा)		-	-	-	३३५.८	३३५.८	३३५.८	१००७.४
३.१४	पिछडिएको वर्ग (सीमान्तकृत, जनजाति, दलित आदि) उत्थान कार्यक्रम	संख्या	-	-	-	१३४३.१	१३४३.१	१३४३.१	४०२९.३
३.१५	दलितहरूको परम्परागत पेशा सुदृढीकरण (ग्रील बनाउने मेसिन जुत्ता सिअेकल र लुगा सिउने कलर इन्टरनेट कम्प्युटर मेसिन वितरण		-	-	-	१०००	१०००	१०००	३०००

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कूल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक बर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
३.१६	पिछडा वर्ग व्यवस्थापन कार्यक्रम (सीपमूलक तालीम मार्फत)	संख्या	-	-	-	३४३.१	३४३.१	३४३.१	१०२९.३
४	**खेलकुद**								
४.१	खेलाडिहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	वटा	२०	२०	२०	१०००	१०००	१०००	३०००
४.२	गाउँस्थित खेल पर्खाल निर्माण	वटा	१	–	–	३००	३००	३००	९००
४.३	पुस्तकालयको क्षमता अभिवृद्धि		१	–	–	४३.१	४३.१	४३.१	१२९.३
	कुल जम्मा					**१७२८५४.९**	**१७२८५४.९**	**१७२८५४.९**	**५१८५६४.७**

४.३. भौतिक पूर्बाधार विकास समूह

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
१.	सडक								
१.१	कालो पत्रे सडक निर्माण	कि.मि.				३६०००	३६०००	३६०००	१०८०००
१.२	ग्राभेल सडक निर्माण	कि.मि.				५५००	५५००	५५००	१६५००
१.३	कच्ची सडक	कि.मि.				७०००	७०००	७०००	२१०००
१.४	सडक स्तरोन्नति	कि.मि.				५०००	५०००	५०००	१५०००
२.	पुल								
२.१	स्थानीय स्तरका सडक पुल	वटा				१०००	१०००	१०००	३०००
२.२	झोलुङ्गे पुल	वटा				१०००	१०००	१०००	३०००
३	भवनहरू पुननिर्माण र निर्माण	वटा				५०००	५०००	५०००	१५०००
४	खोला नियन्त्रण(जनताको तटबन्द समेत)	कि.मि.				२०००	२०००	२०००	६०००
५	सिंचाई	हेक्टर				७०००	७०००	७०००	२१०००
६	विद्युत वा उज्यालो	घरधुरी				२५००	२५००	२५००	७५००
७	संचार								
७.१	टेलीफोन	लाइन				१६०००	१६०००	१६०००	४८०००
७.२	गाविस भवन निर्माण	संख्या				४००००	४००००	४००००	१२००००
८	सूचना केन्द्र	स्थापना				१५००	१५००	१५००	४५००

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	२०७५/ ०७६	२०७६/ ०७७	२०७७/ ०७८	
९									
९.१	खेलमैदान	१ संख्या				२५००	२५००	२५००	७५००
९.२	बसपार्क सम्भाव्यता					२५००	२५००	२५००	७५००
९.३	खेलमैदान समथल	गोटा				१५००	१५००	१५००	४५००
९.४	महोत्सव, सभास्थल	हेक्टर				१२०००	१२०००	१२०००	३६०००
९.५	बजाररोड	फिजीबिलीटी स्टडी १				५००	५००	५००	१५००
१०	सडकका कजको ठाउँमा पुल निर्माण गर्ने	५ गोटा	१	१	१	२५०००	२५०००	२५०००	७५०००
	कुल जम्मा रकम रु.					१७३५००	**१७३५००**	**१७३५००**	**५२०५०३**

४.४. वन, वातावरण व्यवस्थापन

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक बर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
क	**वन तथा भू-संरक्षण**								
१.१	दीगो वन व्यवस्थापन तालिम	वटा				६५०	६५०	६५०	१९५०
१.२	कुरिलो (जंगली कुरीला) वेद तथा अन्य	वटा	१	१	१	२६०	२६०	२६०	७८०
१.३	निजी वन व्यवस्थापन (विरुवा, तालीम आदि)	वटा	१	१	१	२५०	२५०	२५०	७५०
१.४	जलाधार कार्यायोजना तयारी	वटा	१			१२५०	१२५०	००	२५००
१.५	पै-हो रोकथाम	वटा				५००	५००	५००	१५००
१.६	खेतीयोग्य जग्गा नियन्त्रण	स्थान	५	५	५	५०	५०	५०	१५०
१.७	नदि ताल वरीपरी पैरो नियन्त्रण	स्थान		१	-	००	२५०	००	२५०
१.८	जलाधार संरक्षण पोखरी निर्माण	गोटा				५००	५००	५००	१५००
१.९	सचेतनामूलक कार्यक्रम	वडा				१००	१००	१००	३००
१.१०	खोलामा Run off harvesting dam	गोटा				१५५०	१५५०	१५५०	४६५०

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक बर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
१.११	एक वडा एक नर्सरी	स्थान				५०	५०	५०	१५०
१.१२	भू-संरक्षण	स्थान				१०००	१०००	१०००	३०००
१.१३	वृक्षारोपण (सड्क छेउ)	वडा	६	६	६	५०	५०	५०	१५०
१.१४	राष्ट्रिय वन	हेक्टर				१२५०	१२५०	१२५०	३७५०
१.१५	वन संरक्षण कार्यक्रम	स्थान	१	१	१	४५०	४५०	४५०	१३५०
१.१६	वन डढेलो नियन्त्रण	स्थान				१००	१००	१००	३००
१.१७	नाला व्यवस्थापन	कि.मी	२	२	२	१५०	१५०	१५०	४५०
१.१८	बाँस रोपण	हेक्टर		२	१	१००	१००	१००	३००
१.१९	वृक्षारोपण	हेक्टर				१००	१००	१००	३००
१.२०	बास, अम्रिसो रोपण	हेक्टर	५	५	५	१०	१०	१०	३०
ख.	**वातावरण व्यवस्थापन**								
२.१	कम्पोष्ट विनहरू प्लान्ट स्थापना	वटा				१००	१००	१००	३००
२.२	वातावरण अध्ययन	वटा				५००	५००	५००	१५००
२.३	फोहोरमैला व्यवस्थापन तालिम	पटक				५०	५०	५०	१५०
२.४	बजारोन्मुख क्षेत्रहरूमा फोहोर व्यवस्थापन	स्थान				१०००	१०००	१०००	३०००
२.५	वातावरण मैत्री प्रविधि	स्थान				१००	१००	१००	३००
२.६	वायोइन्जीनियरीङ्ग गाउँपालिका	स्थान				१००	१००	१००	३००
२.७	वायोग्यास प्लान्ट जडान	घरधुरी				१०००	१०००	१०००	३०००
२.८	सौर्य/विद्युत	घरधुरी				१०००	१०००	१०००	३०००
२.९	सुधारिएको चुलो	घरधुरी				१०००	१०००	१०००	३०००
२.१	उद्योगमा वातावरण मैत्री	स्थान				१५००	१५००	१५००	४५००
२.११	वायो इन्जिनियरिङ	गोटा	१	१	१	५००	५००	५००	१५००
२.१२	वातावरणीय सेवा शुल्क (PES)	गाउपालिका	१	१	१	१००	१००	१००	३००
२.१३	डस्टबिन	स्थान				५०	५०	५०	१५०
२.१४	सार्वजनिक शौचालय	गोटा				५००	५००	५००	१५००
ग.	**वस्ती तथा शहरी विकास**								
३.१	गाउँको आवास, कृषि एवं औधोगिक प्रयोजनका लागि भू-उपयोग नीति तर्जुमा	पटक				१००	१००	१००	३००

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक बर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
३.२	भूमि सम्बन्धी अध्ययन तथा नीति तर्जुमा ।		-	-	-	००	००	५००	५००
३.३	सामुदायिक ग्रामीण आवास पूर्वाधार विकास (डिजाइन)		-	-	-	१००	१००	१००	३००
३.४	वस्ती तथा शहरी विकास					५००	५००	५००	१५००
घ	**जनसंख्या वृद्धि व्यवस्थापन**								
४.१	परिवार नियोजन सम्बन्धी जनचेतना तालीम कृयाकलाप	जना	-	-	-	५०	५०	५०	१५०
४.२	परिवार नियोजन सम्बन्धी प्रचारप्रसार	पटक	-	-	-	१००	१००	१००	३००
	कुल जम्मा		-	-	-	**१६३२०**	**१६५७०**	**१५७००**	**४८५९०**

४.५. संस्थागत विकास समूह

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	२०७५ /०७६	२०७६ /०७७	२०७७ /०७८	
१.१	व्यवस्थित कार्यालयहरूको स्थापना	वटा	२	२	२	१०००	१०००	१०००	३०००
१.२	आवश्यक कार्यविधि निर्देशिका तयार गर्ने	वटा				२५०	२५०	२५०	७५०
१.३	गाउँ गरिबी अनुगमन विश्लेषण पद्धति विकास	वटा	१	१	१	१००	१००	१००	३००
१.४	आवधिक योजना मध्यावधि मूल्याङ्कन शिक्षा	पटक				००	००	४५०	४५०
१.५	स्थानीय वडा वर्गीकरण	पटक		१		००	५०	००	५०
१.६	मानव संशाधन हेकार्ड गठन/सुदृढीकरण	वटा				२५०	२५०	२५०	७५०
१.७	जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता वकास तालिम	वटा	२	२	२	२५०	२५०	२५०	७५०
१.८	जनप्रतिनिधीहरूको अध्ययन/अवलोकन भ्रमण	वटा	१	१	१	२००	२००	२००	६००
१.९	स्थानीय तहका कर्मचारीहरूलाई क्षमता वृद्धि गर्नु	जना				२००	२००	२००	६००
१.१०	मानवअधिकार कर्तव्य सम्वन्धी प्रशिक्षण	वटा				१५०	१५०	१५०	४५०
१.११	सुशासन सम्बन्धी प्रशिक्षण	वटा	२	२	२	२००	२००	२००	६००
१.१२	सुशासन सम्बन्धी प्रकाशन					१००	१००	१००	३००

क्र. स.	प्रस्तावित कार्यक्रमहरू	लक्ष्य (Target)				बजेट (रु.हजारमा)			कुल बजेट
		इकाई	परिमाण			आर्थिक वर्ष अनुसार			
			२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८	
१.१३	सहभागितायोजना तर्जुमा/सार्वजनिक सुनुवाई जनलेखा परिक्षण, घुम्तीसेवा	पटक	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
१.१४	स्थानीय गैससहरूद्धारा गाविस तथा जिविसस को श्रोत परिचालन		-	-	-	१००	१००	१००	३००
१.१५	आधुनिक प्रविधी हस्तान्तरण		-	-	-	५००	५००	५००	१५००
१.१६	दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन तालिम	जना	-	-	-	२००	२००	२००	६००
१.१७	सूचना केन्द्र व्यवस्थापन	वटा	-	-	-	१००	१००	१००	३००
१.१८	स्थानीय योजना तर्जुमा प्रकृया सरल बनाउने	पटक	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
१.१९	सार्वजनिक निजी साझेदारीको अवधाराण					१०००	१०००	१०००	३०००
१.२०	उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी क्षमता विकास	पटक	१	१	१	२५०	२५०	२५०	७५०
१.२१	सुशासन संवन्धी सन्देशमूलक सामाग्री	वटा	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
१.२२	सामाजिक परिचालनलाई तलको तह सम्म पुऱ्याउने प्राविधक ज्ञान	वटा				१००	१००	१००	३००
१.२३	लोपोन्मुख जातिको मूल प्रवाहीकरण कार्यक्रम	वटा	१	१	१	२२०	२२०	२२०	६६०
१.२४	जेष्ठ नागरीकहरूको सम्मानजनक जीवन यापन संरक्षण, प्रचार प्रसार, कार्यक्रम योजना		-	-	-	४०	४०	४०	१२०
१.२५	संस्थागत विकास तालिम, नेतृत्वविकास तालिम	पटक	२	२	२	११०	११०	११०	३३०
१.२६	अन्तरसंवन्ध विकास (विषयगत निकाय)	पटक	१	१	१	५०	५०	५०	१५०
१.२७	निक्षेपित कार्यालयसंग समन्वय	पटक	१	१	१	२५	२५	२५	७५
१.२८	स्थानीय तहका पदाधिकारीहरूको लागि अनुशिक्षण	पटक	१	१	०	५०	५०	१००	२००
१.२९	संकलन गर्न विभिन्न क्रियाकलापहरू संचालन	पटक	१	१	१	६०	६०	६०	१८०
१.३०	रहरूको दर संसोधन गरी वैज्ञानिक दर लागु गर्न विभिन्न क्रियाकलापहरू संचालन	वटा				५०	५०	५०	१५०
१.३१	सेवा शुल्कको दायरा फराकिलो बनाउन विभिन्न भौतिक सुविधाहरूको स्थापना तथा सन्चालन	पटक	१	१	१	११०	११०	११०	३३०
	कुल कार्यक्रम बजेट					**१४७६५**	**५५१५**	**५३६५**	**२५६४५**

खण्ड पाँच

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

५.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

राष्ट्रिय योजना आयोगले २०७० असारमा जारी गरेको राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनले योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूमा लगानी तथा साधनको प्रवाह समुचित ढंगले भएको छ/छैन र कार्यतालिका अनुसार क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भई लक्षित प्रतिफल प्राप्त भएको छ/छैन भनी विभिन्न तहका व्यवस्थापन वा व्यवस्थापनले तोकेको व्यक्ति तथा निकायबाट निरन्तर र आवधिक रूपमा निगरानी राख्ने कार्यलाई अनुगमन भनी व्याख्या गरेको छ । विकास कार्यक्रमहरूमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कमजोर भएको राष्ट्रिय रूपमै स्वीकार भएको सन्दर्भमा चिङ्गाड गाउँपालिकाले योजनाको प्रतिफलमा आधारित अनुगमन तथा सहभागितामूलक लेखाजोखा पद्धति अवलम्बन गरी प्रतिफल मापन तथा योजना प्रभावकारिताको मूल्याङ्कन गरिनेछ । आवधिक योजनाको अनुगमनलाई नियमित कार्यक्रमका रूपमा स्थापित गरी स्थानीयस्तरदेखि राष्ट्रियस्तरसम्मका विभिन्न तहका सरोकारवालाहरू र तेस्रो पक्षसमेतको सहभागिता गरिनेछ । यस अन्तर्गत प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाका अनुसार पटके तथा नियमित अनुगमन, बार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । योजनाको स्वतन्त्र तथा तटस्थ तेस्रो पक्षबाट समेत लेखाजोखा गरिनेछ ।

५.२ अनुगमन मूल्याङ्कन संरचना

आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रयोजनका लागि विद्यमान कानुनी व्यवस्था तथा प्रचलनका आधारमा देहायका संरचना प्रस्ताव गरिएको छ ।

५.२.१ सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई सक्रिय तुल्याई विषयगत शाखा कार्यालयहरूले योजना वा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा अनुमान गरिएका स्रोतसाधनहरूको परिचालन लक्ष्य अनुरूप भए/नभएको, आयोजनाको कार्यान्वयन तालिका अनुसार भए/नभएको यकिन गरी आयोजनाहरूलाई अपेक्षित गति र दिशा प्रदान गर्न यस समितिलाई सक्रिय तुल्याइने छ ।

५.२.२ सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन उपसमिति

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई आवश्यक सहयोग प्रदान गर्न तथा आवश्यक प्रतिवेदन दिने प्रयोजनको लागि स्थानीय सरकार संचालन ऐन र नियमावली अनुसार व्यवस्था भएअनुरूप गठन हुने सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन उपसमितिलाई सक्रिय तुल्याइनेछ । यस उपसमितिले गाउँपालिकामा सञ्चालित आ/योजनाहरूको नियमित अनुगमन तालिका तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी तथ्यांक व्यवस्थापन, नियमित अद्यावधिक तथा प्रशोधन गर्ने व्यवस्था गरी आ.व. २०७५/०७६ को स्थितिबाट गाउँपालिकाको प्रगति कति अगाडि बढ्यो भन्ने विश्लेषण गर्ने आधार तयार प्रस्तुत गर्नेछ । उपसमितिबाट हुने अनुगमनलाई बढी सहभागितामूलक बनाउन अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण क्रियाकलापहरूमा गाउँपालिकाका अन्य सरोकारवालाहरूलाई समेत आमन्त्रण गरिनेछ ।

५.२.३ संयुक्त अनुगमन समिति

आवधिक योजना कार्यान्वयनको प्रतिफल अनुगमनका लागि गाउँपालिका मातहत रहने गरी विभिन्न सरोकारवालाहरू रहेको संयुक्त अनुगमन समिति गठन गरिनेछ । उक्त संयुक्त अनुगमन समितिमा स्थानीय तह श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९ मा उल्लेख भएका पदाधिकारीहरूका अतिरिक्त आदिवासी, जनजाति महिला समन्वय समिति, दलित वर्ग उत्थान समिति, गैसस महासंघ गाउँ शाखाका प्रतिनिधि, उद्योग बाणिज्य संघ तथा नेपाल पत्रकार महासंघ प्रतिनिधि समेतको प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था गरिनेछ । गाउँपालिकाबाट हुने अनुगमनको समन्वय गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी योजना तथा अनुगमन शाखाको हुनेछ । योजना तथा अनुगमन शाखासँग प्रत्यक्ष समन्वयमा रहेर अन्य विषयगत निकायहरूले सम्बन्धित विषय क्षेत्रको अनुगमनको कार्य गर्नेछन् । योजना तथा अनुगमन शाखालाई भौत्तिक एवं मानवीय श्रोतसाधनले सम्पन्न बनाइनेछ । त्यस अतिरिक्त अनुगमन गर्ने कार्यालय, व्यक्तिको आचारसंहिता निर्माण तथा अनुगमन कार्यका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकासको व्यवस्था गाउँपालिकाले मिलाउनेछ ।

५.२.४ विषयगत समिति

स्थानीय सरकार संचालन ऐन अनुसार गठन हुने विषयगत समितिहरूले आ-आफ्नो विषय क्षेत्रअन्तर्गत स्थानीय तह, विषयगत शाखा कार्यालय तथा अ/गैससहरूबाट गाउँमा सञ्चालित कार्यक्रमको स्थलगत भ्रमण, अवलोकन, अन्तरवार्ता, प्रतिवेदन अध्ययन लगायतका विभिन्न विधिहरूबाट आवश्यकताअनुसार नियमित रूपमा अनुगमन गर्नेछन् ।

५.२.५ सम्बन्धित निकाय तथा परियोजना

कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने निकाय वा संस्थाले हरेक कार्यक्रम, क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने विभिन्न चरणमा स्थलगत भ्रमण, अवलोकन, अन्तर्वार्ताका माध्यमबाट नियमित अनुगमन गर्नेछन् ।

५.३ अनुगमन प्रक्रिया

प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन खाका अनुसार आवधिक योजनाको विषयगत रूपमा पटके तथा नियमित अनुगमन, बार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिमा देहाय अनुसार प्रस्ताव गरिएको छ ।

५.३.१ पटके तथा नियमित अनुगमन

प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार विषयगत बार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटको सम्बन्धित निकाय, विषयगत समिति, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति तथा उपसमिति र संयुक्त अनुगमन समितिले पटके तथा नियमित अनुगमन गर्नेछन् ।

५.३.२ नागरिक अनुगमन

आवधिक योजना आधारित भई बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा भए नभएको, स्विकृत योजना तथा बजेट र कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रम संचालन, सेवा प्रवाह भए नभएको, योजनामा तोकिएको विधि तथा प्रक्रिया

पूरा भए नभएको, आयोजना तथा कार्यक्रमबाट प्रतिफल तथा उपलब्धि हासिल भए नभएको नागरिक तथा समुदायमा आधारित संस्थाले अनुगमन गर्न सक्नेछन । यस प्रकारको अनुगमन कार्यलाई नागरिक समाजका संस्थाले आवश्यक सहजीकरण गर्ने तथा सम्बन्धित सेवा प्रदायक निकायहरूले सूचना उपलब्ध गराउने, अनुगमनमा प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्य गर्नेछन् ।

५.३.३. प्रतिफलमा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समीक्षा

अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समिति र संयुक्त अनुगमन समितिसँग समन्वय गरी विषयगत समितिहरूद्वारा सहभागितामूलक प्रक्रिया बमोजिम प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुगमन योजना तर्जुमा गरी वा सोही ढाँचा अनुसार आवधिक योजनाको विषयगत रूपमा समीक्षा गरी योजनाको प्रतिफल तथा कार्यसम्पादनको मापन गरिनेछ । यस प्रकारको अनुगमनमा सहभागितामूलक अनुगमन प्रक्रिया तथा सरोकारवालाको संलग्नता रहनेछ । यसका साथै तेश्रो पक्ष वा विषयविज्ञले यस प्रक्रियामा सहजीकरण गर्नेछन् ।

५.३.४. मध्यावधि मूल्याङ्कन

आवधिक योजनामा निर्धारित लक्ष्य, उद्देश्य, सूचक र नीतिहरूका आधारमा आ.व.२०७६/०७७ मा यसको मध्यावधि मूल्याङ्कन हुनेछ । मध्यावधि मूल्याङ्कन प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तथा सूचनाको आधारमा सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट गरिनेछ । मूल्याङ्कनमा विषयगत तथा संयुक्त अनुगमन र अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिको प्रमुख भूमिका हुनेछ । मूल्याङ्कनको सहजीकरण योजना तर्जुमा तथा अनुगमनमा सम्बन्धी दख्खल भएका र अनुभवी पेशाविद्को समूह संलग्न हुनेछन् । मध्यावधि मूल्याङ्कन टोलीमा रहने अन्य सदस्यहरू र यसको कार्यविधि गाउँपालिकाको गाउँसभाले निर्धारण गर्नेछ ।

५.३.५ अन्तिम मूल्याङ्कन

आवधिक योजनाको समयावधि समाप्त भएपछि योजनाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा विषयगत उपलब्धीहरू हासिल भए/नभएको प्रतिफलमा आधारित प्रस्तावित अनुगमन ढाँचा अनुसार मापन तथा लेखाजोखा गरिनेछ । योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा दखल भएका तेश्रो पक्षका अनुभवी पेशाविद्हरूको संलग्नता र सहजीकरणमा अन्तिम मूल्याङ्कन गरिनेछ । अन्तिम मूल्याङ्कन टोलीमा रहने पेशाविद् तथा अन्य सदस्यहरू र यसको कार्यविधि कार्यपालिकाले निर्धारण गर्नेछ । यस प्रकार गरिएको अन्तिम मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिनेछ । यो प्रतिवेदन दोस्रो आवधिक योजनाको लागि आधारको रूपमा प्रयोग गरिनेछ ।

५.३.६ प्रतिफलमा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यान्वयन अवधारणा

विद्यमान सन्दर्भमा अनुगमन पद्धतिको प्रभावकारिताका लागि मूलतः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्रहरूलाई सक्रिय तुल्याउने तथा उपरोक्त संयन्त्रहरूलाई काम गर्न उपयुक्त वातावरणको तयारी गर्नु आवश्यक हुन आउँछ । व्यवस्थित, भरपर्दो तथा अद्यावधिक तथ्याङ्क र यसको विश्लेषणले मात्र योजनामा तोकिएका उद्देश्य हासिल गर्नेतर्फ उन्मुख भए/नभएको सुनिश्चित गर्न सकिने भएकाले यस आवधिक योजना अन्तर्गत विद्यमान संरचनाहरूलाई सक्रिय तुल्याउने तथा योजना कार्यान्वयन लक्ष्यअनुरूप एवं कार्यान्वयन योजना मुताविक भए नभएको एवं योजनाको निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल भए नभएको मापन गरिनेछ ।

यसका लागि स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ तथा तत्सम्बन्धी नियमावलीले व्यवस्था गरे अनुरूपको सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति तथा उपसमितिलाई सक्रिय बनाउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ। साथै, हरेक विषयगत योजनासँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको नियमित संकलन, अद्यावधिक तथा विश्लेषण गरी प्रस्तावित आयोजनाहरूबाट आवधिक योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्य, उद्देश्य हाँसिल गर्ने दिशामा के कस्तो प्रगति भइरहेको हो निचोडमा पुग्नेछ। प्राप्त निचोडको आधारमा जिम्मेवार निकायलाई सचेत वा प्रोत्साहित गर्ने व्यवस्था गरिनेछ।

यसका साथै विषयगत समिति, सरोकारवाला तथा कार्यान्वयन निकायले समेत पटके, चौमासिक र वार्षिक रूपमा अनुगमन गर्नेछ भने योजनाको मद्यावधि र अन्तमा तेस्रो पक्षीय अनुगमनको व्यवस्था हुनेछ। साथै, यस आवधिक योजनाका सूचकहरूमा आधारित रही गाउँपालिकाका सबै विषयगत शाखा कार्यालयको वार्षिक योजना समीक्षा गर्ने पद्धतिको पालना गरिनेछ। मद्यावधि र अन्तिम मूल्यांकन योजना कुन दिशामा गइरहेको छ र सही दिशा दिन के गर्न आवश्यक छ भन्ने सुझाव दिनेछ।

५.४ प्रतिफलमूलक अनुगमन खाका

विषयगत क्षेत्रअनुसारका कार्यक्रमको अनुगमन सम्बन्धित कार्यान्वयन गर्ने निकाय तथा विषयगत समिति, संयुक्त अनुगमन समितिले पटके र आवधिक (चौमासिक, अर्धवार्षिक र बार्षिक) अनुगमन गरी कार्यपालिकामा प्रतिवेदन पेश गर्ने छन्। सहभागितामूलक रूपमा वार्षिक समीक्षा कार्यक्रम र तेश्रो पक्षद्वारा समेत कार्यक्रमको गुणस्तरीयता, लागत प्रभावकारिता र प्रतिफलको मापन गरिनेछ। योजनाको तेश्रो पक्षद्वारा मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्याङ्कन गरी प्रतिफल सार्वजनिक गरिनेछ। विषयगत क्षेत्रको कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने जिम्मेवारी गाउँपालिकास्थित विषयगत समितिको हुनेछ। साथै गाउँ योजना, अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली संचालन निर्देशिकामा उल्लेखित अनुगमनका सूचक र अनुगमन योजना समेत उपयोग गरिनेछ। विषयगत क्षेत्र अनुसारको विस्तृत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजनाको खाका देहाय अनुसार छ।

वार्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजनाको खाका

विषयगत क्षेत्र	उप क्षेत्र	कार्यक्रमहरूको नाम	कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षेत्र	बजेट	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन विधि	प्रतिवेदन पेश हुने निकाय	प्रतिवेदन कार्यान्वगन गर्ने निकाय

विषयगत क्षेत्र अनुसारको अन्तिम नतिजामुखी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजनाको खाका

परिणाम वर्ष	जोखिम तथा मान्यताहरू	सूचकहरू आधार	लक्षित वर्ष	पूष्ट्राईका आधारहरू	जोखिम तथा मान्यताहरू

खण्ड छ

बजेट प्रक्ष्येपण

६.१ आयको अवस्था र लचकता

आवधिक योजना २०७५/०७६ देखि २०७७/०७८ सम्मको अनुमानित लगानी र सोही समयमा उपरोक्त विषयहरू तथा अन्य क्षेत्रमा गाउँभित्रको लगानी तथा खर्च सम्बन्धि वजेटको प्रक्षेपण ४ लाख ५० हजार रूपैंया आन्तरिक आय र ७५ करोड ०० लाख ०० हजार गरेर जम्मा ७५ करोड ४ लाख ५० हजार आयको अनुमान गरिएको छ। व्ययतर्फ १ अर्ब २० करोड ७३ लाख ५२ हजार ९ सय प्रक्षेपण गरिएको छ। बार्षिक योजनामा आवद्ध भएका निकायहरूको आधारमा यो अनुमान गरिएको छ। यसका अलावा गैससहरूका कार्यक्रमहरू र डिभिजन कार्यालयहरूका कार्यक्रमहरू गाउँपालिकाको आर्थिक रिर्पोटमा समेत उल्लेख नभएको पाइयो। तथापि, उक्त बजेट सम्बन्धित संस्थाहरूका योजना तथा कार्यक्रहरूमा भने नियमित खर्च तथा लगानी भइरहेकोले भौतिक लक्ष्य भने हासिल भएको पाइन्छ।

व्यय अनुमानका आधार

आगामी आवधिक योजनाको लागि लगानी अनुमान गर्दा गाउँपालिकाको आयोजनामा संचालन गरिएको आवधिक योजना तर्जुमा कार्यशालामा गाउँस्तर राजनैतिक दलका नेतृत्व, सम्बन्धित बिषयगत शाखाका प्रमुख, सम्मिलित समूहले आबधिक योजनाको छलफल पश्चात आआफ्ना विषयगत कार्यक्रममा जनचाहना अनुरूप आएका र गरिएका परिवर्तन, विगतका वर्षहरूको आयको प्रवृत्ति र खर्च गर्ने क्षमताका आधारमा समेत निर्धारण गरेका कार्यक्रमहरू र अनुमान गरेको खर्च रकमलाई नै मुख्य आधार लिइएको छ। यसैगरी गाउँपालिकाले योजना अवधिभरमा परिचालन गर्न सक्ने सम्भावित आन्तरिक राजश्व, संघीय सरकारबाट स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सम्भावित सशर्त र निःशर्त अनुदान, प्रदेश सरकार र गैरसरकारी संस्थाहरूले परिचालन गर्ने स्वदेशी तथा वैदेशिक रकम, गाउँपालिकाका सहकारीहरू, विभिन्न प्रतिनिधिमूलक संघसंस्था तथा निजी क्षेत्रले परिचालन गरी आवधिक गाउँपालिका योजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूमा गरिने लगानी आदि समेतलाई ध्यान दिइएको छ। जसअनुसार आगामी ३ वर्ष अवधिमा गाउँपालिकाका समस्त गतिविधिहरूलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र सयमसापेक्ष बनाउन स्थानीय सरकार, विषयतगत शाखा कार्यालय, गैसस, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र तथा समुदाय समेतको साझेदारीमा जम्मा रु. १२०७३५२९०० प्रस्ताव गरिएको छ। जसमध्ये आर्थिक विकासमा ७.७३ प्रतिशत, सामाजिक विकासमा ४२.९७ प्रतिशत, पूर्वाधार विकासमा ४३.११ प्रतिशत एवं वन, वातावरण व्यवस्थापनमा ४.०० प्रतिशत र संस्थागत विकासमा २.१२ प्रतिशत बजेट परिचालनको लागि प्रस्तावित गरिएको छ।

प्रस्तावित श्रोतमध्ये रु. ४५. करोड ७३ लाख ५९ हजार ९ सय बजेट नपुग हुने स्थिति छ। लगभग ३७.५० प्रतिसत बजेट अपुग देखिन्छ।

क्र.स.	विकास समूहहरू	बजेट रु.हजारमा	प्रतिशत	कैफियत
०१.	आर्थिक विकास समूह	९३३८९.००	७.७३	
०२.	सामाजिक विकास समूह	५१८८६५.९	४२.९७	
०३.	भौतिक पूर्वाधार विकास समूह	५२०५०३.०	४३.११	
०४.	वन तथा वातावरण विकास समूह	४८९५०.०	४.००	
०५.	सस्थागत विकास समूह	२५६४५.०	२.१२	
	जम्मा रु.	**१२०७३५२.९**	**१००.००**	

६.२ व्यय अनुमानका आधार

आगामी आवधिक योजनाको लागि लगानी अनुमान गर्दा गाउँपालिकाको आयोजनामा संचालन गरिएको आवधिक योजना तर्जुमा कार्यशालामा राजनैतिक दलका नेतृत्व, सम्बन्धित बिषयगत शाखाका प्रमुख, सम्मिलित समूहले आवधिक योजना तर्जुमाको समीक्षा पश्चात आआफ्ना विषयगत कार्यक्रममा जनचाहना अनुरूप आएका र गरिएका परिवर्तन, विगतका वर्षहरूको आयको प्रवृत्ति र खर्च गर्ने क्षमताका आधारमा समेत निर्धारण गरेका कार्यक्रमहरू र अनुमान गरेको खर्च रकमलाई नै मुख्य आधार लिइएको छ। यसैगरी स्थानीय सरकारले योजना अवधिभरमा परिचालन गर्न सक्ने सम्भावित आन्तरिक राजश्व, संघीय र प्रदेश सरकारबाट स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरिने सम्भावित सशर्त र निःशर्त अनुदान, बिषयगत निकायहरूलाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सम्बन्धित मन्त्रालयहरूबाट प्राप्त हुने बार्षिक विनियोजन, गाउँमा सञ्चालित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका गैरसरकारी संस्थाहरूले परिचालन गर्ने स्वदेशी तथा वैदेशिक रकम, गाउँका सहकारीहरू, विभिन्न प्रतिनिधिमूलक संघसंस्था तथा निजी क्षेत्रले परिचालन गरी आवधिक गाउँविकास योजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूमा गरिने लगानी आदि समेतलाई ध्यान दिइएको छ, जसअनुसार आगामी ३ वर्ष अवधिमा विकासका समस्त गतिविधिहरूलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र सयमसापेक्ष बनाउन स्थानीय सरकार, विषयतगत शाखा कार्यालय, गैसस, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र तथा समुदाय समेतको साझेदारीमा जम्मा रु. १२०७३५२९०० प्रस्ताव गरिएको छ, जसमध्ये आर्थिक विकासमा ७.७३ प्रतिशत, सामाजिक विकासमा ४२.९७ प्रतिशत, पूर्वाधार विकासमा ४३.११ प्रतिशत एवं वन, वातावरण व्यवस्थापनमा ४.०० प्रतिशत र संस्थागत विकासमा २.१२ प्रतिशत बजेट परिचालनको लागि प्रस्तावित गरिएको छ। प्रस्तावित श्रोत मध्ये रु. ४५ करोड ७३ लाख ५९ हजार ९ सय बजेट नपुग हुने स्थिति छ।

६.३. अपुगस्रोत परिचालनको लागि गाउँपालिकाले लिने कार्यनीति

- संघीय सरकारसँग अनुदान वृद्धि गर्न आवश्यक पहल गर्ने ।
- प्रादेशिक सरकारसँग अनुदान वृद्धि गर्न दातृ संस्थाहरूको पहिचान गरी उपयुक्त प्रस्ताव तयार गरी अनुरोध गर्ने ।
- स्थानीय सरकार र सामुदायिक संघसंस्थाहरूको अधिकतम रूपमा आन्तरिक श्रोतको वृद्धि र परिचालन गर्ने ।
- स्वास्थ्य, उद्योग, शिक्षा, संचार, कृषि क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी वृद्धि गर्ने वातावरण तयार गर्ने ।

- वन अतिक्रमण, अवैध कटानी नियन्त्रण गर्न समन्वयात्मक संयन्त्र निर्माण गर्दै नीतिगत तथा कार्यमूलक व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- अधिकांश कार्यक्रम र योजनामा बढीभन्दा बढी जनसहभागिता जुटाउने ।
- पब्लिक-प्राइभेट साझेदारी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

६.४. पूर्व शर्तहरू

(१) नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग र सम्बन्धित मन्त्रालय तथा दातृ संस्थाहरूले आवधिक योजनालाई मान्यता दिदै स्रोतसाधन परिचालन गर्ने रणनीति लिएकोमा ।

क. आन्तरिक श्रोत र साधन पहिचान

१. आन्तरिक श्रोत (राजश्व, कर, सेवा तथा शुल्क) का क्षेत्र पहिचान गरिचालन गर्ने,
२. गाउँपालिकाको सम्भावित कर, राजश्व र शुल्कका श्रोतहरूलाई करको दायरामा ल्याउने,
३. आवश्यकता अनुसार राजश्व संकलन केन्द्रको स्थापना गर्ने तथा साझेदारीमा राजश्व संकलन गर्ने
४. विषयगत कार्यालयहरू र अन्य व्यवसायिक निकायहरूसँग राजश्व सम्बन्धी समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरी श्रोत परिचालनमा साझेदारी गर्ने,
५. ढुङ्गा, गिटी, बालुवा उपलब्ध हुने क्षेत्रसम्म पुग्ने लिङ्क बाटो निर्माण गरी थप राजश्व सङ्कलन गर्न सकिने,
६. राजश्व अभिबृद्धि गर्ने सम्बन्धमा दीर्घकालीन तथा अल्पकालीन गरी दुई किसिमका नीति अख्तियार गर्ने,
७. विस्तार हुँदै गरको नयाँ बजार केन्द्रको पहिचान गरी राजश्व परिचालनको योजना तर्जुमा गर्ने ।
८. घरजग्गा रजिष्ट्रेशनबाट प्राप्त हुने राजश्व बाँडफाँडको रकममा बृद्धि गर्न मालपोत कार्यालयबाट तोकिने न्यूनतम मूल्यांकनलाई बढी व्यवहारिक बनाउने ।
९. गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने विभिन्न किसिमका सिफारिसमा लिने दस्तुरको पुनरावलोकन गरी थप राजश्व प्राप्त गर्न सकिने ।
१०. स्थानीय सेवा शुल्क नीति तयार गरी लागू गर्ने ।
११. स्थानीय सेवा, शुल्क तथा राजश्व संकलन तथा परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन अनुगमन र मूल्यांकनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

ख. अन्य श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन

१. सम्भाव्यताका आधारमा दीर्घकालीन आयोजनाहरू संचालनमा लगानी गर्न प्राथमिकता दिने,
२. विकास साझेदार, गैसस तथा नीजि क्षेत्रसँग साझेदारी बृद्धि गर्ने,
३. केन्द्र तथा विषयगत मन्त्रालयसँग थप श्रोतको लागि अनुरोध गर्ने,
४. स्थानीय श्रम, श्रोत र साधन परिचालन तथा जनसहभागिता बृद्धि गर्ने,
५. सेवा प्रवाहमा निजी क्षेत्र, गैसस परिचालन तथा साझेदारीमा जोड दिने,
६. गाउँपालिका र निजीक्षेत्रबीच संयुक्त लगानीका क्षेत्रको खोजी गर्ने,

७. विषयगत क्षेत्र योजनाको लागि स्थानीय तहको लगानी बृद्धि गर्ने,
८. एकीकृत क्षेत्र विकास कोष संचालन गर्ने,
९. भाषा, संस्कृति तथा पर्यटन प्रवर्द्धन तथा विकासको लागि स्थानीय तहको लगानी बृद्धि गर्ने,
१०. पर्यटन विकासको लागि नेपाल पर्यटनबोर्ड, सम्बन्धित मन्त्रालयहरू, छिमेकी गाउँपालिका र नगरपालिकाहरूसँग सहकार्य गर्ने,
११. बाणिज्य क्षेत्रको विकास तथा पर्यटन क्षेत्रको प्रवर्द्धनको लागि निजी क्षेत्रको लगानी बृद्धि गर्ने,
१२. स्वास्थ्य क्षेत्र विकासको लागि सामुदायिक तथा निजी क्षेत्रको लगानी बृद्धि गर्न प्रोत्साहन गर्ने,
१३. प्राविधिक जनशक्ति उत्पादनका नीजि तथा केन्द्रिय लगानी बृद्धि गर्न पहपल गर्ने,
१४. खेलकूद विकास र प्रवर्द्धनमा निजी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने,
१५. युवाहरूको क्षमता बृद्धि तथा स्वरोजगार प्रवर्द्धनको लागि विकास साझेदारसँग साझेदारी गर्ने,
१६. वनपैदावरमा आधारित उद्योग व्यवसाय संचालनमा निजी क्षेत्रलाई आकर्षण तथा प्रोत्साहन गर्ने,
१७. गैसस तथा सामुदायममा आधारित संस्थाहरूसँग साझेदारी र सहयोग परिचालन गर्ने,
१८. स्थानीय श्रोत, साधन तथा जनसहभागिता बृद्धि गर्ने,
१९. सेवा प्रवाहमा नीजि क्षेत्रको परिचालन तथा साझेदारीमा जोड दिने ।

६.५. अन्तरगाउँपालिका सम्बन्ध

एकल प्रयासले मात्र विकासको उद्देश्य तथा उपलब्धि हाँसिल गर्न प्रायः असम्भव छ। विकासको सम्बन्धित क्षेत्रको तुलनात्मक लाभका विषयगत क्षेत्रमा विकास र लगानी आवश्यक छ। यस प्रकारका तुलनात्मक लाभका क्षेत्रहरूमा सम्बन्धित क्षेत्रहरूलाई समेत लाभ पुग्ने क्षेत्र तथा आयोजनामा केन्द्रिय लगानी जुटाउन आवश्यक छ। आवधिक योजनाको लक्ष्य हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउने पर्यटन, उद्योग, संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन, पूर्वाधार, सीप विकासका लागि छिमेकीहरूसँग निरन्तर सम्पर्क र समन्वय गरी योजना तर्जुमा, लगानी, कार्यान्वयन र अनुगमन गरिनेछ ।

६.६. आवधिक योजना र अन्य योजना बीच अन्तरसम्बन्ध

आवधिक योजनाको राष्ट्रिय योजना, राष्ट्रियस्तरमा विषयगत दीर्घकालिन योजनाहरू, प्रदेश स्तरीय विषयगत गुरुयोजनासँग तादाम्यता, नीतिगत र कार्यगत समन्वय एवं उचित सम्बन्धमा कायम हुन आवश्यक छ। गाउँपालिका एकातर्फ स्थानीय चाहना, आवश्यकता र मागले योजनाको प्रारूप प्राप्त गर्ने र अर्कोतर्फ राष्ट्रिय नीति, लक्ष्य, प्राथमिकता र कार्यक्रमहरू वास्तविक रूपमा कार्यान्वयन हुने हुँदा स्थानीय योजना र राष्ट्रिय, नीति, योजना र कार्यक्रम भेट हुने साझा थलो हो । तसर्थ, स्थानीय र केन्द्रिय योजनाबीच उचित तालमेल, सम्बन्ध र एकीकरण हुन जरुरी छ ।

प्रथम आवधिक गाउँपालिकाको योजनालाई राष्ट्रिय नीति, त्रिवीर्षय योजना, तेह्रौ योजनाको आधारपत्र, विभिन्न राष्ट्रिय विषयगत गुरुयोजना तथा गाउँका विषयगत गुरुयोजनाहरूको परिपुरक तथा परिपोषकको प्रस्तुत

गरिएको छ। आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा देहायका नीति, योजना तथा कार्यक्रम पुनरावलोकन एवं आधारको रूपमा लिइएको छ ।

१. सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिकाहरू (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, नियमावली, स्थानीय तह श्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन, शिक्षा, स्वास्थ्य ऐन तथा नियमावली, वन ऐन, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण,
२. गरिबी निवारण रणनीति पत्र (दशौ योजना)
३. त्रिवर्षिय योजना तथा तेह्रौ योजनाको आधार पत्र
४. कृषि विकास रणनीति
५. दीर्घकालिन कृषि योजना
६. वन विकास गुरुयोजना
७. दीर्घकालिन स्वास्थ्य योजना
८. विभिन्न राष्ट्रिय नीतिहरू (स्थानीय पूर्वाधार, पर्यटन, जलश्रोत, वातावरण, विद्युत, भू-उपयोग, सार्वजनिक नीजि साझेदार, सिंचाई, उद्योग, खानेपानी र सरसफाई, ऊर्जा, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण आदि)
९. जिल्लास्तरीय विषयगत गुरुयोजनाहरू
१०. बार्षिक योजना समीक्षा प्रतिवेदन
११. सामाजिक परीक्षण प्रतिवेदन
१२. बार्षिक समीक्षा तथा अनुगमन प्रतिवेदन आदि ।

आवधिक योजना र राष्ट्रिय योजना, विभिन्न विषयगत राष्ट्रिय तथा गाउँका योजनाहरूबीच देहायका पक्षहरूमा एकअर्कामा परिपूरक तथा परिपोषक हुने गरी योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा नीतिगत एवं कार्यगत समन्वय, अन्तरसम्बन्ध र एकीकरण गरिएको छ ।

अनुसूची १: समस्या विश्लेषण तालिका

चिङ्गाड गाउँपालिका सुर्खेतको समस्याहरू संकलन

समस्याका कारणहरू, समाधानका उपायहरू र उपलब्धि

१. आर्थिक विकास

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१.१ कृषि, सिंचाई तथा पशु विकास			
१. कृषि उत्पादन तथा उपादकत्वमा कमि	सिंचाई सुविधा न्यून बजार पूर्वाधार कमि, उत्पादन लागत बढी	सिंचाइको व्यवस्था गर्ने कृषि बजार ऐन यथाशिघ्र लागु हुनु पर्ने, न्यूनतम मूल्य तोकिनु पर्ने र अनुदानको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।	कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि
२. माटोको उर्बरा शक्तिमा ह्रास	सन्तुलित मात्रामा रासायनिक मलको प्रयोग नहुनु प्राङ्गारिक मलको न्यून प्रयोग प्रयोग गरेका प्राङ्गारिक मल गुणस्तरहीन हुनु	माटोको परीक्षण, विभिन्न रासायनिक मलको सहज आपूर्ति मल व्यवस्थापन सम्वन्धी तालिम	माटोको उर्बरा शक्तिमा वृद्धि भई कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनु ।
३. आधुनिक उपकरणको अभाव	गाउँपालिकाभित्र उद्योग नहुनु	लगानी बढाउने र निर्मित उद्योगको व्यवस्थापन हुने ।	व्यावसायीकरणमा वृद्धि हुने ।
४.उन्नत बीउको अभाव	सिफारिस बीउको माग अनुसार उपलब्ध नहुनु	जनशक्ति र आर्थिक स्रोत बढाउनु	माग अनुसारको बीउ कृषक माझ समयमा उपलब्ध हुनु
५.कृषकले समयमा कृषि सेवा नपाउनु	कृषि सेवा केन्द्र प्रयाप्त मात्रामा नहुनुका साथसाथै प्राविधिक व्यवस्थापनमा समस्या	कृषि सेवा केन्द्रको स्थापनाका साथसाथै प्राविधिक व्यवस्थापन हुनु पर्ने	कृषकले समयमा सेवा प्राप्त गरी कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुने ।
६.स्थानीय जात बीउहरू लोप हुँदै जानु ।	स्थानीय जातका बीउहरूको संरक्षण नहुनु	स्थानीय जातका बीउ उत्पादनलाई नीति बनाई उत्पादनमा प्राथमिकता दिने	स्थानीय बीउहरूको संरक्षण
७. सुहाउँदो जलवायु अनुसारको फलफूल खेतीको विकास नहुनु	खेतीको जलवायु सुहाउँदो जातहरूको कमी र नीतिगत समस्याहरू	अनुसन्धानबाट सुहाउँदो जलवायु अनुसारको जातको विकास गर्नु पर्यो	फलफूलको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भई कुपोषण स्थितिमा सुधार हुने ।
८.वर्षभरि सिंचाई सेवा उपलब्ध हुने पानीको मुहानको पहिचान तथा संरक्षण नहुनु	व्यावसायिक कृषको कमी कृषि पेशामा दक्ष जनशक्तिको कमी	कृषि लाई व्यवसायीककरण गर्नुपर्ने कृषकलाई प्रत्येक्ष लाभ पुग्ने कार्यक्रमहरूलाई संचालन गर्नुपर्ने	खेतबारीमा निरन्तर सिंचाई सेवा उपलब्ध हुने ।
९. भइरहेका र संचालित सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउने संरचनाहरूको उचित मर्मत संभार र संचालनमा कमी	सिंचाई संरचनाहरूको मर्मत संभार कोषको व्यवस्था नहुनु सिंचाई कार्यक्रम जनसहभागितामा नपुग्नु	पानीको मुहान नसुक्न वन जंगल एवम् डढेलोको नियन्त्रण र बाढीपहिरोको संरक्षण गर्नुपर्ने	उन्नत एवम् व्यावसायिक खेतीमा सेवा पुग्ने खेतीयोग्ग जग्गाको मूल्यमा वृद्धि हुने ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१०. सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउने संघसंस्थाका कार्यक्रमहरू बीचमा समन्वय र सन्तुलन नहुनु	सिंचाईको पहिचानका लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्था नहुनु	संचालित योजनाहरूको नियमित मर्मतसंभार गर्न गाउँपालिकालाई प्रबर्द्धन गर्नु पर्ने, सिंचाई सेवा संचालनका लागि प्रयाप्त जनसहभागिता जुटाउनु पर्ने, सिंचाई कार्यक्रमको लागि पर्याप्त बजेट व्यवस्था गर्नुपर्ने	कृषिबाट व्यक्तिको आय स्तरमा वृद्धि हुने गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा टेवा पुग्ने ।
१.२ उद्योग बाणिज्य, बैंकिङ्ग र सहकारी			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. लघु तथा घरेलु उद्योगहरू विस्तापित हुनु	स्थानीय स्रोत तथा साधानहरूको परिचालनमा कठिनाई परिमाणात्मक उत्पादनमा कमी उद्यमशिलताको अभाव	उद्यमशिलताको अभाव उद्यमशिलताको विकास गर्दै उद्यम विकासका लागि एकीकृत रूपमा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने-तालिम, ऋणमा पहुँच, उपयुक्त प्रविधि, बजारीकरण	लघु तथा घरेलु उद्योगहरूको स्थापना तथा प्रबर्द्धन हुने, रोजगारीमा बृद्धि हुने
२.घरेलु उद्योग स्थापनाका लागि पकेट क्षेत्र पहिचान हुन नसक्नु	नीतिगत समस्या लगानी र बजारको अभाव	उपयुक्त नीतिगत व्यवस्था हुनुपर्ने	उद्योग स्थापनाका लागि सम्भावित पकेट क्षेत्रको पहिचान हुनेछ ।
३.औद्योगिक विकास हुन नसक्नु	विद्यूत आपूर्ति नहुनु दक्ष जनशक्तिको अभाव, पूर्वाधारको कमी र लगानीका लागि पर्याप्त पूँजीको कमी	विद्यूत आपूर्ति हुनुपर्ने दक्ष जनशक्तिको लागि तालिम दिनुपर्ने, आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था हुनुपर्ने, वित्तीय संस्थाहरूबाट सहुलियत ब्याजदरमा छिटोछरितो ऋणको व्यवस्था हुनुपर्ने	औद्योगिक विकासमा टेवा पुग्नेछ ।
४.सम्पूर्ण साना उद्योगी व्यवसायीहरूलाई करको दायराभित्र समेट्न नसक्नु	उद्योगको लगानी तथा बिक्रीको आधारमा करको व्यवस्था नहुनु कर बारे सचेतना गर्न नसक्नु	लगानी तथा बिक्रीको आधारमा कर तिर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने कर बारे सशक्त रूपमा सचेतना फैलाउनु पर्ने	बढीभन्दा बढी साना उद्यमी तथा व्यवसायीहरू करको दायराभित्र समेटिने छन् ।
५. बिक्री केन्द्रको अभाव	साना उद्योगको क्षेत्रमा काम गर्ने निकाय बीच समन्वयको कमी	सम्बन्धित निकायहरू बीच समन्वय गरी आवश्यक स्थानमा बिक्रीकेन्द्र संचालनमा ल्याउनु पर्ने	बिक्री केन्द्रको स्थापना हुनेछ । उत्पादनले बजार पाउनेछ ।
६. गाउँपालिका क्षेत्रहरूमा बैंकहरूको पहुँच नहुनु	आवश्यकता अनुसार शाखाको विस्तार नहुनाले जनशक्तिको कमी सरकारी नीतिमा कार्यान्वयन नहुनु, ग्राहकहरूमा वित्तीय अनुशासनको कमी, ग्रामीण जनतामा बैंकको सेवा बारे सचेतनाको अभाव	आवश्यकता अनुसार शाखा तथा जनशक्तिको व्यवस्था हुनु पर्ने सरकारी नीतिको कार्यान्वयन हुनु पर्ने ग्रामीण जनतालाई बैंक तथा जनतालाई सचेत गराउनुपर्ने	गाउँपालिकामा बैंकहरूको पहुचमा वृद्धि हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
७. सहकारीहरूलाई उपयुक्त अनुदानको कमी	सहकारी नीतिको कमी	सहकारी नीतिमा समय साक्षेप सुधार हुनुपर्ने	सहकारीले अनुदान प्राप्त गरी सहकारीको प्रबर्द्धनमा टेवा पुग्नेछ ।
८. सहकारीमा अनुदानको अभाव	संख्यामा वृद्धि हुँदै जानु तर जनशक्ति सो अनुसार व्यवस्था हुन नसक्नु (अनुगमनको लागि) छाता संगठनसँग स्रोत साधनको अभाव	सहकारी नीतिलाई एकीकृत गरी नियमित अनुगमनको व्यवस्था गर्नुपर्ने स्रोत साधनको व्यवस्था हुनुपर्ने ।	सहकारीको अनुगमनमा वृद्धि भई सहकारीको पृष्ठपोषण हुनेछ
१.३ पर्यटन विकास			
१. प्रवेशद्वार नहुनु	पहिचान नहुनु	प्रवेशद्वार बनाउने	पहिचान हुनु
२. पर्यटकीय स्थलको पहिचानको कमी	प्राकृतिक तथा धार्मिक स्थलको पहिचानको कमी	पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान गर्ने र प्रवेशद्वार बनाउने	रोजगार तथा आर्थिक विकास हुनु
३. प्रचारप्रसारको कमी	सम्बन्धित निकायको ध्यान नजानु	प्रचारप्रसार गर्ने	पर्यटकीय स्थलको पहिचान हुने ।
४.संरक्षणको अभाव	सम्बन्धित निकायको ध्यान नजानु	संरक्षण गर्ने	मौलिक सम्पदाको संरक्षण
५.पूर्वाधारको कमी	लगानीमा कमी	लगानी वृद्धि गर्नुपर्ने	पर्यटकलाई थप सुविधा
६.ट्राभल तथा ट्रेकिङ एजेन्सीको नहुनु	पर्यटनको कमी	पर्यटन विकासमा जोड दिनु पर्ने	थप रोजगारीको सिर्जना हुने ।
७. मौलिक संस्कृतिको लोप हुनु	आधुनिकता तर्फको आकर्षण	संरक्षण हुनु पर्ने सोचमा परिवर्तन ल्याउने	संस्कृतिको संरक्षण, होमष्टे गर्न सकिने ।
८.गन्तव्य स्थानको पहिचान नहुनु	संवधित निकायको सोचको कमी	पहिचान गर्ने	पर्यटनको विकास हुने, पर्यटकलाई सुबिधाहुने ।

२. सामाजिक विकास समूह

२.१.शिक्षा तथा मानव संसाधन			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. कक्षा कोठा, फर्निचर भौतिक पूर्वाधारको कमी	सरकारी गैरसरकारी निकायबाट अप्रयाप्ता	सरकारी गैरसरकारी निकायबाट उपलब्ध गराउने	कक्षा कोठामा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रभावकारी हुने ।
२.शिक्षक, कर्मचारी दरबन्दीको कमी	विभाग र मन्त्रालयबाट थप दरबन्दी सहजता नभएको ।	विभाग र मन्त्रालय र गाउँपालिकाबाट दरबन्दी सृजना गर्नु पर्ने	विद्यार्थी अनुपातमा शिक्षक पूर्ति हुने ।
३. बालबालिकाहरू शिक्षाबाट वंचित	गरिबी र अशिक्षा	चेतनामूलक कार्यक्रम तथा छात्रवृद्धि व्यवस्था	भर्ना दरमा वृद्धि हुने ।
४.साक्षरता कार्यक्रमलाई सफलतापूर्वक संचालन गर्न नसकिनु	अशिक्षा, कार्यबोझ	स्थानीय समुदाय संस्थालाई परिचालन गरिनु पर्ने	साक्षर गाउँपालिका बनाउन सकिने

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
५.प्रभावकारी अनुगमन, मूल्यांकनमा कमि	कर्मचारीको कमी,	स्रोत र साधनको व्यवस्थापन, कर्मचारी व्यवस्थापन	नियमिता र शैक्षिक उपलब्धिमा वृद्धि हुने ।
६.व्यावसायिक तालिम पर्याप्त मात्रामा उपलब्ध नहुनु	आवश्यकता अनुसार विषयवस्तु छनौट नहुनु	आवश्यकता अनुसार व्यापक तालिम निर्माण	आवश्यकता अनुसार तालिम प्राप्ती
७.स्थानीय तहलाई क्षमता विकासको सबै जिम्वेवारी प्राप्त नहुनु	संघीय संरचनाको अवलम्बन व्यवहारिक रूपमा नहुनु	स्थानीय तहको समन्वयमा तालिम छनौट	पेशागत दक्षतामा विकास वृद्धि
८.आवश्यकता र प्रयाप्त मात्रामा कलकारखाका सञ्चालन नहुनु	लगानीकर्ता र स्रोत साधनको कमी	सरकारी निकायबाट उद्योगधन्दामा लगानी आर्थिक र प्राविधिक)	रोजगारको अवशर प्राप्त हुने ।
९.क्याम्पसको स्थापनामा आर्थिक श्रोतको अभाव	तलब भत्तामा मात्र अनुदान उपलब्ध हुने स्थिति हुनु	अन्य व्यवस्थापनको लागि रकमको व्यवस्थापन	शिक्षाको पहुँच र गुणस्तरमा वृद्धि हुने ।
१०. प्राविधिक, भूगोल तथा विज्ञानका उपकरणहरूको अभाव	उक्त शिर्षकमा रकम निकासा नहुनु	उक्त शिर्षकमा रकम विनियोजन गर्नुपर्ने	प्रयोगात्मक सिकाइको अवशर प्राप्ती हुने ।
२.२.स्वास्थ्य, जनसंख्या तथा पोषण			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा कमी	जनचेतनाको कमी सबैलाई पायकपर्ने स्थानमा खोपकेन्द्र, गाउँघर क्लिनिक, सुरक्षित प्रशुति सेवा केन्द्रहरू उपलब्ध नहुनु । दक्ष जनशक्तिको कमी र भएका दरबन्दीमा पनि जनशक्ति नहुनु ।	विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षाको कार्यक्रमको प्रपद्धन गर्ने पायक पर्ने स्थानमा खोपकेन्द्र, गाउँघर क्लिनिक, सुरक्षित प्रसुती केन्द्रको स्थापना गर्न लागि भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, तालिम प्राप्त र दरबन्दी अनुसार जनशक्तिको पूर्ति गर्नुपर्ने	पूर्ण खोप घरमा हुन प्रशुती शून्य हुने वाल तथा मातृ मृत्यु दरमा कमी नियमित गर्भ जाँचमा वृद्धि हुनेछ ।
२.बालबालिका तथा गर्भवती महिलाको पोषणको अवस्था कमजोर	पोषिलो खानाको अभ्यासमा कमी चेतनाको कमी गरिबी	भिटामिन ए, आइरन, जुकाको औषधि समयमा वितरण पोषणयुक्त खानाको प्रयोगबारे चेतनामा वृद्धि	बाल तथा मातृ मृत्यु दरमा कमी हुनेछ ।
३. कम उमेरमै गर्भाधारण, जन्मान्तरमा फरक हुनु ।	परिवार नियोजन साधनको प्रयोगमा कमी, सानो उमेरमा विवाह हुने प्रचलन	विहेवारी २० वर्ष पारी सम्बन्धी चेतनामा वृद्धि साधनको प्रयोगमा वृद्धि बाल विवाह कानुनलाई कार्यान्वयनमा जोड	मातृ तथा बाल मृत्युमा कमी मानिसको जीवनस्तरमा वृद्धि हुनेछ ।
४. एच. आई. भी., क्षयरोग र कुष्ठरोगको संक्रमणमा वृद्धि	जोखिमपूर्ण व्यवहार समयमै रोग पत्ता नलाग्नु चेतनाको कमी	बि.बि.सी कार्यक्रमको कार्यान्वयन गरी जनचेतनामा वृद्धि, समयमै रोग पत्ता लगाउन Active care Detection Program संचालन गर्नुपर्ने	स्वस्थ समजको स्थापना हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
५. आयुर्वेद उपचार पद्धतिमा कमी	सेवाको विस्तार नहुनु दक्ष जनशक्तिको कमी जडिबुटीको चोरी निकासी हुनु, सीप हस्तान्तरण हुन नसक्नु, राज्यको कम महत्वमा पर्नु	प्रचारप्रसारमा वृद्धि गर्नुपर्ने दक्ष जनशक्तिको उत्पादनमा जोड जडिबुटीको संरक्षणमा जोड सीपमा प्रयोग हुने जडिबुटीको अनुसन्धान गरी वैज्ञानिक आधारमा सीपको संरक्षण गर्ने	मानव जीवनस्थर बढाउनु
६. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदानमा समस्या	स्थानीय स्वास्थ्य सेवा संचालन तथा व्यवस्थापन समिति सकृय नहुनु स्थानीय तहको विकास योजना प्रकृयामा स्वास्थ्य क्षेत्रले स्थान नपाउनु दक्ष जनशक्तिको अभाव भौतिक पूर्वाधार (भवन, पानी, बिजुली) आदिको कमी	व्यवस्थापन समितिलाई स्वास्थ्य सेवाप्रति अपनत्वको विकास गर्नु स्थानीय योजना प्रकृयामा स्वास्थ्य क्षेत्रलाई समेट्नु पर्ने भौतिक पूर्वाधार विकास र दक्ष जनशक्तिको पूर्तिका लागि स्थानीय स्तरबाट व्यवस्था गर्नुपर्ने	स्वास्थ्य सेवाप्रति अपनत्वको विकास हुने ।
७. प्राकृतिक चिकित्साको अभाव	अज्ञानता महत्व थाहा नहुनु राज्यको महत्व नपर्नु	चेतना अभिवृद्धि	प्राकृतिक चिकित्साको सेवा लिई स्वास्थ्य लाभ गर्नेछन् ।

२.३ यूवा तथा खेलकुद

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	ससमाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. यूवा वेरोजगारी विदेश पलायन	रोजगारी नहुनु, चेतनाको अभाव नीति वनाउनु पर्ने	सीपमूलक तालिम दिनुपर्ने	आत्मनिर्भर हुनु विदेश पलायन हुँदैनन् सृजनसिलतामा वृद्धि भई उत्पादनमा वृद्धि हुनेछ ।
२. यूवा परिषद् गठन नहुनु यूवा सकारात्मक सोचको अभाव	सु-संस्कारको अभाव	घर, विद्यालय, र राज्यबाट सुसंस्कार प्रदान गर्नुपर्ने	यूवाको समस्या बुझेर समाधानका उपायको खोजी गरिन्छ ।
३. लागु औषधको दुर्व्यसनी	घर, विद्यालय र सरकारको लापरबाही	कडाइ गर्नुपर्ने	सकारात्मक सोच भएको यूवाले सबै ठाउँको नेतृत्व लिई काम गर्न सक्छ । लागु औषधको नियन्त्रण हुन्छ शान्ति सुरक्षा कायम हुन्छ ।
४. यूवालाई राज्यद्वारा गराइने कृयाकलापमा सहभागी गराइदैन	यूवालेनै चासो नदिनु, सूचना नहुनु, महत्व नदिनु	यूवाले आफै चासो दिनुपर्ने भन्नेको जनचेतना जगाउनु पर्ने, सूचनाको बारेमा जानकारी दिनुपर्ने	स्वस्थ यूवाबाट राम्रो काम हुनु यूवाको देशप्रति राम्रो भावना जागरण हुन्छ ।
५. यूवा नीतिको कायान्वयनको अभाव	यूवालाई महत्व नदिनु	कार्यान्वयन गर्ने	यूवाले राज्यमा आफ्नो भिजन राख्न सक्नु ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
६. खेलकुदको महत्व नदिनु	जनचेतनाको अभाव	जनचेतना फैलाउने, स्वस्थ नै धन हौ ।	धन हौ । स्वस्थ नागरिक तयार हुन्छ ।
७. खेलकुदको लागि भौतिक संरचनाको अभाव	राज्यमा रहेका निकायले खेलकुदलाई कम महत्वमा राख्नु	खेलकुद सामग्री उपलब्ध गराउनु पर्ने भौतिक संरचना निमाण गर्नुपर्ने	
८. खेल खेलेरै जिविकोपार्जन गर्न गाह्रो	आम्दानीको स्रोत नहुनु खेलाडीको लागि तलवको व्यवस्था नहुन	खेलाडीलाई तलब तथा प्रोत्साहन स्वरूप सम्मान गर्नु पर्ने	अन्तराष्ट्रियस्तरमा नेपाललाई खेलद्वारा चिनाउने ।
९. प्रतिभा हुँदाहुदै पनि अवशर नपाउनु, प्रतियोगिता संचालन नहुनु	जिल्ला, प्रादेशिक तथा राष्ट्र स्तरीय कार्यालयहरूले प्रतियोगिता कम संचालन गर्नु	वर्षमा ३ टक, २ पटक अथवा १ पटक अनिवार्य रूपमा प्रतियोगिता संचालन गर्नु पर्ने	प्रतिभावन खेलाडीले ठाँउ पाउनु
१०. खेलकुदलाई समय अनुकूल बनाउन नसक्नु	समय अनुकूल खेलको विकास नहुनु	ऐन नियमलाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने	खेलको महत्व बढ्न गई समग्र खेलकुदको विकास हुन्छ

२.४ खानेपानी तथा सरसफाइ

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. खानेपानीको समस्या	व्यवस्थापनको समस्या तथा सबै स्थानमा खानेपानी हुन नसकेको	एक घर एक धाराको व्यवस्था, मिटर जडान गरेर सबैलाई मेरो धारा र मेरो खानेपानीको व्यवस्थापन भन्ने बनाउनु पर्ने	घर घरमा धारा र खानेपानीको व्यवस्थापन भएर खानेपानीको समस्या समधान हुनेछ ।
२. खुल्ला दिशा पिसाव	परम्परागत सोच जनचेतनाको कमी गरिबी बजेटको अभाव	जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन नियमित अनुगमन बजेट व्यवस्थापन दण्ड र पुरस्कृतको व्यवस्था	सहस्राव्दी विकास लक्ष पूरा स्वस्थकर वातावरण स्वास्थ्यमा सुधार
३.हात धुने बानी नहुनु	जनचेतनाको कमी	जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन गर्ने	स्वास्थ्यमा सुधार
४.जथाभावी फोहोर फाल्ने प्रवृती	जनचेतनाको कमी स्रोत साधनको कमी	जनचेतनाको कार्यक्रम Dust Bin राख्ने	स्रोत साधनको कमी जनचेतनाको कार्यक्रम Dust Bin राख्ने सुन्दर बस्ती हुन्छ ।
५.खानेपानी र ढलको उचित व्यवस्थापन नहुनु	नियमित मर्मत संभार र हस्तातरण नहुनु परनिर्भरता	अपनत्वको विकास नियमित मर्मत संभार गरिनुपर्ने जनसहभागितामा वृद्धि ।	आयोजनाको लक्ष्य पूरा र योजना निरन्तर चलिरहन्छ ।
६. सम्बन्धित व्यक्ति र निकाय तथा अन्य शक्ति जिम्वेवार नहुनु	राज्यको सम्बन्धित पक्ष जिम्मेवार नहुनु	सम्बन्धि व्यक्ति, निकायलाई जिम्मेवार बनाउने कार्यक्रम संचालन गर्ने	लक्षित उद्देश्य पूरा जिम्मेवारी बोध हुने
७. बाढीको समस्या	वन विनास उचित ढलको व्यवस्था नहुन	वृक्षारोपण उचित ढल बनाउनु पर्ने	स्वच्छ हराभरा वातावरण बाढीको विनासमा कमी

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
८. खानेपानी व्यवस्थापन हुन नसकेको	चेतनाको कमी र व्यवस्थापन	सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने	एक घर एक धारा खानेपानीले हराभरा हुनेछ ।
२.५ तेस्रोलिङ्गी, मुस्लीम, दलित, आदीवासी, जनजाती, अल्पसंख्यक			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. सामाजिक, लैंगिक, तथा जातिय विभेद	बनेका ऐन कानुन सिद्धान्तमा सीमित र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन नहुनु दलित, लक्षित वर्गको पहुँच नहुनु	बनेका ऐन नियम कानुन प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुनुपर्ने । गाउँ सरकारले सबैको समान सहभागितामा जोड दिनुपर्ने जनचेतनाको अभिवृद्धि हुनुपर्ने	विभेद उल्मुलन भएको आभास हुन्छ ।
२. वेरोजगारी	रोजगारीमा पहुँच नहुनु आरक्षण नीति प्रभावकारी रूपमा लागु नहुनु ।	भएको नीति नियमलाई प्रभावकारी रूपमा लागु गर्नु पर्ने, तेस्रोलिङ्गिलाई आरक्षण र लक्षित वर्गको लागि समानुपातिक समावेशीको नीति प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन हुनुपर्ने	लक्षित वर्गले समान रूपले रोजगारी अवसर पाउने छन ।
३.आधारभूत अधिकारबाट वंचित हुनु	शिक्षा, स्वास्थ्य, गासबास कपास सम्वन्धी सरकारले ल्याएको नीति प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु लक्षित वर्ग, समुदायको पहुँच नहुनु	भएको नीति नियमहरू सशक्त रूपले कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।	कानूनी राज्यको प्रत्याभुति हुने समान अधिकारको प्राप्ती हुने ।
४.वित्तीय संस्थाको सेवामा पहुँच नहुनु	भूमिहिन, सुकुम्वासी, सम्पत्ति विहीन भएको हुँदा वित्तीय संस्थाले ऋण प्रवाहमा विश्वास नगर्नु जनचेतना तथा शिक्षाको कमी	विना धितो ऋण प्रवाह गर्ने नीति निर्माण गर्ने आयमूलक सीपमूलक तालिमको प्रमाणपत्रलाई धितोको रूपमा मानी ऋण प्रवाह गर्नुपर्ने चेतना अभिवृद्धि गरी सामुहिक रूपमा न्यूनतम ब्याजदरमा ऋण प्रदान गर्नुपर्ने	आयमा वृद्धि, रोजगारीको सृजना, वैंक र सहकारीको विश्वास बढ्नेछ ।
५. लक्षित वर्गभित्रको लोक संस्कृती सीपकलाहरू लोप हुदै जानु	लोक संस्कृति, शिप कलाको संरक्षण, संवर्द्धन, प्रवर्द्धन तर्फ सरकारको ध्यान नजानु भएका शिप कला, संस्कृतिको सरकारले संरक्षण नगरेको ।	भएका कानुन प्रभावकारी ढंगले लागु गर्नु पर्ने नया कानुनी व्यवस्था हुनु पर्ने तालिम दिइ प्रोत्साहन गर्नु पर्ने रोयल्टीको व्यवस्था हुनु पर्ने	लोक, संस्कृति, शिप कलाको जर्गेना हुने ।
६.दिइने सेवा सुबिधाबाट वंचित हुनु	राज्यको निर्णायकमा पहुँच नहुनु लक्षित वर्गलाई सरकारले प्रोसाहन नगर्नु	राज्यको निर्णायक तह लगाएत सबै तहमा समानुपातिक सहभागिता गराउनु पर्ने	लैङ्गिक तथा जातिय विभेदको अन्त्य हुनेछ
७.धार्मिक शिक्षा व्यवस्थित नहुनु	नीति निर्माण नहुनु र भएका नीति नियमहरू सशक्त रूपमा कार्यान्वयन नहुनु । धार्मिक प्रवृतिको पाठ्यक्रम निर्माण नहुनु स्थानीय समुदाय सहज नहुनु आधारभूत समस्या समाधान तर्फ सरकारको चासो नहुनु	सरकारले चासो देखाउनु पर्ने	शैक्षिक संस्थाहरू सवल र गणस्तरिय शिक्षा दिन सक्षम हुनेछन ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
८.स्वास्थ्य, शिक्षा, रोजगारी आरक्षणको व्यवस्था तेस्रोलिङ्गि) को लागि	पारिवारिक, राजनैतिक, सामाजिक वहिस्कार, राज्य पक्षवाट वहिस्कार	राज्यको ३ वटा अंग कार्यपालिका, न्यायपालिका, व्यवस्थापिक पहुँच	स्वतन्त्र रूपमा अधिकार पाउने ।
२.६ संस्कृती, कला, भाषा, साहित्य, नीतिगत सामाजिक सेवा			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. आफ्नो रिती रिवाज प्रति उदासिनता	स्थानान्तरण	आआफ्नो रिति रिवाजको अवलम्वन गर्नु	एक अर्कोको रितिरिवाजलाई वुझ्न मद्दत गर्ने ।
२.मातृभाषाको पाठ्यक्रमको अभाव	कार्यक्रमको अभाव	मातृभाषा शिक्षाको व्यवस्था हुनु पर्ने	सबै भाषाको विकास हुने ।
३.कला सम्वन्धी राज्यको उपेच्छित निती हुनु ।	नीतिमा पहुचको अभाव	साहित्यमा समानता दिनु पन	समग्र साहित्यको समग्र विकास
४.साहित्यमा तथा सामाजिक सेवामा राज्यकै नीतिगत अभाव	समग्र पक्षमा विकृतिले प्रभाव पार्‍यो ।	समय अनुसार नीतिमा परिमार्जन गर्नुपर्ने	सुशासन कायम हुने ।
२.६.महिला			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. घरेलु हिंसा	चेतनाको अभाव । कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयनको अभाव महिलाको आर्थिक स्रोत साधनमा पहुँच र नियन्त्रण नहुनु ।	घरेलु हिंसा बिरुद्ध व्यापक चेतना अभिवृद्धि गर्ने । कानुन कार्यन्वयनका लागि विभिन्न पैरवी तथा दवाबमुलक कार्य गर्ने पारिवारिक र सामाजिक रूपमा संरक्षीत हुने बातारण तयार गर्ने ।	घरेलु हिंसा बिरुद्ध चेतना बृद्धि भएको हुनेछ । घरेलु हिंसा न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।
२.बेचबिखन तथा ओसार पसार	सूचना जानकारीको अभाव गरिवी बेरोजगारि	जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने आया आर्जन मुलक कार्य गर्ने सिप बिकास सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार बिरुद्ध चेतना बृद्धि भएको हुनेछ । बेचबिखनका घटना न्यूनीकरणमा आउने छन ।
३.अशिक्षा	परम्परागत सोच गरिवी बालिका /महिलामैत्री शैक्षिक वातावारण नहुनु ।	शैक्षिक चेतना अभिवृद्धि गर्ने । महिला तथा बालिकामैत्री शैक्षिक बातारण निर्माण गर्ने तर्फ पहल गर्ने । महिलाहरूको शैक्षिक बिकासका लागि छात्रावृतिको व्यवस्था गर्ने । साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने ।	महिलाहरूको शैक्षिक स्तर बृद्धी हुनेछ । महिलाहरूको साक्षर दर बढनेछ । बालिकाहरूको बिध्यालय भर्ना र बिचमा कक्षा छोडने दर घटने छ । बाल विवाह र महिला हिंसा न्यूनीकरण हुनेछ । महिलाहरूमा शशक्तिकरणमा बृद्धि हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
४.सहभागिता तथा पहुचयुक्तता	राजनैतिक इच्छा शक्ति नहुनु । घरयासी कार्यबोझ । पितृ सतात्मक सोच ।	राजनीतिक दलहरूलाई महिलाको अर्थपूर्ण सहभागितका लागि पहल र पैरवीमुलक कार्य गर्ने । लैंगिक बिभद बिरुद्ध सचेतना अभिबृद्धि गर्ने । आरक्षणको व्यवस्था गर्नुपर्ने ।	महिलाहरूको नेतृत्वमा पहुँच अर्थपुण सहभागिता मा बृद्धि भएको हुनेछ । सामाजिक एवं राजनैतिक तथा आर्थिक महिलाको पहुचको बृद्धि हुनेछ
५.लैगिक बिभेद	हरेक तह र तप्कामा महिलाको पहुँच नहुनु । पितृ सतात्मक शोच कानुन प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु	महिलाहरूको शसक्तिकरण र साागठानिक सुदृढीकरण गर्ने । संचार माध्यम मार्फत लैंगिक सेचेतना अभिबृद्धि गर्ने	हरेक तह र तप्कामा महिलाहरूको सहभागितामा बृद्धि भएको हुनेछ । लैगिक हिंसाका घटनाहरूमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ । लैगिक हिंसाका बिरुद्ध जनचेतना बृद्धि भएको हुनेछ । बिभेत समाजको निर्माण हुनेछ ।
६.न्यायमा सहज पहुचको अभाव	न्यायिक तथा अर्धन्यायिक निकाय महिलामैत्री नहुनु । पारिवारिक एवं सामाजिक सहयोग र संरक्षणको अभाव । सरल र छिटो छरितो न्याय सम्पादन नहुनु ।	न्यायिक निकायहरूको महिला र न्याय सम्बन्धमा क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । महिलामैत्री न्यायिक संरचना निर्माण गर्ने ।	महिलाहरूको सहज पहुँच भएको हुनेछ । न्यायिक निकायहरूमा महिलामैत्री वातावरण भएको हुनेछ । सरल सहज र छिटोछरितो न्याय प्राप्त भएको हुनेछ ।
७.स्वास्थ्य प्रजनन (गर्भ पतन, पोषण युक्त खानाको अभाव	चेतनाको अभाव । गरिबी । लैङ्गिक बिभेद ।	स्वास्थ्य केन्द्र तथा उपकेन्द्रहरूमा महिला सहायता डेस्क स्थापना गर्नुपर्ने जनचेतना अभिबृद्धि	स्वास्थ्य प्रजनन बारेमा चेतना अभिबृद्धि भएको हुनेछ । स्वास्थ्य केन्द्रमानै बालबालिकाको जन्म हुनेछ । गर्ववति तथा सुत्केरी महिलाहरूले नियमित परिक्षण गराएका हुनेछन् ।
८. कानुनी समस्या नागरिकता, बिवाह दर्ता अन्य ।	चेतनाको अभाव । लैङ्गिक तथा जातिय बिभेद पितृ सतात्मक सोच	चेतना अभिबृद्धि गर्ने कानुन कार्यन्वयनको लागि सम्वन्धित निकायहरूको क्षमता बिकास गर्ने ।	चेतना बृद्धि भएको हुनेछ । बिवाह दर्ता, जन्म दर्ता, बसाइसराई नागरिकता लगायतका घटना दर्ता बृद्धि भएका हुनेछ ।
९.बहुबिवाह	दाइजो, पेवा, लैङ्गिक बिभेद, कानुनको कार्यन्वयनमा नहुनु ।	बहु बिबाह सम्बन्धी कानुनी प्राबधानका बिषयमा अभिमुखिकरण गर्ने । बहुबिबाह सम्बन्धी कानुनी प्राबधानहरूलाई कडाईका साथ लागु गर्ने ।	महिला अधिकारका बारेमा चेतना फैलिएको हुनेछ । बहुबिवाहका घटनाहरूमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१०.बेरोजगारी	शिक्षाको अभाव, शिप र दक्षता तथा पहुचको अभाव, लैङ्गिक बिभेद ।	सिप बिकास तालिम तथा बिउ पुजी सहयोग गर्ने । लैंगिक बिभेद बिरुद्ध जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने ।	शिप प्राप्त गरि लघु उधम तथा आयआर्जनका कार्यक्रममा महिला सहभागिताको बृद्धि भएको हुनेछ ।
११. एकल महिलालाई हेर्ने दृष्टीकोण	सामाजिक मूल्यमान्यता । लैङ्गिक बिभेद ।	मानव अधिकार र लैंगिक बिभेद बिरुद्ध व्यापक जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने । महिला अधिकार र सम्मानपूर्ण व्यवहार बारे सचेतना फैलाउने ।	जनचेतनामा बृद्धि भएको हुनेछ । सकारात्मक सोचको बिकास भएको हुनेछ ।

२.७ बालबालिका

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	ससमाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. बालश्रम शोषण /आर्थिक शोषण	बालबालिकाको महत्व नबुझ्नु । गरिबी । अशिक्षा ।	सचेतना अभिबृद्धि गर्ने । बाल श्रमिक बालबालिकाहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गरी प्रत्येक बालबालिकाहरूको स्याहार तथा पुर्नस्थापना योजना बनाउने । श्रमिक बालबालिकाहरूको उद्धार र पारिवारिक पुनरमिलनलाई अभियाको रूपमा संचालन गर्ने । बाल श्रमिक बालबालिकाहरूको परिवारलाई आय आर्जनका लागि सहयोग गर्ने । बाल श्रमिक रहने ठाउँमा बाल श्रमिकहरूको अबस्थाका बारेमा बुझ्न निरन्तर अनुगमन गर्ने र बाल श्रमिक राख्ने र राख्नलगाउने दुबैलाई मौजुद कानुन बमोजिम कार्वा ागर्ने ।	बाल श्रमिकहरूको अबस्थाका बारेमा बुझ्न निरन्तर अनुगमन गर्ने र बाल श्रमिक राख्ने र राख्न बाल श्रम मुक्त जिल्ला घोषणा भएको हुने छ । बाल श्रमिक राख्ने र राख्न लगाउनेलाई कानुन बमोजिम दण्ड सजाय तोक्ने अभ्यासको बिकास हुनेछ ।
२.बाल बिवाह	चेतनाको अभाव (अभिभावक र स्वयम देखासिकी) परम्परागत सोच । बढदो आधुनिकीकरण	बाल बिबाहबाट बालबालिकाहरूको जीवनमा हुने हानी नोक्शानी बारे र बाल बिबाह सम्बन्धको कानुनी व्यवस्थाका बारेमा व्यापक सचेतना अभिबृद्धि गर्ने । बाल बिबाह गर्ने र गराउने लाई कानुन बमोजिम कार्वा ागर्ने आधुनिक प्रबिधिको गलत प्रयोगले बालबालिकाहरूमा पर्ने नकारात्कम असर बारे जनचेतना जगाउाने । बाल बिबाह रोक्नका लागि स्थानीय रूपमा स्थापना भएका बाल अधिकार प्रबर्धनका संयन्त्रहरूको संस्थागत बिकास गर्ने ।	गाउँपालिकाका कुनै पनि स्थानमा बाल बिबाह भएको हुने छैन । बाल बिबाहलाई समुदायले एउटा कानुनी उपराध र सामाजिक कलंकको रूपमा स्वीकार गर्नेछ । बाल बिबाहका मुद्दाहरूलाई सम्बन्धीत निकायहरूले संबेदनशिल तरिकाले सम्बोध गर्नेछन् । बाल विवाह मुक्त जिल्ला घोषणा भएको हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
३. बाल यौन दुर्व्यवहार र शोषण	चेतनाको अभाव । प्रतिवाद गर्न नसक्नु । कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु ।	बाल यौन दुर्व्यबहार र यौन शोषण बिरुद्ध बिभिन्न माध्यामद्वारा जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने । प्रत्येक बालबालिकाहरूलाई आफूलाई मन नपर्ने अरुको व्यवहारको प्रतिकार गर्न सक्षम बनाउने । दुर्व्यबहार र यौन शोषण बाट पिडित बालबालिकाहरूलाई पुनः समान्य अबस्थमा फर्काउन मानेसामाजिक सेवा सहितका आबाधिक गृहहरूलाई व्यबस्थित गर्ने ।	कुनै पनि बालबालिका यौन दुव्यवहार र शोषणको शिकार भएका हुने छैनन । बाल दुर्व्यबहार र शोषणलाई समाजले अपराधीकरण गरेको हुनेछ । बाल यौन दुर्व्यबहारका मुद्दाहरू संबेदनशील तरिकाले सम्बोधन भएका हुनेछन् ।
४.बालबालिकाको बेचबिखन तथा ओसारपसार	सूचना तथा जानकारीको अभाव । सजिलै ललाईफकाई गर्न सकिने । गरिबी र बेवास्ता ।	बालबाहिरूको बेचबिखन तथा ओसार पसार बिरुद्ध प्रत्येक बालबालिकाहरू लाई सचेत बनाउने । स्थानीय रूपमा स्थापना गरिएका बाल अधिकार प्रबर्धन गर्ने संयन्त्रहरूलाई बालबालिकाहरूको बलबालिकाहरूको बेचबिखन तथा ओसार पसार बिरुद्ध सचेत र संबेदनशिल बनाउने । प्रत्येक अभिभावकलाई आफ्ना बालबालिहरू प्रति जिम्मेवार र संबेदनशिल बनाउनका लागि सचेतना अभिबृद्धि गर्ने । कानुनको प्रभावकारी कार्यन्वयनका लागि निरन्तर पैरवी कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।	बालबालिका स्वयम्ले बेचबिखनबाट जोगिन सक्ने उपायहरू अबलम्न गर्न सक्षम हुनेछन् । बालबालिकाहरूलाई बेचबिखन तथा ओसार पसारबाट संरक्षण गर्न स्थानीय संयन्त्रहरू सफल भएका हुनेछन् । समाजले अपराधिकण गरी अपराधिहरू कानुनी दायरामा आउने छन् ।
५.बालबालिकालाई दिईने दण्ड सजाय	बालबालिका प्रति सकारात्मक शोच नहुनु । बाल अधिकार बारे जानकारी तथा महसुसिकरण नहुनु । बाल मनोविज्ञान नबुझनु ।	दण्ड सजायले बालबालिकाहरूको बिकासमा पुरयाउने हानीका बारेमा प्रत्येक व्यक्तिलाई सचेत बनाउन बिभिन्न प्रकारका सचेतनामुलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । बिशेष गरी बिद्यालयमा गुनासो सुन्ने र त्यसलाई व्यवस्थापन गर्ने प्रणालीको बिकास गर्ने । बिद्यमलयमा भय रहित र सम्मानजनक शिक्षण बिधि	प्रत्येक बालबालिकाहरू दण्डरहित बातावरणमा सिक्न, खेल्न र बाच्न पाउने छन् । बिध्यालय र स्थानीय निकायहरू बालमैत्री वातावरणको निर्माण भएको हुनेछ । बाल बालिका प्रति सकारात्मक सोचको बिकासा भएको हुनेछ ।
६.भेदभाव	परम्परागत सोच । कानुनको सही ढंगले कार्यन्वयन नहुनु । चेतनाको अभाव	भेदभावले बालबालिकहरूको जीवनमा पार्ने नकारात्मक असरका बारेमा ब्यापक जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने ।	घरपरिवार विद्यालय समाज जुनसुकै स्थान र अबस्थामा पनि बालबालिकाहरूलाई भेदभावरहित तरिकाले व्यवहार गरिएको हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
७. शिक्षामा पहुचको अभाव	बिद्यालयमा बालमैत्री व्यवहार र बातावरण नहुनु गरिबी, धर्म, संस्कृती चेतनाको कमी	बालमैत्री अबधारणा अनुसार प्रत्येक बिद्यालयले बालमैत्री बिद्यालयको सुचक तयार गरी बिद्यालयलाई बालमैत्री बनाउने । शिक्षाको महत्वको बिषयमा अभिभावकहरूलाई सुसुचित गर्ने । बिद्यालयमा दण्ड सहितको शिक्षण प्रणालीलाई निरुत्साहित गर्ने । अत्यन्त गरिब, दलित, द्वन्दपिडत, सिमान्तकृत, बालिकाहरूका लागि बिशेष छात्रबृतिको ब्यबस् ागर्ने । बिद्यालयमा बालमैत्री भौतिक संरचनाहरू निर्माण गर्ने । बिद्यालयमा आचार संहिता बनाउने र त्यसलाई लागु गर्ने । छात्रा शौचालयको उचित प्रबन्ध मिलाउने बालबालिहरूको शिक्षाको गुणस्तर बढाउन अभिभावकलाई सचेत बनाउने ।	बालबालिकाहरले बालमैत्री वातावरणमा एवं असल बातावरणमा गुणस्तरीय शिक्षा प्राप्त गरेको हुनेछन् । शिक्ष अनिवार्य र निशुल्क भएको हुनेछ । साक्षरता दरमा बृद्धि भएको हुनेछ ।
८.कुपोषण	गरिबी चेतना नहुनु बालबालिकाको स्वास्थ्यमा बेवास्ता	बाल्यकालमा षोषणको महत्व बिषयमा अभिभावकलाई सचेत बनाउने । गरिब र असाहाय बालबालिकाहरूलाई निःशुल्क औषधी उपचारको व्यबस्था गर्ने । ५ बर्षमुनिका गरिब र असाहाय बालबालिकाहरूलाई पोषण भत्ता स्वरूप रकम उपलब्ध गराउाने	प्रत्येक बालबालिकाहरूले उमेर अनुसारको पोषण युक्त खाना र बिरामी परेको बेला औषधी उपचार प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
९.बेवारिसे बालबालिकाको संरक्षण, उद्धार र पुर्नस्थापनामा कठिनाई	बेवास्ता द्वन्द अबैध गर्भधारण र जन्म प्रयाप्त बाल गृह नहुनु	बालबालिकाहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गरी उनीहरूको पुर्नस्थापना र स्याहार योजना बाउने ।	बेवारिसे तथा संरक्षक बिहिन बालबालिकाहरूले पनि आफ्नो बालापन सुखमय तरिकाले निर्वाह गरेका हुनेछन् ।
१०. अर्थपूर्ण सहभागिताको नहुनु	बालबालिकाको बिचार र भावनाको कदर नगर्नु सम्बद्ध निकाय संबेदनशील नहुनु कानुन, नीति, निर्देशिका बालमैत्री नहुनु	बालबाहिरूको जीवनमा प्रभाव पार्ने कुराहरूमा बालबालिकाहरू अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि सम्बद्ध पक्षहरूलाई संबेदनशिल बनाउने । बाल क्लब, किशोरी समूह र गाउँ बाल संरक्षण तथा सम्बर्धन उपसमितिको क्षमता अभिबृद्धि गर्नका साथै उनीहरूको कार्ययोजना अनुसार कार्यक्रम संचालनका लागि बजेटको ब्यबस्था गर्ने । बालबालिकाहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्न बिभिन्न नियम, निर्देशिका परिमार्जन गर्ने	बालबालिकाहरूको जीवनमा प्रभाव पार्ने हरेका निर्णयहरूमा बालबालिकाहरूको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता भएको हुनेछ ।
११. बालमैत्री एवंम अपाङतामैत्री न्यायिक संरचान नहुनु	सम्बेदनशिलताको अभाव साधन श्रोतको अभाव सोचको कमी	कानुनको सम्पर्कमा आएका बालबालिकाहरूका लागि निकायहरूमा बालमैत्री तथा अपांगतामैत्री भौतिक संरचना निर्माण गर्ने ।	कानुनको सम्पर्कमा आएका बालबाहिरूले न्याय संपादन प्रक्रियामा बालमैत्री बाताबारण र व्यवहार महशुस गर्न पाएका हुनेछन् ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१२. कानुनी समस्या (जन्मदर्ता नागरिकता, सम्पति)	चेतनाको अभाव । सम्बेदनशिलताको अभाव ।	जन्म दर्तालाई अभियानको रूपमा संचालन गर्ने । बुवा पहिंचान नभएका बालबालिकाहरूलाई आमाको नाम बाट नागरिकता दिने प्रक्रियालाई सरल बनाउने	सबै बालबालिकाहरूले आफ्नो पहिंचान र राष्ट्रियता बिना रोकावट ग्रहण गरेका हुनेछन् । सबै स्थानीय तहले सतप्रतिशत जन्म दर्ता गरेका हुनेछन् । उमेर पुगेका सबै नागरिक ले नागरिकता पाएका हुनेछन् ।
१३. किशोरी शिक्षाको अभाव	लैङ्गिक बिभेद । पुरातनवादि सोच । किशोरीमैत्री वातावरण नहुनु	किशोरीमैत्री बाताबरण बनाउन किशोरी शिक्षा संचालन गर्ने ।	किशोरीमैत्री बाताबरण निर्माण भएको हुनेछ । घर परिवार समाज बिध्यालयहरू समेतमा आघ्ना कुरा खुलेर राख्ने गरेका हुनेछन् ।
१४. बालबालिका सम्बन्धी तथ्यांक र दस्तावेजीकरण अध्यावधिक नहुनु	श्रोत, साधनको अभाव मानवबीय श्रोतको अभाव	बाल कल्याण समितिमा श्रोत, साधनको व्यवस्था गरी बालबालिका सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने ।	बाल कल्याण समिति श्रोत, साधन संपन्न भई बालबालिकाहरूको तथ्यांक तथा सुचना अध्यावधिक भएको हुनेछ । तत्थ्यांकको व्यवाहारिक प्रयोग भएको हुनेछ ।
१५. खेलकुद, मनोरन्जन एवं सास्कृतिक क्रियाकलाप	बालमैत्री खेलकुदका स्रोतसाधन नहुनु । पारिवारिक सामाजिक रूपमा संबेदनशिलता नहुनु ।	बालमैत्री स्रोत साधन बृद्धि गर्न तर्फ पहल गर्ने । पारिवारिक र सामाजिक रूपमा संबेदनशिलता बृद्धिका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	बालमैत्री स्रोत साधन बृद्धि भएको हुनेछ । सम्वेदनशिलता बृद्धि भएको हुनेछ ।

२.८ अपाङ्गता

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	ससमाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. स्वास्थ्य	अपाङ्गतामैत्री भौतिक पुर्वाधार नहुनु । आवश्यकता एवं पोषणयुक्त खानाको अभाव । जानकारी एवं सूचनाको अभाव । अपांगहरूका लागि कानुनी रूपमै स्वास्थ्य सेवाहरू अप्रयाप्त हुनु अपांगता भएका व्यक्तिमाथी सकारात्मक सोचको अभाव	प्रयाप्त सूचना प्रवाह गर्नु अपांगमैत्री भौतिक पूर्वाधारको निमार्ण गर्नु हेल्प डेस्कको व्यवस्था गर्नु	सहज रूपमा पहुँच तथा जानकारी प्राप्त हुनु सेवा लिनेकुरामा दुविधा हुनेछ ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
२.शिक्षा	अपाङ्गतामैत्री शैक्षिक वातावरणको अभाव । -शिक्षक तालिम,भौतिक संरचना आदी) स्रोत साधन नहुनु । सेवा सुबिधा (छात्र बृद्धी) उपलब्ध नहुनु । शैक्षिक सामग्रीहरू महंगो हुनु सबै स्थानहरूमा समाहिक शिक्षा कार्यक्रम प्रभावकारी नहुनुभाषागत विविधता हुनु (बहिरा सांकेतिक भाषा,दृष्टिविहिनलाई ब्रेल लिपी आदी) घरपरिवार तथा समाजमा जनचेतनाको कमी	शिक्षक तालिमको व्यवस्था गरिनुपर्ने अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना तथा वातावरण निमार्ण गर्नु । दिएको सेवा सुबिधाहरूलाई सहजरूपमा उपलब्ध गराउनु भाषागत विविधताको पहिचानगरि त्यसको सम्बन्धित निकायले कार्यान्वयन गर्नु	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूले सहज रूपमा शिक्षा प्राप्त गरेका हुनेछन् । सरकारको साक्षरता अभियानमा टेवा पुगेको हुनेछ विचमै विद्यालय छाड्ने समस्यामा कमी आएको हुनेछ । शिक्षा पाउने नैर्सगिक अधिकार कायम भएको हुनेछ । सम्मानित जीवन यापनमा सहजता पुगेको हुनेछ । छात्रावासको व्यस्था भएको हुनेछ ।
३.पहुँच युक्तता सहभागिता	व्यक्ति अपांग हुनु सार्वजनिक स्थलहरूमा अपाङ्गतामैत्री भौतिक संरचना नहुनु । अपाङ्गता प्रति सकारात्मक सोचको अभाव । अपाङ्गतामैत्री वातावरणको अभाव ।	अपाङ्गता प्रति गरिने नकारात्मक सोचलाई हटाइनु पर्छ । भौतिक संरचना तथा सार्वजनिक स्थलहरू अपाङ्गतामैत्री हुनुपर्छ निर्णायक तहमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्नुपर्छ	निर्णायक तहमा अर्थपूर्ण सहभागिता भएको हुनेछ । भएका नीतिगत व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन प्रक्रियामा सहजता भएको हुनेछ
४.सूचना संचार	अपाङ्गतामैत्री नहुनु । अपाङ्गतामैत्री सूचना प्रवाह गर्ने माध्यम नहुनु ।(सांकेतिक भाषा, दोभासे, ब्रेल अडियो आदि) सूचना साधनका स्रोतहरू अति महंगो हुनु दुरगम तथा ग्रामीण क्षेत्रमा सूचना संचारका साधनहरू पुग्न नसक्नु ।	अपाङ्गताभएका व्यक्तिहरू अनुकुलको सूचना तथा संचार प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू अनुकुल सूचना संचारमा पहुँच पुगेको हुनेछ कार्यक्षेत्रमा सहजता भएको हुनेछ ।
५.दुर्व्यवहार	बिभेद पूर्ण सामाजिक मान्यता । भाषिक अपहेलना । चेतनाको अभाव । कानुननै फितलो	चेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने सकारात्मक सोच एवं सम्माजनक व्यवहारका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	सम्मानजनक व्यवहार प्राप्त गरेका हुनेछन । हिंसा न्यूनीकरण भएका हुनेछन् ।
६. महिला अपाङता (वैवाहिक)	चेतना अभाव । कार्यबोझ बिभेद पूर्ण सोच । शशक्तिकरण नहुनु ।	चेतना मुलक कार्यक्रम गर्ने । आयआर्जन एवं शशक्तिकरण मुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	हिंसा न्यूनीकरण भएको हुनेछ । शशक्तिकरण भएका र आयआर्जन गर्ने भएका हुनेछन ।
७. पुर्नस्थापना शशक्तीकरण	स्रोत साधनको अभाव । केन्द्र नहुनु । चेतनाको अभाव । अपाङ्गतामैत्री बातावरण तथा शिपमुलक कार्यक्रम नहुनु ।	केन्द्र स्थापना तर्फ पहल गर्ने । अपाङ्गमैत्री स्रोत साधन गर्न तर्फ उन्मुख हुने । आयआर्जन लधुउधर्मशिलता कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	केन्द्र स्थापना भएको हुनेछ । आवश्यकता अनुसार स्रोत साधनमा बृद्धि भएको हुनेछ । आयआर्जन मुलक कार्यहरू संचालन भएका हुनेछन् ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
८. परिचय पत्र तथा तथ्यांक अध्यावधिक	सहजरूपमा प्राप्त नहुन । दुरूपयोग हुनु । पहिचानमा समस्या ।	सहज रूपमा परिचय प्रापति र दुरूपयोग नहोस भनि पैरवि गर्ने ।	सहज रूपमा परिचय पत्र प्राप्त गरेका हुनेछन् । परिचय पत्रको दुरूपयोग रोकीयका हुनेछ । तत्थ्याङ्क अध्यावधिक भएको हुनेछ
९.सामाजिक सुरक्षा भता	सामाजिक सुरक्षा भता सहज र आवश्यकता अनुसार नहुनु ।	सामजिक सुरक्षा भता सहज र बृद्धिका लागि पहल गर्ने ।	सामाजिक सुरक्षा भता सहज र बृद्धि भएको हुनेछ ।
१०. अपागं तथा बालगृह	गृहहरू नहुनु	गृह निर्माणका लागि पहल गर्ने । विशेष शिक्षा आवश्यकता अनुसार बृद्धि र संचालनतर्फ पहल गर्ने ।	गृह निर्माण भएको हुनेछ । विशेष शिक्षा आवश्यकता अनुसार बृद्धि र संचालन भएका हुने छन् ।
११. यातायात	अपाङ्गमैत्री यातायातका साधन नहुनु । अपाङ्गतामैत्री व्यवहार नहुनु ।	अपाङ्गमैत्री यातायातका साधनको व्यवस्था र व्यवहारिक रूपमा कार्यान्वयनका लागि पहल गर्ने ।	अपाङ्गमैत्री यातायातका साधन एव व्यवहार भएको हुनेछ । भएको व्यवस्थाको कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
१२. खेलकुद, मनोरन्जन एवं सास्कृतिक कियाकलाप	अपाङ्गमैत्री खेलकुदका स्रोतसाधन नहुनु । पारिवारिक सामाजिक रूपमा संवेदनशिलता नहुनु ।	अपाङ्गमैत्री स्रोतसाधन बृद्धि गर्नतर्फ पहल गर्ने । पारिवारिक र सामाजिक रूपमा संवेदनशिलता बृद्धिका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	अपाङ्गमैत्री स्रोत साधन वृद्धि भएको हुनेछ । सम्वेदनशिलता बृद्धि भएको हुनेछ ।

३. भौतिक पूर्वाधार समूह

३.१ सडक, सामुदायिक निर्माण र सार्वजनिक यातायात

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. सबै वडा स्थान विशेष सडक सञ्जालसँग नजोडिनु	बजेटको कारण र यथेष्ट प्रयास नहुनु	प्रयाप्त लगानी सरोकारवालाहरू विच समन्वय र अनुगमन	राज्यको सेवा प्रवाह स्तरमा सुधार हुने । स्थानीय समुदायको आर्थिक सामाजिक पहुँच अभिवृद्धि भइ समष्टिगत देश विकासमा टेवा पुग्नु आयोजनाको सहज कार्यान्वयन
२. सर्वयाम सवारी साधन संचालन नहुनु	सडक स्तर वृद्धि नहुनु	सडक प्राथमिकीकरण अनुसार स्रोतको सुनिश्चितता र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि	समय र यातायात खर्च न्यून भई स्थानीय समुदायको आर्थिक र सामाजिक स्तरमा अभिवृद्धि हुने

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
३. सडक सम्पत्तिको संरक्षण नहुनु	गाउँसडक योजनाको अभाव, पुल पुलेसाको निर्माण नहुनु सडकको योजनावद्ध मर्मत सम्भार र सुधार नहुनु संचालित सवारी साधनको अनुगमन नहुनु	सडक योजना बनाउनु पर्ने र सडक प्राथमिकीकरण अनुसार स्रोतको सुनिश्चिता र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि	सडक योजना बनेर र सडक सम्पत्तिको संरक्षण हुने ।
४.मापदण्ड विपरित सार्वजनिक सडकको निर्माण हुनु	सम्वन्धित सार्वजनिक निकाय सबै सँग समन्वय नहुनु विद्यमान कानून र मापदण्डको पालना नहुनु	सम्वन्धित सार्वजनिक निकायको अनुमति पश्चात मात्र सार्वजनिक सडक निर्माण गरिनु पर्ने	योजनावद्ध विकासमा टेवा पुग्ने
५.सामुदयिक निर्माण दिगो नहुनु	नयाँ निर्माणमा मात्र केन्द्रित हुनु	प्राथमिकता सहित योजनावद्ध ढंगले निर्माणकार्य गर्ने मर्मत संभार र संरक्षणको लागि संस्थागत व्यवस्था गर्ने	दिगो रूपमा सामुदायिक पूर्वाधार संचालन हुने । सामुदायिक पूर्वाधार सम्पत्तिको संरक्षण हुने ।
६.सवारी साधन विसौनी र विश्रामस्थलको व्यवस्था नहुनु	लगानी वृद्धि नहुनु योजनावद्ध सडक, यातायात प्रणालीको अवधारणाको विकास नहुनु	यातायात सम्वन्धी न्यूनतम पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने	सडक यातायात प्रणाली प्रभावकारी हुने सडक यातायातमा अनुसाशन कायम हुने

३.२ आवाश तथा शहरी विकास

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१.व्यवस्थित वसोवास नहुनु	सम्वन्धित निकायबाट समस्या उजागर नभएको	अध्ययन गरी वसोवासको नीति निर्धारण गर्ने	सुविधा सम्पन्न वसोवास हुनेछ ।
२. विषयगत सरोकारवाला हरूको विचमा समन्वयमा अभाव	समन्वयको नीति नभएका	नीति निर्धारण गरी सो को प्रभावमा कायान्वयन गर्नु	खर्चको वचत, सेवा सुविधामा स्थायित्व हुनेछ ।
३. गाउँ विकासको स्पष्ट नीतिको अभाव	विकास सम्वन्धी स्पष्ट नीति नभएको	वृहत नीति वनाइ कार्यान्वयन गर्नु पर्ने	गाउँपालिकाको स्पष्ट मापदण्ड अनुरूप विकास निर्माण हुनेछ ।
४. विषयगत क्षेत्र निर्धारण नहुनु	क्षेत्र निर्धारणको नीति नभएको	नीति वनाइ कार्यान्वन गर्नु पर्ने	आवाश, व्यापारीक, सरकारी, औद्योगीक, पार्किङ,पर्यटकीय, धार्मिक आदी क्षेत्र निर्माण भइ व्यवस्थित शहरको विकास हुने ।
५. आधुनिक वसोवास तर्फ सोचमा कमी	योजना नभएका	योजना वनाइ कार्यान्वयन गर्नु पर्ने	वसोवासमा आधुनिकिकरण हुने सिमित भू उपयोग हुने ।
६.वातावरणीय विकास नहुनु	ताल तलैया संरक्षण, पार्क मैदान, प्राणिउद्यान, वृक्षारोपण, फोहरमैला व्यवस्थापन नभएको	वातावरण संरक्षण कार्यान्वयन हुनु पर्ने	हराभरा सुन्दर व्यवस्थित गाउँपालिका हुने ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
७. धार्मिक पर्यटकीयस्थल व्यवस्थित नहुनु	संरक्षण र व्यवस्थापनको नीनि नहुनु	आवश्यक नीति निर्माण हुनु पने	धार्मिक र पर्यटकीय स्थल संरक्षण भइ आन्तरिक र वाह्य पर्यटक आकर्षित हुने ।
३.३ विद्यूत तथा संचार			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. विद्युतको समस्या	आयोजना संचालन नभएको	चिङ्गाडबाट विद्युत निकाल्न सकिने	गाउँपालिकाको सबै क्षेत्र उज्यालो हुने ।
१. विद्यूतिकरण नभएको	समयमा कार्य शुरु नहुनु राजनैनिक दल, जनप्रतिनिधी समुदायको अग्रसरतामा कमी विद्यमान ऐन नियमले गर्दा व्यवस्था	सम्वन्धित कार्यालय, राजनीतिक दल, जनप्रतिनिधी सवैले समुत्त रूपले विद्यमान समस्या पहिचान गरी Fast Track मा काम शुरु गरी विद्युतीकरण समयमा सम्पन्न गर्नु पर्ने	विद्युतिकरण भएका जनताको जीवनस्तरमा उल्लेखित सुधार आउनेछन् । उद्योग स्थापित हुने सिंचाईमा सहयोग हुने ऊर्जाको लागि प्रयोग गरिने वन जंगल विनाशमा कमी हुने । संचारमा सुबिधा पुग्नेछ । स्वास्थ्य, खानेपानी क्षेत्रमा सहयोग पुग्ने ।
२.साना कृषक समूहलाई सिंचाईमा असुबिधा	कृषि योग्य भूमी सम्म विद्यूतीकरण हुन नसकेको	पर्याप्त बजेट उपलब्ध हुनु पर्ने	कृषि उपज वृद्धि गरी आय आर्जनमा वृद्धि गर्ने ।
३.सबै जनतामा संचारको पहुँच पुग्न नसक्नु	बजार सम्भाव्यता अध्ययनमा कमी श्रम र साधनको अभाव	बजारको अनुसन्धान गरी नीति कार्यक्रम वनाउनु पर्ने दक्ष जनशक्तिको तयार, पर्याप्त वजेको व्यवस्था	बजार अनुसन्धान गरी कार्ययोजना वनाएका सम्पूण क्षेत्रहरूमा संचार पुराउन सकिने। प्राविधिक दक्ष जनशक्तिले संचारको पूर्ण विकास गर्न सकिने ।
४.3G Internet मा समस्य	समयमा काममा नहुनु योजनावद्ध कार्य विकासको अभाव खरिद प्रकृयामा कठिनाइ सार्वजनिक खरिद ऐन	योजनावद्ध रूपमा काम गरिनु पर्ने नियमित क्षेत्र निर्धारण गरेर कार्य गरिनु पर्ने सरकारी ऐन, कानुन, सार्वजनिक खरिद ऐन संसोधन गरिनु पर्ने	3G Internet विस्तार गर्न सकिने खरिद प्रकृया छिटो जसले नया सेवा विस्तार गर्न सकिने
३.४ खानेपानी तथा ढल निकास, सिंचाई, ऊर्जा			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. गाउँपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रमा स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध नहुनु	स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध नहुनु । खानेपानीको उचित व्यवस्था नहुनु पर्याप्त बजेटको व्यवस्था नहुनु जनचेतनाको कमी ।	पर्याप्त बजेटको व्यवस्था जनचेतना अभिवृद्धि पानी शुद्धिकरण पश्चात मात्र प्रयोग र एक घर एक धाराको व्यबसथागर्नु पर्ने	पर्याप्त मात्रामा स्यच्छ खानेपानीको उपलव्धता तथा स्वास्थयमा सुधार

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
२.दुषित पानीको प्रयोग हुंदा स्वास्थ्य तथा वातावरणमा प्रतिकुल असर ।	खानेपानीका धाराहरू प्रशस्त वितरण नहुनु वर्षा याममा वाढीको प्रकोप समुदायलाई खानेपानीको वैकल्पिक स्रोतको व्यवस्था हुन नसक्नु	पर्याप्त बजेट स्रोतको विनियोजनका लागि सरकारी, स्थानीय, गैसस र दातृ निकाहरूका विचमा समन्वय गर्ने । भूसंवेदनशिल क्षेत्रहरूको नक्साकंन गरि वाढीको प्रकोप नियन्त्रणका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने	स्वच्छ खानेपानीको उपलव्धता भई जनस्वास्थ्यमा सकारात्मक प्रभाव
३. कृषि उत्पादनमा कमी हुनु ।	साना सिंचाई व्यवस्थापन नहुनु र लगानीको कमी ।	साना सिंचाईका योजनाहरू संचालन गर्नका लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्थापन गर्ने । साना सिंचाई सुविधा विस्तारका लागि समुदायको चासो तथा सहभागितामा विस्तार गर्ने ।	कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई समुदायको आर्थिक रूपान्तरण हुने
४. शिक्षा, स्वास्थ्य, लगायत बिभिन्न क्षेत्रमा विद्युतिय समस्या	वैकल्पिक ऊर्जाको पर्याप्त व्यवस्था तथा प्रयोग नगर्नु ।	बैकल्पिक ऊर्जा तथा अन्य ऊर्जाको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।	सम्पूर्ण क्षेत्रमा ऊर्जाको को पहुँच भई सेवा प्रवाहमा सुधार हुनेछ ।
३.५ भौतिक पूर्वाधार, नीतिगत विकास			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. नीतिगत समन्वयमा अभाव	एउटै नीतिगत व्यवस्था नहुनु प्राथमिकरणमा भिन्तना बजेट एकैसाथ उपलब्ध नहुनु	साझा नीति हुनु पर्ने साझा प्राथमिकरण हुनु पर्ने एकैसाथ बजेटको व्यवस्था हुनु पर्ने	खर्चमा मितव्ययीता एकैसाथ सेवा उपलब्ध हुने भौतिक संरचना टिकाउ हुने
२.अव्यवस्थित शहरीकरण	पुरानो वस्ती हुनु मापदण्ड अनुसारका भवन नहुनु पूर्वाधारको विकास नहुनु	व्यवस्थित वसोवासको नीति हुनु पर्ने मापदण्ड अनुसारको भवन निर्माण हुनु पर्ने पूर्वाधारको विकास हुनु पर्ने	व्यवस्थित वसोवास सहजरूपमा सेवा सुविधा उपलब्ध हुने
३.ठेक्का पट्टामा अस्वस्थ प्रतिसपर्धा	गुण्डागर्दी वढ्नु प्रतिस्पर्धाको सिमा नहुनु ठेकेदारहरूमा भागवण्डा गर्ने चलन हुनु	गुण्डागर्दी नियन्त्रण गर्ने प्रतिस्पर्धाको सिमा तोक्नु पर्ने भागवन्डाको अन्त्य हुनु पर्ने	शहरीकरणमा सहयोग पूर्वाधारमा दिगोपन लागतमा कमी आउने
४.सिंचाईमा कमी	ताल तलैयाको संरक्षण नहुनु वन जंगलको विनास	ताल तलैयाको संरक्षण गर्ने वन जंगलको संरचना गर्ने	सिंचाई उपलब्ध भइ खाद्य सुरक्षा हुनेछ ।
५.संचारमा कमी	नेटवर्क नहुनु रिर्चाजको समस्या मर्मत संभार गर्ने व्यक्तिको अभाव	नियमित विद्यूत हुनु पर्ने मर्मत संभारको लागि व्यक्तिलाई तालिम दिने	सर्वसाधारणमा संचार सेवा उपलब्ध हुनेछ ।

४. वन तथा वातावरण समूह समस्या समस्याका कारण

४.१.वन

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. वन फडानी	.जनसंख्या वृद्धि, वन माफिया माग अनुसारको आपुर्ति नहुनु वन पैदावार माथि निर्भर	सानो परिवारको अवधारणा कडा कानुन र सामाजिक वहिस्कार उत्पादनमा वृद्धि (सरकारी वन, सामुदायिक वन) वैकल्पीक उपाय	वनको हरियाली वृद्धि हुनु, वन पैदावार उत्पादनमा वृद्धि
२.वन अतिक्रमण	कृषि क्षेत्रको विस्तार नीतिगत कारण विभिन्न अयोग दैवी प्रकोप	कृषि उत्पादनमा वृद्धि, दिगो समाधान खोजी नदिनालाहरूमा तटवन्धन तथा हरित क्षेत्र निर्माण वृक्षारोपण	वन पैदावारको दुरूपयोग बाट वचाउ
३.चरीचरन	पुरानो प्रचलन अनुउत्पादक पशुहरू पाल्ने प्रविधि	निजी क्षेत्रमा डालेघासको व्यवस्थापन गर्ने उन्नत जातको पशुपालन घुम्ती चरिचरन	वन पैदावरमा वृद्धि
४.साधन स्रोतको कमी	अप्रयाप्त जनशक्ती साधन स्रोत कमी	प्रयाप्त जनशक्ती र साधन स्रोतको उचित व्यवस्थापन	वन संरक्षणमा प्रभावकारी सेवा उपलब्ध हुने

४.२ भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. भू क्षय	अति वृष्टि, खण्ड वृष्टि वन फडानरकटान र संरक्षित खेती प्रणालीमा अभाव	वृक्षारोपण तथा ऊर्जा कम खपत हुने प्रविधिको प्रयोग, चुरे क्षेत्र संरक्षण, HOT SPOT MANAGEMENT संरक्षित खेती प्रणली प्रति कृषक जनचेतना कार्यक्रम संचालन	भू क्षयमा कमि आई विश्व उष्णता, जोखीम न्यूनीकरण, अन्न वाली उत्पादनमा वृद्धि
२.पानीको स्रोतमा कमि	Water Recharse को दर घट्दो क्रममा हुनु भएका ताल तलैयाको संरक्षण अभाव, अव्यवस्थित वसोवास वन जंगलले ढाकेको क्षेत्रमा ह्रास	वृक्षारोपण (ठाँउ सुहाउदो स्थानीय जातको) ताल तलैयाको संरक्षण व्यवस्थित पानी वितरण प्रणाली अवलम्वन अतिक्रमण (वन क्षेत्रका) लाई निरुत्साहित गर्नु नीति नियमको प्रभावकारिता	भू सतहमा रहेको पानी ह्रासमा कमि आई जलचर संरक्षण सिंचाईमा वृद्धि, विष उष्णता ह्रासगर्न सहयोग, पर्यटन विकास
३.अव्यवस्थित मानव वस्ती	योजनावद्ध भू उपयोग नीतिको अभाव कसर वाटोको लागि जथाभावी जंगल फाडिनु	योजनावद्ध भू उपयोग नीति वनाई कार्यान्वयनमा ध्यान पुऱ्याउनु र उचित व्यवस्थापन गर्ने एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनमा ध्यान पुऱ्याउने	दिगो भू-उपयोग प्रणालीमा सहजता आई प्राकृतिक सम्पदा ह्रासमा कमि र व्यवस्थित मानव वसोवास हुन्छ ।

४.३ वातावरण, जलवायु अनुकुलन विपद् व्यवस्थापन, भू परिधि व्यवस्थापन

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. जथाभावी फोहरमैला बढनु	जनचेतनाको कमी सम्बन्धि निकायबाट चुस्त व्यवस्थापन नहुनु लपरवाही हुनु	जनचेतना मुलक कार्यक्रम आयोजना एक घर एक चर्पी निर्माणका विपन्न परिवार सामग्रीगत सहयोग गर्ने फोहर मैलाको व्यवस्थापन दैनिक रूपमा फोहर मैला संकलन गर्ने जथाभावी फोहर फल्ने समुदाय वा व्यक्तिलाई दण्ड जरिवान गर्ने	सबै टोलहरू सफा हुनेछ स्वस्थ जीवन हुनेछ हरियाली बढने छ महामारीबाट बच्नेछ । वातावरणमैत्री गाउँपालिका हुनेछ

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
२.पानीको मुहान दुषित हुनु	जथाभावी वन फाडनी वृक्षरोपण नुहुन जनचेतनाको कमी दायित्व बोध नुहुन	वैकल्पीक ऊर्जाको प्रयोग खाली ठाँउमा वृक्षरोपण गर्ने कृषि वन, निजी वन, वन उद्यानको व्यवस्था गर्ने वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रशिक्षीत गर्ने	सिंचाई तथा पिउने पानीमा वृद्धि
३.बाढी	अत्यधिक वर्ष हुनु वनफाडनी हुनु जलवायू परिवर्तन तटवन्ध व्यवस्था नहुन अव्यवस्थीत बसोबास	न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू संचालन अनुकुलन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण र कार्यान्वयन व्यवस्थीत बसोबासका लागि रणनीतिक योजना निर्माण र कार्यान्वय	विपद् व्यवस्थापन भएको हुनेछ विपद् हुने क्षेत्रमा तटवन्ध हुनेछ व्यवस्थीत बसोबास हुनेछ
४.उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा कमी	वर्षको समय परिवर्तन भएको जलवायू परिवर्तन अत्यधिक मलखाद मलको कम प्रयोग	मौसम अनुसारको खेती गर्ने अनुकुलन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण र कार्यान्वयन अतिरिक्त खेती प्रणालीको विकास गर्ने	उत्पादनमा वृद्धि हुनेछ पोषणयुक्त खाना पाउने छन् कृषकको आम्दनी बढ्ने छ वातावरण संरक्षणयुक्त कृषि प्रविधिको विस्तार हुने
५.वातावरण प्रदुषण	रसायन र विषादी, प्लास्टिकको अत्यधिक प्रयोग	नीतिको कार्यान्वयन स्वच्छ ऊर्जायुक्त यातायात तथा कलकरखानाको स्थापना अस्पताल र होटलहरूको फोहरको व्यवस्थापन रसायन र विषादी र प्लास्टिक जन्यको प्रयोग कम गर्ने र वैकल्पीक उपायहरू अपनाउने	स्वच्छ वातावरण हुनेछ सबै तिर सरफाई हुनेछ रोगहरूमा कमी आउने छ
६.वन क्षेत्रको खण्डीकरण	बन अतिक्रमाण फाडनी भूक्षय, बाढी पहिरो, पटान, कटान	बनको संरक्षण, कृषि बन प्रवर्द्धन वृक्षरोपण नियम कानुनको प्रभावकारी कार्यान्वयन व्यवस्थीत बसाई नदीको तटबन्ध गरि जग्गाको संरक्षण	जंगलको क्षेत्रमा बृद्धि हुनेछ
७.आगलागि	लपरवाही /आगो प्रयोगको पछि ननिभाउनु	जनचेतना अभिवद्धि टिन, ढलान आदिबाट घर निर्माण गर्ने	आगालागिबाट उत्पन्न हुने समस्यामा निवारण हुनेछ वन डडेलोमा नियन्त्रण हुनेछ
८.खडेरी	जलवायू परिवर्तन अनिन्त्रीत तथा अव्यवस्थीत मानव निर्मीत संरचना निर्माण हुनु	वातावरणमैत्री संरचनाको निर्माण दिगो भु उपयोग नीति कार्यान्वयन जलयावु अनुकुलन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण र कार्यान्वयन	विपद्बाट उत्पन्न जोखिम न्यूनीकरण भई क्षतिमा कमी हुनेछ ।

४.५ नीतिगत व्यवस्थापन			
समस्याहरू	**समस्याका कारणहरू**	**समाधानका उपायहरू**	**उपलब्धि**
१. तयारी विनाको संघीय संरचना	ऐन नियम र कार्यविधिहरू नवनि सकेको अवस्था	नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालनको मातहतमा रहेर सबै कानुनहरू निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने	संघीय शासन व्यवस्थाको विकास हुने
२.अनियन्त्रीत वसोवास	कार्यान्वयनमा समस्या सिमित कानुनी व्यवस्था जनसंख्या वृद्धि	वस्ती लाई व्यवस्थित गर्ने	वन विनासमा कमी
३. वन ऐन ०४९ को दफा ४२ अनुसारकार्यान्वयन नभएको	वन मन्त्रालयका विभिन्न परिपत्रल	ऐनको व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वन	काम गर्नमा सहजता
४.वन विनास	वन अपराध	कारवाही गर्ने निकायले प्रभावकारी कानुनको कार्यान्वयन	वन सुरक्षित
५.निजी वन	कानुनी जटिलता	कृषि सरह मान्यता दिनु पर्ने	वातावरण स्वच्छ र जलवायु परिर्वतनमा न्यूनीकरण
६.वन कटान	उपभोग	१ विरुवा काटे वापत २० विरुवा रोप्ने कानुनी व्यवस्था हुनु पर्ने	दिगो वन वृद्धि तथा व्यवस्थापन

५. संस्थागत विकास समूह

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
१. गैसस, सामुदायिक संस्थाहरू, नागरिक समाजको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिमा कमी	लक्षित वर्गमा कार्यक्रम पुऱ्याउन नसकिएको । जनसशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू पिछडिएको वर्ग सम्म पुऱ्याउन नसकिएको । स्थानीय गैससहरू वाह्य दातृ निकायहरूमा मात्र भरपर्ने अवस्था । गैससको दीर्घकालीन नेतृत्व, सोंचको कमी र नेतृत्व हस्तान्तरणमा असर ।	साधन श्रोतको कमि । पेशागत इमान्दारीतामा कमि ।	कार्य क्षेत्र स्पष्ट गरि लक्षित समूहमा कार्य संचालन गर्ने । दक्ष जनशक्तिको छनौट क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहर संचालन गर्ने ।
२.स्थानीय सरकारको संस्थागत क्षमता कमजोर भएको	सेवा प्रभावकारी रूपमा प्रवाह गर्न नसकिएको ।	स्थानीय प्रतिनिधिहरूमा आ-आफ्नो काम कर्तव्य र अधिकार प्रति सचेतनाको कमि । दक्ष प्रविधिकको कमि । जवाफदेहिताको कमि। पारदर्शिता र उत्तरदायित्वमा कमि । जनसहभागिताको कमि ।	अभिमुखिकरण तालिमहरूको प्रयाप्त व्यवस्था गर्ने । दक्ष कर्मचारीहरूको छनौट तथा पदपूर्तिको व्यवस्था गर्ने । पारदर्शी तथा उत्तरदायी कार्यविधि अवलम्वन र संरचना निर्माण गर्नुपर्ने । प्रशासनिक खर्चको मापदण्ड निर्धारण र विकास खर्चमा जोड । लैगिंक समानता तथा समावेशकिरण ।

समस्याहरू	समस्याका कारणहरू	समाधानका उपायहरू	उपलब्धि
३.आन्तरिक स्रोत र साधनको उचीत उपयोग र परिचालन हुन नसकेको	स्रोत संकलन र परिचालन गर्न नसकिएको । स्रोतको कमी । केन्द्रप्रति निरभरता ।	कर पद्दतिको विकास हुन नसक्नु । कर र सेवाको आवद्धता हुन नसक्नु ।	वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने । करको संभाव्यताको अध्ययन गरि स्थानीय तहले कर उठाउने तथा कर र सेवा विच आवद्धता गर्नुपर्ने ।
४.हचुवाको भरमा योजना छनौट गर्ने प्रवृत्तीकायम रहन गएको	जनतामा आधारभुत सेवा सुविधा पुग्न नसकेको । आवश्यकता, प्राथमिकता, वास्तविकताको अधारमा योजना पहिचा हुन नसक्नु ।	सहभागितात्मक योजना तर्जुमा हुन नसक्नु ।	योजना छनौटमा तल देखि माथीको पद्धती अवलम्वन गर्नुपर्ने । तथ्य्याकंमा आधारित योजना तर्जुमा पद्धती अवलम्वन गर्ने ।
५. व्यवस्थित सूचना संयन्त्रको विकास भई नसकेको	योजनाका लागि आवश्यक सही तथ्याङ्क उपलव्ध नहुनु ।	गाउँ सूचना केन्द्रमा सबै तथ्याङ्कहरू अद्यावधिक हुन नसक्नु ।	गाउँपालिका सूचना केन्द्रमा तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।
६. मानवीय संसाधन विकासमा पर्याप्त ध्यान नपुगेको	गुणस्तरिय सेवा सुविधा प्रदान गर्नमा कठिनाई । लक्षित वर्गले समतामुलक रूपमा सेवा सुविधा पाउन नसकेको ।	मानव संसाधन विकासले प्राथमीकता नपाउनु । मानव संसाधन विकास केन्द्रको अभाव ।	मानव संसाधन विकासलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने । मानव संसाधन विकास केन्द्रको स्थापना गर्नुपर्ने ।
७.दातृ संस्थाहरूको सहयोग तथा समन्वयमा कमी	साधन स्रोतको उपयोगको सुनिश्चिता प्राप्त हुन नसकेको ।	लागत अनुसारको प्रतिफलको विश्लेषण नगरिनु ।	लागत अनुसार प्रतिफलको विश्लेषण गर्नुपर्ने । वित्तीय स्रोत साधनको लागि दातृ संस्थाहरूसंग पहल गर्नुपर्ने ।
८.कमजोर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धती	गुणस्तरिय सेवा सुविधाहरू प्राप्त नहुनु	जनशक्तिको कमी, प्रतिवद्धताको कमी, पुरस्कार तथा दण्ड सजायको अभाव ।	पुरस्कार तथा दण्ड सजायको अभाव । पूरस्कार र दण्डको व्यवस्था अनुगमन र मूल्याङ्कन केवल औपचारिकताका लागि मात्र नभई सुधार र गुणस्तरका लगी हुनुपर्ने । जनशक्तिको परिपूर्ति गर्नु पर्ने ।

अनुसूची-२: संभावना विश्लेषण तालिका

१. आर्थिक विकास

१.१.कृषि, सिंचाई तथा पशु			
क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१	सिंचाई आयोजना	चिङ्गाड तथा क्षेत्राधिकारमा पर्ने खोला नालाहरू	कृषि उत्पादन तथा उपादकत्वमा वृद्धि आम्दानी तथा रोजगारीमा वृद्धि माटोको उर्वरा शक्तिमा वृद्धि
२.	ताजा तरकारी खेती तथा विउ उत्पादनमा विकास तथा विस्तार	वडा न.१,३,४	आय स्तरमा वृद्धि तथा सहज रूपमा वीउ आपुर्ती
३.	जडिवुटी सम्वन्धी अध्यन अनुसन्धान गरी जडीवुटी खेतीमा विस्तार	वडा न.१,२,३,४	आयस्तरमा वृद्धि र क्षेत्र विस्तार
४.	जडिवुटी खेतीमा विस्तार, मौरी पालन व्यवसायको संभावना	सबै वडाहरू	मह उत्पादनको साथै घरेलु उद्योगको विस्तार
५.	फलफुल खेतीको उत्पादन तथा विस्तार	सबै वडाहरू	आपूतीमा सहज, आयस्तरमा वृद्धि
६.	लोपन्मुख वालिहरूको संरक्षण तथा संम्वर्दन गरी जैविक विभिधता कायम गर्न सकिने	सबै वडाहरू	संरक्षण र प्रबर्द्धन
७.	साना सिंचाई मार्फत खाद्यान्नमा वृद्धि हुने	वडा न.१,२,३,४	उत्पादन वृद्धि
८.	उन्नत गाइ भैसी तथा वाखा पालन समूहमा जोड दिइ आय स्तरमा वृद्धि	वडा न.१,२,५	दुध र मासुमा आत्मनिर्भर
९.	कुखुरा तथा माछा पालन व्यवसाय	वडा न.३	मासुमा आत्मनिर्भर
१०.	पशुजन्य पदार्थमा आधारीत प्रसोधन उद्योगहरूको स्थापना	वडा न. १,२,३ र ४	रोजगारीको अवशर प्राप्त हुनु
११.	संकलन केन्द्रको स्थापना गरी उत्पादीत वस्तुहरूको भण्डारण तथा आय स्तरमा वृद्धि	सबै वडामा	उत्पादित वस्तु खेर नजाने र आयस्तरमा वृद्धि
१२.	हाट बजार स्थापना तथा कृषि मेला प्रदर्शन	मटेलाबजार	उत्पादीत वस्तु सहज रूपमा उपलब्ध र उचित मूल्य प्राप्त
१३.	पशुपंक्षिबाट उत्पादित मासु, अण्डा तथा दुधहरूको सहज रूपमा आपुर्ति हुने	सबै वडामा	आय आर्जनमा वृद्धि स्वस्थकर पशुपंक्षिजन्य वस्तुहरूको आपुर्ती हुनु
१४.	निजि डेरी उद्योग,सहकारी डेरी तथा सरकारी डेरीको साथै मासु प्रसोधनकेन्द्रहरू र सुधारिएको डेरी पसल खुल्दै जाने क्रममा वृद्धि हुदै जानु	वडा न ४ र ५	स्वस्थ तथा गुणस्तर खाद्य वस्तुहरूको आपुर्ती हुनु ।
१५.	होटल, स्कूल, कलेज, कलकारखाना तथा हस्पीटल खुल्नु	वडा न ४ र ५	माग आपुर्तीमा सहजता हुनेछ ।
१६.	गाउँपालिकाबाट निकासीको सम्भावना	अदुवा,भटमास, कृषिउत्पादन	वढी उत्पादित पशु तथा पंक्षिहरूको सहजरूपमा आपुर्ती
१७.	यूवा जनशक्ति विदेश पलायन हुनबाट रोकिन	गाउँपालिका भरि	यूवा युवतिको रोजगारमा वृद्धि भइ आय आर्जनमा वृद्धि

१.२.पर्यटन विकास			
क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	मठ मन्दिर आदी	मालिका	आय आर्जन
२.	ताल तलैया, नदि, पार्क	चिङ्गाड	आय आर्जन र वातावरणको संरक्षण
३.	होम स्टे	अवलचिङ	आय आर्जन
४.	हस्तकला	भाडाहरू	आय आर्जन
५.	मौलिक संस्कृती	नेटाको वाजा	आय आर्जन र सस्कृतिको संरक्षण
१.३.उद्योग वाणिज्य, बैंकिङ र सहकारी			
क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	जडिवुटी - सम्वन्धी अध्यन अनुसन्धान गरी जडिवुटी खेती तथा प्रसोधनमा विस्तार गर्न सकिने ।	वडा न.१, २ र ३	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
२.	मौरीपालन व्यवसायको सम्भावना	सबै वडाहरूमा	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
३.	वनमा आधारित-वावीयोको डोरी, पातको टपरी) उद्योगहरू स्थापना गर्न सकिने	सबै वडाहरूमा	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
४.	उद्योगहरू स्थापनाका लागि बैंकिङ लगानी बढाउन सकिने ।	सबै वडाहरू	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
५.	सहकारीको गुणात्मक तवरबाट सुधार भई व्यवसाय लगानीमा वृद्धि गर्न सकिने तथा बजारीकरणमा समेत टेवा पुग्ने	वडा न. ४ र ५	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
६.	तेलजन्य उद्योगहरू स्थापना गर्न सकिने	वडा न. ५	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
७.	काष्ठ उद्योगहरूको स्थापना गर्न सकिने ।	सबै वडाहरूमा	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार
८.	घरेलु भाडाकुडाका उद्योग स्थापना गर्न सकिने	वडा न. २	रोजगारी सृर्जना, आर्थिक तथा सामाजिक जीवनमा सुधार

२. सामाजिक विकास

२.१. शिक्षा तथा मानव शंसाधन			
क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	कक्षा कोठामा व्यवहारिक र प्रयोगात्मक शिक्षण सिकाइको वातावरण	सबै विद्यालयहरू, शिक्षण संस्थाहरू	विद्यार्थिको शिक्षामा पहुँच हुने
२.	शिक्षण सिकाइमा प्रभावकारीता, विद्यार्थि शिक्षक विच सुमधुर सम्वन्ध	सबै शिषण सस्थाहरूमा	सिकाइ उपलब्धिमा वृद्धि व्यवहारिक परिवर्तन
३.	विद्यालय उमेरका सबै वालबालिकाहरूलाई शिक्षाको अवशर प्राप्त	सबै	मध्यम स्तरको जनशक्ति उत्पादन (दैनिक व्यवहारिक कार्य गर्न सक्ने)
४.	शिप विकास क्षमताको अवशर	सबै	जीवनस्तरमा सुधार
५.	विद्यार्थि, शिक्षक, कर्मचारीको उपस्थित दरमा वृद्धि	सबै शिक्षण सस्थाहरूमा	शिक्षाको स्तर वृद्धि
६.	शिक्षा भर्नादरमा वृद्धि,	सबै विद्यालय	शिक्षा भर्नादर, गुम्वा, गुरुकुलहरूको शैक्षिक स्तरमा वृद्धि

क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
७.	रुचि, क्षमता, स्रोत अनुसारको कामको विकास	सबै	आर्थिक स्तरमा सुधार
८.	आधुनिक उपकरण र विधिहरू प्रयोग	कार्य क्षेत्र (खेती, व्यापार, फर्महरू)	उत्पादनमा वृद्धि
९.	वेरोजगारी समस्या क्रमस समाधान	सबै वडाहरू	आत्मनिर्भर नागरिक तयार हुने
१०.	योग्य र दक्ष जनशक्ति उत्पादन	क्याम्पस	उपलब्ध स्रोत साधनको उपयोग हुने
११.	व्यवहारिक शिक्षाको प्राप्ती		कुशल दक्ष जनशक्ति उत्पादन हुने
२.२.यूवा तथा खेलकुद			
क्र.स.	**प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू**	**संभावित क्षेत्र तथा स्थान**	**प्रतिफलहरू**
१.	वेरोजगार यूवालाई खेलकुदमा लगाइ विदेश पलायन हुन बाट रोक्ने	सबै वडा	आत्मनिर्भर तथा खेलकुदको विकास
२.	यूवा परिषद गठन भएमा यूवाको सकारात्मक सोचको अभावमा कमी आउने	सबै वडाहरू	सांगठनिक संरचना निर्माण भइ स्थानीय तहले गर्ने कृयाकलापमा सरलता
३.	लागुऔषध प्रयोग गर्ने दुर्व्यसनी कमी ल्याउने	सबै वडा	सभ्य समाजको निर्माण हुन्छ, शान्ति र अमनचयन कायम हुन्छ।
४.	राज्यद्वारा संचालन गरिने कृयाकलापमा यूवालाई सहभागिता गराउनु पर्ने	सबै वडाहरू	यूवालाई जानकारी हुन्छ। राज्यका निकायहरूले गर्ने कृयाकलापको वारेमा यूवाले सहजीकरण गर्ने भुमिका पाउछ।
५.	ऐन नीति नियमलाई कार्यान्वयन गर्न सकिन	सबै	यूवाले आफ्नो रोल पाउछ। निकास पाउनुको साथै यूवा नेतृत्वकर्ता वन्न सक्छ।
६.	खेलकुदको महत्वको वारेमा जनचेतनाको विकास गर्नु	सबै	खेलकुदको विकास हुनु
७.	खेलकुदका निकायहरूले चाहिने आवश्यक भौतिक सामाग्री उपलब्ध गराउने	गाउँ खेदकुदका., स्कूल, कलेज, क्लव	समग्र खेलकुदको विकास हुने
८.	खेललाई व्यवसायिकरूपमा लिनु पर्ने	सबै	खेलाडी आत्म निर्भर हुनु
९.	खेल मैदानको अभाव हुनु नदिनु	सबै वडा	आफ्नो प्रतिभा प्रदर्शन गर्न पाउनु देशलाई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा चिनाउनु
१०.	खेलाडीलाई प्रतिभा प्रदर्शन गर्ने अवशर दिनु	सबै	खेलमा छनौट गर्न सजिलो हुने
११.	खेलकुदको विकास हुदा प्रतिभावान खेलाडीको सहि मूल्यांकन हुने	सबै	छनौट गर्न सजिलो हुने, खेलाडिको कदर हुनु
१२.	खेलकुद भित्र भाइचारा हुनु पर्ने	सबै	खेलकुद विकासले गति लिनु
२.३.संस्कृति, कला, भाषा, साहित्य, नीतिगत, सामाजिक सेवा			
क्र.स.	**प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू**	**संभावित क्षेत्र तथा स्थान**	**प्रतिफलहरू**
१.	संस्कृति (नेटाको बाजा)	नेटा	संस्कृतिको जर्गेना
२.	कला हस्तकला, चित्रकला		आय आर्जनमा वृद्धि र रोजगारी पयर्टकको आकर्षण भइ आर्थिक स्रोतको वृद्धि

क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
३.	भाषा (.....)		भाषाको विकास संरक्षण
४.	साहित्य		साहित्यको विकास
५.	नीतिगत स्वास्थ्य, शिक्षा		जनताको सहज पहुँच
२.४.स्वास्थ्य, जनसंख्या, पोषण			
क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	वडा वडामा म.स्वा. स्व.से. तथा आमा समूह	सबै वडाहरू	स्वास्थ्य सेवाको पहुचमा वृद्धि
२.	स्वास्थ्य, शिक्षा, र सरसफाइ वीच समन्वयनात्मक कार्यमा विकास	समन्वयनात्मक कार्यमा विकास	अन्तर क्षत्रगत समन्वयमा वृद्धि
३.	जडिवुटीबाट औषधि उत्पादन		प्राकृतिक स्रोत
४.	सत प्रतिशत वच्चाहरूले खोप प्राप्त गर्नु	सबै वडाहरू	साइड असर कम हुनुका साथै मानव स्वास्थ्यमा गुणात्मक वृद्धि
५.	इच्छाएको परिवार नियोजन साधन प्रयोगकर्ताले प्राप्त गर्नु	सबै वडाहरू	सानो परिवार, सुखी परिवारको निर्माण
६.	राष्ट्रिय भिटामिन ए कार्यक्रम, आमा सुरक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयन	सबै	स्वस्थ आमा र वच्चा
७.	गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रदान		गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा वृद्धि
२.५ खानेपानी तथा सरसफाइ			
क्र.स.	**प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू**	**संभावित क्षेत्र तथा स्थान**	**प्रतिफलहरू**
१.	समुदायको स्वास्थ्य अवस्थामा सकरात्मक सुधार	सबै	एक घर एक चर्पीको अवधारणा अनुसार सुधार भएको
२.	वातावरणिय सुधार	गाउँपालिका सबै	एक घर एक चर्पीको अवधारणा अनुसार सुधार भएको
३.	रणनैनिक रूपमा पूरा भएको हुनु पर्ने	गाउँपालिका सबै	कार्यक्रम संचालनमा सहभागितामा वृद्धि
४.	खानेपानीमा विनियोजित बजेटमा वार्षिक रुममा वृद्धि हुने	गाउँपालिका सबै	समयमा बजेट प्रबाह गरिएको
५.	आधारभूत शर्तहरू सहित मर्मत संभारमा नियमित अनुगमन	गाउँपालिका सबै	समुदायमा चासो वढेको
६.	खानेपानी उपभोक्ता समूहको क्षमता, संस्थागत विकास तथा परिचालन	गाउँपालिका सबै	समूहकै अगुवाइमा सरसफाइ अभियानले गती लिएको
७.	नया खानेपानी आयोजनामा नीजि धारा प्रणालीलाई प्राथमिकता दिएको	गाउँपालिका सबै	निजि धारा प्रणाली वितरण भएको
८.	गाउँपालिका स्तरका खानेपानीको संस्थागत विकास	गाउँपालिका सबै	वडाहरूमा खानेपानी स्वच्छता, संस्थागत विकास द्वारा समुदायमा परिचालन

२.६.महिला

क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	महिलाहरूको समूह निर्माण हुनु, राजनीतिक दलमा समेत महिलाको सहभागिताको बहस संचालन हुनु । समुदाय तथा स्थानीय स्तरमा महिलाहरू संगठित भइ महिला हिंसा र अधिकारका लागि क्रीयासिलता तर्फ उन्मुख हुनु । हरेक स्थानमा महिलामैत्री वातावरणका लागि बहस संचालन हुनु । हिंसा पिडितका लागि आवाधिक गृहहरू संचालन हुन तर्फ उन्मुख हुनु । राजनैतिक दलहरू समेतमा महिला हिंसा बिरुद्ध छलफल र बहस संचालन हुनु । हरेक स्थानमा महिलामैत्री वातावरणका लागि बहस संचालन हुनु । हिंसा पिडितका लागि आवाधिक गृहहरू संचालन हुन तर्फ उन्मुख हुनु । राजनैतिक दलहरू समेतमा महिला हिंसा बिरुद्ध छलफल र बहस संचालन हुनु । महिला अधिकार र महिला हिंसा बिरुद्धका संघ सस्था र क्रियाकलापहरू संचालनमा बृद्धि हुदै जानु	स्थानीय समुदायहरू, स्थानीयसरकार, न्यायिक निकायहरू स्वास्थ्य केन्द्र र बिद्ययालयहरू समेत	महिलाहरू शशक्तिकरण भई आफ्नो अधिकारका लागि क्रीयासिल हुनेछन महिला हिंसा बिरुद्ध संगठित रूपमा क्रियासिल भई महिला हिंसाका घटनामा कमी आउने छ । महिला साक्षरता दर बृद्धि भएर जाने छ । आयआर्जन एवं रोजगारमुलक गतिबिधि संचालन भएका हुनेछन् ।

२.७.बालबालिका

क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	वाल क्लव निर्माण हुनु । राजनैतिक दलहरू समेतमा वाल सहभागिताको बहस संचालन हुनु । समुदाय तथा स्थानीय स्तरमा वाल बालिका संगठित भइ वाल हिंसा र अधिकारका लागि क्रीयासिलता तर्फ उन्मुख हुनु । हरेक स्थानमा वालमैत्री वातावरणकालागि बहस संचालन हुनु । हिंसा पिडितका लागि आवाधिक गृहहरू संचालन हुन तर्फ उन्मुख हुनु । राजनैतिक दलहरू समेतमा वाल हिंसा बिरुद्ध छलफल र बहस संचालन हुनु । वाल अधिकार र वाल हिंसा बिरुद्धका संघ सस्था र क्रियाकलापहरू संचालनमा बृद्धि हुदै जानु ।	स्थानीय समुदायहरू । स्थानीयसरकार गाउँपालिका भरिमा नै । न्यायिक निकायहरू स्वास्थ्य केन्द्रहरू र बिध्यालय ।	बालबालिकाहरू सशक्तिकरण भई आफ्नो अधिकारका लागि क्रीयासिल भएका वाल हिंसा बिरुद्ध संगठित रूपमा क्रियासिल भई वाल हिंसाका घटनामा कमी आएको । वाल साक्षरता दर बृद्धि भएर जानेछ । बिचैमा कक्षा छोडने संख्या घटेको हुनेछ । घर परिवार समुदाय र बिद्ययाल समेत वालमैत्री भएका । वाल श्रम न्यूनीकरण भएको हुनेछ । वाल बिबाह न्यूनीकरण भएको हुनेछ । वाल न्यायप्रणाली लागु भएको हुनेछ । वाल बालिका बिचको भेदभाव न्यूनीकरण भएको हुनेछ । वाल गृहहरू एवं वाल हेल्पलाईन प्रभावकारी रूपमा संचालन भएको हुनेछ ।

२.८.अपाङ्गता

क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	अपाङ्ग संघ र माहासंघ निर्माण हुनु । राजनैतिक दलहरू समेतमा अपाङ्गता सहभागिताको बहस संचालन हुनु । समुदाय तथा स्थानीय स्तरमा अपाङ्गता संगठित भइ अपाङ्ग हिंसा र अधिकारका लागि क्रीयासिलता तर्फ उन्मुख हुनु । हरेक स्थानमा अपाङ्गतामैत्री वातावरणका लागि बहस संचालन हुनु । हिंसा पिडितका लागि आवाधिक गृहहरू संचालन हुन तर्फ उन्मुख हुनु । राजनैतिक दलहरू समेतमा अपाङ्गता हिंसा बिरुद्ध छलफल र बहस संचालन हुनु । अपाङ्गता अधिकार र अपाङ्गता हिंसा बिरुद्धका संघ सस्था र क्रियाकलापहरू संचालनमा बृद्धि हुदै जानु ।	समुदायहरू । स्थानीय सरकारहरू गाउँ भरिमा नै । न्यायिक निकायहरू स्वास्थ्य केन्द्रहरू समेत । बिध्यालय एवं सार्वजनिक स्थलहरू । यातायात र यातायातका साधनहरू ।	अपाङ्गता व्यक्तीहरू शशक्तिकरण भई आफ्नो अधिकारका लागि क्रीयासिल हुनेछन अपाङ्गता भएका व्यक्तीहरू हिंसा बिरुद्ध संगठित रूपमा क्रियासिल भई अपाङ्गता भएका व्यक्तीहरूमा हुने हिंसाका घटनामा कमी आउने छ । अपाङ्गता भएका व्यक्तीहरू साक्षरता दर बृद्धि भएर जाने छ । बिचैमा कक्षा छोडने संख्या घटेको हुनेछ । घर परिवार समुदाय र बिध्याल समेत वालमैत्री भएका हुनेछन् । अपाङ्गता भएका व्यक्तीहरूको शोषण न्यूनीकरण भएको हुनेछ । अपाङ्गता न्याय प्रणाली लागु भएको हुनेछ । अपाङ्गतामैत्री वातावरण निर्माण भएको हुनेछ ।

२.९.दलित, आदिवासी, जनजाती, अल्पसंख्यक

क्र.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	जातिय भेदभाव तथा छुवाछुत कानुन र सजाय ऐन २०६८ प्राप्ती हुनु	सबै स्थानहरूमा	जातिय विभेदको न्यूनीकरण हुनेछ ।
२.	राष्ट्रिय दलित आयोग, वादी विकास समिती, दलित वर्ग समन्वय समिति, आदीवासी जनजाती उत्थान आयोग आदी वन्नु	सबै	लक्षित समुदायलाई सुहाउदो नीति नियम निर्माण हुनु
३.	रोजगारी तथा अध्ययनमा आरक्षण हुन	निजामति सेवा, शिक्षा, प्रहरी, सेना लगाएत सबै क्षेत्रहरूमा र अध्ययनको लागि चिकित्सक, इन्जिनियर, वन विज्ञान लगायत सबै क्षेत्रमा आरक्षणमा व्यवस्था हुने	रोजगारीको सृर्जना, आयमा वृद्धि, उच्च शिक्षा हासिल
४.	लक्षित समुदाय शिप कलाको धनी हुनु	मादल, सारङ्गी, फलामे सामाग्री, जुत्ता, चुरा, सिकर्मी, डकर्मी	आत्मनिर्भर हुनु
५.	प्रत्येक क्षेत्रमा समावेशी नीति हुनु	नेपाल सरकारको सबै अंग, राजनीतिग क्षेत्र, गैह्र सरकारी आदी क्षेत्रमा समानुपातिक समावेशीका रूपमा सहभागिता हुनु पर्ने	वेरोजगारी समस्याको न्यूनीकरण हुने
६.	धार्मिक, शैक्षिक संस्थाहरू सवल र गुणस्तरिय शिक्षा प्रदान गर्न सक्षम हुनु	भएका स्थानहरूमा	शैक्षिक गुणस्तरमा वृद्धि
७.	स्वास्थ्य, शिक्षा,रोजगारी आदीको लागि आरक्षणको व्यवस्था गर्ने	सबै	तेस्रोलिङ्गीहरूको आर्थिक तथा सामाजिक अवस्थामा सुधार आउनेछ ।
८.	तेस्रोलिङ्गी समुदायको स्थान समाजमा सम्मानपूर्वक हुदै गएको	सबै	समाजमा सहज हिडडुल
९.	तेस्रोलिङ्गी समुदायहरूको शारीरिक तथा पहिचान सम्वन्धि अधिकार सुनिश्चित	गाउँभरी	अधिकार सुनिश्चित हुदै गएको ।

३. भौतिक पूर्वाधार

३.१.खानेपानी तथा ढल निकास, सिंचाई, ऊर्जा			
क.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	सिंचाई आयोजनाका मार्फत कृषि उत्पादनमा बृद्धि		रोजगारीको सिर्जना किसानहरूको आर्थिक अवस्थामा सुधार हुने, खाद्य सुरक्षा
२.	भूमिगतस्रोतका रूपमा खानेपानीकाको स्रोत पर्याप्त रूपमा हुनु ।		बातावरण स्वच्छ हुने । पानीको स्रोतमा जनताको पहुँच । सरसफाईको अवस्था राम्रो हुने
३.	गाउँका बजार क्षेत्रहरूमा ढल निकासको लागि उचित कार्यक्रमहरूको तर्जुमा गरि व्यवस्थापन सुरुवात भएको		डुबान नहुनु, बातावरण स्वच्छ हुनु मानविय क्षतिमा कमि
४.	गोबर ग्यास, सौर्य उर्जाको बैकल्पिक ऊर्जाका रूपमा प्रयोग गर्नु		सम्पूर्ण भेगका जनताहरूको ऊर्जाको क्षेत्रमा पहुँच भई जीवनस्तर मा सुधार हुने ।

४. वन तथा वातावरण समूह

४.१.वन				
क. स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	आधारहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	रोजगारी सृजना	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन -गाउँ वन शाखाको रणनीति)		वनको उत्पादनमा वृद्धि
२.	पर्यटन	जैविक मार्गको संरक्षण		वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण
३.	वन पैदावर, जडिवुटी, खेती उद्यम	सामुदायिकवन तथा निजी वनमा जडिवुटी खेती		वन संरक्षण
४.	कृषि तथा पशु उत्पादनमा वृद्धि	सामुदायिकवन र निजी वनको संरक्षण		वन संरक्षण
४.२.भू संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन				
क.स.	**प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू**	**आधारहरू**	**संभावित क्षेत्र तथा स्थान**	**प्रतिफलहरू**
१	पोखरी, ताल/तलैया संरक्षण	सरकारी गैर सरकारी संस्था तथा स्थानीय समुदायमा आधारीत कार्यक्रम		पानीको स्रोतमा वृद्धि, जलचरमा वृद्धि, पर्यटनमा वृद्धि, भूक्षय न्यूनीकरण, स्वच्छ पिउने पानीको सहज उपलब्धता
२.	जैविक संवेदनशिल क्षेत्र व्यवस्माथापन	संरक्षण कार्यक्रम,वनका नियमित कार्यक्रम सा.व.उ.स.		जोखीम न्यूनीकरण, दिगो संरक्षण प्रणाली स्थापित
३.	नदी उकास नियन्त्रण	सरकारी गैर सरकारी संस्था तथा स्थानीय समुदायबाट संचालित कार्यक्रम	चिङ्गाड लगायत गाउँपालिका भरीका खोला नाला प्रभावित गाउँ, ठाँउ आदी	१. बाढीले कटान २. जल तालिका स्थायित्व प्रदान गर्दछ ।

क. स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	आधारहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
४.	एकिकृत भू तथा जलाधार व्यवस्थापन	सरकारी गैर सरकारी संस्था तथा स्थानीय समुदायबाट संचालित कार्यक्रम	सबै	दिगो भू उपयोग प्रणालीमा सहजता ल्याई मानव, पर्यावरण आर्थिक तथा अन्य जोखीम न्यूनीकरण ल्याउने ।
४.३.वातावरण, जलवायु अनुकुलन विपद् व्यवस्थापन, भू परिधि व्यवस्थापन				
क.स.	**प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू**	**आधारहरू**	**संभावित क्षेत्र तथा स्थान**	**प्रतिफलहरू**
१.	सिंचाई	चिङ्गाड सिंचाई आयोजना		वन क्षेत्र र कृषिमा उत्पादन वृद्धि हुनेछ
२.	वैकल्पीक ऊर्जाको प्रयोग	पशुपालन र संस्थाहरू प्रसास्त हुनु गाउँपालिकाको सबै क्षेत्रमा विद्युतकरण नभएकोले सैर्यऊर्जा प्रवर्द्धन)	गाउँहरू सबै	गाउ घर उज्यालो, सफा भान्सा, वन विनासमा कमी विद्यालयमा कम्प्युटर शिक्षा संचालन
३.	बगर खेती	केही बगरक्षेत्र हुनु	चिङ्गाड बगर	तरकारी उत्पादनमा आत्मनिर्भरता, आयआर्जनको प्रमुख श्रोत
४.	पर्याटन	मालिका		रोजगारको सृजना, आयआर्जनको दिगो स्रोत स्थानीय उत्पादनको बाजार बृद्धि
५.	प्राकृतिक श्रोत	सामुदायिक वन तथा निजि वन, कृषी वन		काठ, जडीबुटी उत्पादन
६.	प्राङ्गारिक खेती	पशुपालन फोहर वव्यवस्थापन क्षेत्र बाजारको व्यवस्था	विभिन्न स्थानहरू	स्वच्छ उत्पादन उपलब्ध हुने विषादीयुक्त उत्पादनमा कमी मानव तथा पशुको स्वास्थ्यमा सुधार
७.	वातावरणमैत्री उद्योग स्थापना			वातावरण प्रदुषणमा न्यूनीकरण हुने
८.	सामुदायिक तथा सहकारी खेती प्रणाली	पर्याप्त संघ सस्था तथा सहकारी हुनु सामुहिक भावनाको विकास हुनु कृषि क्षेत्र र ग्रामीण सडकको व्यवस्था	ग्रामीण क्षेत्रहरूमा	प्राविधिक सेवाको उपलब्धता बाजारमा पहुँच आयआर्जनमा वृद्धि व्यवसयिकभावनाको विकास

४.४.नीतिगत व्यवस्थापन				
क.स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	आधारहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	राष्ट्रिय तथा सामुदायिक वनहरूमा वृक्षारोपण	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन, कर्मचारी र सामुदायिक वन विच सम्न्वयन	राष्ट्रिय तथा सामुदायिक वनको खाली	वन क्षेत्रको वृद्धि
२.	जैविक विभिधताको संरक्षण	सहभागी मुलक वन संरक्षण	सबै वनजंगल	जंगल वन्य जिवजन्तुको वृद्धि तथा पर्यटनको विकास
३.	कृषि वन तथा निजी वन तिर उन्मुख	अधिकांस वाम्को जग्गामा वृक्षारोपण	वन नभएका वडाहरू	भूक्षय न्यूनीकरण तथा वन नभएका ठाउमा निजि वन विस्तार
४.	नदी उकास क्षेत्रमा वन स्थापना	नदी तथा खोला क्षेत्र लगायतका ठाउमा वृक्षारोपण	खोला बाट उकास भएका जग्गाहरू	नदी कटानमा कमी, भूक्षयमा कमी
५.	सहभागीता मूलक वन संरक्षण	सामुदायिक वन व्यवस्थापन प्रणाली	सामुदायिक वन	वन संरक्षण, आफ्नोपन भावनाको विकास
६.	सडक किनारा तथा ताल तलैयामा वृक्षारोपण	गाउँसडक	सामुदायिक वन	वातावरण संरक्षण

५. संस्थागत विकास समूह

क्र. स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	आधारहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
१.	निजि क्षेत्र,नागरिक समाज तथा समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरूले विकासको समग्र विकास तथा सुशासन कायम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्ने ।	गाउँमा क्रियासिल उद्योगी, व्यापारी, गैससहरू, नागरिक समाज, सामुदायिक संघ संस्थाहरू विकासका साझेदारका रूपमा रहेका ।	उद्योग, होटल व्यवशाय, शिक्षा, स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई लगायतका विभिन्न क्षेत्रहरू ।	सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता आई काममा दोहोरोपना हटन गई एकिकृत रूपमा कार्यक्रम संचालन हुने । लक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सजिलो । सम्पूर्ण तहमा असल शासन प्रणाली स्थापीत हुने
२.	गाउँपालिकाको आन्तरिक आयस्रोत वृद्धि गर्न सकिने	स्थानीय सरकार संचालन ऐनले दिएका अधिकार ।	स्थानीय निर्माण सामाग्री हरू, जिल्लामा आयात गरिने सामाग्रीहरू एवं निर्यात गरिने उत्पादन हरू । राजस्वबाट प्राप्त थप राजस्वका क्षेत्रहरू	स्थानीय सरकारको आर्थिक अवस्था सवल हुनेछ । आत्म निर्भरतातर्फ अग्रसर हुनेछ ।
३.	गाउँपालिकाको आवधिक गाउँविकास योजनालाई आधार बनाई सबै सरकारी कार्यालयहरू, गैससहरू, समुदायमा आधारित संघसंस्थाहरूको रणनीतिक योजना तर्जुमा गरि एकिकृत रूपमा कार्यक्रम हरू संचालन गर्न सकिने ।	केही क्षेत्रहरूको रणनीतिक योजना तर्जुमा भएको । गाउँ विकासका लागि सबैको उत्तीकै अभिरुचि एवं उत्तरदायित्व ।	गाउँ भित्रका सबै विषयगत शाखाहरू गैसस, समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरूबाट संचालन गरिने विभिन्न कार्यक्रमहरू ।	एकिकृत रूपमा कार्यक्रमहरू संचालन गर्न सकिने । गाउँको मागलाई संवोधन गर्दै कार्यक्रमलाई लक्षित समुदाय

क्र. स.	प्रमुख संभावना तथा अवशरहरू	आधारहरू	संभावित क्षेत्र तथा स्थान	प्रतिफलहरू
४.	दातृ संस्थाहरूको सहयोगको संभावना	दातृ संस्थाका कार्यक्रमहरू दातृ संस्थाहर लगानी गर्नमा प्रतिवद्ध) संचालनमा रहेका ।	गरिबी नक्साङ्नका आधारमा पछाडि परेका गांउ बस्तीहरू ।	गरिबी न्यूनीकरणमा सहयोग । रोजगारीमा अवसरमा बृद्धि । स्वस्थ्य जीवनयापन ।
५.	निजि तथा साझेदारी अवधारणको विकास गर्न सकिने ।	गाउँमा निजी, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरू कार्यरत रहनु । सहकार्यका प्रशस्त अवसरहरू हुनु ।	उद्योग, पुर्वाधार निर्माण, तरकारी तथा फलफूल खेती ।	योजनावद्ध ढंगले कार्यक्रम संचालन हुने । साझदारीमा वृद्धि हुने ।
६.	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्दतीलाई संस्थागत गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने ।		सम्पूर्ण योजना तथा कार्यक्रमहरूमा ।	गुणस्तर कायम गर्न सकिने । दिगो विकासमा सहयोग पुग्ने । स्रोत तथा साधनको समुचित उपयोग हुने ।

अनुसूची ३

कार्यक्रमका फोटाहरू

चिङ्गाड गाउँपालिकाको आबधिक योजना अन्तिम कार्यक्रम २०७५/०३/२२

अनुसूची ४

उपस्थितिहरू

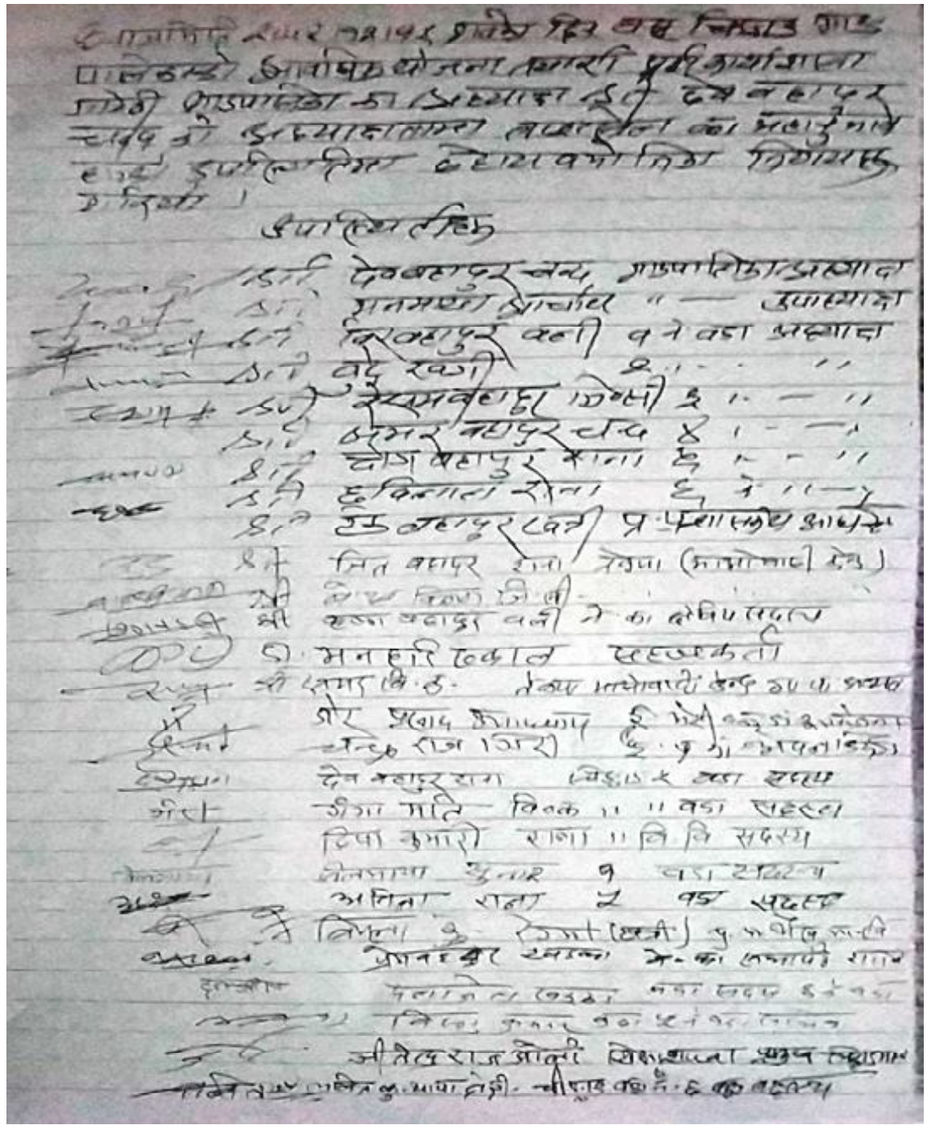

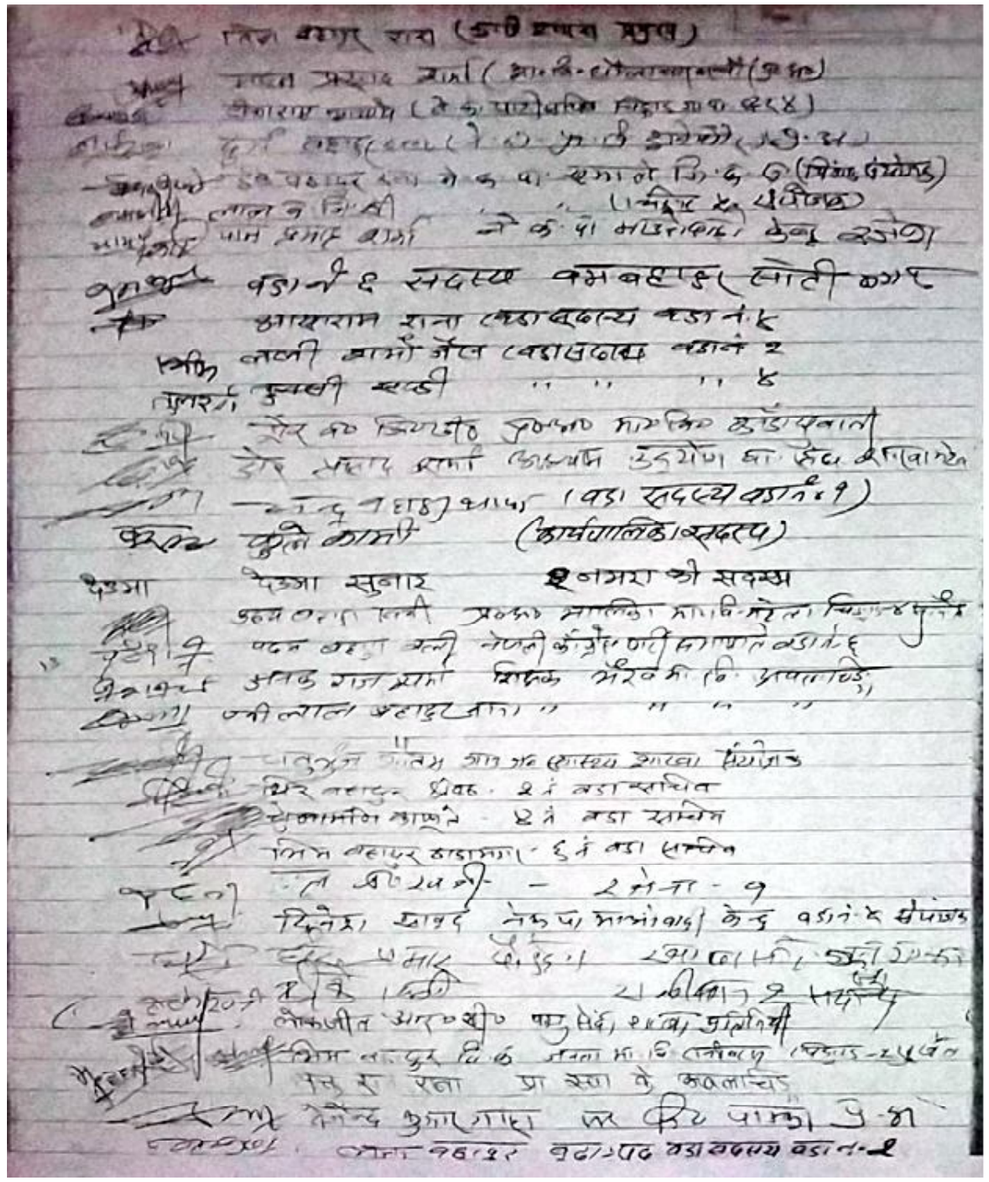

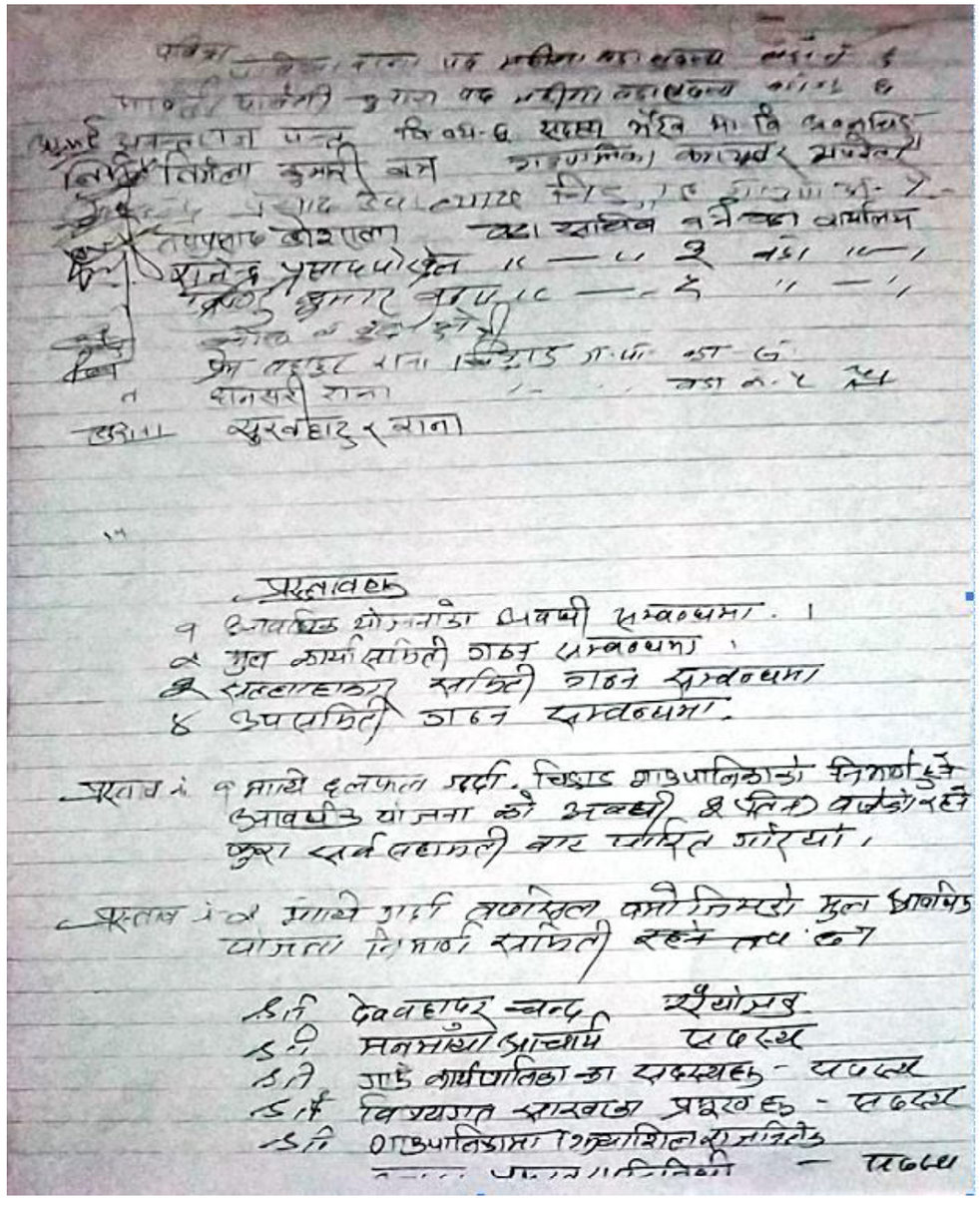

प्रस्तावक

१ आवधिक योजनाको अवधी सम्बन्धमा ।
२ मुल कार्यसमिती गठन सम्बन्धमा ।
३ सल्लाहकार समिती गठन सम्बन्धमा
४ उपसमिती गठन सम्बन्धमा ।

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल पछि, चिङ्गाड गाउँपालिकाको निर्माणहुने आवधिक योजना को अवधी ३ (तिन) वर्षको रहने कुरा सर्वसहमती बाट पारित गरियो ।

प्रस्ताव नं. २ माथि गरी तपसिल बमोजिमको मुल आवधिक योजना निर्माण समिती रहने तय भो

डी. देवबहादुर चन्द — संयोजक
डी. मनमाया आचार्य — सदस्य
डी. गाउँ कार्यपालिका का सदस्यहरु — सदस्य
डी. विषयगत शाखाका प्रमुखहरु — सदस्य
डी. गाउँपालिकामा रिक्त शिक्षा समितिको [illegible] — सदस्य

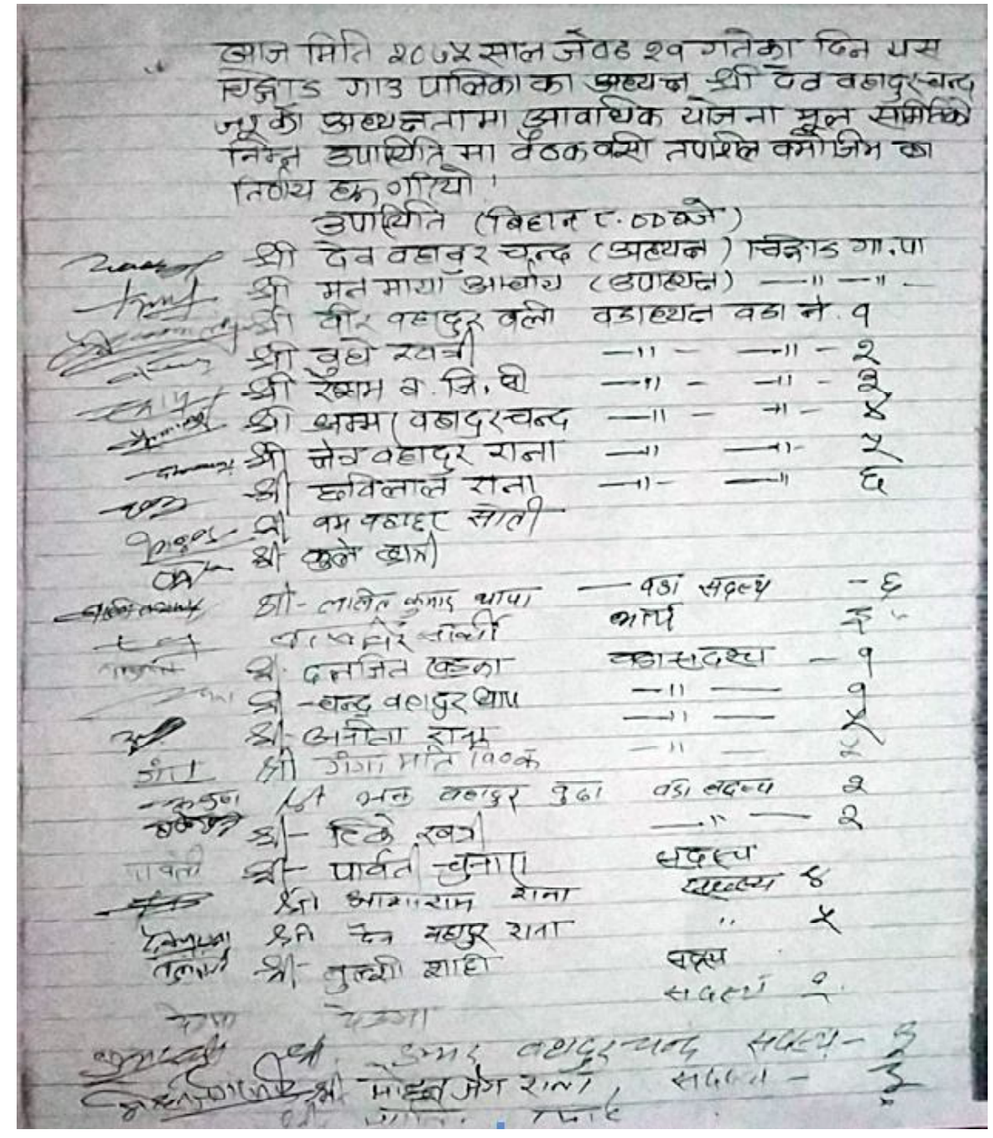

आज मिति २०७५ साल जेठ २७ गतेका दिन यस चिङ्गाड गाउँ पालिका का अध्यक्ष श्री देव बहादुर चन्द जूको अध्यक्षतामा आवधिक योजना मुल समिति निम्न उपस्थिति मा बैठक बसी तपशिल बमोजिम का निर्णय हुन गयो ।

उपस्थिति (बिहान ८:०० बजे)

श्री देव बहादुर चन्द (अध्यक्ष) चिङ्गाड गा.पा
श्री मन माया आचार्य (उपाध्यक्ष) —"—"—
श्री वीर बहादुर बली वडाध्यक्ष वडा नं. १
श्री बुध रत्न —"— —"— २
श्री रेशम ब. जि. घि —"— —"— ३
श्री धर्म बहादुर चन्द —"— —"— ४
श्री जेब बहादुर राना —"— —"— ५
श्री छविलाल राना —"— —"— ६
श्री कम बहादुर सोती
श्री कुले ढाकी
श्री लालित कुमार थापा — वडा सदस्य — ६
श्री [illegible] सिंजाली — कार्य [illegible]
श्री दलजित खड़का — वडा सदस्य — १
श्री बन्दु बहादुर थापा — —"— — १
श्री अनिता राम — —"— — ४
श्री गंगा मति विश्वकर्मा — —"— — ५
श्री भक्त बहादुर बुढा — वडा सदस्य — २
श्री दिके रत्न — —"— — २
श्री पार्वती चुनारा — सदस्य
श्री आमाराम राना — सदस्य ४
श्री देव बहादुर राना — " ५
श्री तुल्सी शाही — सदस्य १
[illegible]
श्री [illegible] बहादुर चन्द सदस्य — ६
श्री मोहन जंग राना सदस्य — ३
श्री [illegible]

	नुलसरा विक	सदस्य	— ३
	एनली पमाई	—॥—	४
	कुमार कमरि पुन	—॥—	—
	तिलमाया सुनार	—॥—	१
	लली शर्मा जसी	—॥—	—
	सिता कुमरि कामी	—॥—	३
	पवित्रा राना	—॥—	६

दीर्घकालीन सोच

१ "हरितक्रान्ति, आत्मनिर्भरता र समता २१ औं शताब्दीमा चिङ्गाडको सम्पन्नता"

२ "दिगो आर्थिक, सामाजिक र वातावरणमैत्री भौतिक पूर्वाधार, सामाजिक सद्भाव, समृद्धि सहितको विकास चिङ्गाडको आधार"

३ "सुशासन, साझेदारी तथा सहकार्य, सन्तुलित विकास, दिगोपना, लैंगिक समता र समानता र संस्थागत विकास हाम्रो सम्पन्नताको आधार"

४ संस्थागत विकासमा पहुंच सहित गुणस्तरीय पूर्वाधार, सुशासन, लैंगिक तथा वातावरणमैत्री विकास र समृद्ध चिङ्गाड गाउँपालिकाको आधार"

निर्णय नं १. माथी प्रस्ताव भएका दिर्घकालिन सोच यव लक्ष्य सम्बन्धमा "दिगो आर्थिक सामाजिक र वातावरण मैत्री भौतिक पूर्वाधार, सामाजिक सद्भाव, समृद्धि सहित को विकास चिङ्गाड को आधार" भन्ने निर्णय गरियो।

आज मिति २०७५ साल असार २४ गते का दिन चिङ्गाड गाउँपालिका अध्यक्ष श्री देव बहादुर चन्द को अध्यक्षतामा आवधिक योजना र विपत व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजना प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा सुझाव संकलन कार्य तपशील बमोजिमका व्यक्तिहरुको रोहवरमा निर्णय गरियो।

उपस्थिति

श्री देव बहादुर चन्द	गाउँपालिका अध्यक्ष
श्री मतमाया आचार्य	उपाध्यक्ष
श्री देव बहादुर बली	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
श्री वीर बहादुर बली	वडा नं १ वडा अध्यक्ष
श्री बुधे बली	वडा नं २ वडा अध्यक्ष
श्री प्रेम बहादुर चन्द	वडा नं ४ वडा अध्यक्ष
श्री देव बहादुर राना	वडा नं ५ वडा अध्यक्ष
श्री छविलाल राना	वडा नं ६ वडा अध्यक्ष
श्री ललि शर्मा (जँसी)	कार्यपालिका सदस्य
श्री तेज कुमार राना	(श्री मोहन आ वि अवलम्बित)
श्री लालबिर जाकी	कार्य पा सदस्य
श्री युवराज बस्नेत	प्रमुख प्रशासन शाखा संयोजक
श्री हरि कुमार पाण्डेय	पा सचिव खरिपाटी
श्री लिल बहादुर राना	कृषि शाखा संयोजक
श्री महेश प्रसाद शर्मा	वि.व.का. विषेशज्ञ चौतारिजाड
श्री शिशर शर्मा	खरिवार चिङ्गाड गाउँपालिका
श्री [illegible] बहादुर राना	
श्री भक्तजीत आर बली	पशु सेवा शाखा प्रमुख
श्री दीप बहादुर शर्मा	- गा.पा. अ.ले.
श्री दीजिजा बोकाय	- गाउँपाः सब-इन्जिनियर
श्री प्रेम बहादुर राना	प्र.ह. (नं.ह.इ.)
श्री रामराज पौडेल	वाद व्य०
श्री योगेश राज	- लेखापाल
श्री [illegible] बहादुर राना	[illegible]
श्री [illegible] बली	[illegible]
[illegible]	[illegible]

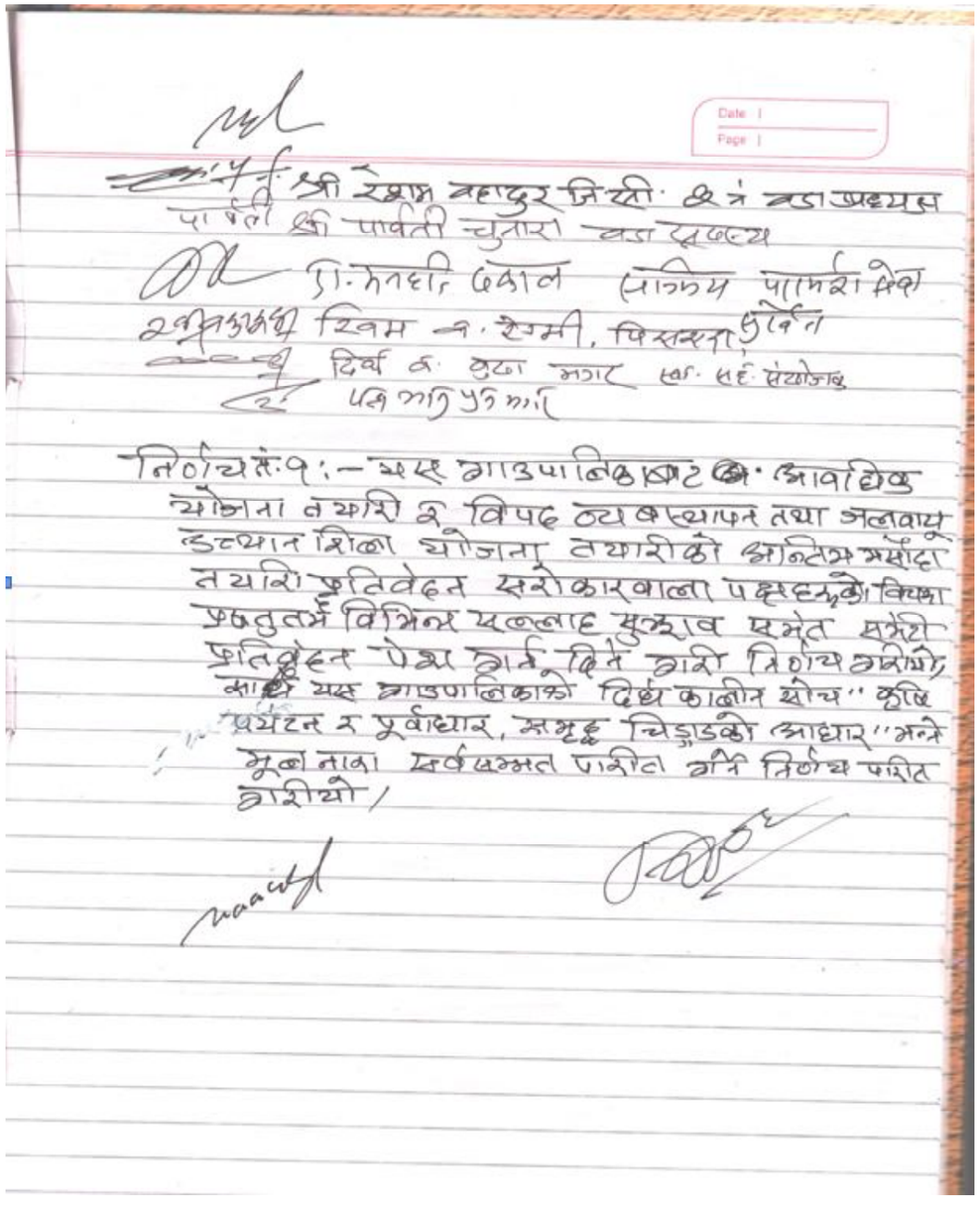

निर्णय नं. १:- यस गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयारी र विपद व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयारीको अन्तिम मस्यौदा तयारी प्रतिवेदन सरोकारवाला पक्षहरूको विचार प्रस्तुतमा विभिन्न सल्लाह सुझाव समेत समेटी प्रतिवेदन पेश गर्ने, दिने गरी निर्णय गरियो, साथै यस गाउँपालिकाको दिर्घकालीन सोच "कृषि पर्यटन र पूर्वाधार, समृद्ध चिङ्गाडको आधार" भन्ने मूल नारा सर्वसम्मत पारित गर्ने निर्णय पारित गरियो।

आबधिक योजना सुझाब संकलनको क्रममा वडागत रूपमा भएको उपस्थितिहरू

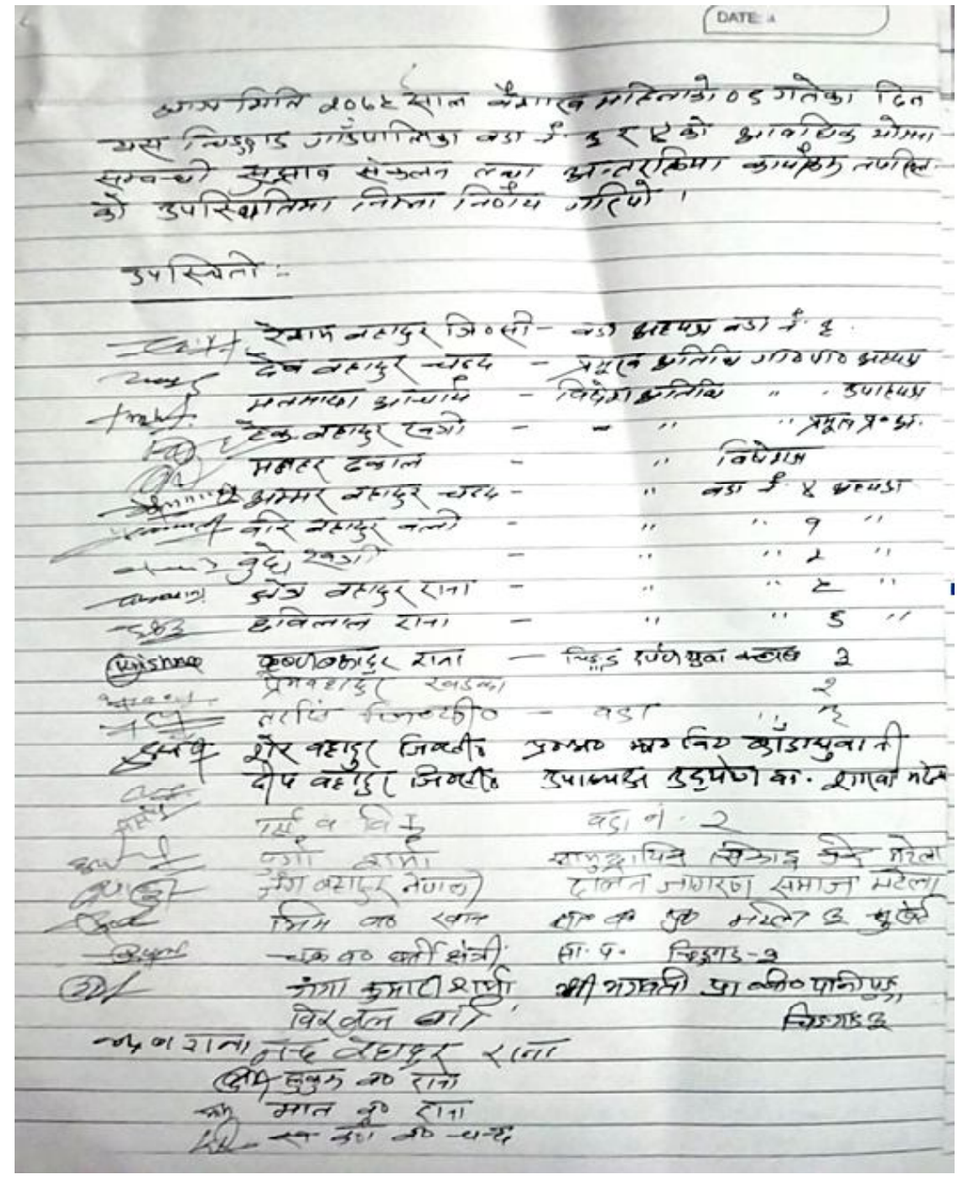

DATE:

लक्ष्मी जी.सी.ले सम्पन्न गरेकी महिला. अ.दे.ख.

निर्णय नं. ७ मा छलफल गर्दा यस चिङ्गाड गाउँपालिका वडा नं. ७ र ९ को आवधिक योजना प्रस्ताव संकलन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सरोकारवालाहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरिएको ।

निर्णय नं. २ मा छलफल गर्दा यस चिङ्गाड गाउँपालिका वडा नं. ७ मा मिति २०६५/०९/१६ गते र वडा नं. २ मा मिति २०६५/०९/२० गते आवधिक योजना प्रस्ताव संकलन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम गर्ने निर्णय गरिन गरिएको ।

DATE: २०६५/०९/१६

आज मिति २०६५ साल वैशाख १६ गते का दिन यस चिङ्गाड गाउँपालिका अन्तर्गत वडा नं. ७ रेगनाको आवधिक योजना सम्बन्धि सुझाव सुझाव तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम तपशिलका उपस्थितिमा निम्न निर्णय गरियो ।

तपशिल

श्री वीर बहादुर बली - वडा अध्यक्ष - वडा नं ७
श्री देव बहादुर चन्द - प्रमुख आफिसि गाउँ अध्यक्ष
श्री मनमाया आचार्य - विशेष अथिति " उपाध्यक्ष
श्री तेज बहादुर रावल - " - " प्रमुख प्र. अधिकृत
श्री मनहरी ढकाल - विशेषज्ञ
श्री रेशम बहादुर नि. सी. - वडा अध्यक्ष वडा नं. १
श्री कुमार बहादुर चन्द - वडा अध्यक्ष - वडा नं. ६
श्री बुद्ध रावल - वडा अध्यक्ष - वडा नं. २
श्री प्रेम बहादुर राना - " - "
श्री छविलाल राना - " - " ६
श्री तेज बहादुर रावल - अध्यक्ष ने. क्या. समूह
श्री समर बहादुर गुरुङ, ने. श्री. उपभोक्ता समिति
श्री गंगा बहादुर रोकाया ने. क्या. माहिला समिति
श्री धन बहादुर रावल - रा. प्र. फा. नेपाल
श्री पदम बहादुर गाहा - माबि प्रतिनिधि
श्री धनजा बहादुर खड्का - निमावि पाखापानी प्र. अ.
श्री भाविरत्न रामजाली " बाह्रौं प्र. अ.
श्री रणबहादुर गुरुङ, - फावि सुकाटोल प्र. अ.
श्री कृष्ण गुरुङ, फावि मविडाडा प्रतिनिधि
श्री धनजीत खड्का वडा सदस्य १
श्री चन्द्र बहादुर थापा - वडा सदस्य - १
श्री उमेर कुमारी पुन - महिला सदस्य - १
श्री तपप्रसाद कोइराला वडा सचिव - १
श्री चन्द्र बहादुर रावत - कार्यालय सहायक
श्री पल बहादुर रावल स. प. व सेवा
श्री हर्ष बहादुर बुढा -
श्री धन बहादुर रेग्मी
श्री सुरत अधिकारी

DATE:

श्री भिमबहादुर रजाली —
श्री तिलबहादुर गुरुङ - बुद्धिजीवी
श्री गंगा बहादुर रवती —
श्री गंगा बहादुर बोहरा —
श्री खड्क बहादुर बाबी - कृषि प्रतिनिधि
श्री लोक बहादुर बुढाडोकी —
श्री खगेन्द्र जि.सी. —
श्री वीर बहादुर बुढाडोकी —
श्री महेश जिसी - स्वास्थ्य इन्चार्ज
श्री हरिकुमार रवती —
श्री भक्त बहादुर जि.सी. —
श्री मान बहादुर बुढाडोकी —
श्री खड्क बहादुर घुसाल —
श्री नर बहादुर रवती —
श्री अमर बहादुर गुरुङ —
श्री प्रेम बहादुर बाडाकोटी —
श्री गोपाल गाहा

निर्णयहरु: १ वडा चिङ्गाड गाउँपालिका अन्तर्गत वडानं १ रोनाडा आवधिक योजनाहरुको छलफल सुझाव संकलन कार्यक्रम स्थानीयहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो। साथै सुझावहरु सेकलत वापतिकमा उल्लेख गरिएको व्यवहोरा सर्वसम्मत निर्णय पारित गरियो।

आज मिति २०७५ साल वैशाख १८ गतेका दिन वडा चिङ्गाड गाउँपालिका अन्तरगत वडा ५ र वडा सानीबासु को आवधिक योजना सानिध्य, सुझाव संकलन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम तपशिल को उपस्थितीमा राखा देहाय बमोजिम का निर्णय हरु पारित गरिये।

उपस्थितीहरु

१. श्री कुबेर रजाली - सभापति
२. श्री देव बहादुर चन्द - प्रमुख अतिथि (गाउँपालिका अध्यक्ष)
३. श्री मनमाया आचार्य - विशेष अतिथि (" - उपाध्यक्ष)
४. श्री देव बहादुर रजाली - विशेष अतिथि (प्रमुख प्रशासकीय अ.)
५. श्री मनोहरी ढकाल - विशेषज्ञ
६. श्री वीर बहादुर बली - १ नं वडाध्यक्ष
७. श्री देवान बहादुर जि.सी. - ३ नं वडाध्यक्ष
८. श्री अमर बहादुर चन्द - ४ नं वडाध्यक्ष
९. श्री भीम बहादुर राना - ५ नं वडाध्यक्ष
१०. श्री छविलाल राना - ६ नं वडाध्यक्ष
११. श्री देउमा सुनार - सदस्य
१२. श्री ललि जैसी - सदस्य
१३. श्री चन्द्र ब० शेकाय - नै.का.पा. रामाले प्रतिनिधि
१४. श्री प्रेम ब० रवइका - नै.का.
१५. श्री तिल ब० राना - माओवादी केन्द्र
१६. श्री डिल ब० रवइका - ए.डी.पी. प्रतिनिधि
१८ श्री विनोद कुमार यादव - ए.डी. अनता सी.वि.
१९. श्री लोक बहादुर शेकाय - बुद्धिजीवी
२० श्री हरत बहादुर शेकाय - अनता डी.वि. इन्चार्ज
२१. श्री बल बहादुर शेकाय
२२ श्री खड्गलाल जैसी -
२३. श्री गिरीजा शेकाय - सब. इं.
२४. श्री रत्ना कुमारी रजाली -
२५. श्री राम ब० रवइका.

DATE

२५. श्री रुद्रा बहादुर रुक्षी - शिक्षक जनता मा.वि.
२६ श्री पूर्ण लाल - आगरा सामुदायिक वनको अ.
२८ श्री विमल राना - वन उपभोक्ता समिति
२९ श्री कृष्ण व० सेकाय - सानीबास सहकारी संस्था
३० श्री धिर बहादुर थेवा - २ नं वडा सचिव
३१ श्री जित व० सेकाय - कार्यालय सहायक
३२. श्री दिवे रुक्षी - वडा सदस्य
३३. श्री शर्मिला शर्मा - वन उपभोक्ता समितिको सचिव
३४ श्री कृष्ण व० रुक्षा
३५
३६

निर्णय नं. ५ - यस चिङ्गाड गाउँपालिका अन्तरगत वडा नं - २ सानीबास को आवधिक योजना सम्बन्धि वडा स्तरीय सम्पर्क, सुझाव संकलन अन्तरक्रिया कार्यक्रम तथा स्वीकृत सम्पन्नकर सम्बन्धित अभिमुखिकरण कार्यक्रम स्वीकारवाला सबको उपस्थिति सम्पन्न गरिएको/

DATE

आज मिति २०७५ साल वैशाख २६ गते का दिन चिङ्गाड गाउँपालिका अन्तरगत वडा नं ६ पाम्काको आवधिक योजना सम्बन्धि छलफल सुझाव संकलन तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम तपशिलको उपस्थितीमा देहाय बमोजिमका निर्णय सर्वसम्मत पारित गरिएको।

उपस्थितीहरु

१, श्री छविलाल राना — सभाअध्यक्ष
२ श्री देवबहादुर चन्द — प्रमुख अतिथि (गाउँपालिका अध्यक्ष)
३ श्री टेकबहादुर रुक्षी — विशेष अतिथि (प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत)
४ श्री मुनेश्वरी ढकाल — विशेषज्ञ
५ श्री मोन बहादुर राना — ४ नं वडाअध्यक्ष
६ श्री लाल बहादुर रोतीभण्डार — ६ नं वडासदस्य
७ श्री ललित कुमार थापा — " — "
८ श्री पार्वती चुनारा — दलित महिला वडा सदस्य
९ श्री पवित्रा राना — महिला सदस्य
१० श्री कृष्ण बहादुर बली — मे० काठे हो निम सदस्य
११ श्री पदम बहादुर बली — " — ६ नं पाती सभापति
१२ श्री घनश्याम धर्ति — मे० कृ० प्र० माउँते वार्ड कृ० प्र०
१३ श्री दुर्गा राना होत्ती — स्वास्थ्य चौकी पाम्का प्र०
१४ श्री प्रतिमा कोइराला — " — " — "
१५ श्री चित्र बहादुर भण्डारी — वडा सचिव
१६ श्री देवेन्द्र बली — स्था० प्र०
१७ श्री छविलाल राना — भेटेनरी प्राविधिक
१८ श्री टोप बहादुर राना — कम्प्युटर अपरेटर
१९ श्री तेजबहादुर गाहा — मा० वी० प्र० अ०
२० श्री मान बहादुर रुक्षका — प्रा० वी० मोर्जनी प्रधा०
२१ श्री रुपविन्द्रजंग राना — बुद्धिजीवी
२२ श्री दिनमात धर्ति भण्डार — आ० दृष्टाक प्रतिनिधी
२३ श्री ईश्वर बहादुर रुक्षका —
२४ श्री तिलक रुक्षका —
२५ श्री टेक बहादुर राना —

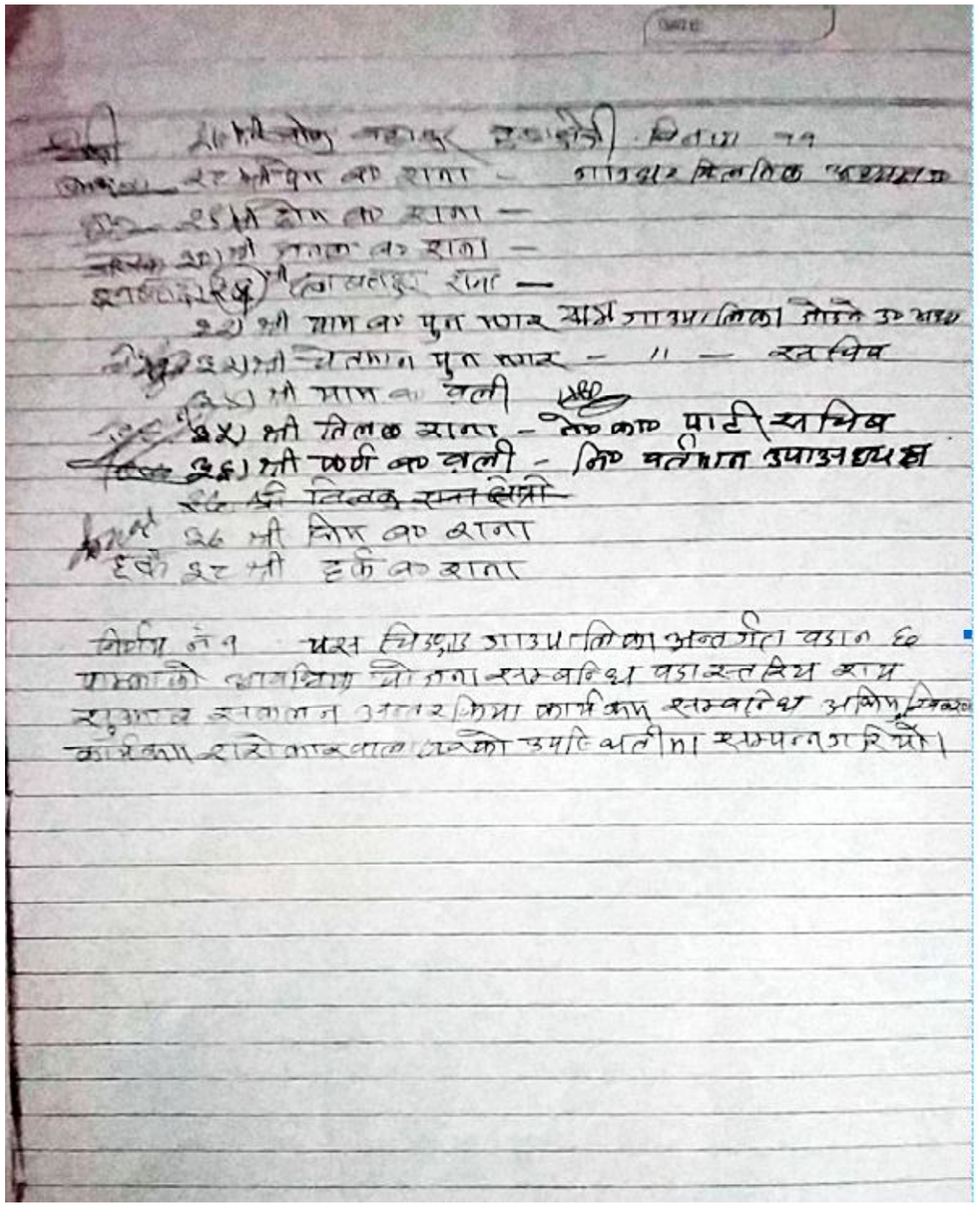

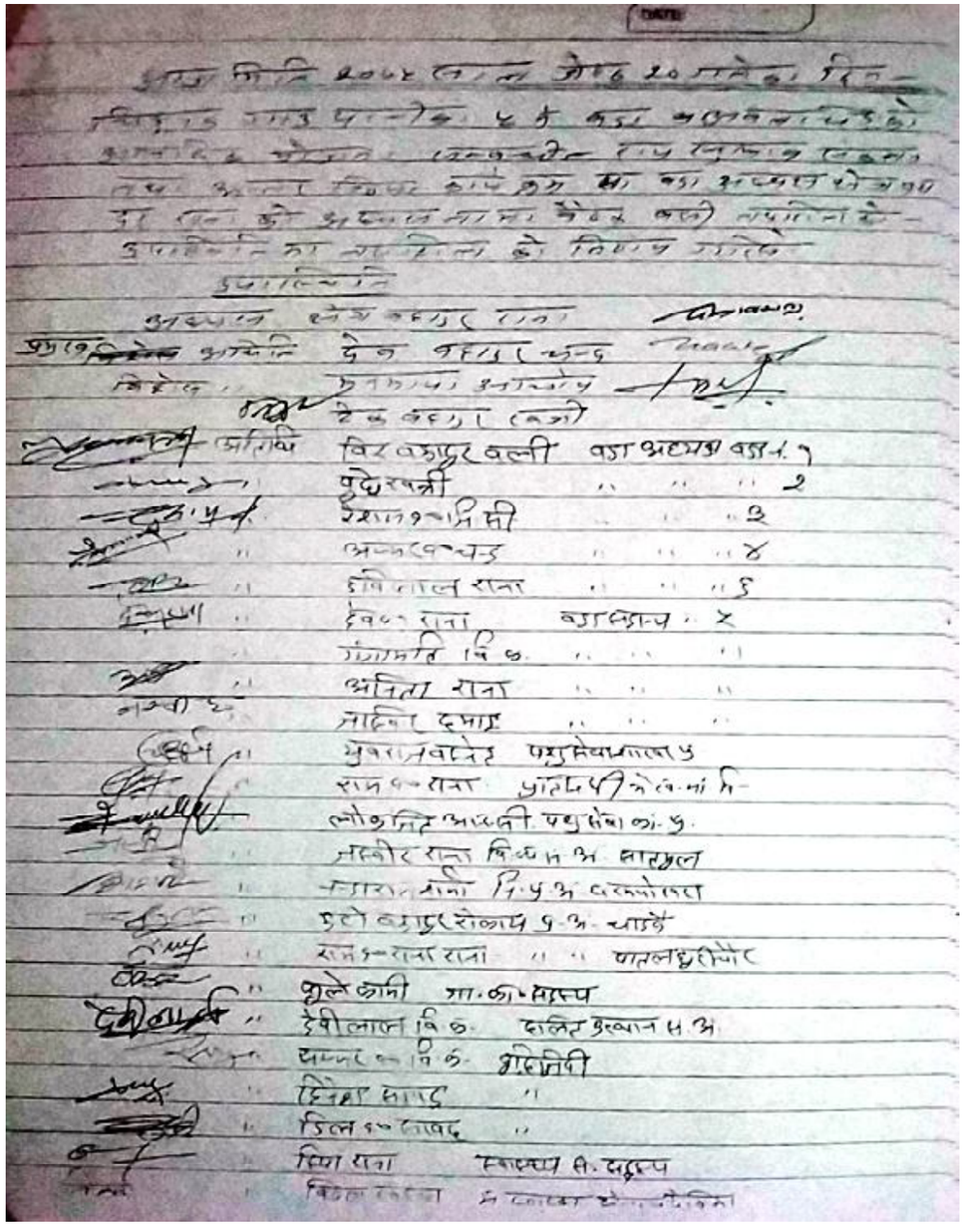

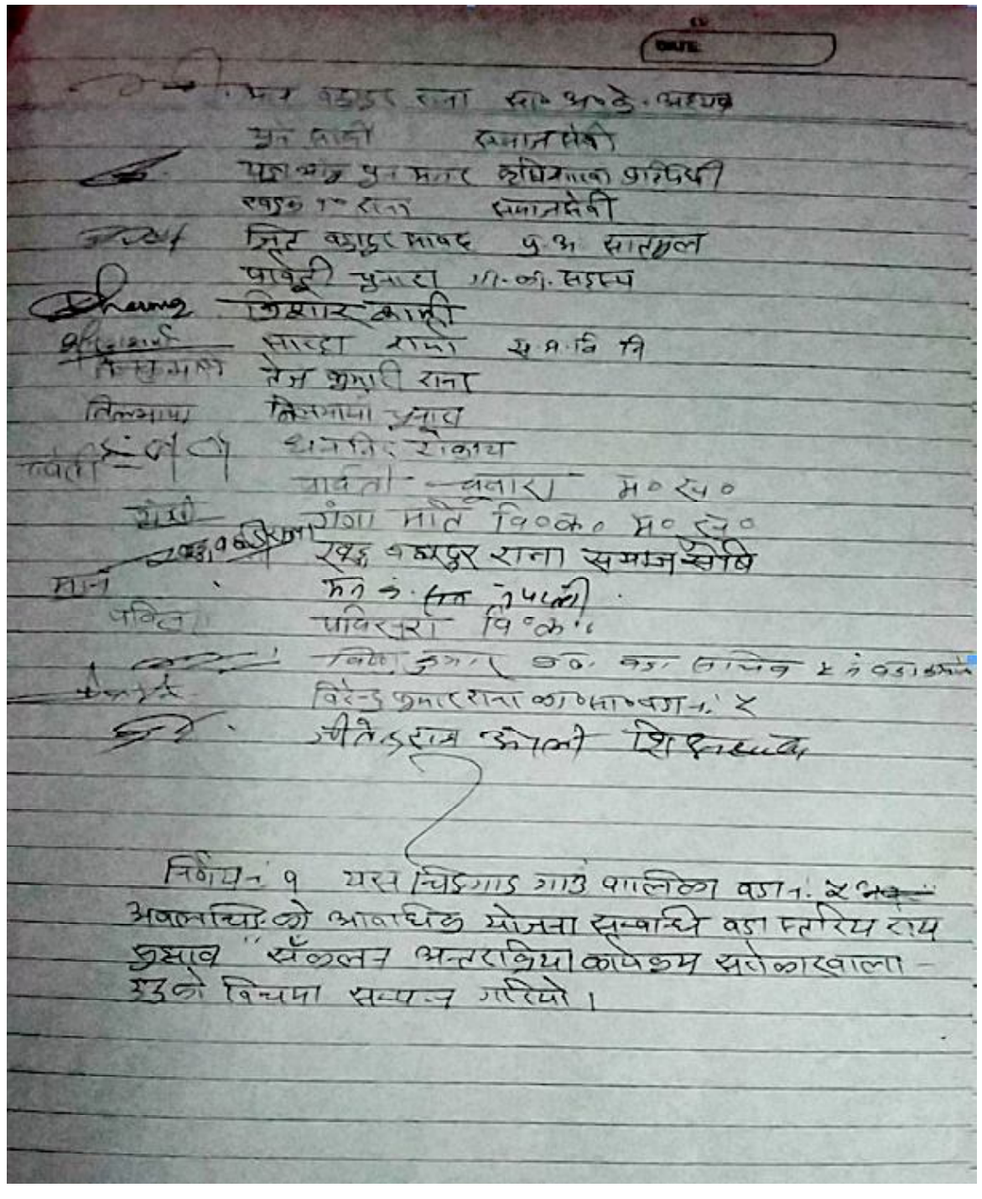

निर्णय: १ यस चिङ्गाड गाउँपालिका वडा नं. २ अन्तर्गत अवलचिङ को आवधिक योजना सम्बन्धि वडा स्तरिय राय प्रस्ताव "सँकलन अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको विषयमा सम्पन्न गरियो।

आज मिति २०७५ साल असार २२ गतेका दिन यस चिङ्गाड गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री देव बहादुर चन्द जुकाको अध्यक्षतामा आवधिक योजना र विपत व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजना प्रतिवेदन प्रस्तुति तथा सुझाव सङ्कलन कार्य तपशील कार्यक्रमका व्यवस्थापन रोक्का निर्णय गरियो।

उपस्थिति

श्री देव बहादुर चन्द गाउँपालिका अध्यक्ष
श्री मतमाया आचार्य उपाध्यक्ष
श्री देव बहादुर बस्नेत प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
श्री विर बहादुर बर्ती वडा नं १ वडा अध्यक्ष
श्री बुध बस्नेत वडा नं २ वडा अध्यक्ष
श्री अमर बहादुर चन्द वडा नं ४ वडा अध्यक्ष
श्री क्षेत्र बहादुर राना वडा नं ५ वडा अध्यक्ष
श्री छविलाल राना वडा नं ६ वडा अध्यक्ष
श्री ललि शर्मा (जैसी) कार्यपालिका सदस्य
श्री तेज कुमार राना (श्री मे.उ.मा.वि. अवलचिङ)
श्री लालबिर आचार्य कार्य पा सदस्य
श्री युवराज बस्नेत पशुसेवा शाखा संयोजक
श्री हरि प्रसाद पाण्डेय पा.सं. स्वास्थ्य
श्री नित बहादुर राना कृषि शाखा संयोजक
श्री मदन प्रसाद शर्मा प्रधा.रा.मा.वि.धौलाचाउर चौतारिका
श्री किशोर शर्मा खरिदार चिङ्गाड गाउँपालिका
श्री सुमित बहादुर राना
श्री लोकजीत आर.एल.ओ पशु सेवा शाखा
श्री दीप बहादुर भाटी - गा.पा.अ.ले.
श्री प्रीजिजा रोकाय - गा.पा. सा.इन्जिनियर
श्री प्रेम बहादुर राना प्रा.वि.(का.वि.इ.)
श्री यामराज पौडियार वाद प्र.
श्री रोशन थापा - लेखापाल
श्री बल बहादुर राना क्षेत्री अ.स.इ.
श्री देवेन्द्र बर्ती अन्य सदस्य
श्री गौतम स्वास्थ्य संयोजक

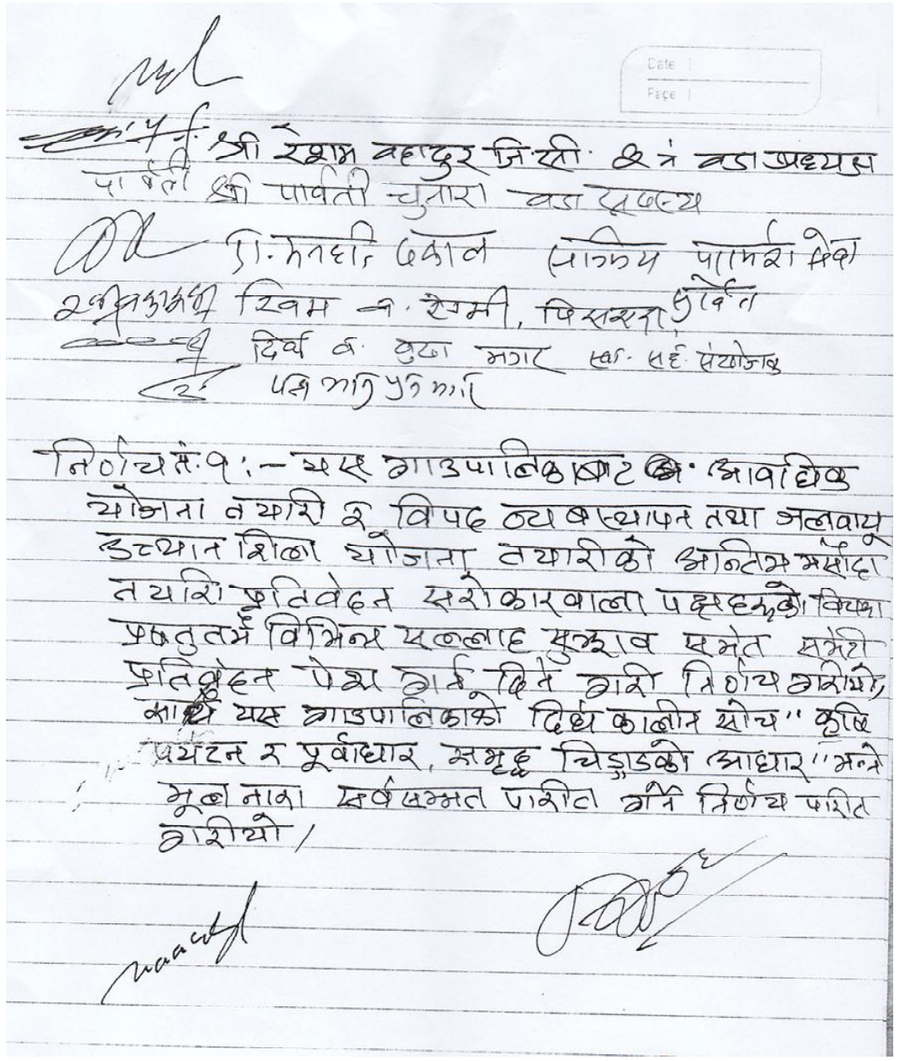

निर्णय नं. १:- यस गाउँपालिकाको आवधिक योजना तयारी र विपद व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थान शिला योजना तयारीको अन्तिम मस्यौदा तयारी प्रतिवेदन सरोकारवाला पक्षहरूको विचार प्रस्तुतमा विभिन्न सल्लाह सुझाव समेत समेटी प्रतिवेदन पेश गर्न दिने गरी निर्णय गरियो, साथै यस गाउँपालिकाको दिर्घकालीन योजना "कृषि पर्यटन र पूर्वाधार, समृद्ध चिङ्गाडको आधार" भन्ने मूल नारा सर्वसम्मत पारित गर्ने निर्णय पारित गरियो।

अनुसूची ५

निर्वाचित जनप्रतिनिधिको नाम, पद र फोन नम्बर

सि.न.	पदाधिकारीको नाम थर	वडा न.	फोन नम्बर
१	देव बहादुर चन्द	अध्यक्ष	९८४८०७९३१६
२	मनमाया आचार्य	उपाध्यक्ष	९८५१२१६५०२
३	बीर बहादुर वली	वडा न. १ अध्यक्ष	९८५८०५८५१२
४	बुधे खत्री	वडा न. २ अध्यक्ष	९८४८०४१९७१
५	रेशम बहादुर जि.सी.	वडा न. ३ अध्यक्ष	९८५८०५१४८५
६	अम्मर बहादुर चन्द	वडा न. ४ अध्यक्ष	९८६८२०१६८०
७	क्षेत्रबहादुर राना	वडा न. ५ अध्यक्ष	९८६४८०३१३२
८	छविलाल राना	वडा न. ६ अध्यक्ष	९८१२४९७१६५
९	तीलमाया सुनार	कार्यपालिका सदस्य	९८६०२५७४५८
१०	लली शर्मा जैसी	कार्यपालिका सदस्य	९८६८२२८९६
११	तुलसी शाही	कार्यपालिका सदस्य	९८६८०३८५०४
१२	पार्वती चुनारा	कार्यपालिका सदस्य	९८६८९२६९०९
१३	लालविर शार्की	कार्यपालिका सदस्य	९८६८०२९७३६
१४	कुले कामी	कार्यपालिका सदस्य	९८६८०१२८९७
१५	डम्मर कुमारी पुन	सदस्य १	९८१६५७५१९३
१६	चन्द्रबहादुर थापा	सदस्य १	९७४८०६३७९९
१७	दलजित खडका	सदस्य १	९८४४८६३८८०
१८	देउमा सुनार	सदस्य २	९८६९७०३५९३
१९	टिके खत्री	सदस्य २	९८६३२८३३६७
२०	भक्तबहादुर बुढा	सदस्य २	९८६८९३२३९१
२१	तुलसरा विक	सदस्य ३	९८४८६९८०७
२२	सिता कुमारी कामी	सदस्य ३	९८६८०७२४५८
२३	डम्मर बहादुर चन्द	सदस्य ३	९८४४८९५७०३
२४	मोहनजंग राना	सदस्य ३	९८४४८९७७३२
२५	पुतली दमाई	सदस्य ४	९८६८१०२४९५
२६	आसाराम राना क्षेत्री	सदस्य ४	९८४३३६७८६१
२७	अनितन राना	सदस्य ५	९८६८०३३८०२
२८	गंगामति वि.क.	सदस्य ५	९८४४८७३२२५
२९	जसवीर दमाई	सदस्य ५	९८६८०१०१९६
३०	देव बहादुर राना क्षेत्री	सदस्य ५	९८४८१९१८९०
३१	पवित्रा राना	सदस्य ६	९७४८०५५२२७
३२	बमबहादुर सोतिमगर	सदस्य ६	९८६८०३१०७४
३३	ललित कुमार थापा क्षेत्री	सदस्य ६	९८६८६५७२९७